

1. N. 8.
14
ORATOR EXTEMPORANEUS
S E U
ARTIS ORATORIÆ

Breviarium bipartitum,
C u j u s

*Prior pars præcepta continet generalia,
Posterior praxin ostendit in triplici dicen-
di genere præsertim Demonstrativo*

*Nec non supellefitem Oratoria, Sententias, His-
torias, Apophthegmata Hieroglyphica suppeditas.*

A U C T O R E

R. P. M I C H A E I E R A D A U Societatis
J E S U. S. Theologæ Doctore ejus-
demque Professore.

L O N D I N I,
Excudebat R. D. Impensis JOHANNIS
BAKER, 1657.

37600

8.6.

Ad

LECTOREM.

Ratorem tibi sisto, Lector benevole, eumque extemporaneum, ut quacunque libuerit occasione hoc utaris prologos non enim ubivis meditationis tempus conceditur, nec te Athonæ Phocionis instar, in theatris semper effusæ præstolabuntur cogitabundum, & meditantem quæ dicas: nonnunquam imparatus palastram hanc ingredi continet, & ex improviso verba facienda, imo sub ipsis nata labris non raro effutienda. Quapropter ne subitanus confundaris manuductorem offero; quem si benigne acceperis, vnam quæ progredi possis tutius scrutabitur, & ad rectam semiam ducet. Si juvenis es & procus, pronubi subibit munus, ut commissa sibi fidenter exequatur: si parentare amico, aut in obitu cuiusdam dolere (fato sic volente) evenias, præfice ad instar, nania modulabitur: si vitor & triumphator, triumphos & panegyres adorabit; ac quocunque loco aut tempore perorandum, fidelis ubique lateri tuo adhærebis satelles.

*** 2

Hinc

Hinc permotus, opusculum nostrum divulgavimus, in compendium colligere teniavimus, & solitum ab aliis tradi praeceptorum. Iliadem, nuce, quod dicitur, occludere. Semper enim utilius postituros operam existimavi praeceptores, si scriptam breviter artem praxi & exercitio curarent altius discipulis instillare, quam si vacuis relictis animis, chartas liberaliter impleant, quas mox studiorum pertessi, ad piper, vel, si honestior subeat impetus, ad sclopeta condemnant. Non scriptio igitur prolixia, sed stylus & usus dicendi magistri nobis erunt: & sicut loquendo loqui didicimus, ita frequenter inveniendo invenire, disponendo disponere, eloquendo eloqui, perorando oratores fieri perdisce-
mus. Nostro itaque labore, Lector honorande, fruere sœliciter, & si nihil invenias quod probes, conatum saltem ne improba. Vale.

P A R T I T I O O P E R I S.

BREViarium nostrum in duas partes distribuemus. In Prima Parte docebimus generaliter *Invenire, Disponere, Eloqui*: In Secunda Parte ad tria dicendi genera, *Demonstrativum, Deliberativum, Iudiciale*, easque Orationes quæ ad hæc genera pertinent, descendemus. Et verendum licet ne in Secunda hac Parte moram nobis ubertas materiæ, P R A X I U M Q U E scribendarum voluntas injiciat, brevitati tamen studebimus quoad fieri poterit.

P A R S P R I M A. *De Inventione, Dispositione & Elocutione.*

Tria Eloquentiæ Candidato difficultia obveniunt. *Primo*, ut habeat quod dicat; & hoc docet I N V E N T I O: *secundo*, ut sciat quo ordine dicat; & hoc docet D I S P O S I T I O: *tertio*, ut ornate ac venuste dicat; & hoc docet E L O C U T I O. Distincte ergo de his tribus præcipiemus, distinctis Capitibus. Nam de M E M O R I A & P R O N U N C I A T I O N E, utpote iis, quæ à natura melius, & usu habemus, aut nihil, aut aliquid breviter.

A

C

Elo-
quentiæ
studioso
tria po-
tissi-
mum
diffici-
lia.

C A P U T I.
D E I N V E N T I O N E.Inven-
tio.

VIT clarius procedamus de *Inventione*, qua-
stiones aliquot movebimus.

Q U E S T I O P R I M A.

Quid scripturus Orationem invenire debeat.

Inven-
tio quid.

RE S P. I. Ante omnia, scopum *Orationis* invenire debet ad quem in omnibus collimeat: hoc est, debet certam propositionem sibi praesagere & excogitare, ad quam omnia dirigat: alia cæcis oculis natanti similis erit, qui brachiorum plausu multum fatigatur & parum proficit; et quod littus quo debeat tendere non videat.

Quæ
materia
eligen-
da.

Ex materiis vero occurrentibus ea semper eli-
genda est, quæ apta est temporis, utilis, selecta,
quæ non sterilis, non difficilis, ab Auditoriis
captu non aliena.

In De-
mon-
strativo
genere.

In genere *Exornativo* invenienda materia gra-
vis, magnifica, plausibilis. Quare cum *Virgilium*,
Culicem, *Catullus* *Passerem*, *Psittacum* *Statim*,
Majoragium *Lutum*, *Ovum Puteanus*, *Ebrietatem*
alius, aliis *Pediculum* & *Pulicem*, *Scabiem* &
quartanam *Febrim* alter laudavit; exercitii gra-
tia & ingenii factum arbitrare. Cæterum si quis
talia serio ageret, apud prudentes risum & pueri-
litatis notam incurreret.

In Deli-
berativo
& Iudi-
ciali.

In *Deliberativo* & *Iudicali* talis quæstio acci-
pienda est, qualem necessitas requirit, & Auditio-
rum capacitas exigit.

Inven-
tio unde
prove-
niat.

Inventio porro provenit, pulchra quidem ab
ingeniosa natura, ea tamen quæ eruditione non
careat: Nam *Eruditio* parens est & nutrix inven-
tionis.

tionis. Quapropter si facile & pulchre invenire vis, scito Historias gentium, Consuetudines, Fabulas, Apologos, Sententias, Hieroglyphica, Apophthegmata; nam ex his non difficulter aliquid quod in rem tuam erit eruere poteris.

Observa vero, Oratores & Historicos maxime hisce temporibus laborare ut *acutam* inventiant *Propositionem*. *Acutam* vero *Propositionem* vocant illam, quæ sub *Allegoria* infertur: quippe sensus simplex est, & antiqua veritas, sed nova *Propositione* vestre incingitur, hoc est, sub *Allegoria* simplicitas tegitur; quam, è verbis contextam, vestem præfici detraxeris, nudam, apertam & simplicem alias cognosces. Exempli causa; Istius *Propositionis* orum *Allegoricæ*, *Castra vobis metabor, Auditores, sensit*; eos sensus simplex est, *Bellum vobis suadebo*. Et illius, *rogam laceratam hodie consuam Audit: veritas vada est, Pacem vobis post bellum suadebo*. Tales *Propositiones* argui non possunt; sed cavendum est, affectatæ sint, leves, & scurriles, vel nugatio nixæ fundamento, Gravitas siquidem Oratorem decet. Illi tamen, qui primum discere incipiunt, assuescant simplices & apertas invenire *Propositiones*, argumentaque facilia & clara concuriant; sic enim brevi proficient, & ad *Propositionem* loqui discent. Hoc ubi didicerint, facile pro quo quisque ingenio assurget.

R E S P. I I. Ubi *Propositionem* invenerit, debet argumenta invenire quibus *Propositionem* habilire possit, ut apud Audit: sibi fidem faciat. Et autem Argumentum, probabile Inventum ad ciendam fidem; hoc est, *Est Causa, qua Ora- t suam propositionem veram esse suadet*. Dixi, probabile Inventum, quia duplia sunt Argumenta; alia certa, evidenter, necessaria, quæ orsus convincunt: *Ut Petrus non est bestia, quia* *est*

est rationalis. Alia sunt probabilia seu persuasibilia; suntque argumenta popularia, habent speciem veri, hoc est, quæ videntur esse veri propter hominum opinionem, vel propter similitudinem quam habent cum veritate, vel propter eventum. Et talia præcipue Orator conquerere debet, non quod necessariis demonstrationibus uti non poslit; sed quia plerumque populus propositiones facit, quæ carent demonstrationibus: vel quia cùm populo agit, qui faciliter movetur iis, quæ ingenio & consuetudini sua magis accommodata sunt, quam demonstracionibus, quæ difficulter à rudioribus intelliguntur.

Orator
argu-
menta
popula-
ria ad-
hibeat.

Argu-
menta
in Loci
quæren-
da.
Loci
dup.

Porro Argumenta in *Loci* quærenda sunt; *Loci* enim sunt domicilia & palatia eorum: & hi quædem duplices, *Intrinseci* & *Extrinseci*. *Intrinseci* vocantur, quod in re præposita lateant: *Extrinseci* vero, seu *assumti* dicuntur, quod extra rem sit & ab extra assumantur. Sunt hi, præjudicia, iudicia, testes, leges, tormenta, tabulæ, authoritas, exempla, hieroglyphica, apophthegmata, fabulæ, mores gentium, antiquitates, &c. In *Intrinsecis*, utpote rerum fontibus, hic brevitatem agendum.

Argu-
menta
in defi-
nitione.

Modi a-
liquot
inveni-
endi ar-
gumen-
ta in de-
finitio-
ne.

Q uæs t i o II.

Quomodo argumenta in Definitione sint invenienda.

R E S P. Definitio est oratio explicans quæ res sit. Apud *Dialecticos* constat communiter *enunciare* & *differentia*: seu uno nomine generali, quod definienda & multis aliis est commune; & alterum nomine quod huic solum rei convenit, quæ definitur. v. g. *Homo est animal rationis particeps*. O

tores rarissime utuntur tali definitione, quia parvam porrigit copiam; sed alios habent modos res explicandi, quorum aliquos enumero.

Primus est, per partes rem describere; quod fuse **Primus**, fit & ornate: sed descriptio potius quam definitio **Per partes** dicenda est. Exemplum dat **Causinus**, *in Eloquen-
tes*.

tia sacra & profana, **Papilionem** sic describens: **papilio**. **Papilio animalculum** est, ut **in urbibus rurum**, **sic in nis de-
agris** frequens: **corpus illi plenum, tenerum, molle**, **scriptio
flexile**, **paulatim in exiguum longitudinem graci-
tissima**. **elegan-
tissima**. **lescens**, cui **supersparsus tenera lanuginis decor ef-
fiorescit**: **exstant veluti porrecta minutissimis filis
cornua**, quæ **inter micantium oculorum jucundus ful-
gor** irradiat. **sed præcipuum in pennis miraculum**, **quippe supra tenuis corpusculi modulum** **gembant
horibus**, **nitent purpura, auro micant, stellis radiant:** **hūs**, **veluti remigis**, **libratus in aërem volitat ludi-
bundus**, & **ad singulas pene stirpes adhærescens**, **mo-
do delicatissima proboscide** **foliorum succos** **pabula-
tur**, **modo molliter quiescit** **inter odorum delicias**, **modo redintegrato volatu** **superbius emicat**, & **in-
sultantium puerorum manus**, **sexcentos in aërem** **Meandros pingens**, **eludit**.

Secundus est per effecta, quæ à quatuor cauissimis profluunt. Et hic modus fusus est: cavendum tantum, ne leves effectuum minutiae conglobentur. Sic **Ebrietatem** descripti D. **Ambrosius**: **Ebrie-
tas** est **incentivum insaniæ**, **fomentum libidinis**, **ve-
nenum sapientiæ**. **Hec sensus hominum mutat & scriptio-
formas**: per hanc fiunt ex hominibus equi adhinnentes, &c.

Tertius est per similitudinem; non ita uti communiter similia tractare solemus per particulatas, sicut, quemadmodum, &c. sed his omissis, simpli- citer affirmando sine comparatione. verbi gratia; **Quid est vita vostra?** est **forum in quo venditur & vita.**

emitur, in quo alter fallit alterum, & singuli in rem suam attentissimi sunt, & nemo non suæ crumene invigilat. Est fabula, in qua suam quisque peragit personam, hic Regis, ille Rustici, &c.

Quartus est, per Synonymiam res explicare. **Quartus**, Per Exempli caussa; *Quid est aliud Lilium quam terra Synonymum, plantarum gloria, oculus florum, pratorum gemma, agrorum sidus: quod sic terram exornat, ut Cælum Stellarum; ita floribus addit lumen, ut Iaspis auro; sic oculos exhilarat, ut Sol universum.* **Sciolius** Et apud Causinum in Eloq. sac. & prof. **Sciolius quidam.** quidam se floride describens contra Ciceronem, sic effert: *Ego sum Oratorum Lusciniola, Elegiacorum Olor, Epigrammatistarum Psittacus, Lyricorum Graculus, Comicorum Pavo, Tragedorum Struthio: deinde me cum isto Arpinate comparete, adamantem cum vitro, gausape cum holoserico comparabitis.*

Quintus, Per caussas, à quibus fluunt Effecta: **Quintus, Per caussas.** **Adificium** quales sunt, *Materia, Forma, Efficiens, Finis.* verbi gratia; Dædali manu exstructum ædificium est, de vivo & secto lapide, forma orbiculari: cæli injuria non propulsat solum, sed exonerandi curis animum & oblectandi gratiam continet maximam: *Cælum prope terrestre diceres, ita venustate non abludit.*

Sextus est per negationem; quando primo ostenditur quid res non sit, deinde dicitur quid sit, Sic Bauhusius Lib. 3. *Epigram. Amicum* describit:

Amicus. *Non nuda vox Amicus est, non cassa nux,*
 * **Septimus, per adiuncta & propriet.** *Non amabilis risus, non blandi nictus,*
Non ocelli ludii, &c.
Cernitur Amicus Amore,
more, cre & re.

Christus * **Septimus**, per adiuncta & proprietates. Sic
Dominus *Christus Dominus definitur, Affector humana liber-*

libertatis, sanctitatis Magister, absolutæ perfectio-
nis Praeceptor, Fons perennis virtutum omnium. Sic
Salomon à Vernulæo describitur, Magnum illud
sapientiae humanae miraculum & oraculum Salo-
mon, cœli discipulus, orbis universi Magister. Salo-
mon.

Sic, ab eodem, Homerus : *Ingeniorum Phœnix, Homœscientiarumque fons, Homerus, & humanæ terminus rus.*
admirationis; quem antiquitas veneranda, ore patulo vomentem ita repræsentavit, ut desfluentes ab ejus ore liquores & flores, in amphoris & canistris colligerent Philosophi, Iurisconsulti, Oratores, Astrologi, Poëtæ, Pictores.

Octavus, per contentionem ironicam, quando res secundum quorundam opinionem definitur prius ironice, deinde remoto joco graviter ex propria mente explicatur.

Hic locus definitionis Oratori non ad probandum solum utilissimus est, sed etiam ad amplificandum venustissimus. Sed quia ingenia nostra non semper apta sunt ad inveniendum, juvet interdum ex probati Authoris loco occasionem sumere. Quis enim nesciat, quantum orationis fundendæ campum aperiat una interdum pulchra *Metaphora* vel *Allegoria* apud Authorem lecta? Itaque definitiones selectas aliquarum rerum hic subjungam, quibus provocatus, in aliis materiis, simile quid attentabit diligens exercitator.

Octa-
vus, Per
con-
tentio-
nem
ironicā.
Qui O-
ratori
utilissi-
mus.

Definiciones, aut, si mavis, Descriptiones variae.

Homo est fortune lusus, inconstantiae imago, corruptionis speculum, temporis spolium, mortis mancipium, versatile sepulchrum, fragile simulacrum, tenuis umbra, umbræ somnium, spirans cadaver, viva mors, pila qua ludit Deus. Plautus, Aristot. Trismeg.

Thrasybulus. Thrasybulus multis victoriis & triumphis inclutus, in magnam apud hostes invidiam incidit: captus ab iisdem cute exutus est & abjectus. Amici quæsiverunt occisum, & exsangue corpus agnoscentes, ita hominem cum lamentis descripserunt: *Quid est Homo, nisi ampulla Sanguinis, consecrata Religioni, Patriæ, Veritati?* Trism.

Hominis definitiones variz. *Homo est magnum miraculum.* Trismegist. *Homo est Deus mortalis.* Pythag. *Plato Hominem divinum genus appellavit.* Plotinus *Hominem universum quoddam nominavit.* *Hominem universam creaturam vocavit* Gregor. Pont.

Virtus. *Agescilanus quæsitus quid esset Virtus?* respondit: *Dictu optimum, & factu honestissimum.* Brusonius.

Scientia hominem. Fingunt Poëtæ, convocatas olim ex præscripto Minervæ Scientias, & jussas hominem definire, sic cœpisse: **Dialectica**; *Homo est breve Enthymema; pro antecedente habet ortum, pro consequente interitum.* **Astrologia** sic; *Homo est quasi Luna mutabilis, quia nunquam in eodem statu permanet, sed semper ad corruptionem tendit.* **Physica** ita; *Homo est animal rationale mortale.* **Mathematica** sic; *Homo est veluti Figura sphærica, ab eodem quo incipit puncto in idem terminatur:* Sic Homo de terra initium sumens, in terram tandem redigitur, atque adeo de cinere in cinerem. **Rhetorica.** *Homo est Oratio, cuius Exordium est nasci, Narratio dolere, Epilogus mori: Orationis hujus figuræ sunt gemitus & fletus, vel gaudium fletu deterrimus.*

Sapor. Persarum R̄ex Sapor in Epistola ad Constantiū sic se descripsit: *Rex Regum Sapor, particeps*

ceps siderum, frater Solis & Lune, Constantino fratri Salutem. Marcellin. 1.7.

Soldanus in literis ita: *Salamander omnipotens ante Carthaginem, Dominus Iordanis, Dominus Orientis, Dominus Bethlehem, Dominus Paradisi, Praefectus Inferni, maximus Imperator Constantinopolos, Dominus aridae ficus, Dominus qua Sol & Luna meant, Protector primi Ioannis Sacerdotis, Imperator, Rex Regum, Dominus Christianorum, Iudeorum, Turcarum, Amicus Deorum.* Drexel. in Prodrromo æternitat.

Quidam Poloniā sic descripsit: *Clarum Poloniae Regnum Polonorum, est Cœlum Nobiliorum, Paradisus Iudeorum, Purgatorium plebeiorum, & infernus rusticorum, aurifodina advenarum, causa luxus fœminarum; multis quidem dives lanis, semper tamen egens pannis; & copiam lini serit, sed externam telam querit: merces externas diligit, domi paratas negligit; caro emptis gloriatur, empta parvo adsperrnatur.*

Mundus est choreus constans ex longa & brevi; Mundus longa nimirum fatigazione, & brevi mercede. Binet.
in Schol. ægrot.

Princeps est aſſecla Deorum. Herodian. lib. I. *Princeps Iovis administer, Caput omnium, & Musicus peritus.* Plutarch.

Pater & pastor populi; Lex riva. Xenophon.
Pictor Reipublicæ. Cicero.

Subditorum tutor. Plato.

Princeps est Medicus Patriæ. Seneca.

Rex iu Regno est sicut pluvia in terra, quæ est Rex. Cœli benedictio, terre vita, viventium juvamen.
Arist. in Epist. ad Alex. M.

Alius quispiam; Rex est ignis, ad quem nec prope nimis accedendum, nec longe nimis recedendum: Nam si prope accedas, aduferis; si longe recedas, non calefis.

Panis.

Quidam in Nomenclatura politica panem ita: *Panis est omnibus omnia.*

Christiernus vero Rex Daniæ; *Panis est remus regni.* Hic Rex in stemmate habuit cymbam cum remo, in cuius manubrio panis erat, cum inscriptione, *Et pangit & frangit;* scilicet panis frangit hostes, paugit amicitias.

Bucy-
rum.

*Bucyrum mane est aurum, meridiē argentum,
vesperi plumbum.* Binetus in Schol. ægror.

Mulier.

*Mulier est paradisus oculis, infernus animabus,
purgatorium crumenis, limbis cogitationibus.* Hispan. Proverb.

Deus.

*Orpheus D E U M vocavit Cor temporum; Quia
mortuum est omne tempus quod sine Deo transfigi-
tur.*

Tempus

Vitalis est dies quem religio animat.

Luna.

Luna est cerebrum mundi. Orpheus.

Sol.

*Sol est Cor & Oculus, nec non demonstrator justi-
tiae. Quia omnibus idem est, nec minus terret Domi-
num quam servum.*

Oculi.

Oculi sunt Legati cordis, & animi nuncii. Tyn-
pius.

Ex oculis, poculis, loculis, agnoscitur homo.

Michael
Archangelus.

S. Michaelem Archangelum sic descripsit
Pantaleon: *Lampas Divinitatis, Assessor Sanctissi-
me Trinitatis, Amicus D E I, Caput plenum ocu-
lis, Oculus ex pluribus oculis.*

S. Maximus Episcopus sermone 114. sic;

*S. Michael altissimus Seraphim, Sol astrorum, Li-
lum florum, Cedrus lignorum, Aquila volatilium,
Rex Principum, Dux militum, Caput membrorum,
Apex Spirituum; & ut semel totum loquar, Major
in regno cælorum, Major inter magnos, Major post
ter maximum, Major à seipso, officio, titulo, trium-
pho.*

S. Paulus.

S. Chrysostomus describit S. Paulum ita: *Pau-
lus*

Ius cœli cœli, Ecclesiarum columnæ, Angelus terrenus, Cœlestis homo. Et sicut ferrum in igne ignis efficitur; ita Paulus charitate succensus, totus effitus est charitas.

Gregorius 13. Pontifex Funditores Ordinum Religiosorum sic descripsit: *Dominicus est Aurora DEI, Franciscus Manna DEI, Bruno Terror DEI, Ignatius Ventus DEI.*

Bauhusius Milites sic: *Hec sola nunc est vita militum, Male vivere & bene bibere.* Milites.

Quidam salutationem Sic: *Salutatio est salta-
tio, in qua qui non caute vadit, cedit.* Saluta-
tio.

Æneas Sylvius Scientias dixit in plebeio homi-
ne esse argentum, in Nobilibus aurum, in Principibus
gemmas preciosas. Scien-
tia.

Ouenus vitam hominis sic: *Tota hominis vita
est nil nisi Nolo, Volo.* Vita ho-
minis.

Pecunia est nervus belli, ferri lima est aurum; Pecunia,
ferrum habescit quod aurum non exauit. Cassio-
dorus.

Pulchritudo corporis est exigui temporis Tyrannis. Pulchri-
tudo. Socrates.

Pulchritudo est silens fraus. Theophrast.

Regnum sine facillitio est pulchritudo. Car-
nead.

Pulchritudinem vocat litteras commendatitias
Diogenes.

Linguam & calatum sic describit Nigron. Lingua
Quid lingua nisi loquens calamus? Quid calamus nisi de cala-
lingua tacite clamans? illa Spiritu, hic atramento mus.
utitur; illa scribit vocibus, hic clamat litteris; illa
auribus locutione, hic oculis scriptione.

Pulex est parasitus (inquit Bauhusius Lib. Epig.) Adula-
opes sunt sanguis: Non te linquer, opum dum tibi san-
guis erit.

Amor est gratum vulnus, jucundum venenum, Amor.
suavis.

suavis amaritudo, lætum martyrium, blanda mors.
Petrarcha.

Morbi. *Morbi sunt usuræ Voluptatum.* Seneca.

Quæstio III.

*Quomodo argumenta invenienda sunt ex partium
Enumeratione & Notatione.*

**Argu-
menta
ex part-
tium
enumer-
quæm.
inven-..** **R. E. S. R.** I. Partium enumeratio est rei in suas partes divisio: ut, *si dividas vitam humanam, in pueritiam, adolescentiam, juventutem, virilem etatem, senectutem.* Sumuntur vero hic partes late, scilicet pro omni eo quod sub generali continetur, sive hoc generale genus sit, sive totum.

**Argu-
menta-
tio tri-
plex à
part. ad
Totum.** Tripliciter à Partibus ad Totum argumentamur. 1. Ut omnibus affirmatis partibus totum affirmetur: *Ut, si probes totam domū vitiosam esse, divides domum in parietes, tectum, laquearia; & ostendes singula viatio laborare.* 2. Ut negatis omnibus partibus, totum negetur: *sic, si probare velles nusquam mittendos esse Liberos peregrinationis causa; diceres nec in Italiam, nec in Galliam, nec Hispaniam mittendos.* 3. Quando rejectis omnibus partibus una aliqua affirmatur: *ut, aut amat, aut odit, nihil est tertium: non amat vero: oderit ergo necesse est.*

**Horti e-
legantis-
fima de-
scriptio.** Tractari solet hic locus venuste per Interrogationem, per Repetitionem, per Subjectionem, per Præteritionem, per Apostrophem. Pro Exemplo placet hic formosam horti descriptionem per partes apponere. *Hortus erat amoenissimus, & prope Paradisi æmulus: stabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore gratas diffundebant umbras, & clementi brachiorum motu, dulces susurros obsibilabant: has inter loquax rivulus, & omni crystallo nisidior errantibus ludebat aquis,*

et querulo rore lapillos vexabat, unde pene musico concentu pulsabatur: *Virimque flores, & copiosa zephyri familia: hinc è viridi prato argentea rideant lilia, illinc purpurascentes rose promicabant, stinc narcissorum nivem & ebry, hyacinthorum sanguis & aurum acuebat: ventulus ab omni parte placidissimus adspirabat, &c.* In Drexelii Niceta.

RESP. II. Notatio seu Etymologia est vocabuli interpretatio, quæ inquirit originem verbi & significationem. Ut, *Senatus à Senibus dicitur.* Hæc Etymologia apud Grammaticos frequentior est, quam apud Oratores; datur tamen interdum occasio, ut illius suavitate venustemus orationem: quod quidem ad persuadendum param, sed ad delectandum multum confert. Sic *cicero in Verrem jocatur, cum ejus nomen vel à ver- re porco deflectit; vel, à verrendo, quod verrere soli- tus sit è templis aurum, è domibus supellestilem,* &c.

Liberius hoc loco utuntur Poëtæ. Sic quispiam in *Erasmus è Monasterio fugientem:*

Cur. Monachos fratres & claustra relinquis, E- rafime?

Non misera factum hoc ambitione caret.

Namq; lateys illic velut in scrobe, vilius eras mus:

In lucem, ut videas, ut videare, salis.

Item.

Vnde suum ducat quæris Cerevisia nomen?

Quod cerebrum visat sœpe, Sabelle, tuum.

Hic locus à Notatione valet non tantum ad lepores orationis, sed interdum fœcundam orationi vel conciori porrigit propositio- nem.

suavis amaritudo, laetum martyrium, blanda mors.
Petrarcha.

Morbi. *Morbi sunt usque Voluptatum.* Seneca.

Quæstio III.

*Quomodo argumenta invenienda sunt ex partium
Enumeratione & Notatione.*

**Argu-
menta
enumer.
inven..** **R E S P.** I. Partium enumeratio est rei in suas partes divisio: ut, *si dividat vitam humanam, in pueritiam, adolescentiam, juventutem, virilem etatem, senectutem.* Sumuntur vero hic partes late, scilicet pro omni eo quod sub generali continetur, sive hoc generale genus sit, sive totum.

**Argu-
menta-
tio tri-
plex à
part. ad
Totum.** Tripliciter à Partibus ad Totum argumentamur. 1. Ut omnibus affirmatis partibus totum affirmetur: *Ut, si probes totam domū vitiosam esse; divides domum in parietes, tectum, laquearia; & ostendas singula vitio laborare.* 2. Ut negatis omnibus partibus, totum negetur: *sic, si probare velles nusquam mittendos esse Liberos peregrinationis caussa; dices nec in Italiam, nec in Galliam, nec Hispaniam mittendos.* 3. Quando rejectis omnibus partibus una aliqua affirmatur: *ut, aut amat, aut odit, nihil est tertium: non amat vero: odit ergo necesse est.*

**Horti e-
legantif-
fima de-
scriptio.** Tractari solet hic locus venuste per Interrogationem, per Repetitionem, per Subjectionem, per Præteritionem, per Apostrophen. Pro Exemplo placet hic formosam horti descriptionem per partes apponere. *Hortus erat amoenissimus, & prope Paradisi emulus: stabant foliorum germine renidentes arbores, que cum hilari odore gratas diffundebant umbras, & clementi brachiorum motu, dulces susurros obsibilabant: has inter loquax rivulus, & omni crystallo nitidior erransibus ludebat aquis,*

et querulo rore lapillos vexabat, unde pene musico concentu pulsabatur: Vt rimque flores, et copiosa zephyri familia: hinc est viridi prato argentea rideant lilia, illinc purpurascentes rose promicabant, stinc narcissorum nivem et ebry, hyacinthorum sanguis et aurum acuebat: ventulus ab omni parte placidissimus adspirabat, &c. In Drexelii Niceta.

R E S P. II. Notatio seu Etymologia est vocabuli interpretatio, quae inquirit originem verbi & significationem. Ut, *Senatus à Senibus dicitur*. Hæc Etymologia apud Grammaticos frequenter est, quam apud Oratores; datur tamen interdum occasio, ut illius suavitate venustemus orationem: quod quidem ad persuadendum patrum, sed ad delectandum multum confert. Sic *Cicero in Verrem jocatur, cum ejus nomen vel à verre porco deflectit; vel, à verrendo, quod verrere solitus sit è templis aurum, è domibus supellestilem, &c.*

Liberius hoc loco utuntur Poëtæ. Sic quispiam in *Erasmus à Monasterio fugientem*:

Cur. Monachos fratres et claustra relinquunt, Erasme?

Non misera factum hoc ambitione caret.

Namq; lateys illic velut in scrobe, vilis eras mus:

In lucem, ut videas, ut videare, salis.

Item.

Vnde suum ducat queris Cerevisia nomen?

Quod cerebrum visat sepe, sabelle, tuum.

Hic locus à Notatione valet non tantum ad lepores orationis, sed interdum secundum orationi vel concioni porrigit propositio- nem.

Quæstio IV.

Quomodo argumenta invenienda ex Conjugatis,
Genere & Forma.

Conju-
gata
quid.

Argu-
menta-
tio ab
his.

Genus
quid.

Species
quid.

Argu-
menta-
tio ab
his du-
plex.

RESP. I. Conjugata illa dicuntur, quæ sunt ex verbis ejusdem generis; hoc est, sunt plura verba quæ ab uno orta varie immutantur; uno verbo, sunt primitiva cum suis derivatis: Ut, *Sapientia, sapiens, sapienter, &c.*

Ab his ita argumentamur. Si pietas amatur, & pius amari debet. Si stultitia plenus est, quid nisi stulta effutiet? Et tu homo es, qui omnes humanitatem cancellos egressus, non unam moribus refers bellum: Erudite Bauhus; Fient aurea secula? aufer aurum: nam sunt ferrea secula propter aurum.

Differunt Conjugata à Notatione, quia in Notatione explicatio verbi fit; in Conjugatis tantum inflexio, derivatio & variatio casuum spectatur.

RESP. II. Genus est quod habet multa sub se specie seu naturis diversa: ut, *Ars est genus habens sub se Rhetoricam, Grammaticam, &c.*

Forma autem seu Species est una res ex illis quæ sub genere continentur: Ut, *Rhetorica continetur sub arte, est ergo forma.* Locus à genere copiam magnam dat Oratori. Nam hic propositione finita, hoc est, circumstantiis personæ, loci, &c. inclusa, ad libertatem propositionis infinita reducitur. Argumentamur vero dupliciter à Genere. 1. Quando aliquid dicimus de genere, idem etiam de forma dicere debemus: Ut, *si virtus diligenda est, & temperantia diligi debet.* 2. Quando negamus aliquid de genere, idem de forma negare debemus: Ut, *si necessariam militi omnem artem liberalem negas, negabis etiam Rhetoricam militi esse necessariam.*

Quæ-

Q U E S T I O N E V.

Quomodo argumenta invenienda sint in Simili, Dis-simili, Contrariis, Repugnantiis & Comparatione.

R E S P. I. Similitudo est duorum vel plurium simili-longe diversorum in aliqua re collatio: hoc est, tudo. Similia sunt quæ non sunt quidem idem secum, quid. interea habent aliquid in quo convenientia. Sic, verbi gratia, *umbra* & *gloria* diversissima sunt: In hoc tamen convenientia, quod *umbra* *corpus*, *gloria* *virtutem* comiteatur: unde dictum à Cicerone, *Gloria virtutis umbra est*. Potest duci similitudo ex factis, dictis, fabulis; & nulla fere res est, ex ^{Unde possit deduci.} qua duci non possit. Valet ad probandum aliquando, frequentius tamen ad illustrandam rem assumitur. Quando communiter dicitur, *omnis similitudo claudicat*; intellige, quod non per omnia res rei teneatur esse similis, sed satis est, si in aliquo convenientia. Partes similitudinis ligantur paucimis his particulis, ut, ita, ut, sic, quemadmodum, pari ratione, sicut, non aliter, &c. Aliquando simpliciter omissis particulis ponitur; verbi gratia, *Responsa tua sint sponsa, iræ lyra, joci croci, panegyris iris, dicta edicta*. Pulchre Strada de bello Belgico; *quoties, inquit, morta est sacra Religionis anchora, toties fluctuavit magna Reipublicæ navis*.

R E S P. II. Dissimilitudo est duorum vel plurium diversitas, seu disconvenientia, sicut *Si militudo quid.*

Ab hac ita argumentamur, cum quod uni dissimili competit, alteri competere negamus, & quod uni non competit, alteri competere asserimus: verbi gratia; *Ignavi cives Reipublicæ damna non curant: generositasque & boni civis est ea propulsare*.

pulsare. Clarius Catullus : *Soles occidere & redire possunt: Nobis cum semel occidit brevis lux, Non est perpetuo una dormienda.*

Contra- R. E S P. I. I. I. Contraria sunt quæ non pos-
xia quid. sunt eidem rei simul convenire, propter eandem rationem. *Sic nemo potest in ea re sapiens esse in qua stultus est.*

Horum 1. Dividuntur in quatuor genera; & primo quidem **divisio.** in Adversa. hæc sunt illa, quæ sub aliquo generali nomine comprehenduntur, & maxime secum discordant, nec in eodem Subjecto se compatiunt: ut, *calor & frigus.* Ab Adversis argumentamur bene, si de quo unum illorum affirmamus, de eodem alterum negamus: ut, *Siquidem Petrum à convictu meo alienam audis, quomodo mihi familiarem esse objeceris?*

Argu- 2. Privativa, quæ significant rem, & absentiam **menta-** rei in subjecto apto habere eam rem: ut, *auditus, surditas, lux, tenebre, &c.* A privatione argumentaberis, quando unum privatorum de aliquo negabis, & aliud de eodem affirmabis: ut, *pauperiem optatis mihi, quia divitias invidetis.*

In Rela- 3. Relata sunt quæ ad se in vicem ducunt or-
ta. dinem: ita *Pater refertur ad filium, Praeceptor ad discipulum, & simile ad simile.* A relatis argumentamur, ex vi unius inferendo aliud: v.g. *Discipulus diceris; quis ergo tuus est Praeceptor?*

Argu- 4. Negantia sunt, quorum unum id affirmat, **menta-** quod aliud negat: ut, *est bonus, non est bonus.* A **Repu-** Dialecticis contradictoria vocantur. Argumentum ab iis sumitur, si uno negato aliud affirmetur, aut è contra.

gnantia R. E S P. I. V. Repugnantia sunt, quæ secum quid. nunquam cohærent: ut, *Cupiditas nocendi cum amicitia.* Regula argumentandi ab his, hæc est, **Argu-** *Cui convenit unum repugnans, non convenit alterum:*
ment.
reg. ab his.

terum: ut, si Petro animus est occidendi Paulum,
quomodo eum diligit?

Observa vero quomodo Contraria, Dissimilia, Repugnantia differant. Nam Contraria illa sunt, quæ secum pugnant. Dissimilia non pugnant, sed solum diversa sunt. Repugnantia vero sunt, quando unum Contrarium ponitur & alterius contrarii effectus: Ut, *amare & nocere: nam nocere ex odio profuit, odium vero contrarium amori est.*

R E S P. V. Comparatio est unius rei cum altera Comparatio
quid &
quotu-
plex. collatio. Est duplex, *par & impar.* *Par collatio* est quando duo æqualia secum comparantur: *Ut, fe-
felli te, igitur & me falle.* *Impar collatio* duebus modis fit. Primo, quando argumentamur à maiori ad minus: ut, *Deus Angelo superbo non pe-
percit; quomodo homini parcer?* Secundo, quando argumentamur à minori ad majus: ut, *Vnum sce-
tio-
lus impune non tulit, multo magis ergo plura pu-
niet.*

Differt Comparatio à Similitudine, quia in Comparatione fit duorum collatio respectu tertii alicujus: in Similitudine fit quidem duorum collatio, non vero respectu tertii, sed unum cuique attributum datur. v. g. *Licuit M. Antonio de-
fendere Clodium; cur Ciceroni non liceat defendere Milonem?* Ecce hic Cicero & Antonius conferunt respectu tertii, nempe defensionis. Hic vero, *Sicut infirmi suavitatem cibi non sentiunt, ita improbi veræ laudis gustum non habent:* Hic infirmi cum improbis conferuntur; non est vero tertium respectu cujus conferantur, sed & infirmis & improbis suus gustus corruptus attribuitur.

Nota
Diffe-
rentiam.

Quæstio VI.

Quomodo invenienda sunt argumenta ex causis,
Effectis, Adjunctis, Antecedentibus
& Consequentiibus.

Causa quid, & quatuorplex. R E S P. I. Causa est id à quo aliquid quomodo cunque procedit. Est vulgo quadruplex: Efficiens, Materialis, Formalis, Finalis.

Efficiens causæ. Efficiens Causa est, quæ aliquid facit: Ut, *sol diem*. Huc revocantur etiam instrumenta & alia, quæ non solum faciunt aliquid, sed juvant tantum facere; ut, *calamus juvat scriptionem*. Ab hac Causa sic argumentamur: Negata causa, negamus effectum; affirmata, affirmamus; laudata vel vituperata, laudamus vel vituperamus.

Materialis causæ. Materialis Causa est id ex quo aliquid fit, seu circa quod aliquid versatur: ut, *ex auro pecunia*; *Circa res omnes Orator*. Ab hac argumentamur sic: Data materia potest dari effectus; sublata ea, tollitur; *ex meliori vel pejori, melior vel pejor*.

Formalis causæ. Formalis Causa est per quam res est id, quod est; seu per quam constituitur, & distinguitur ab aliis rebus. Ita *navis & domus lignea per diversam partium dispositionem differunt*. Ab illa sic argumentamur: Data meliori forma, melior res est, pejori pejor; & Res omnis suæ formæ debet proportionari seu adæquari. *Sic quia animus hominis immortalis est, homo immortalia querere debet*.

Finalis causæ. Finalis Causa est propter quam aliquid fit; & tria sunt vulgo propter quæ agimus & facimus aliquid, scilicet *honestum, jucundum, utile*. Ab hac argumentamur juxta hæc axiomata; Qualis est Finis, talia sunt quæ destinantur ad Finem: Si Finis bonus vel malus, etiam quæ ad Finem referuntur bona vel mala sunt.

R E S P.

RESP. II. Effectus seu Effecta dicuntur res Effecta factæ à Caussis. Ab his argumentamur vel inferringendo Caussam posito Effectu, vel negando Argumentum Caussam negato Effectu, vel commendando mentem Caussam si boni sunt Effectus, vel damnando si ab malo. Loci à Caussis & Effectis copiosissimi sunt fontes argumentorum.

RESP. III. Adjuncta sunt ea quæ cum re Adjunguntur conjuncta, sed non necessario. Alia sunt personaæ, quorum Cicero duodecim numerat; personæ. nempe, *Nomen, Natura, Virtus, Habitus, Fortuna, Vita, Affection, Studia, Consilia, Facta, Casus, Orationes*. Adjuncta rei communiter sex dicuntur; alia rei. *Locus, Tempus, Occasio, Modus, Facultas, Instrumentum*: Nonnulli ad septem revocant hoc versu.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quis significat qualitatem personæ; in qua consideratur *natura, sexus, ætas, natio, cognatio, patria, fama, vires, forma corporis, dona animi, virtus, ingenium, &c.* bona fortuna, divitiae, honor, naturales inclinationes, ut metus, gaudium, voluptas, mores, educatio, magistri, famuli, facta, &c.

Quid significat negotii quantitatem, graveme an leve, heroicum an vile, periculoseum, formidabile, &c.

Ubi Locum denotat.

Quibus Auxiliis significat cum quibus sociis, instrumentis, &c.

Cur significat caussam finalem, qua cupiditate, quo fine, &c.

Quomodo modum indicat facti, quam facile, quam graviter fecerit.

Quando Tempus notat.

Et

Et hic locus fertilissimus est Oratori.

**Ante-
denta-
tia
quid.**

**&
Conse-
quentia.**

**Argu-
menta-
tio.**

R E S P. I V. Antecedentia ea dicuntur, quæ rem antecedunt: Ut, *percussisti, igitur sentit.*

Et denique V. Consequentia illa sunt, quæ rem necessario sequuntur: ut, *mors sequitur vulnus cor-
dis.* Differunt ab Adjunctis, quia Antecedentia necessario cohærent cum Consequentibus, Adjuncta vero non necessario conjunguntur. Ab Antecedentibus argumentamur; Posito Antecedente, necessario ponatur Consequentia: v. g. *Vulneratus est in corde, igitur morietur.* A Consequentibus vero, primo, Afferendo Consequens, asseritur Antecedens: ut, *magna cicatrix est, ergo
& plaga magna fuit.* secundo, Negando Consequens, negamus Antecedens: ut, *mortuus non est, ergo nec in corde lassus.* Et hi sunt loci Intrinseci argumentorum. Cæteros si alii porrigunt, vel ex his, vel in his sunt.

*Praxis inveniendi argumenta ex jam prædictis
& enumeratis locis.*

**Proposi-
tio ex
quibus
constet.
Subje-
ctum
&
Prædi-
catum
quid.**

Nota quod omnis Propositio constet *Subjecto, Prædicato, & Copula.* *Subjectum* dicitur, de quo dicimus. *Prædicatum* id, quod de alio dicimus. *Copula* est passim verbum *Est*, aut aliud coniungens *Subjectum* cum *Prædicato.* ex. gr. *Clodius struxit Miloni insidias.* Hic *Clodius* est *Subjectum*, quia de illo dicitur: *Insidias struere est Prædicatum*, quia hoc est quod de *Clodio* dicitur.

Jam ergo cum argumenta invenire voles, adverte primum bene, quod in propositione tua *Subjectum* sit, & quod *Prædicatum*: accipe deinde *Subjectum* & per omnes locos extrinsecos circui; primo ad *Definitionem*, & quære quid sit, quæ natura ejus, & quomodo ab aliis rebus discriminetur; secundo perge ad *Partium Enumerationem*, & vide

vide in quas partes dividi possit ; & sic ultra perge ad alios & alios locos. Semper vero quod argumentum inveneris ex *Subjecto*, adnotâ tibi, & cum *Prædicato* conjunge, & agnosces an bene tuam propositionem confirmet. Postea, ubi exhauseris *Subjectum*, accipe simili modo *Prædicatum* propositionis tuæ, & cum eo per locos deambula. Vel si res postulaverit, & melius judicaveris, non divisim cum *Subjecto* & *Prædicato*, sed cum *tota propositione* simul mente concepta, adi locos dialecticos, & argumenta quære. Noli vero anxius hærere in singulis locis, sed si in uno non occurrat, ad sequentem transi : non enim facile quilibet argumentum porrigit ; aut si porrigit, non semper solidum est. Cæterum si scire voles, utrum argumentum aliquod ex *Subjecto* an ex *Prædicato* fuerit sumptum, dispone illud in forma Syllogismi : & si videris *Majorem* esse certiorem, puta sumptum ex *Prædicato* ; si vero *Minor* fuerit verior, puta sumptum ex *Subjecto*. Postquam habueris argumenta probantia propositionem, eadem ipsa debes in certam Syllogismi formam ordinare (ut in sequenti capite docebimus) in tres communiter propositiones, *Majorem*, *Minorem*, *Conclusionem*. Et tunc rursus eadem via, quam modo tradidi, pro singulis, si res egebit, propositionibus, rationes quærendæ sunt, quibus ipsæ propositiones roborentur : & ad hoc valent *potissimum*, *Similia*, *Dissimilia*, *Exempla*, *Apophthegmata*, *Sententiae*, &c. quæ omnia in promptu habenda sunt. Ut vero facilius obveniat Invenitio, consulendi libri sunt, qui de re tua, de qua dicere vis, scripserunt : inter alios est *Polyanthea*, *Theatrum vitæ humanae*; & id genus alii.

Quæstio VII.

Quid sit Acumen, & an Oratori usurpandum.

Nauseat simplicitatem seculum nostrum, & quendam in stylo luxum requirit; ut jam fere Orator non audiat, imo luce non dignus, qui per Acumina vibrare Orationem ignorat. Loquamur itaque de Acuto, ut seculo nos accommodemus.

Acumen **R E S P.** I. Sicut materiale Acumen est duarum linearum seu duorum laterum in unum punctum concursus & unio ex uno fundamento provenientium: ita Acumen metaphoricum est concursus seu discors concordia *Subjecti* & *Prædicati* in oratione. Alii sic brevius definiunt: Acumen est concors discordia, seu discors concordia: h.e. tunc acute loquimur, quando *Prædicatum* & *Subjectum* orationis ex una parte secum convenient, ex alia vero parte secum disconveniunt. Exemplum habes in Martial. Lib. I. Epigram. 13.

Si qua fides, vulnus quod feci non dolet, inquit;
Sed quod tu facies, hoc mihi, Tete, dolet.

Ubi vides *Subjectum* & *Prædicatum* concordare aliquomodo & discordare: Nam *vulnus proprium*, inquit, non dolet, *alienum mihi* dolet. Discordat, quia contra naturam est, ut *alienum vulnus mihi* doleat. Concordat vero, quia cum amici *vulnus* sit, dolorem & compassionem ex *vulnere ejus* capio.

Acumen triplex. Triplex vulgo Acumen est: *contra Naturam*, *præter Naturam*, *juxta Naturam*.

Contra naturam. Acumen *contra naturam* est, quando convenient duæ res dissimiles, repugnantes, contrariæ, & quomodo cunque oppositæ; seu breviter, quan-

quando dispar collatio Subjecti & Prædicati:

v. g.

Mutârunt elementa fidem, prius igne calebant Bider-
Omnia, nunc ipso frigus ab igne venit. man:
Contra naturam enim est ut ab igne frigus lib. 2.
veniat; & tamen quia multi Virginitatem igne Epig. 69.
defenderunt, & libidinis ardorem restinxerunt,
apte dixit Poëta, *frigus ab igne venit.* Præter natu-
ram Acumen est, quod non est quidem contra natu-
naturam rei, nec tamen etiam est usitatum: sic ram.
Martialis,

Delitiæ populi, quæ fuerant Domini.

Quia non est naturale & usitatum ut à Domi-
no ad plebem delitiæ transferantur, non est ta-
men etiam repugnans naturæ; dicitur ego saltem
Præter naturam. *Iuxta naturam acumen est, quod Iuxta*
convenit naturæ rei: ut Martialis, *Impensis vitam natu-*
Principis anumeres: quasi dicat, vita civilis Prin- ram.
cipi est in acceptis referenda: est vero naturæ con-
veniens, ut Princeps vitam conservet civium.

Est ergo Acuminis natura, ut de Subjecto præ-
dicetur Prædicatum vel contra, vel præter, vel juxta
naturam. Perfectissima vero illa Acumina sunt
quæ contra naturam, quia magnam pariunt admis-
tionem; admiratio autem non potest esse, nisi
in una re, ut dixi, fiat duarum rerum quomodo-
cunque oppositarum concursus.

R E S P. II. Acumina Oratori adhibenda Orator
sunt. Nam & Cicero de claris Oratoribus mul- adhi-
tos laudat, qui hac in re excelluerunt, & vitupe- beat.
rat alios, qui nullo Acumine instructi fuerunt,
& ipse Acuminibus sæpe usus est. Hominibus ta- Nota.
men Politicis, qui sententiam in Republica ferre
debent, videtur hic lusus ingenii, si sit assiduus,
inutilis esse; seria enim ac plana ab iis exspectan-
tur, non verborum joci: tamen nec illi profus
omnia

omnia negligent; caveant tantum *obscura*, *nimia*, *afflictata*, *levia*, *aculeata*. Nam si *obscura* sunt, qui intelliget; si *nimia*, obscuritatem invehunt; si *afflictata*, contemptum; si *levia*, risum; si *denique aculeata*, odium.

Quæres

*Qui sunt modi faciendi concordiam discordem
Subjecti & Prædicati.*

1. **Modus faciendi concordiam discordem** *Epigr. 82.* **per Epitheton.** *Res p. I.* modus est, adponere Epitheton discordans ad *Subjectum*. sic facit *Martialis Lib.*

*Quis neget curam esse te Deorum,
Propter quem fuit innocens ruina?*

Sic dicitur Hermes optimus malorum, seu optimus malus.

2. **per substantivum discors.** *Res p. II.* est, adponere ad *Subjectum* aliud *Substantivum* discors. sic *Biderm. Tela videbantur, munus & agger erat.*

3. **per Catachresis.** *Res p. III.* est, adponere *Catachresin* vel in *Adjectivo*, vel in *Substantivo*, vel in *Verbo*. In *Adjectivo* ponitur *Catachresis*: ut *Idem l. 2.*

Doctior in Causis nulla favilla fuit.

Sic illud Poëtae de Hildegunde, quæ profure abrupta non potuit alligari furcæ.

*Iussus stringere funis innocentem
Iussis restitit improbis, guleque
Insonti nisi parceret, vel ipse
Funis crederet esse se nocentem.
Sic in lite sua puella funem
Ipso est judice nacta justiorem.*

*In Substantivo Catachresis est, si voces *Eleemosynam* v.g. *piam liberalis dextræ pluviam*, vel *aureum pietatis imbum in egenos*. In *Verbo Catachresis* est, si dicas, *hostes belli necessitatem & ardorem aqui-**

accen-

accenderunt: id est, animosius pugnabant, quia
prope aquas pugnabant, ubi fuga spes nulla.

I V. est, idem *Prædicatum* de eodem *Subjecto*
& affirmare & negare in diverso sensu. Sic Poëta
de S. Brigitta, formam perdente ut pudorem
conservaret: *Et tunc credidit esse se venustam,*
Postquam desit esse tam venusta. Plures modos
quisque suopte ingenio observabit.

4.
Eodem
prædi-
cato af-
firmam-
do &
neg. in
subje-
cto.

Quæstio VIII.

Ubi invenienda sunt *Acumina*.

R E S P. Bonus fons *Acuminis* redundat pri-
mum ex locis *Dialecticis*, *Definitione*, *Part. E-
numer.* &c. Nullus enim fere tam sterilis est, ex
quo, si rem de qua loqueris circumducas, *Acu-
men* haurire non possis. Sic *Eiderm.*

1.
Fons a-
cumini-
nis.

*Quid facimus? glaciata gelu si lympha negetur,
Ex oculis haustas fumus habebit aquas.*

Ubi docet aquam funereum nihil aliud esse
quam lacrymas. Sic *Remundus* de Magdalena
currente ad pedes medici Christi:

*Me, precor, ah, dixit remorantibus obvia turbis,
Linquite: si morbum discere vultis; amo.*

Longum foret ire per singulos locos cum
exemplis. Scias tamen quod inter alios maxime
oculus à *Caussa finali*, ab *Effectis*, ab *Adjunctis*, à
contrariis, à *Repugnantibus* pro *Acumine* fœcun-
sus sit: Hic enim facile invenitur consentaneum
et dissidenteum aliquid *Subjecto*.

Secundus fons est *Paradoxum*, hoc est, aliquid
solitum: quale est illud in Elogio; *Euntis Le-
ui facies, in veteres statuas & simulacra urbis
ominum fere animos invitavit*, id est, stupere fe-
rit. Ad *Paradoxum* revocantur hi loci ex facetiis
resumpti, qui etiam *Acumina* porrigit. Primo,
metaphora: ut, *si equum mulatum labris*, ridere
dicas.

2.
Fons
acumi-
nis.

dicas. Secundo, *Paranomasia* : sic Biderm. de homine picto inter inferos ;

Iunge tuam tabulae clamanti, quisquis es, aurem.
Ipsa sibi clamat, Vae ! tibi vero, Cave.

3. *Etymologia nominis* ; Sic Poeta de Margareta.

Vellet inops fieri; sed dum se possidet ipsam
Margaris, incassum credo fereatur inops.

Et illud de S. Lucia excæcata.

Tu quamvis oculis carebis istis,
Dum sis Lucia, luce non carebis.

4. *Narratio lepida & rara*. Exemplum habes a pud Mart. de fure lib. 12. Epigr. 29.

3. *Fons* *Tertius fons est Documentum morale.*

acumin. *Quartus fons est Ambiguum*, cum vox ambi-

4. *Fons* *gue sumitur* : sic Biderm. de flagello Christi sa-
acumin. *guine purpuro.*

Flagrum In Domini tergo protinus erubuit.

Et illud Poetæ :

Vis dici devotus, & es, Chrysamblice : toto
Improba te conjux devovet usque dies.

Item,

O mihi præteritos referat si Iuppiter annos !

Horbe, voves. Tove vix est opus, Horbe, tibi.

Nupta tibi est uxor, quæ ut primum rixa cooru
est,

Præteritos annos & tua facta refert.

5. *Quintus fons est ex figuris Rhetor. & Tropi,*
Fons a- maxime Metaphora, Allegoria, Catachresi, Met-
cuminis. nymia, Protopoparia, Traductio casuum, Interroga-
tio & Responsio, Optatio, &c. Et hi fontes Acu-
minum, ab aliis olim tradi solitorum, licet boni
sint, nobis tamen nunquam satis limpidi & clari-
visi : Ideo ex tractatu de Acuto Lyricorum re-
gis Sarmatici, alterius Horatii, P. Matthia
Sarbievii, fere easdem praxes inveniendi
Acuminis, clarius tamen propositas, quon-
dam

dam collectas, siquidem placet, sine invidia
cape.

Praxes aliquot inveniendi acuminis.

Praxes
inveni-
endi A-
cumi-
nis.

Prima praxis est, quando rei attribuitur apte aliqua magnitudo, moles, majestas, authoritas, amplitudo, vastitas, in sensu tamen dubio, & Prima communiter inter realem & moralem. v. g. Sic moralis Philosophus Seneca in Epist. 66. in fin. acute dixit; *Scævola confecit bellum inermis ac mancus, & illa manu trunca reges duos vicit.* Nec illud invenustum est de Attilio. Nam Attilius Regulus cum contra Pænos in Africa pugnaret, ad Senatum scripsit, *Mercenarium suum decessisse, & ab eo desertum esse rus;* quod Senatus publice curavit, dum abesset Regulus. De eo ergo sic Seneca: *Tanti fuit servum non habere; ut colonus ejus populus Romanus esset.* Sic & illud Lucani de morte Pompeii Magni.

*Sed timuit strato miles ne corpore Magni
Non fugeret, supraque Ducem procumberet orbis.*

Secunda praxis contraria huic est; quando rei magnæ attribuitur parvitas, vel rei pretiosæ vilitas; in dubio tamen sensu inter realem & aquivalentem: sic Seneca, De ben. l.2.c.10. *Video, inquit, istic mensas, & aestimatum lignum Senatoris sensu eo pretiosius, quo illud in plures nodos arboris felicitas torsit.* Sic de Demitiano muscas quotidie mactante dictum; *Hostis fuit muscas, hostibus musca.*

Secun-
da.

Tertia praxis est, quando Acumen continent in secaussam de facto, vel certe in dubio sensu insinuat aliquam veritatem contraria. Etus: Sic ille Sanctus, D. August. *Domine, inquit, tu imbens sublevas eum, & quia ego plenus Tui non sum, pro mihi oneri sum.* Est & non leve Acumen, quando alicujus effectus realis datur causa moralis vero & reali.

Quarta. *Quarta* praxis consistit in ambiguo aliquo verbo, vel sententia, ita ut aliud vere significet, aliud autem intendat significare. Sic cum *Iulius Montanus* recitaret carmen suum, & incepisset, paulo ante descripto Solis ortu, describere occasum; quidam ex Schola incepit abire, & causam quæsitus dixit; *Numquid diutius illa audire potui quā ab ortu solis usque ad occasum?* Seneca. Sic crudelis quoque *Astreus* fratrem alloquitur *Thyestes*, cui incauto filios dederat devorandos; *Hic natos esse crede in amplexu patris, hic sunt, eruntque; nulla pars prolis tuæ tibi subtrahetur.* Sen. *Thyest.* *Tale est & illud Poetæ.*

Si forte stultus per calumniam lexit,
Curare noli, & vulnus omne curasti.

Item illud in *Fornicatorem & Bibonem.*

Et liberis & Libero assuete liberaliter:

Dici Magister Artium potes, Aule, liberalium.

Item in *Astrologum potatorem.*

Non tu polorum regeres influentias, sed poculorum.

Item in *Furem Glauciam.*

Omnes quæ sua sunt querunt, vitiumque putatur.

Ergo non querit Glaucia quæ sua sunt.

Item in *Medicum.*

Non sinit in longo miseros putrefacere morbo,
Absolvitque brevi morte: benignus homo est.

Quinta. *Quinta* praxis est, quando attribuitur alicui rei inanimatæ aliquid, quod proprium est rei animatæ; ita tanien, ut totus sensus constet ex aliqua actione ad aliena attributa rei de qua loquimur. Sic *Plinius* de quodam post victoriam arante: *Gaudet tellus vomere laureato, & col vittrici Imperatorum dextera, fructuum ubertate superbit.* Et *Augustinus* super verba Christi, *Ego sum lux vera: Ergo piger, surge, inquit, via ipsa ad te venit, & te de somno excitat; surge & ambula.* Loquitur etiam acute, qui res naturali

turales convertit in arte factas. Sic in nasum cuiusdam Muret.

*Si tuus ad Solem statuatur nasus hiante
Ore, bene ostendet, dentibus hora quota est.*

Sexta Praxis est, quando apte id quod veris **Sexta** personis convenit, attribuitur non veris. Sic Plaut. *Semper oculatæ sunt manus nostræ, credunt quod vident.* Plurimum vero placet hic modus, quando simul & vera & falsa persona communicaunt in eadem re. Sic Augustus Cæsar dicebat, *duas se habere filias delicatas, quas necesse est tolerare; Iuliam alteram, alteram Rempublicam.*

*Alter adhuc modus hic subiungendus Acuminis
inveniendi cauſſa.*

Est bonus modus inveniendi acuminis, si rem compares cum locis oratoriis. Triplex autem potest esse comparatio hujusmodi. Prima est, si rem conferamus cum locis singulis separatim sump-tis, cogitando quænam sit rei, de qua loquimur, **Definitio**, quæ **Partes**, quod **Genus**, quæ **Adjuncta**, &c. Sic *Cicero*, *Romanæ Eloquentiæ* facile princeps, *Consulatum Vatinii* acute ridet per distributionem partium consulatus. *Magnus*, inquit, *portentum anno Vatinii factum est, quod illo Consule nec Bruma, nec Ver, nec Autumnus, nec Æstas fuerit.* Secunda, si ipsius rei unum locum cum alio diverso loco ejusdem rei comparaveris: v. g. *Definitionem* cum *Adjunctis* rei, vel *Effectus* cum *Cauſſis*. Sic *Valerius Maximus* Lib. 6. c. 1. ex comparatione Materialis & Formalis Cauſſæ, id est, animæ & corporis, elicit Acumen de *Lucretia*: *Dux, inquit, Romanæ pudicitiæ Lucretia, cuius virilis animus, maligno errore fortunæ, muliebre corpus fortitus est.* Tertia est, si locos rei unius ordinis comparemus cum aliis locis oratoriis ejusdem ordinis; ut *definitionem* cum *definitione*,

Alter Modus eliciendi acuminis, Comparando rem. Comparatio triplex.

cauſſam cum cauſſa, &c. ex. gr. *Mucius Scevola Regem quem armata manu non poterat, exuſta frangat*. Seneca. Hic Acumen est ex comparatione *cauſſæ cum cauſſa*, id est, manus armatæ cum exuſta.

Modus inveniendi Acuminis in locis Oratoriis.

Ex Definitione. Definitiones acutæ sunt quæ fiunt per contrarium: Sic *Formam* descripſerunt, *Regnum ſolitarium*, *Dulcem Tyrannum*, *Dulce malum*, *Dulce dannum*, Theoc. Socrat. Seneca, Theoph.

Ex partium Enumeratione. *Partium Enumeratio.* Hac acta fit, Primo, quando ostenditur quod pars major suo toto. Sic *Cicero* cum videt *Q. ciceronis* fratris imaginem ingentibus lineamentis usque ad pectus depictam, ipſe vero *Q. Cicero* erat parvus, *Frater*, inquit, *meus dimidius maior est quam totus*. Secundo, quando res intrinſeca in ordine ad aliquam mensuram conſideratur ad exprimendam magnitudinem vel parvitatem. Sic *Cicero* de *Dolabella*; *Quis generum meum allagavit gladio?* Tale eit illud *Martialis* I. 7. epig. 52.

Nunc Roma eft, clim magna taberna fuit.
Tertio, quando aliquod magnum ostenditur includi in aliqua ſui parte. Sic *Paul. Melissus de Venetiis*:

Quid pugnas Europam, Asiam, Libyamque, Neamque?

Quatuor hac una cernis in urbe plagas.
Et illud *Bauhus*. de incarnatione Christi: *Vah punctus ambit circulum.*

Et Martial. I. 8. epig. 46.

Pars maxillarum tensa eft tibi, pars tibi rafe eft,

Pars vulſa eft: unum quis putet eſſe caput?

Item

Item in ebrium Appium :

*In niveis Appi jam regnat Bruma capillis,
Inque oculis semper vino flammanibus & stas,
Baccifer autumnus pingit nasumque genasque,
Cumque babit florum dulce illi ad tempora Ver est.
Sic potans totum in vultu gerit Appius annum.*

CONTRARI A. Locus Contrariorum val- Ex Con-
de servit Acuminibus ; quando idem omnia in tratiis.
affirmatur & negatur , salva tamen veritate dicti
diversimode intellecti. Sic de malo Principe Ta-
citus ; *Omnia in eo Principe sunt, preterquam Prin- ceps.* Et Curtius ; *Hæ manus , inquit , sufficiunt desiderio meo ; nihil habenti nihil deerit.* Et Seneca
Philosophus ; *Non persuadebis , etiamsi persuaseris.* Et Cicero ; *Nunquam sum minus otiosus , quam cum sum otiosus.*

PRIVANTIA acuta sunt cum prædicatur Ex Pri-
forma de privatione, vel certe quando aliquid vativis.
proprium formæ tribuitur negationi formæ: Sic
P. Mimus ; Pars beneficii est, si quod peco cito negas.
Et illud ; *Congestus pauper in auro est.*

Sic illud de inepte garrulo ; *Nec taces , nec lo- queris , quia sic garris ut nemo te intelligat.*

REPUGNANTIA acuta sunt , quando Ex Re-
unum de altero prædicatur : v. g. *Deo patrere li- pugnan-
bertas est.* Seneca. Et alibi ; *Miserum te judico , qui tuis.
nunquam fuisti miser.* Sic claud. de Nuptiis Ho-
norii :

*Non odium terrore moves , nec fræna resolvit
Gratia : diligimus pariter pariterque timemus.
Ipse metus Te noster amat ----*

*Sic si divitem dicas esse pauperem , eo quod aurum
nihil habeat , sed ipse habeatur ab auro.
Sic & Poeta ;*

*Cur oculis pollet surdus ? cæcusque quid aure ?
Ille oculis audit , auribus iste videt.*

Sic & alter de clando & cæco;

Claudum humeris cæcus, claudus per devia cæcum

Dirigit: hic oculos commodat, ille pedes.

Quam bene concordes amor hos univit uirosque?

*Alter & alter homo est, sed tamen unus homo
est.*

Tale est & illud Arabum dictum.

*Esto inter homines surdus audiens, cæcus videns,
& mutus loquens.*

Ex Re-
latis.

R E L A T A. Ex his oritur Acumen, primo, quando patienti actio attribuitur, agenti vero passio: v. g. *Beneficium dando accepit, qui digno de-
dit.* P. Minus. Secundo, quando una eademque persona ad se tamquam ad aliam refertur: v. g. *Tam autem eris excors, ut tota in oratione tua te-
cum pugnares ipse, ut non tanta quanta tecum tibi
effet contentio.* Cicero Philippica 2. in Anton.

Ex Cau-
sis.

C A U S Æ Materialis & Formalis dabant Acumen, si ostenderis alterutram alteri conser-
tanciam esse & dissentanciam: ex. gr. de apibus *Virgilius*,

Ingenies animos angusto in corpore versant.

Et,

Magna sub exiguo regnabat corpore virtus. Sta-
tius.

Et,

Rhetoris hec Risi statua est quia saxeæ, vera est.

cur dicas? semper Saxeus ille fuit.

Efficiens Causa & Instrumentalis dabit Acu-
men, si ostendatur res dissentaneas efficere. Sic *Seneca* de quodam in rota ad supplicium vecto,
caputque in rotam immisum frangente; *Eodem
vehiculo*, inquit, quo ad pænam vehebatur, pænam
effugit.

Sic Poëta;

Gignitur ex visu, non ergo, Firmice, cæcus.

Nascitur ex oculis cum generatur Amor.

Finalis illa est acuta, quæ ab ipsa actione, quæ propter se exercetur, erit dissentanea, & consente-
nanea. Sic Martialis :

cur in theatrum Cato severe venisti?

Ideone tantum veneras, ut exires?

E F F E C T A Acumen faciunt, cum juxta se prorsus dissentanea sunt, & tamen vera: Sic Scytharum Legati coram Alexandro; *Fuga nostra vitoria est; etiam si vincamur, vincemus.* Curtius lib. 7.

Ex Effec-
tis.

A N T E C E D E N T I A & C O N S E Q U E N T I A exstruunt Acumen, quando inter se permittantur, id est, quando dicimus ea antecedere quæ deberent consequi; & contra. Sic magnus ille Heinius l. Epigr. de puero in utero Matris mortuo cum eaque sepulso :

Ex Ante-
ced. &
Conse-
quent.

*Sic tumulusque domusq; fuit tibi Mater, & ante
Quam natus poteras esse, sepultus eras.*

De quodam Praelato omnia per Vicarium faciente, sic lusit quidam :

Ad noctis horas per Vicarium surgis:

Horas diurnas per Vicarium cantas:

Animas tuorum per Vicarium pascis:

Animosque vincis per Vicarium solvis.

Convexa cœli per Vicarium vises.

Item;

Omnibus amissis, à tergo, à fronte, capillis,

Quid tibi jam restat perdere, calve: caput.

Acutum & illud: *Tantum à se discordavit for-
tuna, ut cui defuerat ad vitoriam terræ, deesset se-
pulchrum.* Paterculus in Pompeio.

C O M P A R A T A tripliciter acumen fa-
cunt. Primo, quando ea quæ sunt majora, sunt minora: v. gr. *Fratris propinquorumque extrema hora deseritur, & ad mortem muli concurritur.* Se-
neca. Secundo, quando illa quæ sunt minora vel majora, sunt paria: ex. c. *Par est pauper nil*

Ex
Compars-
tatis.

cupiens, Principi omnia habenti. Idem. Tertio, quando illa quæ sunt minora, sunt majora: v. g. Majus beneficium dat, qui grata accipit, quam qui libenter dedit. Idem.

Et hi fuere modi ex supradicto R. P. collecti; quos æqui consule. Pro fine tamen moneo, ut non morose nimium his locis inhæreas, acumea quærendo: Aliquando enim naturalis bonitas citius quam exacta diligentia illud porrigit; & artificiosa inquisitione interdum tardamus im- petum animi sponte sagacem.

Quæstio IX.

Quomodo Orator Acumina in Oratione ponere debeat.

Oratio-
nis acu-
te scri-
bendæ

Ut plenitudinem Doctrinæ de Acuto habeas, non erubesco meis scriptis. inserere quædam ex decem præceptis orationis acute scribendæ, quæ ingeniosissimus P. Thomas Fabritius quondam observavit.

Præcep-
tum.

Alexan-
der.

Sora-
tes.

1. *Primum Præceptum est; Ut acuta sit Oratio, tractetur dictum aut factum aliquod ita, ut ex occasione ejus aliquid opponatur per modum additamenti sententiose, sive ex Causis sive ex Effectis. Exempla dat Seneca, Epist. 119. Alexander, vicit tot Regum & populorum, iræ succubuit: id enim egerat, ut omnia potius haberet in potestate quam affectus; nec sciebat, imperare sibi, maximum imperium esse. Et, Post Darium & Indos pauper est Alexander: querit quod suum faciat, scrutatur maria ignota: Quod naturæ satis est, homini non est. Inventus est, qui concupisceret aliquid post omnia. Ibidem. Et alibi, Socrates eodem illo vulnu, quo aliquando solus triginta Tyrannos in ordinem redegerat, carcerem intravit, ignominiam ipsi loco detractus; neque enim poterat carcer videri in quo*

So-

Socrates erat. Seneca de Consol. ad Helviam cap. 13. Et, *Regem prodeesse etiam solum oportet, nocere non nisi pluribus visum est.* Idem, Natur. quæst. 1. 2. cap. 43. Ideoque antiquitus dictum; *Fulmen quod solus Iuppiter mittit, placabile est, perniciosum id de quo deliberavit, & quod aliis quoque Diis authoribus misit; nimirum ubi aliquid percuti debet, ne Iovi quidem suum consilium satis est.*

Secundum Præceptum: Ut acuta sit oratio, ponantur ingeniosæ Causæ Finales, ex occasione facti vel dicti alicujus: v.g. *Caligula optabat ut populus Romanus unam cervicem haberet, ut sceleram nimirum sua tot locis ac temporibus diducta in unum cogeret.* Seneca, lib. 3. de Ira. Et, *Da pauperi terram, ut accipias Cœlum; da nummum, ut accipias regnum: da pauperi, ut des tibi; da, quia quicquid pauperi dederis, tu habebis, quidquid pauperi non dederis, habebit alter.* Chrysologus Serm. 8. Et, *Magnus Paulus cecidit in via: cecidit Iudeus, ut surgeret Christianus.* Idem Serm. 176. Et, *Sol obscuratus est, ut tanto sceleri officium luminis denegaret; nec luceret eis lumen mundi, à quibus fuerat lumen salutis extinctum.* Ambrosius Serm. 52.

Tertium Præceptum est; Ut acuta sit oratio, ponantur breves & ingeniosæ definitiones: v. g. *Vilis & tenuis & simplex mensa bonæ valetudinis Mater est.* Chrysostomus tom. 3. Homil. 21. Et, *Morientem dævitiae non sequuntur: sit ergo tibi per conscientia tua, sit tibi panis vita tua.* Chrysologus. Et, *Voluptas, bonum pecorum, amplectitur nos, ut strangulet.* Seneca. Et alibi, *Omnia ad quæ gemimus tributa vitæ sunt; omnia ista in longa vita sunt, quomodo in longa via & pulvis & lutum & pluvia.* Idem Epist. 96.

Quartum præceptum est; Ut acuta sit oratio, ex occasione alicujus veritatis ponantur vel Similia, vel Exempla, vel Hieroglyphica, vel alię veritates

ritates sententiosæ. e. c. *Noli huic tranquillitati confidere: momento mare vertitur, & eodem die, ubi luserunt navigia, forbentur. Cogita posse & latronem & hostem jugulo tuo admoveare gladium.* Idem Epist. 4. Et alibi: *Vitia in aperto leviora sunt; morbi quoque tunc ad sanitatem inclinant, cum erumpunt.* Ep. 56. Et: *Postquam docti prodierunt, boni de- sunt; docemurque disputare, non vivere.* Epist. 95. Et: *Non cognoscitur bonum, nisi amissum: Sol spe- etatorem, nisi cum deficit, non habet: adeo naturale est magis nova quam magna mirari* Senec. Natur. quæst. 1. 7. c. 1.

5. *Quintum Præceptum est: Ut acuta sit oratio, simile sententiose ponatur: v. g. Non est admiratio- ni una arbor, ubi in eandem altitudinem tota sylva surrexit.* Senec. Epist. 33. Et alibi: *Parvus pumi- lio est, licet in monte constiterit; colossus magnitu- dinem suam servabit etiam in puto.* Epist. 76. Sic: *Plures sunt qui orientem, quam qui venerantur So- lem occidentem.* Plutar. in Pompeio. Et: *In vino nimium veteri delectat etiam ipsa amaritudo.* Et: *Hedera invenit, quo se alliget.* Lycosthen. Et: *A- pem propter aculeum non odisti, sed propter fructum foves & tueris.* Plutar. Sic etiam: *Panem sume meum, sed non fac Bartholomæum.* Schola Salernitan.

6. *Sextum præceptum: Ut acuta sit oratio, ita si- mile ponatur, ut protasis & apodosis exprimatur, sed adverbium comparativum non exprimatur: v. g. Nec gubernator otiosus in tempestate, nec præ- ceptor docens & non faciens quidquam mihi prodest.* Item, *Corpus totum animo servit, tota Respubl. Regi.* Seneca Epist. 108. Sic *Ferdinandus Im- pator apud Reusnerum; Boni viri & boni vini non est origo inquirenda.*

7. *Septimum Præceptum: Ut acuta sit oratio, si- mile ita ponatur, ut sit per modum Apodosis:*

ex. g. Non satis est opibus pollere , nisi fortitudo accesserit: nam & Cervis frustra sunt ingentia cornua, cum defit animus. Plutar. Et, Non accepimus brevem vitam, sed fecimus ; nec inopes ejus . sed prodigi sumus : sicut ample opes, ubi ad malum dominum, momento dissipantur; at vero licet modice, si bono custodi traditæ sunt, crescunt. Seneca.

Octavum Preceptum : Ut acuta sit oratio , ponatur veritas una , in qua , tanquam in secundo semine, lateant plures veritates: v.g. *Non dicat homo, non habet manus mea quod det pauperi* : *det ipsam manum pauperi* ; & plus erit ipsam dedisse manum pauperi , quam nummum. Chrysolog. Et, *Hoc habet virtus boni , quod stemma non inspicit* : *Platonem non accepit Nobilem , sed fecit*. Seneca Epist. 44.

Nonum Preceptum : Ut acuta sit oratio, ponatur aliquid magnum , quod sit velut *Paradoxum*, insolitum , inexpectatum : & hoc ex modo dicensi, vel rerum combinatione, maxime vero sit per contraposita. Sic v.g. *Peccator cum terra sit, in calum pugnat* ; *cum fænum sit , cum igne bella gerit*; *cum lutum sit , adversatur ei qui illum finxit*. Chrysostom. Item , *Actum est, ut Author seculi seculo teste moreretur* ; & à mundo, mundi Dominus prius per pœnam quam per gloriam nosceretur. Pax cœli traditur doli osculo ; tenetur tenens omnia; illigatur omnium nexus; dicitur attrahens universa ; à falso accusatur veritas ; fistitur cui assistunt omnia. Iudei gentibus tradunt ; reddunt gentes Iudeis : sicutque commercium fit impietatis pietas , & sanctitas in nundinas crudelitatis producitur ; flagellatur remissio, condemnatur venia, illuditur majestas , irridetur virtus , perfunditur sputis largitor imbrium, clavis ferri cœli stater affigitur, mellis dator cibatur felle, propinator fontium potatur aceto. Idem de passione Christi.

16.

Decimum Præceptum: Ut acuta sit oratio, ponatur sæpe concors discordia inter *Subjectum* & *Predicatum*, seu aliquomodo disconvenientia: quia cum Acumen omne ideo gratum sit, quia admirationem parit & delectationem; videlicet delectationem convenientia, disconvenientia admirationem dabit. Hæc autem concors discordia nascitur ex Tropis & Figuris, maxime *Metaphoris*, *Metonymia*, *Antonomasia*, *Allegoria*, &c. Et hæc de Acuto, atque adeo de Inventione.

C A P U T II.

D E D I S P O S I T I O N E.

Poste aquam quid dicere possis invenisti, naturaliter sequitur scire, quo ordine dicere debas; ordo enim ubique anima rerum est: & illud sequentibus edocetur.

Q uæ s t i o I.

Quid Dispositio, quotplex, & quid Oratori disponendum.

Dispositio quid. **R E S P. I.** Dispositio est rerum inventarum in ordinem positio. Duplex est: alia Naturalis, cum quis eo ordine de rebus differit, quo factæ sunt, aut quo fieri secundum Naturæ leges solent. Ut si laudares aliquem, & *Pueritiam* primo, deinde *Inventutem*, tum cæteros etatis gradus traderes.

Artificialis.

Alia Artificialis, quæ, voluptatis gratia aut utilitatis, diversimode res miscet ac confundit, rejiciendo initium in finem, & finem in initium, ut ita oblectet & suspensum teneat Auditorem; pendentes enim Auditorum animi ex inopinato eventu plus hauriunt jucunditatis. Sic disposuit *Eneidem suam Virgilius*, in quo narrat *Aeneas* disces-

Aeneidos dispositio Virgiliana.

descissum in Italiam non eo ordine quo incepit. Sic ordinavit *Argenidem* suam *Barclajus*. Sic faciunt omnes ii qui Tragœdias & Comœdias per successus deducunt inexspectatos.

R E S P. II. Orator, habita propositione, videat primo, an simplex sit, an partes habeat propositio; & quæ pars primo, quæ secundo loco sit ponenda vel tractanda potius. Secundo, ex inventis pauca ea quæ meliora argumenta felicitat, & valida quidem initio, debilia in medio, fortissima in fine Orationis collocet; quia initio statim Auditor rerum cognoscendarum avidus præoccupari debet & convinci, in fine vero valide confirmari & impelli. Robustiora autem argumenta sunt ex *Definitione*, ex *Partibus*, ex *Genere*, ex *Causis*, ex *Effectis*, quia naturam rei explicant: Minus ponderis habent quæ ex *Adjunctis* levibus & aliis *Conjecturis* sumuntur. Tertio, Rationes & Argumenta disponat sibi Dialectice, primo in *Syllogismos*, deinde videat quomodo oratorie eadem tractare possit. Quarto, videat in quot partes Orationem debeat distribuere. Sed de his infra clarius.

Q uæs t i o II.

Quomodo Argumentatio Dialectica facienda.

R E S P. Argumentatio est Argumenti dispositio seu explicatio. Constat, cum perfecta est, *menta* tribus propositionibus; quarum, quæ primo loco ponitur, vocatur à Dialecticis *Major*, à Rhetoribus *Propositio*: quæ secundo loco ponitur, vocatur à Philosophis *Minor*, ab Oratoribus *Affumptio*: quæ tertio loco ponitur, dicitur à Dialecticis *Conclusio*, à Rhetore *Complexio*. Et hæc tres Propositiones, quando ordinate ponuntur, vocantur *Syllogismus*; quem formare debes ex *Propo-*

Argu-
mentan-
di pra-
xis.

Propositione tua, & Caussa ejusdem à te inventa. v.g. Propositio tua fuit, *clodius jure est occisus*; Argumentum seu Caussa inventa, *Quia fuit insidiator*. Jam forma syllogismum ita: Accipe Caussam hanc, & coniunge illam cum *Predicato Propositionis tuæ*, dicendo, *Insidiator jure est occisus*; & ecce *Major*. Accipe deinde *Subiectum Propositionis tuæ*, & coniunge cum Caussa eadem, & dic, *clodius fuit insidiator*; & in promptu est *Minor*. Denique, pone ipsam Propositionem tuam, dicendo, *Ergo clodius jure est occisus*; si fieri conculsio, atque adeo totus *Syllogismus*. Sic fac in aliis. Semper autem cogita quibus rationibus, aut exemplis, aut sententiis, aut similitudinibus *Major* vel *Minor* confirmari rursus debeant, maxime si probabiles tantum sunt & debiliores. Nam si verissimæ sint, non probandæ, sed exornandæ sunt. Ubi hoc fecisti, jam cogita, quibus modis oratorie eosdem Syllogismos trades.

Q U A E S T I O III.

Qui sunt modi Argumentandi Oratorie.

Aliquot modos usitatos tractandi Argumentum oratorie hic pono.

I.

Argu-
mentan-
di ora-
torie
modus.

An ob

scelus

Rex de-

jicien-

dus Re-

gno.

Contra

Regem.

P R I M U S M O D U S. Solet disponi Syllogismus eo ordine quo à Dialecticis ponitur; ita ut prius *Major* sit cum suis rationibus ac comprobationibus, secundo *Minor* itidem cum suis rationibus, denique *conclusio*.

E x e m p l u m. Fingamus Regem quempiam occidisse fratrem Principem ex ambitione regnandi; & fieri Propositio, v. g. *Rex dejiciendus est Ratio, Quia scelestus est*. Pone Dialectice sic; *Scelestus vobis in regno ferendus non est. Rex est scelestus. Ergo in regno ferendus non est. Ratio Majoris;*

ris; Quia famam læderemus nostram apud exterorū, apud quos honesti & virtutis studiosi audivimus; nunc sceleris patroni & seivi dicemur. *Ratio Minoris*; Fratrem occidendo fraudulenter ex ambitione, in nos, & in naturam injurius fuit. Oratori v. g. sic tractari posset.

Elaboratio. Eosne tandem, Cives nostri, in *Major*. scelerum amore progressus fecimus, ut sceptrum deferri sceleri super capita nostra & libertatem non erubescamus? Itane inter sceleratos ut censemur, Principem in scelere, scelus in Principe diutius venerabimur? Miseret me, proh dolor! *Ratio Cives N.* miseret me gloriæ nostri nominis, *Majoris*. quam Majorum nostrorum emptam sanguine, sic temere apud exterorū incuria nostra prodigimus, ut qui antea virtutum Patroni, nunc scelerum mancipia audiamus. Ecquid dicent finitiae, quid remotæ nationes? En, inquiunt, viri quorum rebus cum virtute gestis orbis angustior erat; qui amplecti nōverunt nihil, agere nihil, nī si quod limites vel attingeret vel non excederet honesti: Ecce eousque in malitiam delapsi, ut projecta verecundia scelus in throno adorare non pudeat. Et quæ cæterorum civium facies, quis procerum honor, si turpitudo in Diadema te sic volentibus triumphat? Certe non possunt scelera non diligere, qui scelera pati & honorare voluerunt. Et haberet fortasse umbraculum ut- *Minor*. cunque immanitatis suæ Rex noster, si minoris subsellii scelus cruentis manibus perpetratum posset gloriari: sed in Principem fratrem, liberis omnium nostrum vocibus sceptro admotum, crudeliter sœviisse, quid aliud est quam nobis & naturæ bellum indixisse, atque omnium gentium una hac impietate offendisse tribunalia? *Com- Revera si ab aurora recte diem describimus, pos- proba- sumus non vani augures ominari, quem nobis- tio. cum*

*Ratio
Min-
oris.*

cum sit acturus *Neronem* is, qui crudelitatem suam suorum sanguine incepit sanguinare, & ibi Tyrannidis suæ initium fecit, ubi finem cæteri. Quapropter evigila, generosa Regis progenies, & si nominis tuæ, si gloriæ publicæ injuria vulneraris, throno scelus dejice. Audiat orbis, auidiant posteri, scelus in Regno fieri potuisse, impune abire in Principe non potuisse.

2. **SECU NDUS MODUS.** Interdum Orator primo loco ponit *Minorem* cum ejusdem rationibus; deinde *Majorem* & rationes illius; tandem *Conclusionem*.

**Argu-
mentan-
di ora-
torie
modus.** *Exemplum.* Sit *Tropositio* priori contraria, v. g. *Rex de Regno nec dejiciendus nec occiden-
dus ob commissum piaculum.* Ratio est, *Quia hoc
faciendo famam nostram offendemus.* Pone Dia-
lecticite ita; *Famam nostram lædere cives non debe-
mus. Sed si Regem throno detrudimus & occidimus,
famam nostram lædimus. Ergo Regem neque de
throno dejicere, &c.* Ratio *Majoris;* *Quia fama di-
vitiæ publicæ nostræ, & nobile Reipublicæ pa-
trimonium est, quod singuli curare debemus.* Ratio *Minoris;* *Quia hactenus laudabamur, quod
nunquam Principem dejecerimus aut occideri-
mus: ab hac gloria jam cedemus occidendo Re-
gem.* *Comprobatio;* *Quia Majores nostri malos
etiam Principes habuerint, & tamen tolerarunt.* *Oratorie* v. g. sic tractabis.

Minor.

Elaboratio. Optarem, Cives nostri, ut in posteritatem oculos conjicerent illi, qui crudeli suffragio non è throno duntaxat Principem, sed è vita, exsecrando prorsus & ausu nefario, deturbandum decreverunt; adverterent utique, majorem nostro nomini maculam sua temeritate, quam patientia Principis infligi. Fuit enim hactenus ea gloria præcipue nostra, in pectoribus nobis libere Reges, non in cunis nasci, na-
tos

**Ratio
Minoris.**

tos autem nullibi majori veneratione haberi; nec audivit unquam orbis, Ducis sanguine nostras manus cruentatas fuisse: quod sicut supra reliquas nationes præconiū singulare est, ita nostro studio perennare deberet. At modo si manus Principi injicimus, nonne de fastigio commendationis dejiciemur, & parricidæ cum reliquis perenni sarcasmo condigne celebrabimur? Vel Majores nostros respicite, & ab eorum vestigiis recedere vobis sit religio. Utcunque illi heroes in folio, homines tamen habuerunt, quorum omnium sine vitiis vitam fuisse, & neminem scelere thronum oneravisse, mihi verisimile non est; ferre illi nihilominus sceleratum, quam tollere, & nimia potius pietate peccare quam furore voluerunt.

Com-
proba-
tio.

Quid degeneres igitur famam dilapidabimus? Major quid in Rempublicam crudeles cruenta machi- cum Ra-
nari sustinebimus? Nos, qui gloriā, veluti pu- tione. blicas omnium divitias, & nobile regni patrimo- nium, inter principes curas habere ab ipsa honestate compellimur; & alii quidem gladiis, alii re- cete factis, alii justitia, alii clementia, tanquam quoddam honoris ærarium, debemus compor- tare.

Fuerit Rex in fratrem scelestus; nos in Princi- Conclu-
pem sceleratos præcipitatio non faciat: nec ri- sio.
deat æternitas, scelus alio scelere à nobis fuisse vindicatum. Habeat locum apud nos Sapientum parœmia; Principem si bonus est, audi, si malus, tolera.

TER T I U S M O D U S. Solet non raro Con- 3.
clusio primo loco poni, & huic Major aut Minor Argu-
subjicitur per particulas enim, propterea, idcirco, men-
quapropter, &c. Et si sequitur aliud Argumen- tandi
tum, conclusio vel jam non repetitur, vel si necesse oratorie
est, repetitur. Quod si oratio brevis sit, ut sunt
modus.
ple-

plerunque nostrates vernaculae, ponitur denuo
communiter Conclusio, sed aliis verbis.

**Gratia-
zum a-
etoria
Dignita-
tis obla-
tæ.**

Exemplum. Sit oratiuncula gratiarum acto-
ria, cuius Propositio est, *Debeo tibi magnas gra-
tias: Ratio, Quia dedisti mihi dignitatem, omis-
si aliis competitoribus.* Pone dialectice ita; *Cui da-
tur dignitas, omis- si competitoribus aliis, is magna-
debet gratias. Sed mihi, &c. Ergo. Oratione
sic.*

**Conclu-
sio.**

Elaboratio. Gratiæ, Serenissime Rex, quas pro-
collata dignitate Majestati Tuæ debo, tanta-
sunt, ut ne verbis explicari, minus multo referri
à me unquam possint; cogorque necessitate do-
ctus, quod Socrates olim Platonis fecit, coram Se-
renissima Majestate Tua usurpare: *Qui cum pa-
rem beneficiis facultatem apud se non reperiret,
inopiam ingenue professus, Socratem, exclama-
vit, pro beneficiis, b. Plato, accipe.* Non aliter ego,
amplioribus ornatus muneribus, siquidem te-
nuitas Regiæ gratiæ non sufficit, me meosque
tuæ Majestati perpetuum devotos in premium be-
neficiorum ad numero. An enim grandi ob-
sequiorum debito obæratum se non sentiat is, ad
quem de regia liberalitate promanavit honor,
multorum obvio sinu captatus, multorum pre-
cibus quæsitus? Certe cumulatur gratia ex vo-
tis & desideriis aliorum, & in uno duplex pul-
lulat beneficium, quando & petito honore exor-
naris, & ornato æmulis longe anteponeris. Ecce
vero aut obscurum aut dubium, quanti viri,
quam bene de Majestate Tua, quam egregie de
Patria meriti, hanc præsentem dignitatem & vo-
tis ad se, & precibus tam suis quam suorum pro-
vocaverunt, cum quibus ego, si in contentionem
venire debeam, vix ullatenus meritis possem
comparari? Sed tua Majestas Serenissima ani-
mum meum semper Majestati Tuæ, semper Rei-

Major.

**Ratio
Major.**

Minor.

**Cum
Ration.**

publicæ devotissimum adspexit, humanitateque & clementia, quod tenuitate defuit, liberalissime explevit. Quid jam pollicear, nisi sollicite elaboraturum, ut apud ingratum animum non collocarisse beneficium videaris? Me igitur meaque studia, meos, meorum obsequia, ad nutum & voluntatem Serenissimæ Majestatis tuæ humili me depono: Libeat imperare, & vitam nobis imperiis tuis meliorem esse experieris.

Conclusio repetita.

QuARTUS MODUS. Aliquando ponitur primo loco *Major* cum suis rationibus, se-Argu-
rundo *Conclusio*, tertio *Minor*; quarto, si videtur men-
necessse, repetitur *Conclusio* verbis aliis.

4.

Exemplum. Si v.g. gratulari velles in adventu riri magni & Regis cuiuspiam Legati, hanc face-Gratu-
tes Propositionem; *In Tho adventu ad nos est gau- latoria* lendum: Ratio, *Quia vir magnus es.* Pone Dia- de ad-
iectice ita; *In adventu viri magni gaudendum est.* ventu
tu vir magnus, &c. Ergo. Oratorie sic pro- viri
feres. mag.

Elaboratio. Nec sidera sine orbis gaudio, nec *Major*. magni viri sine animorum serenitate transfire possunt, N. N. Eam illis legem natura dixit, ut esse non possint, nisi protint: Hanc pulcherrimam necessitatem virtus imposuit, ut magnis esse nullibi liceat, nisi ad minores favor & clementia inclinet. Utinam liceret hodie vel de lucida *Conclusio*. *Moni* fenestra omnium nostrum animos vicinius contemplari, videres utique amorem cum timore, gaudium cum tristitia, vota cum eloquentia, non ineleganti confictu in pectoribus nostris concurrere: Ut quando Te *magnum hospitem* salutamus, adhuc an Te metus noster amet, an amor Majestatem timeat, an gaudium de sua tenuitate tristetur, an tristitia de tuo adventu gaudeat, an vota perorent, an eloquentia faveat, scire non possumus. Toti gaudium fieri, toti amor,

Ratio
Major.

amor, toti votum, toti eloquentia volumus, ut
animorum de Te affectus coram Te digne ex-
plicemus.

Minor
cum suis
proba-
tioni-
bus.

Et sane Te magnum esse non stirpis solum
claritudo, non prudentia singularis, non
omni humanitate mores, non virtutes dum-
taxat cæteræ perorant, quas nisi modestia
vulnera timeret, in lucem facile præeunte fa-
ma produceret facundia: sed totius Regni ju-
dicio Te magnum veneramur, quod cum
hos dignitatis radios in Te posuit, Orbi Te
Sidus suum proposuit. Magnum Rex noster ju-
dicavit, cum arcanorum Te consciū, & regi
consilii non semel arbitrum voluit. Magnum,
quando Te personæ suæ capacem, iterum atque
iterum ostendit; & hanc non per Germaniam
tantum & Britanniam, &c. circumferre, sed et-
jam in Regni sui ambitu dedit, ut foris & domi
Magnus haberere. Magnum Te & litteræ nostræ
fatebuntur, vel ex hac submissione Tua, qua illu-
strem vultum & excelsum animum ad nostram
tenuitatem tam benevole inclinasti. Magnos si-
quidem se dcmittendo crescere, nemo nostrum
est qui ignoret.

5.
Argu-
men-
tandi
oratorie
modus.
Conso-
latoria
in morte
amici.

Quintus Modus. Aliquando omitti-
tur **Major**, & ejus loco ponitur **Ratio Majoris** cum
suis comprobationibus; deinde **Conclusio**; tandem
Minor cum suis probationibus; & ultimo **con-**
clusio repetita. Pro hoc vulgare accipe

Exemplum. Sit **Propositio**; *Non debes in morte
amicorum graviter dolere.* **Ratio** est, *Quia mors est
commune malum.* Pone **Dialectice** ita; *In commu-*
ni malo graviter dolendum non est. **Sed mors amico-**
rum est commune malum. *Ergo, &c.* **Ratio Majoris** est,
Quia malum commune vitari nequit. **Orato-**
rie sic tractabis.

Ratio
Majoris.

Elaboratio. *Quod vitari nequit, patienter se-*
rendum

endum esse, Sapientes existimavere. Ita enim Com-
it ut alienum malum à nobis videatur, cum non proba-
entur. Male igitur profecto agimus, si ani- tio.
num nimio mœrori ob amicorum discessum da- Conclu-
mus, & veluti eodem funere laetitiam cum ami- sio.
cis tumulamus. Non enim hoc malum ad unum Minor.
suum refertur, unum petit, unum premit; sed
omnes pariter grassatur, universos afflit. Ii Ratio
nam quibuscum vivimus, quorum vita fruimur, Mino-
rum usu oblectamur, omnes eadem condi-
tione devincti sunt, omnes mortalitate damnati.

affirmum enim & debile hospitum animus no- Confir-
ter incolit, quod & intra se pugnantia hostiliter matio.
Elementorum bella alit, & plurimis aliunde Exorna-
maximisque periculis oppugnatur. Perque egre-
tio Seneca; In hoc multi erramus, quod mortem
amquam venturam præstolamur; magna pars
lius transiit, atque hoc ipsum quod vivimus
nors est. Divide igitur dolorem omnibus, quem
ex communi acerbitate Fortunæ tibi assumpli- Conclu-
ti: eodem in cursu sumus iidem, omnibus tole-
randum est; neque recte factum judica, si ani-
num doloribus himiis discerendum ultro con-
cesseris.

SEXTUS MODUS. Frequenter omittitur ^{6.} Argu-
major, & ponitur solum Minor cum probatio-
mentan-
ibus, & *Conclusio*. Dicitur hæc Argumentatio di ora-
enthymema, cuius prima pars vocatur *Antece-
dans*, altera *Consequens*. Ponitur vero sicut placet, modus.
et primo loco *Antecedens*, deinde *Consequens*; vel
contra.

Exemplum. Sit Propositio; Iuvenes rigida disciplina coercendi non sunt: Ratio, Quia rigore non fiunt duliores, sed pejores. Dialectice, omissa Majore, dum sic; Rigore disciplinæ pejores fiunt juvenes: Suasorum sub rigida disciplina habendi non sunt. Oratio, sic, v.g.

**Conse-
quens.** *Elaboratio.* Erras, & vehementissime erras, disciplinæ severitate & timore juventuti, recte liquæ ætati consultum existimas. Nam in speciem mitigari videntur, austero animo reverentur. Invoca experientiam, & ad sui libertatem dimisso, eos plerumque pessimos inveneris, qui graviori sub disciplina juventute egerunt. Veluti enim aquæ objecto aggere cocentur utcunque, & collectis fluctibus quiescunt, ubi vero obicem fregerint, diurnitatem inferiori impetu compensant; sic juventus crudis prelata imperiis, posteaquam legum clausis egreditur, insolentius effervescit, & non concessa antea Sirenum illecebris, animos plenissimis conatibus immergit: nitimur enim in vetitum semper, & ardenter negata concupiscimus. Hunc animi morbum melius aliqua indulgentia curveris: nam, ut optime Naso illud naturæ compendium,

Quod licet ingratum est, quod non licet acriter.

----- *Ipsa potestas
Semina nequitiae languidiora facit.*

SEPTIMUS MODUS. Ad Herennium hic modus à Cicerone præscribitur: ut primo, ponatur *Expositio* seu res probanda; secundo, *Ratione* seu plures; tertio, *comprobatio*; quarto, *Ex-natio* seu *Illustratio à Contrario*, vel *Exemplo*, a *Simili*, *Testimonio*, *Sententia*, &c. quinto, *com-plexio*, in qua totum colligitur. Modus hic fructu-
llimus est, & ad oratiunculas extemporales aptissimus.

**7. Argu-
mentan-
di ora-
torie
modus.** *Exemplum.* Sit *Propositio*; *Brevis malitia* & *petulantia non nocet juventuti*: *Rationes*; *Quia* *veni nō non ideo dicentur statim mali esse*: *Quia homo boni* *nocet*. *semper esse non potest*: *Quia* & *Sol suas habet nebulas*. *Comprobatio*; *Et hi qui modo senes sunt, per-
tulari*.

Medio-

cris ma-

litia ju-

veni nō

nocet.

Per sua-

foria.

tulantes fuerunt dum juvenes essent. Exornatio à Testimonio, quod Poëta quidam dixerit; *Ver ex anno tollit, qui ex juventute petulantiam*: A Sententiis; quod *Quævis et as sibi convenientes debeat habere mores*: A Contrario; *Turpe est senem juveniliter agere; ergo & juvenem instar senis graviter*: A simili; *Nam recens cerevisia nisi insaniat, & feces depellat, nil valet imposterum*. Oratorie sic v.g. tracta.

Elaboratio. Perfuntoria & brevis malitia Expositio.
 quid damni tandem Juventuti importaverit? Ratio-
 An ideo aquam bibunt *Hisspani*, quia vinum di-
 luunt? aut si una caleat dies, æstatem statim cen-
 sebimus? & quis mortalium omnibus horis sa-
 piat? Solem adhuc tam felicem non vidimus,
 ut diem interdum euntibus sursum terræ maris-
 que sudoribus non maculaverit; & in juvenum
 vita minimum nævum tam religiose perhor-
 relcimus? **Quamquam**, (ignoscite liberius di-
 centi) pridem & nos vera rerum vocabula amisi-
 mus; & quod petulantia est, malitiam novo Ca-
 lepino appellamus. Quid enim est deambula-
 tione sociæ plateas coronare; uno vini vel mulsi-
 poculo cum sociis indecoram juveni triflitiam
 mergere, vel amissas revocare vires; Iudicro cer-
 amine alterum alteri cæsariem vellere, brachia
 trachiis amico prælio fatigare; non perpetuo
 doctorum in cœtu plantis terram premere, nec
 emper lucubrationibus invigilare atque libris
 impallescere; aliquando risui, salibus, saltibus
 indulgere; quid, inquam, aliud, nisi juvenus
 blandimenta, sunt, & defacantis se ad maturi-
 rem ætatis certamina? Nimirum, nisi instructa
 scena Saturnum induas, nisi damnatis
 perpetuo ad terram oculis lapides omnes & pul-
 tem computes, nisi deposita in humeros cer-
 a devotionis laryam præferas, Gyaros jam &

Com-
proba-
tio.

Exorna-
tio.
à Testi-
monio.
à Sen-
tentiis.
à Con-
trario.

ultimam Thulen vitiosus promeruisti. O rigidos juventutis Catones ! O Censores Manlio judice dignissimos ! vel ipli suam relegerent juventutem , discerent utique ex primita stultitiae sua indulgentia ad nostram aliquantis per connivere , nec auderent violato juventutis privilegio naturali arguere , cum idem sit (ut bene Vates cecinit) Ver ex anno, petulantiam ex Juventute tollere. Habet suos quaelibet aetas limites ; & sicut vestimenta corpori , ita mores annis congruere neceſſe est. Si vero puerilem senem ridemus, cur non aequali arbitrio juvenem vetulum detestamur ? Et quae haec crudelitas est, in aurora aetatis, gravitatis meridiem desiderare , & dum vix prudentiae crepusculum adfulget , plenum Sapientiae diem exigere ? Equis certe juvencisque in primorum annorum libertate incuriosos impetus effundere conceditis : & adeo coeuae mentes, quod in cæteris animantibus videtis , in vestris pignoribus aut negligitis, aut nescitis ? Saltem ex cerevilia (ut mitissime dicam) veritatem bibite: haec nisi à coctione juvenis petulantum tumultu auram, dolia , cellaria misceat , nec gustui nec valetudini , ubi maturuerit, prodeſſe poterit.

Hic *Complexio* ponи posſet, in qua hortatio feret, ut boni consulatur , ubi juventus petula fuerit.

O C T A V U S M O D U S fit per *Inductionem*.
**Argu-
mentan-
di ora-
toriae
modus.** Est vero *Inductio* Oratio quae præmissis non dubiis, infert ex iis unum aliquid. Duo in illa observanda sunt. Primo , ut ea quae præmittuntur sint certa : Secundo, ut id quod infertur sit præmissis simile. Haec *Inductio* familiarissima est Oratori , & ad ornandum illustrissima. *Suavitatem* *instillat*, inquit Causinus , & probando delectat ; & si rerum quae inducuntur magna sit multitudo, latissimum præbet campum orationis. Exem-

Exemplum. Sit *Propositio*, *Homo à se debet commendari, non ab extrinsecis bonis*: *Ratio*, *Quia menda- & navis, & gladius, & regula à se, non ab orna- toria per mentis suis commendantur.* *Oratorie* sic tractat *Indu- Seneca.* *etio- nem.*

Elaboratio. *Navis bona dicitur, non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui rostrum est au- reum, nec cuius tutela ebore celata est, nec quæ fiscis aut opibus regiis preffa est: sed stabilis & firma, ad ferendum incursum maris solida, gu- bernaculo parens, velox, & consentiens vento. Gladium bonum dices, non cui deauratus est balteus, nec cui vagina gemmis distinguitur: sed cui ad secundum subtilis acies, & mucro muni- mentum omne rupturus. Regula, non quam formosa, sed quam recta sit queritur, quodque illi proprium est laudatur. Igitur in homine quo- que nihil ad rem pertinet quantum aret, quantum fœneret, à quam multis salutetur, quod pre- cioso incumbat lecto, quam pellucido bibat po- culo; sed quam bonus in se sit, &c.*

Huc quoque pertinet illud *Legatorum Scytharum*, probantium *Alexandro* non esse nimis fidendum magnitudini atque fortitudini, per *Inductionem*, sic: *Quid? Tu, inquit, ignoras, arbo- res magnas diu crescere, una hora extirpari? Stul- tus est qui fructus earum spectat, altitudinem non metitur. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit, & ferrum rubigo consumit. Nihil tam firmum est, cui periculum non sit etiam ab in- valido.* *Curtius.*

NON US MODUS est argumentari per *Ex- exemplum*. Est autem *Exemplum* imperfecta induc- ⁹⁰ *Argu-
men-
tatio*, seu argumentatio ab uno simili ad aliud. Fit duobus potissimum modis: Primo, per *Pre- tandi* *tafin & Apodosin* rem explicando. Ita hæc propo- *oritatio* sitio, v.g. *Dux belli debet litteras amare, sicut Iulius modus*

Cæsar fecit ; tractetur sic : Iulius Cæsar bellicis vi-
 etoriis, quam nomine, clarior, tanto studio est littera-
 rum amplexus eruditio nem, ut gladium sæpe cala-
 mo permutarit, & manum qua palmas hosti eripie-
 bat stilo imbueret. Quis ergo Principum, quis Impe-
 ratorum litteras convenire bello negare poteſt? imo
fanioris uti confilio non detrectaverit, ſi omnes boni
Principis partes explere cupiet, has magno ſtudio ſe-
dulus exercebit, &c. Secundo, argumentamur ab
 exemplo, quando post narratum illud, ratione
 probantes vel reprobantes ei subjicimus, ita sicut
 in cæteris orationis partibus facimus ; post ra-
 tiones vero subjunctas, rem ad nostram cauſam
 referimus, & in illa aut paritatem aut disparita-
 tem ostendimus. Hic modus quotidianus est &
 venustus. Sed observa, pulcherrimum esse usum
Exemplorum (& idem de Sententiis, Apophthegma-
tibus, Hieroglyphicis, &c. dictum volumus) quan-
 do per illud tive ab initio, sive in aliis partibus
 orationis, eum sensum exprimimus, quem alias
 nostris verbis exprimere deberemus. v. g. Velle
 dicere, Cavendum eft, Judices, ne præmiorum ſp-
ad Tribunalia accedatis. hoc exprimerem Exem-
 Agatho-
 Agathocles iturus ad Iudicem dicebat, Eamus
 cles
 ad auream messem : Deinde subjungerem ratio-
 niturus
 ad Iudi-
 cem.
 plō ; Agathocles iturus ad Iudicem dicebat, Eamus
 ad auream messem : Deinde subjungerem ratio-
 nem, quam eſsem subjuncturus meæ propositio-
 ni ; v. g. Improbè id quidem, qui ab alienis malis ſe-
ditari voluit. Plutarch. Pottea idem latius pro-
 barem & amplificarem. Possem etiam loco hu-
 jus exempli uti illa sententia, v. g. Non tanquam ab
nundinas eundum eft iis, qui Magistratus sibi à Re-
publica habent commissos. Eadem sententiæ sub-
 jungeres rationes & probationes utiliores. Diligenter tantum attendendum est, ut exemplum
 aut sententia illum ipsum sensum significet quæ
 eo in loco exponi debet. Solet exemplum & sim-
 pli modo brevissime ponи : v. g. Sic; Iulii Cæſari
fata exspectent Tyranni, &c.

Etsi modi prædicti oratorie argumentandi summe utiles sint, & in praxi quotidiana proficui; Tyro tamen sciat primo, non ^{Appen-} ^{dix.} ^{Ad Ty-} ^{monit.} semper per dispositionem oratoriam ita argumentum dilatari; sed aliquando, sive in membra, sive in unam sive in duas periodos, Argumentum cum conclusione campingi, atque ita commisceri, ut distincte evidens non appareat. v. g. *Si rotas omnes & omnem suppliciorum crudelitatem promeruit ille, qui, deposito filii animo, in amantissimam Patriam sævit viperino affectu; quid tu panarum exspectare debes, Catilina, qui dies noctesque ad excidium Republicæ invigilas; & quasi bonos sustulisse parum sit, aris etiam & Deorum templis interitum machinaris? &c.*

Sciat secundo, quod quando *conclusio* ex antecedentibus satis intelligitur, tunc ab oratore *Major* aut *Minor* tractari tantum debeat. Nam post singula argumenta *Conclusionem* repetere, esset molestam crambem recoquere. Imo vero ut fastidium & satietatem evitet, non eodem semper elocutionis passu Argumenta tractet; sed nunc rotundo circuitu ac paribus membris circumscribat, modo longioribus ambagibus diffundat orationem, modo in commata ac membra scindat.

Sciat tertio, omissum esse à me *Dilemma* (quod est cornutus Syllogismus, seu Argumentatio ab utraque parte concludens) eo quod minus frequens sit apud oratores, & à Syllogismis nihil differat, nisi quod hic duæ partes ponuntur: verbi gratiâ; *Vel verus est timor, vel falsus: si verus, discedo, ne opprimar; si falsus, abeo, ut aliquando timere desinam.*

Quæstio IV.

Quomodo partes Orationis disponi debeant.

Oratio- Ubi inventa in certum ordinem digessit ora-
nis par- tor, constituat apud se quas velit in oratione
tes. partes ponere. Quinque vero sunt secundum
 Ciceronis doctrinam partes; *Exordium*, *Proposi-
 tio*, *Narratio*, *Confirmatio*, *Peroratio*: nam *Con-
 fatio* in *Confirmatione* comprehenditur. Scias ta-
 men non semper ponendas has esse: nam inge-
 niosus orator, sicut expedire videbit, aliquando
Narrationem omittet, interdum *Exordium*, non
 nunquam *Conclusionem*. Imo & *Confirmatio* sae-
 vix dignoscitur, quando nimur res certæ sunt,
 & non tam probantur quam ornantur, ut ple-
 rumque fieri assolet in officiis oratiunculis,
Gratulatoriis, *Salutatoriis* & similibus. Si spectes
 dispositionem *Naturæ*, eo ordine debent poni par-
 tes orationis, quo paulo ante numeratæ sunt,
 nisi quod *Narratio* frequenter omittatur. Sed
 de singulis enucleatius loquendum est in sequen-
 tibus.

Quæstio V.

Quid sit *Exordium*, & quale debeat esse.

**Exor-
 dium.**

**Capta-
 tio be-
 nevo-
 lentiæ.**

Exordium est facies & atrium orationis, in
 quo orator animos tibi aptat Auditorum ad
 reliquam dictiōnem. Aptat vero tribus modis; vi-
 delicet, *Captando benevolentiam*, *Docilitatem fa-
 ciendo*, *Attentionem conciliando*. *Benevolentia*
captatur, seu favens redditur Auditor, vel ex per-
 sona ipsius oratoris, vel ex Auditorum ipsorum,
 vel ex Adversariorum, vel denique ex re & nego-
 tio præsenti. *Ex propria persona* captas beneve-
 lentiæ, si te moribus Auditorum accommodes;

si modestiam præferas ; si tua merita , dignitatem , virtutem modestissime enumeres (si enumerari debent.) Ex *persona Auditorum* , si eorum in Rempublicam merita , vel in te , vel in alios , aut dignitatem , aut virtutes enumeres. Ex *adversariorum persona* , si eorum vitia aperias , & Auditoribus infensos facias , modestatamen & quasi injuste criminando eos : non enim gravis criminatio forte esset placitura. Ex *negotio seu re proposita* , si dicas rem celebrem esse , necessariam , utilem , &c. *Docilitas fit* , cum Docil-
clare orator aperit quid , & de quo , & quomodo dicturas sit. *Attentio excitatur* , cum dicit se dicturum de magnis & mirabilibus , de jucun- Atten-
dis , necessariis , pertinentibus ad Auditio-
res , &c.

Vitia Exordii sunt , primo , si sit *vulgare* , hoc *Vitia* est , quod in diversis causis usurpatur. Secundo , *Exordium longum* , quod magnitudini orationis totius non quadrat , & quasi verbis obesum intumescit. Tertio , *separatum* , quod cum reliquis orationis partibus non bene cohæret. Quarto , *translatum* , quod non efficit hoc quod causa poslulat.

Bonum Exordium est , quod elegans & venu- Bonum Exor-
stum est , aptum rei propositæ , verbis & senten- dium.
tiis concinnum , faciens Auditorem docilem &
benevolum , & à quo non violentus nec coactus ,
sed facilis & connexus est accessus ad *Tropositiō-
nem*.

Quæstio VI.

Quomodo Exordia formari debeant.

Prolixe licet nimium in Exordiis occupetur Exor-
cicero , ut scilicet ejusmodi sint ex quibus Propo- dium .
sitione connexe possit inferri : attamen hoc opti-
me docebit optimus rerum magister Usus , & di-

ligens observatio, quomodo authores exordia in suis orationibus confecerint. Solent tamen Rethores certas formas præscribere, secundum quas tyrones exordiri recte assuescant; ex quibus quatuor tantum selectiores pono.

Exordiorum Formæ. Ponatur primo, aliqua propositio seu *Protasis*, à qua facile accessus fieri potest ad rem propositam. Secundo, *Ratio*, seu *Confirmatio*, quæ & *Refutationem* potest habere adjunctam; nam liberum est cuique dum confirmat vera, refutare falsa. Tertio, *Redditio*, seu *Apodysis*, quæ alias Rationis corroboratio dicitur. Quarto, *Conclusio*, seu *Complexio Exordii*, quæ ponitur post *Protasin*, veluti aliquid particulare; potestque illi etiam ratio addi: & sic jam fiet accessus ad Propositionem.

Exemplum. Sit *Propositio*; *Volo famam meam, quam læserunt improbi, coram vobis, Auditores, defendere.* ad eam sic posses descendere: Nihil non violare solet malignitas, & adeo eximium reperiri potest nihil, quod non è vestigio aut Theonino dente arrodat, aut nigro contumelia sarcasmate conspuat. Accidit hoc ex infami sculi nostri genio, quo plerique jam sine humanitate homines vivunt, & non contemnere dumtaxat, quæ cum virtute sunt, laborant, sed quæ ad honestatis etiam regulam facta vel audiunt vel vident, verborum ludibriis, siquidem aliter non possunt, velut injecta caligine, opprimunt.

Rationis corroboratio. Et nonne pedetentim eo delabemur vitio indulgentiæ nostræ, ut improbi Momi familia indies incrementum sumente, nos singulos tandem honesti pudeat; siquidem scelera in triumpho cum plausu ferri, virtutes ad exilia, ad fannas, ad odia condemnari impune adhuc & intuemur & pati-

Complecti Exordii. Nolui nem ego primus hanc sceleratorum Camarinam commovere, sed procella quæ super caput

caput iterato fluctu incubuit, patientiam meam vincit, & nocitum me bonis arbitror, si malis ignoscam. Jam enim non fortunas meas invadunt, quod per se miserabile esset; non fundos diripiunt & ædes, quod nefarium; non vitæ inhiant & saluti, quod plus quam inhumanum: sed famam meam, sed honorem, sed opinionem, probo cuivis vita longe cariorem, aggressi, plenis convitiorum plaustris obruere machinantur. Ut igitur hæc improborum audacia per vos, sapientissimi Auditores, semel reprimatur, dabitis gratiam hodierna die, & me pro me dicentem ad Propositum brevissimi temporis humanitatæ donabitis.

S E C U N D A. Intellige prius bene Propositionem tuam de qua dicere vis; deinde deduc ex illa generalem Rationem, quæ sit ex ipsis rei visceribus; tum hanc amplifica & exorna, jam per Sententias, jam per Exempla, jam per Similitudines, &c. tandem subsume Propositionem tuam, quæ sit quasi quædam particularis assumptio illius discursus generalis. Hæc forma Exordii in gravioribus orationibus communiter adhibetur, etiam in epistolis, dum rei de qua scribunt quosdam prius generales discursus ponunt, per modum accessus ad rem scribendam. Pro exemplo sit exordium orationis funebris olim in obitu cuiusdam viri non ignobilis compoitæ.

Exemplum. Super omnes omnino mortales iussa & confirmata de cœlo vivit sententia, nisi fune-
ut aliquando exeat, qui semel mundum intravit. **Oratio-**
Quemadmodum enim vivis aquis, sic morituris **Ex-**
hominibus uno in loco confistere non conceditur. **ordium.**
Trudit dies diem, annum devorat annus,
fluctus fluctum depellit: non aliter plane, volentes aut nolentes, de transitoria vitæ transitione
tandem migrare & discedere urgemur. **Fovemus**
namque animum in nostro humano corpore,

teite *Seneca* , Deum hospitem : numquid vero Deus terram amare , quem alta trahunt ? numquid hospes diversorio affigi debeat , quem sui

Pegasus. repetunt per naturam? *Pegaso alato Solis equo hominem imponunt Aegyptii sacerdotes*; nimirum, quoniam tempus, quod volucri Pegaso exprimitur, portat quidem ac devehit hominem, tamquam equus sessorem, sed exigua mora per terram circumfert; mox enim quo loco non speraveris, quo tempore non exspectaveris, de terris sub terras, de vivis ad defunctos subducit atque exportat, & more alitis fratre regi aut voce revocari non potenter, ex sensibus evolat, & non re-

Accessus diturum discedit. Velle **em** cum vero pugnaret
ad Pro- mea oratio : sed nimium esse veram , Illustrissi-
positio- mus juxta ac Amplissimas Senator N. N. duos
nem. ante menses luci Patriaeque surreptus , exserte
probat ac testatur. Probat , inquam , exorta oc-
cidere; probat intranti exeundum esse ; probat
animum nostrum in corpore non regnare , sed
peregrinari, non morari, sed hospitari. Fuit , sa-
teor, Vir ille ad summa omnia natus, ad summa
designatus; cogente tamen inevitabilis necessita-
te fati, de summis vivorum apicibus ad ima mor-
tuorum sepulchra iussus est descendere. Abiit è
sella , Senator abiit , &c. Sed de funebri urna
fluentes oculos parumper transferte , & spectata
duce itineris virtute, in Capitolium æternitatis
illustrius abivisse , quam olim Barbararum genti-
um triumphator urbem Romam invectus est,
intuebimini. Tu &c. O ventura olim posteritas,
quem virum ante te habueris , quam absolutum
imitationis exemplar amiferis, tecum poteris fol-
licita expendere , &c.

Exordii T E R T I A. Pone prius sententiam contra-
tertia riam tuæ opinioni, cum, vel sine ratione : secun-
forma. do, pone tuam sententiam propriam cum ratio-
ne

ne una vel pluribus, vel etiam sine ratione: tertio, solve rationem contrariam, si videbitur id necessarium esse, & fac acceſſum ad Propositio-
nem; id est, pone ſenſum aliquem in praecedentibus locutionibus, a quo connexe Propofitio-
nem tuam aperte vel occulte inferas. ex. c. ſit
Propofitio in aliqua oratione, *Nobili maxime Nobili
convenit Sapientia*. Hanc ut deducas, pone primo Nobili
contrariam ſententiam, nempe, *Multi ſunt qui Sapien-
tia pro-
putant Sapientiam ad plebeios tantum pertinere. ſic.*
Ratio contrariae ſententiae, *Quia Nobiles ad bel- Nobiles
lum naſcuntur, non ad Scholam, & à fortuna com- ad bel-
mendationem habent. Tua propria ſententia, Mala lum na-
hæc opinio eſt & refutanda. Ratio & ſolutio con- ti.*
trariae, *Quia multum nocet orbi. Acceſſus ad Pro-
positionem, Oſtendam ergo Nobili maxime con-
venire ſapientiam. Oratorie ſic, praemissis gene-
ralibus tententiis de mutabilitate judicii hu-
mani.*

Exemplum. Nihil diu placet mortalibus, & Contra-
alterno faltu honor & contemptus judicia ho- ria ſen-
minum obambulant; quodque ſuam modo ma- tentia.
jettatem ſuper capita cæteroram protulit vide-
mus, everso rurſum ordine, miserabilem dediſe
ruinam, omniumque pedibus ſuccumbere non
uno experimento diſcimus. Credidit et hoc con-
tingere potuisse quisquam, ut princeps bonum
ſapientia, in Regum haſtenus palatiis dominata
& templis, ad ignobile vulnus damnaretur? Ec-
ce! jam illud vivimus ſeculum, quo factum prius
inter funera ingeniorum dolemus, quam fieri po-
tuisse arbitramur. Populi clamor eſt, & inter o- Ratio
racula orbis noſter recenſuit, eos, quos Majorum contra-
claritate illutres in mortalitatis theātrum natu- riæ op-
ra produxit, manu, non lingua, pedibus, non nionis.
ingenio indigere; atque adeo ab ipſa ſirpis pro-
pria Marti, non Palladi initiari. Illos autem
qui

**Propria
sua sen-
tentia,
& solu-
tio con-
trariae.**

**Acces-
sus ad
Propo-
sition.**

**Exordii
quarta
forma.**

Nota.

qui ad tenuiorem projecti sunt sortem, apud Mu-
fas debere fortuam mendicare, & de caliginosa
originis nube cum artibus emergere. Fatalis
enimvero, & relabentis in barbariem seculi opi-
nio, quæ consuetudine robusta, ne remedii tan-
dem impatiens fiat, rationum robore profligan-
da est, atque in annuis sapientiae encæniis pro
sapientia perorandum. Dicam igitur, Auditio-
res, in hoc doctissimo conseilu veltro, & omni-
bus quidem congruere sapientiam, in primis ta-
men Nobili, contendam, atque adeo, Nobilem sine
sapientia, oculum esse sine pupilla, ignem sine ful-
gore, fidus sine lumine, demonstrabo.

QUARTA sumitur à sententia vel dicto ali-
cujus, vel ab historia, vel à fabula, consuetudine,
legibus, Apophthegmatibus, Adagio, Hieroglyphico,
vel ab alia eruditione. Tractari vero solet eo mo-
do quo argumentatio ab exemplo tractatur. Exem-
pla habes passim in *Mureto*, *Perpiniano*, *Vernulæo*,
& aliis; quapropter his immorati supervacaneum. In omnibus vero videndum, ut quam op-
time accessus ad Propositionem fiat.

Nota vero quod aliquando hæ eruditio[n]es
sumantur ex Caussæ visceribus, id est, de eadem
ipsa re de qua loquimur; & tunc facillima via
est ad Propositionem. Aliquando sunt contra-
riæ rei de qua dicimus; & tunc tractantur per
rejectionem. Ut plurimum vero adducuntur &
tractantur per modum Similitudinis.

Q U A S T I O VII.

Qui sunt fontes præcipui Exordiorum.

**Fontes
exor-
diorum.**

Ut omnis cura circa Exordium attenuetur, duodecim fontes tantum indigitant meliores
Rhetores, è quibus liberaliter exordia haurian-
tur.

Primus

Primus fons est, *Enumeratio caussarum*, cum *Primus*.
 Orator caussas dat, cur dicat. v. g. Dicturus de
 laude cuiusdam Herois, ejusmodi tibi faceres
 exordium. *Non debes mirari, quod ego dicam: Hæ*
me caussæ impulerunt, (& hic caussas adducit) Er-
go dicam. Sic Cicero pro Roscio, item pro M. Mar-
cello.

Secundus fons. Ab *Adjunctis personæ* vel *Ora-* Secun-
 toris ipsius, vel *Auditoris*, vel illius de quo di-
 cis. Exemplum primi. v. g. laudaturus aliquem
 sic exordireris: *Majorem hic quidem Panegyristen*
requirit Vir, tamen & ego loquor, ut adfectum meum
& gratitudinem ostendam, quia benefactor meus
est. Exemplum secundi. v. g. sic: *Licet tenuit a*
mea mihi silentium indicit, vestra tamen, Auditores,
benignitas, qua soletis dignari dicentes, me allicit
& invitat; Igitur loquar, &c. Exemplum tertii.
 v. g. *Demosthenem aliquem aut Tullium requiret hæc*
persona, si pro Majestate laudari deberet; tanta enim
& talia sunt quæ ad laudandum in illa occurrunt:
Dicam tamen, quia in star silentii erit, pauca dixisse,
vel tenuiter.

Tertius fons. Ab *Adjunctis loci*. v. g. *Si loci Tertius.*
dignitatem spectassem hodie, non dicendum hodie
fuscoferem, vel, à dicendo abstinerem: (& caussas
ponit cur) Sed ego magis vestram humanitatem spe-
do, aut rei necessitatem: Ergo dicam.

Quartus fons est ab *Adjunctis temporis*. v. g. *Quar-*
Tempus desiderat ut hodie dicam (& caussas sub-
junge.)

Quintus fons. Ab *Adjunctis personæ, loci, tem-* Quin-
poris & modi simul. Exemplum habes in oratio-
ne secunda Mureti, ad quem te remitto, si lu-
bet.

Sextus fons. *Ex hominum affectu & opinione: Sextus.*
 Nam aut lætantur homines, aut contristantur,
 aut dolent, aut irascuntur, &c. *Et ita variabis*
exor-

exordium pro affectu & opinione hominum. v. g. *Dicturus de victoria Regis, dices: Communis gaudii ubertas, quo omnium pectora implentur, meum etiam inundavit, & in verba debuit emanare, &c.*

Septimus.

Septimus fons. *Affectus quivis gravior, quem secum orator adserit, sive ira, sive admiratio, sive dolor, sive gratitudo, (Sic Cicero Catilinariam incepit primam) sive per invocationem.*

Octavus.

Octavus fons. *A difficultate rei de qua dicendum est. v. g. Onus Etna gravius humeris meis impositum est, cum de hac re dicere debeo, &c.*

Nonus.

Nonus fons. *A purgatione sui, vel ab improbatione adversariorum. v. g. Si alicui contradicturus dices, tibi non placere illius sententiam; adducetisque rationibus tandem tuam sententiam subjungeres. Vel si aliquem accusaturus dices; Te non odio aliquo privato, aut animo nocendi adductum id facere, sed boni communis amore, vel necessitate, vel justitiae studio impulsu.*

Decimus.

Decimus fons. *Cum per præteritionem dicis, posse te quidem multa de aliquo dicere, sed nolle omnia, atque ideo unum tantum eligere.*

Undecimus.

Undecimus fons. *Ex iis quæ jam præcesserunt, seu, quæ ante jam dicta sunt vel facta. Ut si aliquem accusaturus dices; Non hoc est tempus primum quo hic reus factus est, jam ante criminibus obnoxius erat; sed tolerari potuit, modo jam ultratolerari non potest.*

Vtlimus.

Vtlimus fons. *Si compares & opponas sententias vel personas. v. g. Si suadeas pacem, dices; Multi bellum & sanguineum laborem volunt, ego vero existimo pace nihil melius nobis esse. Vel si conferas personas, sic: Terorarunt quidem alii ante me Viri & dignitate & doctrina maximi, quibus cum ego nullatenus conferri possum: quia tamend Republica sermo, ego quoque loquar.* Po-

Potest hic ultimus fons esse à *Similitudine*, ab *Eruditione*, à *Consuetudine* veterum, *Fabulis*, *Exemplis*, *Sententiis*, &c.

Quæstio VIII.

*Quid sit Propositio, ubi ponenda, & qualis esse
debeat.*

Propositio est pars orationis, in qua orator preponit de qua re dicturus sit, & breviter hortatur *sitio*. Auditores ad se audiendum, si necessum est. Ponitur aliquando statim post *Exordium*, aliquando *quid.* post *Narrationem*. Debet autem esse brevis, clara, & accommodata ad *Confirmationem*, ne aliud sit *Propositio*, aliud *Oratio*. Sed

Adverte primo quotupliciter ponit *Propositio*, nempe primo *Aperte*, quando orator clare denunciat de quo sit dicturus: secundo *Oculte*, quando vel res de qua est sermo nota est, & facile ex contextu patet; vel quando id quod probandum est, non tanquam pars separata ab *Exordio* ponitur, sed veluti membrum ejus annexum insinuatur, probandum tamen ultius.

Adverte secundo, quod *Propositio* quando *Quo-* longior est, debeat distribui in aliquot partes, ut *modo* & orator rem clarius explicet, & auditor melius *distrib-* retineat. Sic *Cicero* pro *Lege Manilia*: *Primum* *buenda-* *mibi videtur de genere belli, d'inde de magnitudine,* *tum de Imperatore diligendo esse dicendum.*

Quæstio IX.

*Quid sit Narratio, quotuplex, & quomodo
facienda.*

Narratio est facti vel rei gestæ relatio. *Duplex* *quid.* est: vel separata pars orationis, & communiter *quotu-* *plex.* *statim*

statim post *Exordium* ponitur, ut ex illa *Propositio* cum *Confirmatione* eliciatur: vel conjunctim cum *Confirmatione* ponitur; quod fit in illis orationibus, quæ ad probandam rem, ipsius rei gestæ explanationem assumunt. v. g. *Si probares generosum fuisse militem quempiam in bello, necessario deberes narrare gesta & facta in quibus generositatem ostendit.* Jam vero in illa narratione, quæ ut separata pars orationis ponitur, debet res gesta breviter & simpliciter sine exaggeratione narrari: In hac vero Narratione quæ *Confirmationem* intrat, facta & gesta magnis & collucentibus verborum gemmis, *Sententias* & *Figuris* illustrantur. Præterea adhibentur *Discursus*, *Æstimationes facti*, *Sententiae*, *Acumina*, *Amplificationes*, præferunt ex *Similitudine* & *Comparatione*. Denique, ubicunque *Protasis* vel ex *Historia* vel *Fabula* constantem ponere soles, cui deinde subjungas applicationem, ibi debes *Narrationem* instituere: quod fieri potest in quavis parte orationis, etiam *Exordio*; maxime tamen vigent hæ Narrationes in *Laudatoriis* & *Vituperatoriis* orationibus, ubi aliorum virtutes & vitia narrare necesse est.

Vt sit
bona,
observa-

I.

II.

III.

Ut bona sit Narratio observanda sunt hæc. Primo, ut res nota breviter in memoriam revocetur, ignota prolixius narretur. Secundo, ut narratio sit morata, & affectibus plena; hoc est, ut habeat sententias aptas & hominum mores exprimat, v. g. *Avari*, *Divitis*, *Superbi*, &c. Valent vero ad hoc *Hypotyposes*, *Protopopæiae*, & id genus *figure*, tunc scilicet, cum inducuntur aliqui cogitantes, deliberantes, vel dicentes aliquid naturæ suæ & propensioni conforme. Tertio, ut sit perspicua & clara. Erit vero talis, si longæ verborum ambages evitentur; si nimia rerum personarumque multitudo non ponatur ve-

luti

luti uno impetu ; si Parentheses crebræ & longæ, & digressiones inutiles omittantur. Quarto, ut sit probabilis : quod fiet, si Circumstantiæ congruentes, loci, temporis, personæ, modi ponantur. Insuper *Testimonia* breviter adducantur, licet narrans ipse probus fuerit & fide dignus. *Quod* si occurrat quid minus probabile, præmuniendum est, sive *Causam* addendo ; v. g. *Sprevit avarus divitias, quia videbat sibi periculum imminere: Vulpes contempsit uvas, quod cauda decutere non poterat: sive confitendo, si non potest defensio institui; idque aut simpliciter, sic; Mirabile dictu, si fides adhibenda Poëtis: aut cum compensatione, sic; Mirum est, sed tamen verum : aut ad testes appellando, sic; causam ignoro, sed ita viri graves afferunt: sive petendo ab auditoribus ut in præsencia fidem habeant ei rei, quam postea sis probaturus.* Quinto, ut omnia narrata ad finem propositum spectent, ut ex ea probationes instituantur. Porro hæc maxime in re narranda observet, personas, rem, tempus, locum, modum, causam, quæ ubique fere interveniunt : non omnes tamen hæc circumstantiæ semper exprimendæ sunt, sed prout judicium sanum suggesserit.

Vitia Narrationis supradictis virtutibus contraria sunt : Nempe si sit de rebus notis prolixæ, si non plena affectibus, si incredibilis. Exemplum habes in *Miloniana ciceronis*. Mihi placet hic ex *Causino* apponere nitidam Narrationem *Cos*-
de fabrica *Cosdroæ* potentissimi Regis machina *droæ*
crystallina ; in qua, ut est apud Cedrenum, *mi*-
rum dictu, cœli immensitas, Solis cursus, Lune la
bor, & æternæ conversiones micantium syderum
ternebantur. Aderant quoque machine, è quibus vis
aquarum exsiliret; quæ modo subirent in imbræ, mo
do rigescerent in grandines, modo tumescerent in
fluctus, modo præcipitarentur in torrentes. Tum ve

ro aér modo serenus, blanda velut Eteciarum amanitatem ridebat, modo nubibus obducebatur, furebat procellis, micabat fulguribus, minaci fulminum terrore confundebatur. Ipse, quasi Deus aliquis, in medio collocatus, ad nutum compositos cursus recursusque stellarum contemplabatur, pluebat, ningebat, tonabat, fulminabat, permiscebat omnia. Simili profecto ratione animus in capite, velut in arce, positus sedet & dominatur: Nunc, ut ait Plato, cupiditatum gynæcea dispensat; nunc desideria, veluti volitantes prodromos, emittit; nunc furiales irarum exercitus è castris educit; nunc serena luce circumseptus suavius renidet; nunc variis affectuum turbinibus totus circumstrepit. Atque cum talis & tantus ipse sit, duas habet facultates omnium præstantissimas, quibus veluti manibus rerum apprehendit species, Intellectum dico, & Voluntatem: hac in amorem fertur & olim; illo vera discernit à falsis, investigat, capit, cognoscit, & si acutior fuerit atque solertia, vocatur Ingenium; cuius, Deus bone, quanta velocitas! quam celeres motus & plane ignei! Vis disjunctissimas terrarum partes peragrare? jam peragravit. Præcipis Oceanum tranare? jam tranavit. Iubes in cælum evolare? jam evolavit. Cupis detinere? non potes; quos enim obices oppones? Pone terra molem; penetrabit: pone claustra adamantina; perrumpet: pone cælum; perfringet: ad extremam usque Naturam pervadet, & sic, quid extra est scrutabitur.

Aliud Exemplum Narrationis. Ut quærat aliquando stylus ubi luxuriet, appono hic Epistolam insignem & delicatam ad Picum Mirandulam, de Paul. Vrsinii filiolo; quæ sic incipit.

Filiolus est illi Fabius undecim annos natus, insigni cum pulchritudine tum virtute; flavi puero crines in terga molliter fluentes, alacres oculi, facies liberalis, vultus ingenuus, status elegans, decorus habitus, atque is militaris. VI

Ut ergo discubuimus, canere quædam jussus, nota-
ta musicis accentuunculis carmina, simul cum peritiis
aliis, statim suavissima quadam voce sic in aures
nostras illepsus, imo vero in precordia est, ut me qui-
dem (ceteros nescio) pene extra me rapuerit; certe
sensu tacito divinæ prorsus voluptatis cujusdam af-
ficerit. Tunc nunc heroicum deinde carmen, quod
ipsemet nuper in Petri Medicis laudem composuerat.
Roges quale carmen? quale fere nec meum dici sa-
nus recusem. Vox ipsa nec quasi legentis, nec quasi
canentis; sed in qua tamen utrumque sentires, neu-
trum discerneres; varie tamen, prout locus posceret,
aut æqualis, aut inflexa, nunc distincta, nunc perpe-
tua, nunc sublata, nunc deducta, nunc remissa, nunc
contenta, nunc lenta, nunc incitata, semper emen-
data, semper clara, semper dulcis. Gestus non otio-
sus, non somniculosus; sed nec vultuosus tamen ac
molestus. Rosciolum dices prorsus aliquem in sce-
na versari. Postularunt quidam subito carmen ut
illud in prosam retexeret, & oratione soluta totum
rursus ut argumentum colligeret. Cunctatus pau-
lulum, quasi deliberabundus, cœpit mox dicere, vere-
cunde quidem, sed tamen admirabiliter. Et fluebant
ex ore tenello verba lectissima tanto cursu, quantum
facile nec stylus ipse suppeditat. Miraris hæc, Pice?
dabo aliquid majus, majusque, quod mireris. Imple-
verat hoc jam munus, & eum pater jussérat ibidem
cibum capere stantē, non enim solet aliter. Iam secun-
de mensæ erant, cum proponere jubeor quid, & quæ
Epistolarum argumenta velim, quas ille simul pluri-
bus dictaret extempore. Proposui quinque duntaxat,
non enim plura libuit, ne forte puerum fatigarem;
plura tamen ille blande adhuc deposcebat. Sed quæ
proposui nata ibidem sunt, varia, nova, quædamque
ridicula, sic ut ad ea comparare se prius non potuerit.
collocati igitur quinque Librarii per ordinem, cum
stylis & pugillaribus, excepturi quod ille dictasset.

Con-

Consistit puer in summo, terram intuens modeste; cigitat aliquantulum; mox tamen oculos attollit: imperat ei, qui summus confederat, ut jam scribat. *Vbi pauca dictavi;*, innuit & secundo; dictat & huic alterum argumentum. Pergit ad ceteros deinceps, donec ad insimum. Rursus quoque ad primum revertitur, sarciens quod omiserat, fulciens quod penderat: dissidebat ibi nihil, claudicabat nihil. Ita sèpè in orbem remeans, Epistolæ uno tempore, (quis credat?) absolvit quinque. Angel. Politian. lib. I 2. Epist. 2.

Q a Æ S T I O X.

Quid sit Confirmatio, & quid in ea curandum Oratori.

Confirmatio. Confirmatio est Cor orationis, & Anima quam præcipue vivit Oratio: seu, est princeps pars Orationis, in qua producuntur argumenta ad probandam *Propositionem nostram*, & adversariorum, si necesse est, refutantur.

Curet Orator

1. In hac quid curandum sit, ex dictis constare jam potest. Nam cum confirmatio consistat ex rationibus inventis & recte dispositis; & quomodo inveniri & quomodo disponi debeant jam supra diximus: attamen, ut totam doctrinam in compendium colligam; in *Confirmatione* curet Orator Primo, ut aliquod argumentum fortissimum in principio ponat, similiter & in fine *Confirmationis*, in medio vero debiliora collocet. Secundo, curet ut crescat semper Oratio; quod fiet, si verbis minus significantibus magis significantia subjiciat, si affectus circa finem major erit. Tertio, curet ut singula argumenta bene propositionem probent. Quarto, ne argumenta semper eodem modo tractent, & una forma: quod fiet, si per varias figuræ ea tractaverit, & modo in

in Syllogismum, modo in *Enthymema* disposuerit, modo *Majorem* omiserit, modo *Conclusionem*; ut videbit expedire. Quinto, curet ut agnoscat *Crinomenon*. Sed claritatis gratiâ,

P E T E S I.

Quid sit *Crinomenon*.

Crinomenon est illa propositio in Argumentatione, sive generalis sive particularis, in qua est *menon*, sive *otia vis*, & qua probata, videtur tota res probata, quam inde Orator maxime confirmare & declarare debet.

Sed Nota quod aliquando Crinomenon idem sit cum propositione totius Orationis; & tunc plura argumenta diversa adduci possunt ad propoandam propositionem. v. g. sit hæc propositio, *ostendam vobis, Audit. quod Rex debeat amare subditos suos & Rempubl.* Primum argumentum est, *quia Caput debet amare membra. Rex est Caput, subditum membra. Ergo.* Secundum argumentum; *Patrimonium suum quivis debet amare. Respubl. est Regis patrimonium. Ergo.* Hic vides multa adduci diversa Argumenta ad confirmandam propositionem, quia hic Crinomenon idem est cum propositione Orationis.

Nota 2. quod aliquando Crinomenon diversum sit à propositione Orationis totius; & tunc unicum argumentum principale in tota Oratione dominatur, in quo confirmando & amplificando omnis industria verti debet. Porro agnoscet Crinomenon, si præcipuum argumentum tuum in recta Syllogismi forma posueris. Aliquando enim *Minor Syllogismi* est Crinomenon; ut in primo argumento Orationis Milonianæ. *Insidiator jure est occisus. Clodius fuit insidiator. Ergo. Ubi Major verissima & notissima est. Mi-*

nor saltem probanda incumbit Ciceroni; & probat eam per totam orationem. Aliquando *Major* est *Crinomenon*: Ut pro *S. Roscio*; *Nullus filius sine magna causa occidit Patrem*. *Sextus Roscius est filius*. Ergo. *Minor* hujus *Syllogismi* veritatem est; *Major* ergo tantum probari debet, in ea enim tota vis est. Aliquando & *Major* & *Minor* est *Crinomenon*: v.g. *cui bono fuit mors Roscius*, *ille occidit eum*. *Capiton bono fuit mors Roscius*. Ergo. *His Major, & Minor indiget probatione*. Itaque & in legendis orationibus & in componendis, *Crinomenon* est advertendum. Quando vero *Orationis* propositio plures habet partes, tunc etiam *Crinomena* erunt plura.

P E T E S II.

Quid sit Transfisio, & quomodo usurpanda.

Transfisio.

Transitionibus connectuntur argumenta Confirmationis, imo & partes orationis, ut bene cohaereant. Est autem *Transfisio* locutio, quæ quod dictum est, paucis repetit, & quid dicendum sit breviter exponit. *Duplex* est, perfecta & imperfecta. *Perfecta Transfisio* est, quæ & dicta repetit, & dicenda insert: ut, si dicas, *Satis de necessitate armorum dictum sit; jam quæ utilitas indeveniat, videamus*. *Imperfecta Transfisio* est, quando *perfecta*, non revocantur ea quæ dicta sunt, sed tantum transiit ad dicenda per has vel similes particulas, *Quid quod, jam vero, & vero, præterea, adde, adjunge, sed enim, deinde, ad hæc, &c.* Sed Nota, etiam tunc bene argumentum unum cum altero connecti, quando in Fine præcedentis argumenti ponitur aliquis sensus hujusmodi, à quo facile occasio porrigitur loquendi & argumentandi ulterius.

Debet *Transfisio* esse elegans ex Verborum de-

Terfecta alia.

Alia Im- niat, videamus. Imperfecta Transfisio est, quando *perfecta*.

delectu, & perspicua, quia per illam *benevolentia*,
docilitas, & *attentio* renovatur.

P E T E S III.

Quid sit Sententia, & quomodo adhibenda.

Quia pulchrum est, quod aliquando orator ar-
gumentum per modum sententiae enunciet, ideo ^{Senten-}
hic de illa disce, quod duplex sit *Sententia*; alia
aperta, alia occulta. *Aperta Sententia* est veritas ^{Vela-}
paucis verbis inclusa; seu, est locutio universalis ^{perta.}
de bonis expetendis, de malis fugiendis, de Deo,
de Religione, de providentia, de rebus utilibus,
de magnis, de admirandis, de dissimilibus, & si-
milibus rebus ad vitam hominum ^m moresque per-
tinentibus. v. g. *Nemo mortalium omnibus horis sa-*
pit: Vel, Veritatis una facies est semper: Falsis nulla
constantia, variantur & dissident. Occulta senten- ^{Velo-}
tia est locutio singularis facta ex generali, adje-
cultia circumstantiis personarum, loci, temporis, &c.
v. g. sic dicendo, *Non potest fieri, o Petre, ut omni-*
bus horis sapias. Vel, Cum sis mortalis, o Cæsar, mor-
tales iras gerere debes.

Eiusmodi sententiae occultæ frequentissime
debent esse in orationis quacunque parte, ornant
enim mirifice, & capiunt audientem. Apertæ
etiam possunt esse, tamen haec potissimum seni-
bus convenient & experientiam habentibus. U-
sus earum in rebus gravibus esse debet.

P E T E S IV.

Quid sit Digressio, & quando oratori usur-
panda.

^{Digres-}
sio.

Hæc saepe & pulchre Confirmationem intrat.
Est autem tractatio rei diversæ à proposito ad
utilitatem caussæ pertinentis. Solet poni vel bre-
viter,

viter, & tunc nulla facienda est Transitio: longius & fusius, & tum Oratio velut à logo devioque cursu revocanda est ad propostum.

Potest Orator uti digressione, cum sermo incidit de rebus communibus & universim sumptis; v. g. de *vitiis*, de *virtutibus*, de *servitute*, de *libertate*, de *morte*, de *vida*, &c. ex. c. Probari quis, *Literatum esse non ejiciendum ex urbe*; posse digredi in laudes literarum, earum necessitatem utilitatemque ostendendo. Ad Digressionem vocantur rerum gestarum expositiones, descriptiones locorum, personarum, morum, &c.

P E T E S V.

Quid sit Amplificatio, & quomodo adhibenda.

Amplificatio. Amplificatio est oratio, quæ id, quod simpliciter prolatum parvum videtur, auget, descriptibendo ex adjunctis, ex circumstantiis. Duplex est: *Verborum*, & *Rerum*. De utraque sigillatim.

De Verborum Amplificatione.

Verborum Amplificatio. Amplificatio Verborum est, per quam res verborum delectu atque elocutionis genere augmentatur. Poteat autem ex uno verbo undecim modis dilatari oratio.

1. **Additione aptorum Epithetorum.** Sic Cic. quod uno BELLi Verbo dici potuit, dixit, *Horrisiōum quoddam, & nefarium, atque omni scelerē imbutum bellum.*

2. **Adverbiorum commoda appositione.** Ut, *junac merito laudare potestis.*

3. **Definitione vel descriptione.** Ut, *Consceleratorum ac perditorum manus; pro sicariis.* Sic Cic. cum debuit dicere, *Sardius Clodii minister;* dixit,

Armiger

Armiger Catilinæ, stipator Clodii, signifer seditionis, concitator tabanorum, damnator injuriarum, percussor, lapidator, fori depopulator, obfessor curie.

Notatione: ut, *Alreum illud os, Chrysostomus.* 4.

Cum una vox in duas secatur: ut, *impræborum furor, pro improbis.* 5.

Synonymia; cum idem significantia multa ponuntur: ut, *hanc animorum conjunctionem, hanc in unum conspirationem, hanc jucundissimam vitæ atque sociorum societatem; pro amicitia.* 6.

Periphrasis: ut, *id populi sermo in animis nostris jam ante defixit; pro audivi ex populo.* 7.

Formarum enumeratione: ut, *Sanctissimus, prædantisissimus, fortissimus, amicissimus Republicæ; pro optimo. Vel, Omnia contra mores legesque magorum, temere, turbulenter, per vim, per furorem gesta sunt; pro nefarie.* 8.

Partium enumeratione; quando loco totius, partes ponuntur: ut, *afflictio Senatus, perturbatis E- quitibus, suspensa ac sollicita civitate; pro commota urbe.* 9.

Causarum commemoratione, seu rerum antecedentium & consequentium: ut, *Hunc tu ferro vivem, & armis, & exercitus terrore, & Consulum felere, & audacissimorum minis, obfessione templo- rum, occupatione fori, oppressione curie, domo & patria cedere curasti; pro vi.* 10.

Adjunctorum frequentatione: ut, *Frigidum incia, famæ, visitas, cædes, incendia, rapinae, sce- terum impunitas, fuga, formido, discordiae; pro alio.* 11.

De rerum Amplificatione.

Amplificatio Rerum est, cum res infra gravibus intentiis augetur & confirmatur. Fit ex iisdem Rerum ac ex quibus Argumenta sumuntur. Commi- fit subse- quenti- bu.

1. niter tamen, Cum Definitiones seu Descriptio-
Historia nes unius rei multæ ponuntur. Ut, *Historia est*
quid. *testis temporum, lux veritatis, vite memoria, nut-
tia vetustatis, magistra vite.*

2. Cum consequentia multa ponuntur ; hoc
est, cum ea ponuntur quæ consequuntura sunt,
vel quæ jam sequuta sunt. Ut, sit Proposi-
tio, *Neglectam libertatem multa damna subse-
quuntur.* Hæc sic amplificaretur ; *Quid liber-
tatem negligi patiemini ? negligitur hoc passo
simul fortunarum cura, negligitur bonorum pos-
seßio, negligitur fidelitatis tutela, negligitur
civium defensio, contra furiosorum hominum
audaciam objecta propugnatio, negligitur vita et
salus communis, & latissime panditur aditus ad
injuriam ; jam violentiæ sine vitio, malitiæ sine ju-
dicio, sceleræ sine accusatione, necesse sine poena exer-
cebuntur, &c.*

3. *Caligula.* Cum contraria contrariis opponuntur. v.g.
sit Propositio; *Caligula factus Imperator, turpis-
me vitam in pejus commutavit.* amplificaretur sic;
O turpe monstrum, & latens sub purpura prodigium,
quem virtus ex servo Imperatorem fecit, vitium et
Imperatore in servum transformavit' transit pietas
in pravitatem, in odium patientia, pudicitia in pa-
dorem, generositas in ignaviam, humilitas in super-
biam, comitas in barbariem, liberalitas in prodig-
litatem, sanctitas in Deorum contemptum. Gaudet
audire Dominus, & vitiis serviebat ; gaudebat sa-
lutari Deus, & Sacra prophanabat. Pulcher miles,
turpis Dux ; bonus servus, malus Dominus : an
Regnum sceptro dignus, in regno jugum meritus;
ante dominium omnium gratiam habuit, in imperio
omnium execrationem. Idem fortis & ignavus, pius
& scelestus; Patriæ Pater & carnifex, custos civium
& oppressor. Huc pertinent etiam *Repugnantia &*
Dissimilia,

Cum cauſſæ multæ conglobantur. v. g. fit Propositio; *Nunquam fac, quod aliquando fecisse peneat.* Hæc ita amplificaretur; *Quando id agis quod dolore luendum est, impetu ageris, quo quid stultius? animo destitueris, quo quid miserabilius? furore raperis, quo quid imprudentius? futura non proſpicis, quid periculosius? cupiditates non refrænas, quid indecentius?*

Cum multa effecta conglobantur. v. g. fit Propositio; *Antonius multa damna fecit Romanis.* Amplificatur ſic; *Doletis tres exercitus populi Romani imperfectos? interfecit Antonius: Desideratis clarissimos viros? eos eripuit Antonius: Authoritas noſtri ordinis afflicta eſt? Afflixit Antonius.*

Cum multæ ſimilitudines ponuntur. v. g. fit propolitio; *Si vitia cum parva ſunt non corrigitur; difficile poſtea cum creverint emendantur.* Amplificares ſic; *Prohibete igniculos ſcelerum, ſi conflagrare non vultis; obſtruite fontes, ſi violento ſuctu abripi non optatis; ſuccurrите languori, ſi morbo exſtingui timetis. Quemadmodum enim ignis' de parva ſcintilla ortus non raro integras urbes demolitur; quemadmodum ſluvius guttatum aggeri ſe infundens universam molent eruit & evertit; quemadmodum levis febricula ingentes morbos excitat, totaſque familias abſumit: ſic vitia Iuvenum niſi initio opprimantur, fortius radices agunt, donec omnem animi viriutem, omnem honesti ornatum turpiſſimam labe conficiunt.*

Cum multa exempla adſeruntur. Sic Cicero pro Milone: *Viceretur eadem confeſſione Milo, qua Hala, qua Nasica, qua Opimius, qua Marius, qua noſmetipſi, &c.*

A Comparatione fit pulchra amplificatio. ut, fit Propositio; *Fruftra diſputatur utrum literarum ſtudia an armorum potiora ſint, cum utrinque maria dignitas emicet: amplificaretur h. c; Oſſervat. 8.* Collatio ſtudio- rum cū armis.

can eos eorum labores, qui literas armis oppugnant,
aut literis contra armorum dignitatem abutuntur!
Desistite ab infestis contentioneibus: utrinque ma-
gnum decus, magna commoda, magna gloria emicat.
Arma Deorum inventum sunt, & à Vulcano fabri-
cantur; literæ Deorum proles, & Iovis cerebro pro-
dierunt. Arma Bellonam colunt; Literæ Palladæ.
Arma ad fortitudinem & audaciam animum exer-
cent; Literæ mentem honestate & virtutis amore
excolunt. Armatus ab hoste non facile vincitur; sa-
piens à fortuna. Armatus gladios & vulnera non
timet; Sapiens mortem contemnit. Armatus res in
manibus gerit; Sapiens in consilio. Armis dura fran-
guntur; Sapientia emolluntur. Arma in corpus pa-
testatem gerunt; Sapientia in animum. Armis Re-
publ. defendimus; Doctrina observamus. Armis li-
bertatem propugnamus; Doctrina discernimus. Ar-
mis imperia distendimus; Doctrina & jure sub pace
retinemus. Ab Armis robur & vires Reipublicæ
accèdunt; à Literis industria, doctrina, ars dono-
tur, &c.

Pro pleniori doctrina, Nota I. quod omnes
figuræ vehementiores ad amplificationem va-
leant, præcipue autem, *Interrogatio, Repetitio, Sub-
iectio, Conversio, Complexio, Apostrophe, Exclama-
tio, Hypotyposis, Sustentatio, Etopæia, Prosopopæia,
Communicatio, &c.*

Nota II. quod necesse sit, ut, cum amplificare
velis orationem, semper ille vermiculus ante oculos sit, *Quis, quid, ubi, &c.* Quæ amplificandi ra-
tio tam singulis periodis quam rebus potest fer-
vire, & videtur melior pro tyronibus quam per
locos communes. Nec tamen requiritur, omnes
hæ circumstantiæ ut exaggerentur, aut ut certo
ordine; sed satis est interdum aliquam vel aliquot
adhibere, eo ordine quo placuerit.

Quæstio XI.

Quid sit Confutatio, & quomodo ponenda.

Confutatio est pars vel species Confirmationis, in qua objecta vel objicienda rejicimus. Ponitur vel ante Confirmationem, vel post illam, vel etiam spargitur per partes in tota oratione. Refutantur autem objecta vel omnia simul; vel ea prius quæ prius objecta sunt, & deinde ea quæ posterius; vel firmiora prius, ut iis fractis, leviora sponte sua corruant; vel leviora prius, ut illis elulis, fortiora infirmentur & extenuentur.

Modus vero confutandi est, ostendere id, quod ab adversario dictum est, esse falsum, repugnans, randi impossibile, incertum, incommodum, non co-modus. hærens. Et quia orationis pars est plena caloris, & saepe furoris; ideo admittit *Dialogismos*, seu collocutiones, *Ironias*, *Illusiones*, *Subjectiones*, *Interrogationes*, *Exsecrationes*, & alios affectus atque vehementiores figuræ. Sæpe autem rejicitur adversarius contemptu: saepe non ita rationibus quam voce & gestu eluditur: saepe increpatione vexatur: premitur interrogationibus: saepe similibus objectionibus impetratur: saepe id quod ex nobis quæsivit sine responso omittitur: saepe responsum non statim redditur, sed diu prius suspenditur.

Quæstio XII.

Quid sit Peroratio, & quas habeat partes.

Peroratio, aliter Epilogus, est ultima orationis pars, in qua debet accurate desudare orator, ut aculeum in animis audientium relinquat, eosque in suas partes pertrahat: Ideo figuræ vehe-

mentiores hic esse debent , & affectus motusque incitatores. Duas partes habet potissimum , *Enumerationem & Amplificationem*. *Enumerationem* requirit ut argumenta orationis in contextu fusiū dicta, breviter, clare, & nova verborum varietate repetantur; non iisdem verbis , ne cramben requas ad nauseam. *Amplificationem* desiderat ut gravibus verbis, sententiis, figuris hæc repetitio fiat. Vult adhuc Cicero requirere *adhortationem* , & *affectum* pro Peroratione : sed *Amplificatione* hæc includuntur. Exemplum Perorationis legere celeberrimum in *Ciceronis Oratione pro Mi-
lone*.

Hæc Orationis pars vel ideo diligentius facienda est , quod communiter orator tanti fiat, quanti æstimatur Peroratio. Eam enim tenaci memoria excipit auditor , & ex ea de nobis fert judicium.

C A P U T III. D E E L O C U T I O N E.

Elocu- **Tio.** **I**nter quinque Rhetoricæ partes , meo quidem calculo , principem obtinet locum *Elocutio*: quippe parum est acute invenisse , parum bene disposuisse arguienta , nisi eadem aptis & idoneis verbis , figuris & sententiis ad audientium aures devehas. Ab Elocutione *Eloquentia* , & *Eloquentes* dicimur. Ab ea quantum quisque orator possit , judicium fertur. Est autem *Elocutio* idoneus verborum , figurarum & sententiarum apparatus ; quia eloqui est , omnia ea quæ mente concepisti ornate promere. Jam Elocutio ut artificiosa sit, oportet primo ut sit *Latina* ; secundo, ut *Plana* ; tertio , ut *Ornata & apta* ad id de quo agitur. De singulis enucleatius.

Quæstio I.

In quo consistat Elocutio Latina.

Cum de Latina Elocutione agimus, cave putzeris Latinis dumtaxat verbis orationes effeni, siquidem vernacula & quavis lingua possunt combinari: Sed nobis qui Latinitati nomen dedimus, inquirendum est de Latino sermone, ne barbare & insulse loquamur. Hoc universim disce, ut, quacunque usus fueris lingua, ejus motrem patrium sequare: *Est enim cuivis linguae suus genius, suus lepos.* Jam vero ille Latinam Elocutionem artificiose servabit, Primo, qui verbis pure Latinis, & apud probatos Authores receptis uteatur; non peregrinis, aut alterius linguae, nisi forte consuetudine longa pro Latinis suscipiantur, ut sunt nonnulla vocabula Scientiarum & Artium, *i.g. Philosophia, Theologia, & quæ cum artibus simul à Græcis ad Latinos transiverunt.* Secundo, is recte loquetur Latine, qui Latina utetur constructione; quamquam publice constat, non à Poëtis solum, sed etiam ab Oratoribus, maxime panegyricorum scriptoribus, item historicis, Græcam paßim constructionem & Syntaxin usurpari; est quippe vere elegans, & eximie ornat, ut videre licet apud *Paterculum, Sallustium, & alios.* Ut ergo ejusmodi constructiones in legendis Authoribus & noveris, & judiciose imiteris; ostendam hic quomodo *Hellenismus*, seu, quod idem est, *Græcanica constructio* in Latinis verbis fabricari possit: & quod docebo, ex Latinis probatis authoribus confirmabo.

Primus Hellenismus. Nominativus eleganter apud Græcos Adverbii loco ponitur. Hoc imitantur Latini dupliciter. Primo, ponunt Neutrūm pro Adverbio; Neutrūm tamen illud transit

in *Adverbium*, & *Accentu* notatur: v. g. *Acutum* clamat. Horat. *Acutum ludit*, pro *Acute*. Et alibi, *Crudelè micat*, *dulcè loquitur*, *dirūm minari*, *dirūm insonuit*. Silius. Et alibi, *Grandè ingemuit*, Statius. *Immandè fremit*, id est, *valde*. Secundo, *Rectum* ponunt pro *Adverbio*, non *Neutrum*, sed cuiusvis generis: ut, *atrox instat*, id est, *atrociter*; *matutinus veni*, id est, *mane*; *vespertinus fecit*, id est, *vespere*; *nullus dixeris*, id est, *ne dixeris*. Cicer. Et hæc fiunt per *Enallagen*, figuram, ubi pars orationis una pro altera ponitur.

Secundus. Apud Græcos eleganter ponitur *Verbum* inter *Nominativum* unum & *Genitivum* alterum: ita ut apud Latios inter duos *Nominativos* solet poni. v. g. *Fies nobilium tu quoque sonum*, Horatius. id est, *Tu quoque fies sons nobilis*.

Tertius. *Adjectivum Neutrum* venuste jungitur *Substantivo masculino* aut *fœminino*. ut, *Varium & mutabile semper fœmina*: Et alibi, *Tutissimum pœnitentiae confessio*. Quintilianus. Et alibi, *Triflupus stabilis*. Virgil.

Quartus. *Adjectivum* apud Græcos *Substantivo* ponitur, & more *Substantivorum* construitur. Latini eos pulchre imitantur dupliciter. Primo, ponunt *Adjectivum* loco *Substantivi*: ut, *æquum pro æquitate*; v. g. sic Virgilius, *servantissimus æqui*, id est, *justus*: *honestum pro honestate*; *pium pro pietate*; *serenum pro serenitate*; *verum pro veritate*; *sinistrum pro infelicitate*. Secundo, *Adjectivum* ponunt in *Neutro pluralis numeri*, & *Substantivum* in *Genitivo*. v. g. *amara chavarum*, Horatius. id est, *amare curæ*. Sic, *ardua rerum*; *incendiavarum*; *opaca sylvarum*; *plana camporum*.

Idem.
Claudianus.
Cicero.

Quintus. Eleganter apponitur *Adjectivo casus genitivus*. Ut, *Abstinens pecuniae*; *Abundans corporis*; *Cæcim futurorum*; *Candidus Eloquii*; *Dostus choreæ*.

choreæ, literarum; *Nimius animi*, id est, *iracundus*; *nimius imperii*, id est, *severus*; *nimius sermonis*, id est, *loquax*; *Plenus fori*, id est, *inter lites versatus*; *plenus litium, animi, crapule, ire, negotii, somni, timoris, &c.* *Parcus irarum; parcus oris; Reus voti*, id est, *debet solvere votum*.

Sextus. Verba admirandi, appetendi, amandi, privandi, consequendi, participantii, aberrandi, incipiendi, dominandi, abstinenti, junguntur apud Græcos cum *Genitivo*: quod præclare Latini imitantur. v. g. *Abstine irarum, callidae Virgil.* que rixæ; *Desine tristium querelarum; Fallor a- Flaut. nimi.*

Septimus. *Adjectivis* Græci adjungunt *Infinitivum*. Hoc imitantur Latini; sed fere tantum Poëtæ: & Primo, apponunt *Infinitivum Activum*, seu *Neutrum, Adjectivo*: ut, *Amicus ferre Horas. jugum; cereus diffluere; doctus ludere; durus componere versus; facilis dare; piger ire.* Secundo, *Infinitivum verbi* apponunt *Passivi vel Deponentis, Adjectivo*: ut, *audax perpeti; blandus loqui; celeres vehi horæ; cereus in vitium flecti; mitior adspici Idem. frons; fluvius sedulus labi.*

Ottavus. Pulchre Latini imitantur Græcos illa constructione, in qua *Verbum* aliquod opponitur *Infinitivo*: quod fit dupliciter. Primo, apponitur *verbo Infinitivus Activus*, aut *Nentrius verbi*: ut, *Amo vivere tecum; descendere promere vi- na.* Secundo, apponitur *verbō Infinitivus Passi- vus, aut Deponentis*; ut, *Amat dici; gaudet adjicari; Horas. adnuit capi, &c.*

Nonus. Multa *Adjectiva* laudem, vituperationem, patriam, gentem, nomen, vel partem significantia, *Accusativum* regunt apud Græcos, item *Participia & Verba*. Latini imitantur hoc, frequentissime intelligendo ante *accusativum* particulam *secundum*, aut aliquid aliud: ut, *auctus*

opes, id est, secundum opes; cuncta pares fratres, id est, secundum cuncta; recta caput nube, &c.

Hæc sufficient de constructione, plura colliges ipse legendo. Pro fine tamen moneo, ut Orator se exerceat unam eandemque rem pluribus modis efferre; deinde ex ipsis aptiorem felicitat copiam acquirat, & ad Latinæ linguae gratiam perveniet.

Quæstio II.

In quo consistat plana Elocutio.

**Plana
Elocu-
tio.**

**Repre-
henden-
di qui.**

Plana Elocutio est, quando verba & modi loquendi, ita clari sunt, ut ab Auditoribus facile intelligantur; plane enim dicere, est clare dicere. Hinc illi sub reprehensionem veniunt, qui, ut subtile &c acuti videantur, orationes suas aut phrasibus, & inusitatis verbis, aut sensibus obscuris ita infarciunt, ut ad intelligendum candela indigeas. Certe extremæ dementiæ est, loqui ad aliquem, & ab eo nolle intelligi. Suadetur tamen à doctis viris, ut juvenes, quoad fieri potest, tumide scribere & cum ingenii ostentatione affectent; omnemque suam gloriam in ea sitam arbitrentur, quod magnifice & phrasitice scribere possint; modo phrases quærendo, sensum & rem non perdant: facile enim ubi judicium maturerit, detumescent, & medium invenient.

Ut ergo plane loquaris, hæc quatuor observa. Primo, Longas parentheses & frequentes non usurpa. Secundo, Abstrusas phrases, & modos loquendi non usitatos rejice. Tertio, Acumina crebra & inepta evita. Quarto, Membra & periodos ultra justam mensuram non extende.

Quæ-

Q u æ s t i o III.

In quo consistat ornata Eloquio.

Ornatus Eloctionis in multis spectari potest. Ornata. Primo, in verbis singulis. Secundo, in verborum Elocu-
conjunctione. Tertio, in numero oratorio. ^{tio..} Quarto, circa incipientes syllabas & finientes pe-
riodum. Quinto, circa figuræ. Sexto, circa af-
fectus. Distinctionis gratia de singulis quam bre-
vissime ligillatim.

I. Quomodo ornatus in verbis singulis
spectandus.

Verba, quibus oratio conficitur, vel simplicia In ver-
sunt sive propria, vel translata sive impropria. ^{bis sin-}
Simplicia & propria ut ornata dicantur, has tres
virtutes habeant; sive utilitata, sonent optime,
rem maxime exprimant. Utilitata sunt illa quæ
a bonis Authoribus usurpantur. Optime sonant
primo, *Superlativa*; ut, *conspettus vester multo ju-
cundissimus*. Secundo, *Verbalia*; ut, *dominatrix
animi cupiditas*, pro *domina*. Tertio, *composita*;
ut, *conceleratus, constrprare, &c.* Quarto, quæ
habent plures syllabas; ut, *tempestas, pro tempore;*
moderatio animi, pro modestia. Quinto, quæ lon-
giores habent syllabas; ut, *princeps, pro primus;*
quamquam, pro licet. Uno verbo: illa verba sunt
sonora, in quibus vocales sunt A O V; molli-
ra & delicatiora illa, in quibus I E frequentius.
Quæ vero verba maxime exprimant rem, *judicio*,
uniuscujusque relinquuntur. Ita *clementia melius*
exprimit quam *lenitas*; *perditus & profugatus*,
quam *mala*; *exterminare, melius quam ejicere*;
trucidare, quam occidere; *excruciare, quam tor-
quere, &c.* De Alienis, seu translatis, nil attinet di-
cere, satis de iis passim Rhetores.

2. *Quomodo ornatus in Conjunctione Verborum spectandus.*

In verborum coniunctione.

In conjunctione verborum erit ornatus, I. si apta *Vocalium & Consonantium* structura servetur. Quod ad vocales attinet; primo, *Vocalium* concursus est fugiendus frequens: secundo, ne eadem *Vocalis* & præcedens verbum finiat, & sequens inchoet, exasperat enim Orationem: v. g. *amplissima actio oritur*. Maxime tamen hoc vitandum est in A & E. Ut autem hoc fiat, natura *vocalium* est cognoscenda. Ergo concursus A & A faciunt orationem hiulcam; v. g. *ad ea arma accingimur*: A & I obtusam; ut, *diligentia inimicum vicit*: A & V insuavem; ut, *sylva uritur*. E & A minus dissonant; ut, *tua voluntate ad bellum ivi*. I & A suavius audiuntur; ut, *prostrati ad pedes jacent*. O & A insuavia sunt; ut, *æquo animo tuli*. O & E mollius concurrunt; ut, *reprehensio exigua non nocet*. O & I abscona sunt; ut, *sine modo injuria*. V & A pulchrius sonant; ut, *urbs ad scensu ardua*. Tertio, *Vocalium* brevium & tenuium vitanda est multitudo; ut, *speciei progeniei*. Sed in his nec negligentes nec diligentes nimium esse oportet; alias, singulorum verborum singulas syllabas anxie inspicere, quæ tandem oratori libero, & quam intolerabilis esset servitus! Quod *Consonantes* concernit, bene monet Rhetor, asperum esse concursum, si S præcedens verbum finiat & X sequens incipiat; ut, *Exercitus Xerxis*: item si S incipiat & S finiat, aut si X finiat & X incipiat; ut, *Ars studiorum, Rex Xerxes*. II. erit ornatus in conjunctione verborum, si monosyllaba multa non ponantur simul. III. Si nomina aut verba brevia multa non continentur, sic enim compositio fit minuta & confusa. IV. Si nec longa verba multa in unum

con-

conglobentur, adserunt enim tarditatem. Plura
lege apud Soaret. lib. 3. cap. 33.

Venustam etiam facit orationem, quando vo-
ces certæ vel anteponuntur vel postponuntur ;
quod in oratoribus paſſim obſervare pōtes.

3. *Quomodo ornatus sit in numero oratoris
spectandus.*

Numerus oratorius est quædam mensura &
vocum coordinatio, ut hæ longis brevibusq; syllabis
conſlent : quæ voces vel partem ſenſuſ faciunt ; vel aliquem ſenſum, ſed pendentem ; vel
perfectum & integrum. Si voces aliquæ partem ſenſuſ faciunt, vocatur *comma* ſeu *inciſum* ; ſi ali-
quem ſenſum, ſed pendentem, vocatur *membrum*
ſeicolon, vulgo *duo puncta* ; ſi perfectum & inte-
grum, *periodus* vocatur. *Comma* est pars ſententiarum
ſeu elocutionis ex duobus vel pluribus verbis
conſtans, nihil adhuc perfecti & ſoluti ſigni-
ficans : v. g. *Eſi vereor Iudices*,. Duplex est com- Comma
quid.
ma ; aliud eſt *membri actualis* pars, aliud pars Quotu-
plex.
membri potentialis. Notatur *comma* virgula per
modum mediae lunulæ inversæ (,) ut quotidiana-
doceſt uſus. Longitudo ejus proprieſum, ad ſeptem ſyllabas longas extenditur, aut ad
breves quatuordecim ; quia cum longa quævis ſyllaba duo faciat tempora, poſſunt pro una
longa breves duæ ſubſtitui. Sed in ſyllabis nu-
merandis terendum *tempus* non eſt, aures enim
teret & politæ de omni ſuperfluo & defectu fa-
cile ferunt judicium : & hac in re optimus magi-
ſter ſit uſus.

C A P U T I V .
D E M E M O R I A .Memo-
ria.

MEmoria est facultas animæ retinens ea & conservans quæ cognovimus & impressi-
mus. Pulchre à Cic. *thesaurus & sinus animi di-
citur* : à Causino, *horreum mentis* : ab aliis, *ar-
rarium ingenii*; *quia in illa quæ volumus deponimus,
ut pro tempore recipiamus*. De hac multum loqui
confilii mei non est, siquidem ea contenti esse
debemus, quam à Deo accepimus; nec ullus libi
per præcepta, si caret, formabit. Solent tamen
Rhetores multa suggerere auxilia, ut quam na-
tura nobis concessit memoriam excolamus, am-
plificemusque. Suadent omnes & docent, loca
sibi quædam fingere atque imagines, sive nota
ædificia, sive castella, sive alia spatia quæcum-
que concipere animo, atque in eorum partibus
certas rei dicendæ partes collocare; ut sic visa
aut revocata loci parte, statim occurrat pars rei,
de qua dicendum est: & hanc illi *Memoriam loca-
lem* sive *artificialem* appellant, eamque Rhetori-
cæ partem esse volunt. Utatur hac ope qui ve-
let; mihi præsentiora videntur auxilia, quæ se-
quuntur.

Localis.

Primo, ut orationem commendaturus memo-
riæ, post invocatam Dei opem, semel totam
prius legat, ut quasi confusam ejus habeat noti-
tiā; deinde per partes ediscat, nec facile saltet
ab una parte nondum plene possessa, in aliam.
Secundo, quia tempus matutinum longe com-
modius est ad ediscendum, quam meridianum
& vespertinum, ideo illud curæ sit: tamen per-
quam utile est pridie vesperi, priusquam dormi-
tum concedas, semel & iterum percurrere ea,
quæ postridie sunt ediscenda. Tertio dicerem,

ut curet intelligere ; quia intellecta facilius hærent & fortius : sed Rhetori loquor, qui sine dubio nihil declamabit quod non intelliget. Quarto, proderit multum, ex iisdem chartis, in quibus composuimus, ediscere ; quia ad paginæ loca & partes jam assuevit memoria : hiunc scimus, quo in chartæ angulo aliquid scriptum sit, atque adeo sedem verbi cuiusque quali oculis tenemus. Turbatio vero & confusio, si in alia charta scribas & ex alia discas: inter dicendum enim utriusque chartæ imago occurrens, distrahit & confundit animum perorantis. Quinto, utile est, ut si quidpiam difficilius addiscitur, illi loco aliquod signum vel notam aliquam apponas, cuius admonitu citius occurrat, & infigatur. Sexto, puto utilius esse, si non tumultuarie, sed declamando statim & cum gestu discat, eumque sensum quem jam infixit, aliquoties secum revolat, tum demum ulterius perget.

Breviter; maxima fabricandæ & servandæ sibi memoriæ ars est, indies illam exercere, aut saltem sæpiissime : quia otiosa diu & sine usu habefit, & infidelis efficitur.

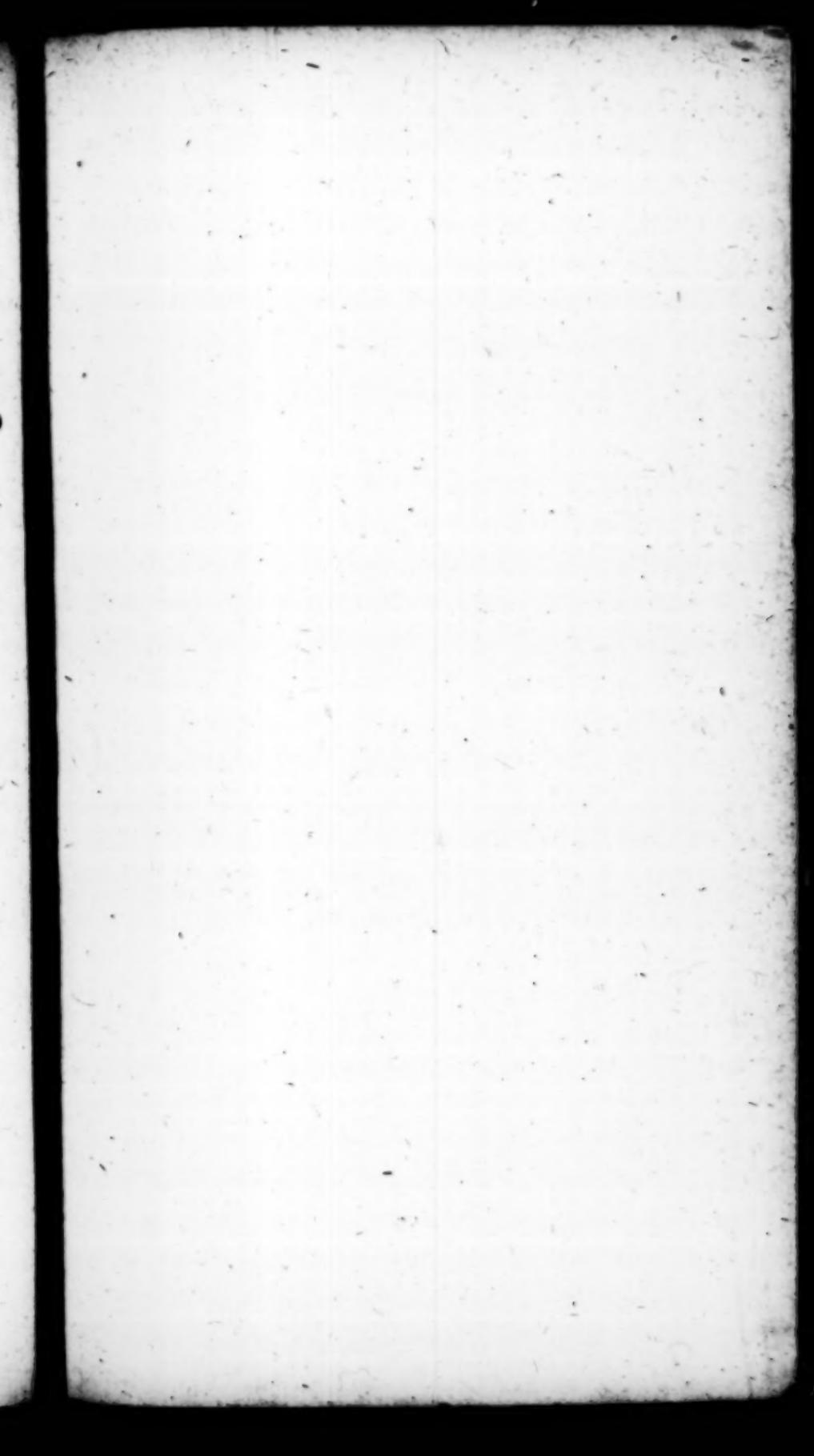
ORA-

ORATORIS
EXTemporanei,

Seu

ARTIS ORATORIAE
B R E V I A R I
P A R S A L T E R A,

*Qua circa Praxin in specie occupatur potis-
simum.*

B R E V I A R I
A R T I S O R A T O R I A E
P A R S P O S T E R I O R.

De genere Demonstrativo & Deliberativo.

Tame si generalia oratoriæ facultatis præcepta, pro omni oratione ad rem. componenda, abunde sufficere possint: uberioris tamen doctrinæ & claritatis cauſa, ad particularia descendere volumus; & post ostensos fontes, rivos etiam demonstrare: ut si forte aliqui minus felici studio artem in genere scriptam non penetraverint, saltem hinc laboris fructum colligant: Quod utique gratum esse nemini non poterit, cum illud jam vivimus seculum, in quo cum orationibus nihil non inchoatur, nihil non perficitur. Nam & nascentes nos orationes excipiunt, & mortuos deducunt; & mensæ, hospitia, foræ, congressus, ac singuli fere motus orationibus personant: ut nostrum fere loqui, sit eloqui; atque adeo nullibi non sedem sibi eloquentia cum libertate, & theatrum elegisse hac ætate videatur.

Hæc autem instituti nostri ratio erit. *Præcepta* *Instituti* prius dicam, juxta quæ orationes *Demonstrativi* *ratio*. ac *Deliberativi* generis componi debeant. Deinde, Iraxes subjungam, & præcipue in genere *Demonstrativo*, quia genus hoc crebrius est. Postremo, supel-

supellectilem dabo ex *Sententiis*, *Historiis*, & aliis eruditioribus, quibus in ejusmodi oratiunculis conficiendis maxime indigemus. Sed prius in communi docebo, ex quibus præcipue locis argumenta invenienda sint pro utroque genere; & quibus modis oratiunculæ facile possint componi ac disponi.

C A P U T I.

EX quibus locis præcipue argumenta invenienda sint in utroque genere.

Q U E S T I O I.

Ex quibus locis præcipue inveniantur in genere Demonstrativo.

Demonstrati-
vum ge-
nus
quid.

Lauda-
mus
Perso-
nas ab
Adjun-
ctis Per-
sonz.

Genus Demonstrativum est in quo laudamus vel vituperamus. *Laudamus bonum, utile, jucundum;* *Vituperamus malum.* Porro, laudare vel vituperare possumus, aut *personas* aut *res*. De utrisque aliquid distinete.

Personas laudaturus maxime argumenta sumes ex *Causis*, *Effectis*, *Adjunctis*, *Comparatione* & *Similitudine*. Sunt vero *Adjuncta personæ*, *Patris*, *Majores*, *Parentes*, *Bona animi*, *Corporis*, *Fortuna*. In *Patria* considerandum est, qualis sit; clarans & magnorum Herorum genitrix, an obscura; quam ferax, quam splendida, abundans, ubi & quomodo sita. In *Majoribus*, nobilitas, & res præclare gestæ; deinde in ipso qui laudatur, natalis dies, & si quæ laudabilia aut prodigiosa natalitatem præcesserunt. In *Pueritia*, ingenium, indoles, docilitas, institutio, proclivitas ad virtutes, ad alta, &c. In *Adolescentia*, mores, & studium seu virtutis & sapientiæ, seu vitii & ignorantiae; quomodo vitam egit, apud quos, sub quibus

bus Præceptoribus, cum quibus æqualibus, quibus artibus & studiis vacabat. In Juventute, genus vitæ, fortunæ bona, ut honores, dignitates, facta præclare gesta, virtutes. In Senectute, consilia, pietas, morbi, patientia, constantia in bene coepitis, &c.

Sed adverte, in factis vel operibus laudandis vel vituperandis, bene ponderandum esse quale opus sit, honestumne an turpe, utilene Religioni, Patriæ, aut alteri, an vero noxium, facilene an difficile, jucundum an molestum.

Quid vero sit honestum esse, utile, jucundum, infra dicam. In Rebus hoc universim spectetur, ut rei laudandæ vel vituperandæ partes diligentissime inquirantur. Rursus examinentur Genera, Species, Causæ, Effecta, Contraria, Adjuncta. Portores Naturales, item artes, linguae, virtutes, scientia, laudari vel vituperari solent ab honestate aut turpitudine, à Causa efficiente, à necessitate aut contra, ab utilitate vel à damnis, à facili vel difficulti, à circumstantiis aliis, &c.

Sic Vrbes, Castella, Arces commendantur ab antiquitate, à conditoribus, à forma, à situ, partibus, adficiorū structura, aëris clementia, fertilitate soli, abundantia rerum, à Fluminibus quibus irrigantur, à Civium moribus, à Studiis, Operibus, à Politia, Senatu, rebus gestis. Vituperantur à contrariis.

Insulæ, Regiones, & loca alia laudantur, à situ, Insulas, figura, amplitudine, antiquitate incolarum, à Regi- Regibus, Ducibus, à cultu Religionis, à fertilitate, fon- nes, &c. tibus, aquis, stagnis, urbium frequentia & celebritate, ab institutis & legibus, à rebus gestis, &c.

Arbores, Plantæ, Herbe laudantur à nomine seu Notatione, à forma, à loco subjecto, ab adjuncto tempore, à virtute, ab Effectu.

Arbo-
res,
Plantas,
Herbas.

Flu-

Plumi- na, 1. *Flumina & Fontes*, ab ortu seu scaturagine, à amplitudine, colore, natura aquae, à velocitate cur- sus, à locis nobilioribus per quæ fluunt, à piscium gen- eribus, copia, salubritate, ab effectibus.

Montes. *Montes laudantur à situ*, ab iis quæ in illis na- scuntur, ut, *herbis, arboribus*, vel quæ effodiuntur, ut, *metallis, à feris quæ in illis degunt*, ab *Archibus & Turribus quæ in ipsis sunt*, à *fontibus inde scaturientibus*, à *rebus memorabilibus aut prodigiis ibi factis*.

Quæstio II.

Ex quibus locis præcipue Argumenta sunt sumenda in genere Deliberativo.

Delibe- rativum genus quid. *Deliberativum genus* est, in quo de rebus futu- ris, quæ in potestate nostra sunt, quæque eveni- re possunt & non evenire, deliberamus. *Nobile & Civile genus* dicendi, duabus partibus con- stat, *Suasione & Dissuasione*. *Suademus bonum, dissuademus malum*.

Argumenta potissimum in hoc genere qua- renda sunt in Causis, Effectis, Consequentibus, Con- trariis, Adjunctis, Comparatione. Seu, ut clarius loquar, capita universalia pro Argumentis in *Deliberativo* genere ad suadendum sunt hæc: *A necessario, ab honesto, ab utili, à jucundo, à glorio- si, à justo, à possibili, à facili*.

Dissua- demus. *Ad dissuadendum vero hæc: A non necessario, à turpe, ab inutili, ab injucundo, à periculo, ab im- possibili, à diffcili, à probroso, à molesto & danoso*.

Hone- stum. *Porro Honestum illud dicitur quod à Deo ac Religione vera commendatur, quod rectæ ratio- ni, quod sanis legibus, quod sapientum dictis & monitis consonat. E contra vero Inhonestum seu turpe, quod Deus, quod pietas reprobat, quod sanæ rationi repugnat, quod sanis legibus, quod sapien-*

tae ratione non consonat.

Sapientum dictis ac monitis non congruit. *Vtile Utile.*
illud dicitur, quod bona animi, vel corporis, vel
fortunæ aut acquirit, aut auget, aut conservat.

Inutile, quod ad nihil horum conductit. *Iucundum* est, quod animum voluptate perfundit: *Invenundum*, quod nihil voluptatis habet. *Necessarium* illud dicitur, sine quo vel salus, vel libertas, vel Religio, vel aliquid aliud esse non potest; vel quod necesse est ut fiat, alias multum nocetur. *Possibile* est, quod habet Caussas à quibus fieri potest. *Facile*, quod sine labore magno; *Dificile*, cura & pretio. *Probrosum*, ex quo infamia sequitur. *Moleustum*, quod ausert voluptatem sensuum vel animi, quod tedium vel fastidium generat.

Adverte vero diligenter, oratori considerandum esse in *Suasione* vel *Diffuasione*, quinam & quales Auditores sint. Nam si Generosi & Nobiles, tunc maxime argumenta sumenda erunt ab honesto: Si vero plebeii animi & mechanici, maxime ab *utili*; *utili* enim hoc genus hominum maxime trahitur.

C A P U T II.

*De Dispositione orationum generis Demonstratiivi
& Deliberativi.*

Præter ea quæ supra de *Dispositione* diximus, nihil speciale hic occurrit. De genere *Demonstrativo* hoc solum addendum est, quod cum sit perpetua *Narratio* cum *Amplificatione*, laudando aliquem solemus incipere à *Patria*, deinde laudare à *Majoribus*, à *Parentibus*, *consanguineis*, & *familia* utriusque lineæ. Postea nativitatem describimus; tum *Pueritiam*, *Adolescentiam*, *Iuveniem*, *Virilem etatem*, *Senectutem*, denique *mors*: atque ita quem ordinem vita habuit, eandem

dem oratione sequimur. Aliquando vero accipimus unam tantum, vel aliquot virtutes laudantia oratione tractandas, atque ad eam vel eas alia honeste gesta deducimus quæ possumus prætereundo *Patriæ laudes, Generis & Familia*, &c. Sed decem modos disponendi vel conficiendi oratiunculas à Neotericis collectos proponemus; in quibus si sedulus te exercere volueris facile in oratorem etiam extemporaneum erare poteris.

M O D U S P R I M U S est: Cum voles *Gratulari, Salutare, Valedicere, Propinare*, & alia ejusmodi præstare; primo, rationem, seu causam invenias propter quam id facere velis: deinde rationem cum propositione in *Syllogismum* disponde, faciendo *Majorem, Minorem, Conclusionem*, ut supra diximus; & facillime paraveris orationem.

Exemplum. Velles, v. g. amico gratulari *Natalitia festa*. Quæreres ergo prius *Rationem* propria quam facere velles; & occurreret hæc: *quia Amor impellit*. Ex hac igitur *ratione & propositione* conficeres hunc *Syllogismum*; e. c. *Amor urget amicum ut amico debeat gratulari*. Sed ego habeo timorem. Ergo, &c.

Oratorie hoc sic facile efferes.

Major. **Elaboratio.** Habet suas faces, habet stimulos fœcundus votorum **A M O R**, & eo perurit, colaceſſit usque amici pectus, donec in amici presentia totum in vota, totum in desideria excedet. Quid vero pectus meum? nonne amoris sit te singularis palatium? quem humanitate habet non vulgari & favore ornavisse partim fuit; etiam plurimis & maximis beneficiis nutriti, fovisti. Certe ursit & iussit ille in amicissimum conspectum tuum prodire, & hoc tuæ nevolentiaæ domicilium, siquidem in repagulis

Minor.

Conclu-
sio.

non potest, in verbis aperire commendavit. Obsecundo, aperio, & cum has natales Christi ferias tibi evenisse felices gratulor; tum à Deo retum & fortunæ arbitro omnia fausta appre-
catus, annos etiam meos in felicis vitæ tuæ proroga-
tionem depono. Dixi.

Responsoria. Qui vellet gratulanti respondere, hunc Syllogismum institueret. v. g. *Gratulatio ami-
ci gratissima est. Tu amicus gratularis. Ergo.*
Oratorie sic tractabis.

Elaboratio. Nullius quidem vota, & salutis Respon-
apprecatio grata esse non potest; ab amico ta-
men quæ venit pectori solet esse semper gratissi-
ma. Ut enim pretiosis nobilius pretium adjici-
mus, quando aurum adjicimus; ita quæ amore
condiuntur, si bona sunt, fiunt optima. Jam ve-
ro à te quid non amore plenum prodire potuit, Minor.
qui totus amor es, & amoris mei singulare Elo-
gium? Aperuisti hodie pectoris dulce sacrarium,
& me novo favoris radio rursus perfusum bea-
viti. Fecisti quod prior facere debui, & in ami-
citiae certamine me longe superior triumphare
potes. *Quid ad gratissimas amoris tui voces Conclu-
adjiciam? quia majora non possum, paria repo-
no.* Vive, & vale, semper felix, semper meus; &
quem tempus inter nos inchoavit amorem, æter-
nitas consignet.

Adverte hic primo, quod si fusius loqui voles Nota,
propositionibus tuis, hoc est, Majori & Minoris,
et plures rationes, confirmationes, exornationes
subjunge.

Adverte secundo, quod ii qui eruditiores vi-
deri volunt, communiter rationes Majoris aut
Minoris per Sententias & aliorum dictoria effe-
sunt. Quanto autem cultiores erunt rationes,
tanto etiam ipsa oratio plus habebit gra-
tia.

Adverte tertio, communiter in officiosis orationibus, loco *Conclusionis* ipsam adfectus testificationem poni, servientem ei rei, quam assumpisti: ut, si *gratularis*, *gratulationem*, si *salutas*, *salutationem* ponis in *Conclusione*.

S E C U N D U S M O D U S. Quando immutantur partes *Syllogismi*; & primo loco *particularis propositio* ponitur, seu, quod idem est, *Minor*; deinde *universalis propositio* seu *Major*, vel ante vel post *Conclusionem*: ita tamen, ut si *Conclusionem* ante *Majorem* posita fuerit, rursus repetatur aliis verbis in fine.

Exemplum. Si velles v. g. Capitaneum primo ingredientem Capitaneatum, nomine aliorum excipere, hanc pro funelamento simplicem rationem acciperes; *Letamur quod salvus ingrediaris*, quia hoc *assequimur quod optamus*. *Syllogismum* formares sic: *Qui assequitur quod optavit jure latatur*; *Sed nos cum incolumem te accepimus, assequimur quod optavimus*. *Ergo*. Oratorie sic.

Elaboratio. Oculos nostros hodie primum auspicatus ingrederis; sed in animis omnium & votis pridem habitas. N. N. idem ipse Dies quie feliciter Capitaneum nostrum denunciavit desideriis nostris impressit, ut de te unice solliciti, hoc in votorum summa portaremus, te incoluim accipere. Sæpe lentum accusavimus Sollem, quod eum moraretur diem, quo magis appreciationibus hominum & plausu, quam cum hanc urbem & sedem inventus, nominis tui magnitudine exornare inciperes: quam ut à majoribus liberalissimè derivare possis; in hoc tamen maximus es, quod mensuram magnitudinis tuæ totus in te habeas, & fortunam quantamcunque animo & meritis exesseris. Ecce vero desiderio hodie felix coronat eventus, quando te salutem nobis, quando faustum explicat. Et quis voti

Salutatoria.
Minor.

Major.

suis subscriptissimis Numen non triumphet? quis
voluntati diuturnæ? quis sollicitis animorum
curis satis factum esse non vehementer gaudeat?
Gaudemus certe, triumphamus; & quem hodie
Conclu-
ingredientem salvum felicem salutamus, eundem
sio.
progredientem diu faustum, diu in columem ut
amare & venerari eveniat, solliciti unanimis co-
lum imploramus.

TER T I U S M O D U S. Quando *conclusio-*
rem primo loco ponis, & ei *Majorem* & *Minorem*
subnectis, eo ordine quo melius videbitur; deni-
que repetis *Conclusionem*, & facis testificationem
adfectus, convenientem rei assumptæ.

Pro exemplo: Sit oratiuncula, qua *Cancellarius*
Regni Poloniæ, Georgius Ossolinsky à nobis saluta-
tus est. Pro cuius fundamento hæc simplex ra-
tio fuit. *Salutamus te, quia magnus hospes es, & ad*
*nstram tenuem salutationem audiendam te demit-
is.* *Syllogismus* talis est: *Lætitiae & amoris opus Saluta-
tis, quando magni viri se demittunt ad tenues. Tu toria,*
*magnus ad audiendam tenuitatem nostram te demit-
is.* Ergo. Oratorie sic.

Elaboratio. Erubescere debet coram te Elo- *Conclu-*
quentia nostra, Princeps *Illustrissime*, & pudore *sio.*
quam verbis ornatior, te hospitem orbis judicio
magnum venerari. Felicitatem nostram tua hu-
manitate metimus, quod magnis affuetas aures
ad nostram dicendi infantiam inclinas: & expli-
cataam *Principibus* præsentiam, nostrorum intra-
ocularum compendia contrahis. Ut natura in
magnis miranda sit, in parvis semper amabilior
est: ita magni *Principes* quando Majestatem in
ingestias colligitis, forte magnitudinem stringi-
s, sed amore non amplificatis; sit molis jactura,
sed pretium crescit estimationis. *Angustum*
ridem nominis tui splendori *Poloniæ Cœlum*
uit. Mundus aperire debuit, ut illustraretur:
Major.
Minor.

Imo ipse Mundi oculus *Roma* ad Polonæ indolis radios connivere, & cui omnem prope admirationem Heroum frequentia sustulit, cum te vident & loquentem audivit, etiam admirari. Quod *Ferdinandus Imperator*, & in eo orbis Christianus de te ferret judicium, satis aperuit, cù virtutes tuas *Ducis* titulo dignas æstimavit. Quo in amore collocaret *Patria*, luculenter annulo publicæ fidei, quam tradidit, testatum fecit. Quo loco Rex *Vladislaus* poneret, quando toties nomen & personam in te suam transtulit, ad terrarum regna & Duces circumferendam, eccui tandem obscurum reliquit? Quid mirum igitur, si cum humili salutis appreceptione ad Majestatem Principis audacter vicini, à tui nominis radiis te nebras etiam nostras illustratum iri nequaquam dubitamus?

4. **Quaeritus Modus.** Quando facto *Syllogismo* omittis *Majorem*, & incipis à *Majoris ratione*; eamque, si placuerit, exornas vel confrimas: deinde *Minorem* ponis, cum suis itidem, si placuerit, *rationibus & exornationibus*: tandem *conclusionem*. Vel, si placebit, pone primo *rationem Majoris*, deinde subjice statim *conclusionem*; tandem pone *Minorem*; & rursus in fine repete *conclusionem*.

Exemplum. Si velles v. g. suadere non esse f lendum ob juvenis obitum, hanc *rationem* invenires; quia *maturus cælo* propter *virtutes mortuus est*. *Syllogismum* hunc faceres: *Qui maturus cælo, sicut juvenis, moritur, f lendus non est*. Sed hic, &c. Ergo, &c. *Ratio Majoris est*, quia *cælum non à diebus ætatis, sed à moribus annos computat*. Oratorie sic.

Suasoria.

Elaboratio. Si more nostro *cælum* vitæ dies in annos computare arbitramur, vehementissime nos ipsi fallimus, & *cæli ingenium* ignorare vide-

demur. A moribus ætatem æstimat, & de im- Ratio
 matura adolescentia maturos virtutum fructus Majoris.
 frequentissime decerpit. Hæc miserorum mor- Exorna-
 talium cæcitas est, sua non nôsse gaudia, & in tio- lio.
 lætitia sæpiissime mœrorem, in mœrore lætitiam
 comminisci. Ecce in mortali vita currimus
 omnes per plana & aspera, trudimur per summa,
 per ima, mera fortunæ & tempestatum ludibria,
 sine pace, sine solatio, semper miseri, semper in-
 digi; donec manumisso semel quod gerimus
 corpore, quasi procellarum solenni theatro, in-
 nocenti vita & morte immortalitatis metam at-
 tingimus. Cur igitur ubi plerosque feliciter at-
 tigisse intelligimus, temere in lacrymas solvi-
 mur? Cur locum qui maturæ virtuti debetur in-
 videmus? Nautam certe superata hyeme, in por-
 tum feliciter evalisse, nemo nisi hostis fleverit: &
 militem potum victoria, quis nisi inimicus do-
 leat? Doleat tuum occasum N. N. qui virtutis Conclu-
 tue & felicitatis conscius non est: qui mecum sio.
 senioris consilii rationes inire voluerit, gratula- Minor.
 tiones parabit & panegyres. Cecidisti in primo
 ætatis flore, sed bonus salvatori tuo odor; ad ur-
 bis & parentum spem adhuc immaturus, sed jam
 maturus cœlo. Annis non attigisti senectutem,
 attigisti virtute; & quo cum mora temporis vix
 pervenire solent alii, eo celeri innocentia cursu
 festinus pervenisti. Quid multis? parentem Deo,
 vitam æternitate, immortalitate mortem, mun-
 dum cœlo permutasti. Hoc morum de te inno-
 cens suavitas, hoc facilis animi in honesti stu-
 dium propensio, hoc in cœlum & parentes pie-
 tas, hoc in socios & pares amor, suadent existi-
 mare. Et ut vitæ inter nos ad probitatis regulam
 transactæ mentionem non injiciam, cuius cum
 socii fuimus, testes semper erimus; qua mentis
 magnitudine morbum ingressus fueris, quis

enarrando satis explicabit? Ostendisti in juvenili pectori virilem habitare animum, quando pressantes per membra cruciatus, & ante-ambulaciones mortis dolores invicta fortitudine sustinuisti: atque in maximo febrium aëstu, nonnisi in Christi Salvatoris nomine solatium posuisti. Vere Christianus athleta, qui & agere honesta didicit, & fortia pati non ignoravit; qui defixis continuo in Fixum cruci oculis cordis, tanquam in patientiæ Magistrum, cedro dignas & auro voces emittebat. En, inquit, Christe Iesu, à tuo pendeo nutu: si mori jubes, lubentissime morior; si vivere placet, tibi vivere non renu. Cæterum in omnibus sanctissimæ voluntati tuæ subscribo, & me ex ase dedico. Sic Heros ille vixit vitam, sic Heros mortuus est; & juvenem adhuc occubuisse lacrumabimur? Absint à vultu, absint næniae tristes & querimoniae. Juvenis vixit filius, vir mortuus est. Matura virtus excedere terris debet. Depositum tibi Natura & Deus credidit: quod suum est, repetiū uterque. E tuis brachiis in beatitudinis finum migravit: an meliorem pater filio optaveris locum? Nos verò, adolescentes, quando jam ultimum N. N. parentamus, cum Iesu vivere discamus, ut cum Iesu moriamur.

Conclusio repetita.

5. **Quintus Modus.** Cum partes *Syllogismi* imminuo, & ex ratione inventa duas tantum propositiones conficio, quarum prima inferat alteram, & una vocatur *Antecedens*, altera *Consequens*. Vocatur hic modus disponendi vulgo *Enthymema*. Fit vero dupliciter. Primo, cum una propositio nude ponitur, & altera ei per modum *rationis* subjicitur, exornatur, que & confirmatur prolixius. Secundo, quando & *Antecedens* & *Consequens* suis *rationibus* pluribus vel paucioribus roboratur, prout res videbitur exigere.

Exem-

Exemplum. Vide supra Parte prima Cap. II.

Quæst. 3. Modo Sexto, pag. 75.

S E X T U S M O D U S. Quando prius præmit-
titur, per discursum aliquem generalem *Exposi-
tio*, seu *Explicatio* rei illius de qua dicturi sumus; deinde vero res ipsa subne^ctitur, sive illa *gratula-
tio* fuerit, sive *salutatio*, sive quid aliud. Modus
est & facilis & frequens, & cultus pro iis maxi-
mè, qui eruditionis famam volunt promereri.
Constat his partibus: Primo, ponitur *Propositio*,
sive sermo explicans rem de qua dicturus sum.
Secundo, ponitur *Ratio* una vel plures. Tertio,
confirmatio seu *Exornatio*, quæ communiter ac-
cipitur ab *Exemplis*, *Sententiis*, *Symbolis*, *Similitu-
dine*, &c. Quarto, ponitur *Conclusio*, seu illa ipsa
res tua quam voles dicere.

Exemplum. Si quispiam v. g. vellet conjugium
sponso gratulari; orationem posset optime hoc
modo construere. Primo, assumeret hanc *Proposi-
tionem*, *Felix est & eximum, invenire sibi fidelem
amicum*. Secundo, daret *Rationem*; *Quia cum eo
potest prospera & adversa omnia communicare*. Ter-
tio, confirmaret hoc ex dictis Sapientum; *Quia
amicus dimidium animæ est, & sine eo omnia etiam
dulcia amarescent*. Quarto, *Gratulatio*, quod spon-
sus fidelem hactenus amicum diu quæsitus Gratua-
toria
tandem invenerit: & ut in hac interna amicitia conju-
felices vivant, optabis. Oratorie sic.

Elaboratio. *Thesaurum invenit qui amicum in-
venit, & votorum suorum culmen videtur attigisse.* *Proposi-
tio.*
Enimvero si visceratio Lupi & Leonis vita est *Ratio*.
quæ sola est, ut *Romanus recte Sapiens* existimat;
anon supremæ felicitatis tessera erit, eum sibi
adscivisse, in cuius sinum arcanas pectoris cogi-
tationes confidentius possis effundere? cum
quo, veluti tecum, loqui; cuius spiritu vivere, in
cuius animo securus habitare, suaviter quiescere,

Exorna-
tio.

assiduus lætari liceat? Certe non desipuit ille, sed
à veritate laurum promeruit, qui *Amicum par-*
tem anime sue alteram, aut dimidium sui nuncupa-
vit: perinde enim quasi non integer homo, qui
sine amico est; & duntaxat in vita moratur,
non vivit, magna sui parte versatile cadaver. Et
verò habe fortunas omnes, cum *Cræso*; numera
candidos cum *Polycrate* felici dies; fluant ultro
dormienti in gremium victoriae, cum *Timotheo*;
fiat aurum quidquid tetigeris, cum *Mida*; fiat
rosa quidquid calcaveris, cum *Perseo*: nisi ami-
cum tamen habeas, quo cum affectus & animum
commisceas, inter fortunas & solatia *Tantalum*
te & Irum invenies. In comitiis sapientum defi-
nita veritas est, & experientiæ calculis probata
perseverat, *Nullius boni sine socio jucundam posse*
tionem esse, & absque amico etiam dulcia amaresce-
re. Hunc agitur amicum diu qnæsitum tandem
te, N. N. invenisse, & vaga hactenus desideria in
domo N. N. constitisse gratulamur, & applau-
dimus in hodiernis mutui amoris feriis. Atque
ut hæc animorum & cordium conjunctio, quam
bene precantibus superis æternam esse jussisti,
Ecclesiæ, Patriæ, Familiis utrinque nobilissimis
ornamento sit & gloriæ, multis vocibus, sed uno
corde apprecamur. Facit spem non exiguum si-
milis splendor utriusque domus, & stirpium
clarissimarum æqualitas; quæ cum concordia
mater sit & amicitiæ parens, quidni hoc libe-
rum quod vestris cordibus injecisti vinculum,
plus quam *Gordio Nodo* confirmabit? Vocabunt
vos in amplexum Majores vestri, qui cum rede-
gestis & nomine famam impleverunt, non diffi-
cilter cuivis allucere poterunt & facem præfer-
re. Sed eximiæ in primis virtutes, quæ in vultu
utriusque vestrū, velut in solenni animorum
theatro, se late explicant, illa, inquam, humani-

Gratu-
latio.

tas, ille pudor, illa comitas, illa modestia, illæ ceteræ mentium generosarum dotes ac pedissequæ, annon æternas mutui amoris nutrices se fore polliceantur? *Mollibus est verbis*, inquit Poëta, *dulcis alendus amor*: Ego satius dixerim, perennem amoris ignem ibi construi & foveri, ubi honesti somitem supposueris.

Hic modus disponendi orationem adhuc gratior est, si discursum generalem incipias ab inopinato, seu ab aliquo affectu & figura vivaciore, maxime in materia pathetica. Tunc enim & arriguntur animi auditorum, & statim initio capiuntur.

Exemplum. Si velles dolere supra mortem adolescentis, posses discursum communem de imbecillitate vite humanae sic affectuose exordiri.

Elaboratio. Adhucne spes nostras in secula explicabimus: & cum unius puncti possessores esse non licet, longas æternitatis ambages, in hac morientium Republica somniabimus? O ploranda mortalitatis felicitas! Vix è portu plerisque in altum solvere contingit, & insperatis acti tempestatibus nunquam reparabile vitæ naufragium facimus; vix in adolescentiæ ætatis vere autumnum promittimus, & contra naturæ ordinem crudelissimam hyemem experimur. Nimirum inter mortales nihil non mortale est, & anni ejam teneriores diem cum morte partiuntur. Clarum, heu nimis clarum ante oculos nostros decumbis speculum, N. N. & de silenti tumba nimis ad mœrorem publicum vocalis, humanæ imbecillitatis exemplar peroras. Certe, si viridem ætatis tuæ statum adspicimus; floristi Juvenis: si tui spem de te conceptam consideramus; floristi: si omnium expectationem de tua juventute revocamus; floristi: Si erectam tui ipsius ad omne honestum indolem memora-

Ora-
tiuncula
supra
mortem
adole-
scens.

mus; floruisti: parenti spes & corona, schola de-
cus & gloria, studiosæ juventuti sidus & exem-
plar. Et quem illimis morum candor, simplex &
nimi tralucentis suavitas, innocentia & religio-
nis, pietatis & studii imago non recreabat aspi-
cientem? At ecce tecum ceciderunt omnia, ac,
præterquam tui desiderium & mœrem, reli-
querunt nihil. Exaristi, (proh dolor!) pulcher-
rime plantarii floscule; cecidisti, formosum ju-
ventutis lilyum; abiisti, spes parentum & læti-
tia. O duram necessitatis legem! O acerbam
mortis tyrannidem! O fati inclem tam im-
manem! Sed frustra lamentis agimus, Auditio-
res. Juvenis fuit N. N. sed & homo. Humanæ
naturæ tributum est mori; & quicquid ortum
habet, occasum exspectat. Nulli non eadem te-
renda semita est. Hac lege nascimur, ut moria-
m ur. Præcessit N. N. serius aut citius omnibus
sequendum est.

SEPTIMUS MODUS. Per *Protasis* &
Apodosin: hoc est, quando Orationem incipi-
mus ab antiquitate aliqua; sive id sit ab *Exemplo*,
sive à *consuetudine gentis*, sive ab *Adagio* quodam,
sive à *Sententia* vel *dicto Sapientis* alicujus, sive
Hieroglyphico, sive etiam à *Similitudine* pulchra,
aut aliquo alio: deinde rem nostram ei applica-
mus, eamque rationibns & confirmamus & ex-
ornamus. Solet hoc fieri dupliciter. Primo, quan-
do rem de qua dicimus simpliciter subjungimus,
& subjunctam confirmamus. Secundo, quando
partes *Protasis* cum partibus *Apodosis*, & membra
cum membris conserimus. Modus ~~ad~~ disponendi
orationem venustus est, & ~~ad~~ eruditus erudi-
tis, præsertim si ex occasione antiquitatis inci-
pias discursum generalem, pertinentem ad rem
de qua dicturus es.

Exemplum. Sit in hac oratione gratiarum actio-

ria, qua captivus aliquis hostis, ab Imperatore & vita & beneficiis donatus, posset gratias agere: Si sumeret pro fundamento orationis, *confuetudinem Venetorum*, quā solent singulis annis solenni ^{Mos Ve-} *plausu in mare annulum conjicere*, illudque ^{nero-} *quasi sibi despondere*, ac *amicum facere*. Oratorie ^{rum.} *hic.*

Elaboratio. Cor hominis mare esse tempesta- Gratia-
tibus varium, Sapientissimi judicarunt olim, & rum a-
nos quotidie discimus, N. N. Tamen sicut in ^{etoria} *commendationem* cadunt nationes illæ, quæ ^{Protasis.} *quotannis consuetudinem suscepérunt*, injecto annulo oceanum sibi despondere, & quasi teme-
rario hoc munere ejus fidem devincire: non secus merito in laudem veniunt illi, qui hominis cor, diversis affectibus, quasi ventis, tempestuosum, beneficiis demerentur. Non tuæ Majestati pere- *Apodo-*
ginae opis haud indigæ, sed nostræ consuluisti sis. *sis.*
varierati, his tantis ac tot muneribus uno pene temporis momento in hostes nos tuos, digna ve-
re Imperatoris throno liberalitate, effulsi. Ita cor nostrum tibi obligasti, ut excluso cogitatio-
num æstu, in te dies noctesque sua non poterit desideria non convertere; quasi compedes inje-
citi, ut obæratum undequaque, ad tuum debeat autum sponte ambulare. Orbis prædicet hanc animi tui cellitudinem, erga inimicos etiam be-
nignam: Sciat æternitas hoc tibi Cor eile Regium, quo & tuos possis cives & hostes una complesti. Nos cum hanc throni tui aëstrixem clementiam adoramus, tum hanc, quam à te acce-
pimus vitam, beneficiis impares refundimus. Hæc uti, tui erit arbitrii. Res adeò difficultis erit nulla, quam subire recusabimus, rati pulchrum pro te mori: Quod dum fecerimus, ingratia adhuc manere nobis videbimur.

OCTAVUS MODUS. Per rejectionem, s. .
quando

quando scilicet incipimus ab eo quod nobis contrarium est, illudque refutamus; deinde nostram opinionem subjungimus, atque ad rem de qua dicere volumus, transimus. Et hic modus venustus pariter ac frequens est eruditioribus.

Exemplum. Si quis Professor v. g. vellet suis discipulis gratulantibus sibi valetudinem, respondere; posset prius assumere fabulam *Momus* desiderantis fenestrā ad cor humanum: eamque rejiceret & ostenderet, quod per verba benevolā & candide dictā, sufficienter animus videoatur: deinde gratias ageret pro hac ostensione & animorum dedicatione. *Oratorie sic.*

Respon- Elaboratio. Pereat veritatis latro & emissarius
soria ad invidiæ satelles *Momus*, qui benevolū non ali-
Gratula- ter animum in cognitionem amici devenire ex-
toriam. stimavit, nisi tralucens in pectore vitrum ad al-
tissimos cordis labyrinthos conspectum admitt-
eret: quasi vero mendax color non æque lude-
ret oculos; & quod nunc latebris, tunc apertiori
dolo non posset abscondere. Verba speculum
cordis esse, voces animorum imagines scire de-
buit; & sicut radii solem in notitiam deducunt,
ita orationes animum. *Clavis pectorum lingua*
est, aperit mentem qui loquitur: Et quemadmo-
dum qui viam ad mare nescit, amnem sibi du-
cem eligit; ita qui ignorat mentem, qui cor in-
dagat, per verba intelligit. Plus quam luculentii
testes sumus, quando scholam hodie nostram, in
amoris mutui campum & gratiarum amphithe-
atre, explicuimus. Produxistis imagines N. N.
cordis & animorum, & me tot ornastis affecti-
bus, quot verbis; toti sinceri, toti lympidi, toti
mei. Alter altero superior esse voluit, & dulci
conflictu nemo vestrum victus est, singuli amo-
rem evicistis. Sileant jam Athenienses, annas
amoris ferias, in quibus Amicos amicis sumu-

lachra

lachra amoris mittere, solenne fuisse legimus: Coloribus illi divites animorum typos donare potuerunt; vos ipsis animos obtulisti. Accipio gratissimè nobilissima munera, & quod *Æschini Socrates*, hoc vobis polliceor, vobis vos meliores restituo.

NONUS MODUS. Quando orationem incipimus aut per *extenuationem nostræ facultatis* & *ingenii*; aut à *magnitudine rei*, de qua dicendum est; aut *ab excellentia personæ* coram qua aut de qua dicendum; sive id fiat separatim ab his singulis, sive ab omnibus simul: Et ex occasione, generalem discursum aut de *tenuitate dicentis*, aut de *beneficii magnitudine*, aut de *excellentis personæ laude*, facimus. Possum etiam ab *optatione & voto* orationem ordiri; optando mihi aut felicitatem alicuius, aut copiam & suavitatem omnium simul oratorum, ad explicandum animum meum; & postea subjicere rem ipsam de qua dicere institui.

Exemplum. Si quis deberet nomine Reipubl. Regi gratias agere, & gratulari pro debellato hoste, posset ab extenuatione sui, & à magnitudine beneficii præstigi Reipubl. ex personæ conferentis excellentia, sic discurrere.

Elaboratio. Publicæ interpres lætitiae, & quasi omnium lingua ad tuam Majestatem missus Gratia-
rum A-
ctoris. venio; ut singulorum animos ad Majestatis tuæ pedes explicem & deponam. Felicitas fateor est, tot cordium Atlantem fieri, sed metus & sollicitudo me revocat, ne aut ob magnitudinem oneris, obsequium tenuitate corrumpam: aut ad hoc officii minus idoneus, anxia hærenteque devotione gravius in præsentem delinquam Majestatem. Quod enim jam ex orbis comitio dari potest ingenium, quod eloquentia sua ad nominis

nis tui altitudinem assurgat ; aut cum id non possit , saltim ad parem meritis venerationem & gratias se demittat ? Evicisti obsequiorum nostrorum abundantiam , & immortales alias gratiarum horti , in tuis beneficiis celebrandis nobis deficiunt : Nec de divite inopum penu usitatum illud , (agimus gratias ,) nisi violata beneficij dignitate possumus expromere : ita omnis facultatis potestatem debiti abstulit magnitudo . Voluimus collatum Reipubl. à Tua Majestate beneficium in nostri adfectus pignus præsentare , & è benefactoris (ut fieri amat) ærario nostra redimere debita ; sed novo rursus miraculo experimur , plus pictorum tabulas , quam mentem posse humanam ; quod illæ orbem referant , nulla veri injuria , aliqua molis : hæc tuæ Majestatis in Rempublicam meritorum magnitudinem ita in summam cogere non poslit , nisi & amplitudinem attenuet , & veritatem minuat . In his tamen gratitudinis nostræ angustiis illud solari debet , quod hanc vobis (magniPrincipes) à natura impositam necessitatem videamus , ut esse non positis , nisi propositis : & sicut sidera lucem habent ut effundant , ita vos dotes , & animos benevolentia plenos , ut communicetis . Cum vero plurimis meritis hominum obligastis voluntates , hoc rursus vicinum vobis cum Deo est ; par recipere non posse , & in gloriæ stipendum ex beneficiis hoc duntaxat sumitis , dedisse . Vix dum in Regem nostrum ac Dominum , ex orbis judicio liberis suffragiis electus fuisti , nondum Majestatis aurum capite indueras ; & jam te salutis publicæ & felicitatis parentem sensimus ; agnoscimusque luculentissime in tuo nomine tantum à virtute muneris , ut regni famam gubernaret , animos in spem erigeret , cives securitate firmaret , hostes terrore percelleret . Et quis non cohorruit

Sereniss. Rex ad primas perduellis Moschi irruptiones : postquam tot annorum pacem in bello nobis fabricando posuisse adivimus , tot valentes undique ex orbis regionibus populos immensis stipendiis collegisse , belli molem jam extra suarum fines provinciarum exportavisse in Regni partem , & ferro sœvire & igne , fossas novo gentis artificio indies duci , delineari valla , erigi propugnacula , montes tot castris jam instructos , vias patissim densis cratibus septisque impeditas ? Ferale diluvium patriæ incumbere ominabamur , & de coactis tanto turbine nubibus , ingenitum sanguinis pluviam , aut aliquam provinciæ ruinam timebamus. Cum ecce tu serenum fidus oriri cepisti , & simul diem facere ; vix solium ascendere , & tuos conservare : Ut curantibus tuam fatis gloriam occulte , hostem quoque tuæ laudis operarium fuisse viderimus. Quando enim tot ex orbis provinciis manus comparasse recordamur , vel hoc nomine factum concludimus , ut per te in illo orbis vinceretur. Ivisti in persona ad eam partem Regni ubi dolor erat , & si quidem jam cor & anima Reipublicæ palpitabat anxie , ibi sanguinem & auxilium contra metum & stuporem suggestisti. Ergebantur ad adventus tui famam , quæ prope in proclivi erant , & terra illa vires sibi sensit cum sacro tuo vestigio imprimi. Tum meliorem Te Reipublicæ *Mercurium* diximus , cum quocunque gladium ferres , animus populo rediret : meliorem *Perseum* , cum quidquid calcares in laurum cederet. Quis insomnes curas tuas Rex Potentiss. satis celebret ? Quis exantatas Coeli injurias ? quis in ceteris patientiam pro dignitate exaggeret ? Hoc universum fatemur ; tuis curis nostram quietem ; tuis vigilis nostrum somnum ; tua inquietudine nostram pacem procuratam ac fundatam esse. E tuo sudore

re effloruit hæc palma & gloriæ patriæ laurus, qua plerisque nationibus umbram facimus: Etua manu, secundum Deum, desiderata manavit pax, qua soli fere in Europa felices hac bellorum tempestate fruimur; tua virtus, tua fortitudo, petulanti hostium fortunæ frænos injecit, ut servire disceret; & cum nostrum minuere somnaret, sui imperii portionem haud exiguam amisit, ac in redemptionis tributum regno nostro adnumeraret. Quis igitur nostrum cor tibi non subjiciat? quis magnitudine beneficii & gaudii obrutus, eloquentiam deliquum pati non sentiat? Desideriis & votis amor & gratiæ perorant ubi vincuntur; & per me, Respublica tuis meritis minor, æternæ tuæ Majestati debitò devincta, superos precatur, ut diutissime te in regno adorare liceat, &c.

• **D E C I M U S M O D U S.** Quando rem sub *Allegoria* tractamus: hoc est quando accipimus alicujus *Allegoriae* partes & adjuncta: & singula alicujus rei laudibus vel vituperio applicamus. Hujusmodi *Allegoriarum* occasio, maxime in stemmatibus nobis offertur. Ut v.g. velles devictum Turcam ab Imperatore Romano describere, possis ex stemmate gentis utriusque *Allegoriam* formare & dicere, quod *Turcicæ Lunæ cornua* suis decusserit expansis alis *Aquila Romana*, & in tenebras, & noctem suam sidus hoc barbarum compulerit. Curanda autem sunt hic diligenter duo; Primo, Ut *Allegoriae* accipientur ex rebus non humilibus sed magnificis, quales sunt res cœlestes; res naturales, quæ magni æstimantur; res artificiales, quæ rariores & celebrioris sunt. Secundo, curandum, ne obscura fiat oratio; ideoque apertis verbis ac simplicibus permiscenda erit.

**Exem-
plum 1.**

Exemplum. Sit in oratiuncula in qua, *Christus*

patiens, sub *Allegoria* apiculæ mellificantis proponitur sic.

Elaboratio. Salve magna cœli apis, dulcissime Christus Servator. Satis superque, nobis te suavissimam esse apem hi aculei tui probant, quos fronti tuae defixisti; ut tibi aculeos, nobis mella relinqueres: deque tuo capite favum salutis faceres, in quo tot dulcissimi nectaris cellulæ, quot perforatae spinarum aculeis rimæ essent. Horc uimus hactenus cognominis illius vilitatem, quando te *Ps. 22. 6.* vermem & non hominem vocasti: quasi magnus superbusque titulus esset Deo homini, hominem vocari; nunc autem, cum non quemque inutili abjectumque vermem, sed apem te esse, circa caput densissimis aculeis edocemur: amamus in tam vili nomine suavitatem, satisque jam mellis ad animæ pabulum, à te nobis paratum arbitramur, cum sic te vocasti. Sed tibi magnæ apiarum hoc fuit, nisi nobis plus de tuis doloribus mellis faceres, ut non tam vocula quam fructu te nobis apem probares. Ergo in hortum *Gethsemani* primum volasti, ut eo in loco redemptionis mella colligere inciperes; nec alibi dignius quam in horto apis caperere: inde te parricidarum crudelis manus, tanquam ventorum tempestates, ad iniqua judicium subsellia, cæteraque supplicia asportarunt; & tamen quasi prata quædam natus essem, ibi mel salutis fecisti, ubi felle acerbissimo pascebare. Nec vero hæc deformia in vultu tuo sputa contemno, quoniam oris tui contactu, in suavissimum nectar sunt conversa: nisi quis forte credat, (apis paradisi) in ore tuo aliquid quod mel non esset, esse posse. Vulnera quoque tua non aliter aspicio, quam in tanto alveari, id est, corpore tuo magna foramina, è quibus *Hyblæo* nectare quovis gratior sanguis promanavit. Ita enim (suavissima apis) etiam sanguis

guinem tuum mel facis, memorque te esse florē, de te ipso mel legis. Merito dulcissimus vocaris Salvator; quandoquidem te undique sanguine, quasi suavissimo nectare persuadisti: & quod de *terra promissa* narratur, melle atque lacte affatim de tuis vulneribus manante, totus immaduisti. Caput tuum plenum rore, sic in pectus demissum, indicio est, multum divini mellis in tuo pectore esse, indeque suave animae libum peti oportere. Curemus ergo inutiles fuci, ut laboris ignari, parato a te melle de tuo pectore perfruamur. Alius nobis uberior favus non erit, quam is, quem in corde tuo hastā perforato, tuus ille amor, magnus mellis artifex aperuit. Aculei hi tui nihil terrebunt, quos tu sanguine capitū tui imbuisti, ut nulli terribiles essent. Denique juvat ad tuum mel, o suavissima apis, etiam per aculeos pervenire.

**Exem-
plum 2.** *Exemplum aliud.* Sit in illa oratiuncula in qua Christus patiens sub *Allegoria horti* vegetibus consiti proponitur. Sic.

Christus sub Allegoria horti. *Oratorie.* Ave delicate animarum hortule, at vegetum corona, tanquam armato quopiam firmatoque septo admodum munite. Fideliter haec tenus clauderbaris; nec ulli omnino, interior opum florumque tuorum copia & pulchritudo undecunque aperta fuit: nunc primum ad te tot januae quot vulnera patuerunt: per quae pulcherrima florum tuorum forma, clarissime a quolibet videri potest. Mali agricolae Judæi, omnia pulchri corporis membra ararunt: ut virtutum lilia, reliquaque animi decora, in te non tam plantarent, quam plantata aperirent. Vultum quoque tuum, omni prato amoeniore, turpi labiorum pectorumque fimo commacularunt; ut inde foecundi gloriae manipuli, hilari olim ubertate meterentur. In manu vero tua, in illo nempe

nempe tam amplio divinarum virtutum perenniumque nardorum arvo, levem plantarunt arundinem; quæ, ut ut nihil præclari habeat, contemptu tamen tuo nimium floret; & damnato ad vilitatem vanitatemque homini, imperia & regna parit. Pulcher in ore tuo livor violarum colorem præfert; factæ toto in corpore maculæ, majorem quolibet amaraco inhalant odorem; & quot rubicunda vulnera, tot veluti pulcherrima in novo horto poma virent vernantque. Hæ quoque, ah! nimium duræ immanesque virgæ, quæ te auream vitæ arborem cæciderunt, cruore tuo tanquam fœcundo rigatæ imbre, in uova germina pullulavere, fructumque grandem animalium affatim protulere: ut non jam rudium immaniumque virgarum, sed nobilium palmarum, sed pulcherrimarum laurearum habeant majestatem. Botri loco cor tuum pono, è quo duo optima animæ vina, sanguis nimirum & aqua tam largo flumine manarunt. O hortum tanta fructuum florumque varietate fœcundum! O vineam hac aurea ubertate ornatam! Parco nunc tuæ crudelitati barbara carnificum furia, parco, pulcherrimoque huic horto meo veprium à te super injectam molem, non adeò graviter ferò; siquidem inde armatum tutumque vallum ac munimentum horto meo paratum animadverto. Flore beate, hortule flore, & ne quid à me quoque operarum requiratur, hanc meam, tanquam exiguae aviculæ cantilenam in te, audiri admitte.

Exemplum aliud. Sit in illa Oratione gratulatoria novi anni, in qua annus sub *Allegoria* maris proponitur: sic v.g.

Oratorie. Anno velut mari committimus, per tot undas vehendi, quot dies; per tot fluctus & procellas, quot horas & momenta. Ecce ad

Exem-
plum 3.
Gratula-
toria
novi an-
ni sub
Allego-
ria ma-
ris,
por-

portum adhuc & prope littus consistimus; quidni,
(quod prudentiores nautæ in consiliis habent,) votis vela instruimus? ducem itineris cœlestis fi-
dus intuemur? magnetem cursus magistrum ex-
pedimus? O Auguste temporis & fortunæ Im-
perator, qui educis de thesauris ventos, lenem fa-
voris Zephyrum adspira! aut si mavis, nobilem
gratiæ tuæ Favonium, ut siccis oculis monstra-
natantia, decertantem aquilonibus Africum,
nausfragos fluctus, sonoras tempestates, & si ques-
alius occasio objecerit scopulos, felici progressu
transeamus. Sed quid undas, quid procellas per-
horrescimus? cœlestem hodie Cynosuram, no-
men Jesu accepimus; non mergendi certò, si pie-
tatem in magnetem adhibeamus: mugiat pro-
cella, & madidam minitetur mortem: Jesum vo-
ca; vita est, sedabit. Misceant cœlum terramque
venti; Jesum aspice & obmutescit. Dicm ei-
piat tempestas, & Ionto nox incubet atra: Jesum
intuere; lux est, fugabit. Irruant balenæ, & cete
grandia, aut si quod monstrum mare parturit
crudelius: ad Jesum curre, asylum est, tuebitur.
Melius cum Jesu, quam sua fortuna Cæsar, na-
vigabis; & quasi ferres Halcyona, quo cunque
ratem direxeris, malaciam facies. Quis enim
saluti nocere præsumat, ubi salutis tuæ custo-
dem ipsam salutem viderit? Ite felices temporis
nautæ, & jam decisis rudentibus, mergite re-
mos, transcendite fluctus; cursus ego vestri me-
socium porrigo, & votis meis ac desideriis, Jesum
itineris anni rectorem ac portum, non magis
exopto, quam exoro.

C A P U T III.

De Orationibus Sponsalitiis.

TAnta est orationum prodigalitas, quibus nuptias exornant hocce seculo, ut in catalogo unum redigere fere operosum sit. De quadruplicibus hic agere tantum est animus; nempe de *Sponsalitiis*, de *Nuptialibus* & *Epithalamicis*, de que *Munerum Oblatoriis*; nam vel hæ cælebriores sunt, vel ad eas ceteræ revocantur. Jam vero ^{Oratio-}nes *sponsalitiæ orationes* illæ dicuntur, in quibus sponsa Sponsa à parentibus impetratur, vel per amicos litigii Sponsi, vel aliquando per ipsum Sponsum: & quæ di-parentes vel patroni Sponsæ respondent, vel ^{cantur.} promittendo, vel negando, vel differendo. Sit itaque

Quæstio I.

Quomodo conficiatur oratio, in qua petitur à parentibus vel patronis, Sponsa per amicos Sponsi.

Qui petiturus est Sponsam à parentibus, vel adfinibus, vel patronis, debet primo invenire rationem unam vel plures, quibus dicat Sponsum sibi non esse inductum ut hanc conjunctionem desideret; Secundo Inventas rationes debet aliquando ex supra dictis decem disponere: hæc tamen puncta observet præcipue, Primo rationes tales inveniat, quibus facile animum parentis hæc. vel ad finium sponsæ conciliare possit & ad con-nubium permovere. Secundo pone laudem sponsæ & parentum ejus, à familia, à virtutibus, &c. Tertio exponat quis sit sponsus, quo genere, quibus dotibus, virtutibus, meritis ornatus: bre-viter

Petitu-rus

Spon-sam

no-
tæ

esse in-
duc-tum

ut ha-
nc con-
junc-tionem

desi-
de-ret

Secun-
do in-
ven-tas

ra-tio-nes

de-
ci-
bus

viter quidem ; si notus est , latius autem si ignotus. Quarto , explicet quo affectu & desiderio ad hoc conjugium feratur , quam magno , quam justo , quam perpetuo. Quinto , si differri non placet , petat promptum ac determinatum responsum : si vero placet differri , dicat quod Sponsus velit dare suorum morum & animi experimentum. Solet etiam fieri indolis , & possessionis Sponsi mentio , sed communiter hoc punctum privatim tractatur.

Observa , quod si aliqua alia puncta occurrant , quae in argumentatione commode exprimi non possunt , debeant conclusioni subjici.

Eiusmodi orationes tunculas facile conficies , si ad jam dictos modos decem fueris attentus. Ego ut te vel leviter manu ducam , aliquot praxes hic dialectice dispositas subjicio , quas oratione vertendas tibi relinquo.

Praxes

aliquot.

1. Virtus speculum interioris hominis est ; & magnes non oculos tantum , sed pectora & voluntates aliorum ad se inclinans. At in tua N.N. domo est virtus. Ergo inclinant & oculos & voluntatem Domini N. N. majorem exorna ratione aliqua vel similitudine. Minorem proba ex laude familiae ejus , quem petis. In conclusione pete , ut annuat voluntati inclinatae : & si qui affectus & officia occurrent , ibidem pone.

2.

Cervus

Dictam-

um

faucius

quætit.

Hirun-

do Che-

liod-

niam.

Praxis Trima.

Praxis altera.

Vulnus suo quisque medelam querit ; cervus telo faucius ad herbam *Dictamum* natura docente festinat ; hirundo *Chelidoniam* inquirit , ut oculos recuperet. *Plinius*. Vulneratus quoque est ab amore domus tuæ , Clarissimus Dn. N.N. & maxime à filiis tuæ dotibus ; quam , oculum & pupillam oculi sui nominat. Igitur remedium petit

petit vulneri cordis. Et quia in amore idem qui facit vulnus, sanat; In domo tua, à te Nobilitissime Domine, suppetias rogat; succurres ei pro tua gratia.

Praxis tertia.

Ignis & Amor in hoc convenient, quod aliquandiu latere possint, sed tandem debeant erumpere. Fuit amor pridem in corde N. erga te & domum tuam. Accedit eum claritas majorum tuorum & familiae nobilitas, virtusque propria tua, nec minus filiae tuæ hereditaria. Latuit hactenus, sed jam per nos ecce manifestatur: atque ut fomentum in domo tua, per gratiam tuam inveniat, orat.

Praxis quarta.

A veritate non aberrarunt illi, qui amori citharam dederunt, & alterum *Orpheum* nominarunt: non quod sylvas & faxa in urbes & communiratem convocet, ut ille; sed quod suavi melodia & concentu, animos & corda in pulchram amicitiam connectat. Lusit hic amor Nob. Domino N. & quidem suavi concentu virtutum tuarum N. N. Majorumque tuorum, præcipue avi M. proavi, fratris, &c. Igitur hoc concentu victus, merita domus suæ cum meritis domus tuæ, virtutes suorum majorum, cum tuorum majorum virtutibus conjungere desiderat; atque adeò, cor suum cordi tuo subjicere, per nos petit ut sibi liceat.

Praxis quinta.

In hominum notitia habitare & fama ita pulchra est, ut generosæ mentes, universas inter curas hanc principem numerent, & summis in votis habeant. Hinc & Romanus ille crystallinam domum, vitreos parietes & perspicuos habere optabat, ut velut in Theatro, & cognitione omnium viveret. Sed quid opus est

crystal-

crystallo? res **cum** virtute gestæ pro Ecclesia & patria, clarissima specula sunt, quæ nobilem familiam tuam in omnium pridem cognitionem deduxerunt; hoc **cum** consideraret Nob. Dominus N. maturo secum consilio conclusit, meritorum horum particeps fieri, atque ideo, ut hæc illi fortuna contingat, per nos enixe postulat.

6.

Praxis sexta.

Aamicum sibi sincerum & socium reperire, inter curas gravissima est. Nam & quæri sapiente debet, & inveniri vix inter mille solet. Ideo & prudentes antiqui, quærenti amicum tabulam proponebant, in qua cor inter oculos, lampades, & stellas depictum esset, cum hac inscriptione, *Vide cui*; quasi monebant, idem esse amicum quærere, &c., cor velle tradere. Sed hic *centoculum Argum* esse oporteret; nec unam *Diogenis* lucernam, sed mille accendendas, imo coelitus lucem petendam, ut satis cautus & felix inveniaris. Non temere, sed matura deliberatione rem exegit Dominus N. antequam nos ad te Domine N. mitteret; ut hoc grande munus, costuum in domo tua posset deponere, atque nobilem thesaurum, amicum perennem invenire. Persuasit hoc illi virtus familiæ tuæ, virtus tua, &c. Ut ergo desiderio illius annuas, & nos petimus.

Quæstio II.

Quomodo Oratio facienda sit, in qua Sponsus ipse Sponsam petit.

Sponsus
ipse pe-
nitus
Spon-
sam.

Hæc oratio eodem modo disponi debet, quo & aliæ; hæc enim puncta in ea observanda sunt. Primo, ut reddas caufam, cur eam conjunctiōnem desideres. Causæ autem plerumque sumuntur

tur ex laude familiae Sponsæ & parentum ejus. Secundo, ut magnitudinem affectus declares, quo ad eam conjunctionem traheris. Tertio, si ignotus es, qui Sponsam petis; manifestam fac conditionem tuam & possessionem, modeste tamen: si notus es, fac idem, sed brevissime. Quartto, si placet differri responsum, dicas te ex dilatatione non offendendum; si vero non placet, pete responsum tanto citius. Quinto, omnem gratitudinem, & ad omnia obsequia animum paratum offer: Et ut verbo absolvam, in oratione ejusmodi dicendum est, quid petas, quare, quis, vel a quo missus, & quanto affectu.

Praxes vel similes, vel eadem, quæ jam datae sunt, hanc doctrinam illustrant: tantum ibi alieno sit oratio, nomine hic proprio.

Quæstio III.

Quomodo facienda sit oratio in qua respondeatur Sponso vel amicis ejus potentibus.

Qui respondere volet, sive concessurus, sive dilaturus, sive negaturus; haec debet puncta exprimere. Primo dicet, sibi summe gratum esse affectum potentis, & se merito jure ad compensationem teneri. Secundo, laudes suas & merita modice & modeste extenuabit. Tertio, si Sponsus notus est, dicat merita ejus & sibi & omnibus aliis perspecta esse, si vero ignotus fuerit, dicat, se minime dubitare de ejus dignitate & excellentia: atque plurimum se ei deberet, quod è longinquo venerit, ut studia sua & officia offerret. Quarto, offerat gratum animum etiam amicis ipsis, qui a Sponso missi fuerunt, & eorum gratiae se quoque commendet. Præter haec puncta, si concedere voles quod petitur; Quinto, dices te concedere, & in parte felicitatis

Conces-
fatus
notet.

F futu-

Dilatatus. futurum tibi adventum Sponsi ; quem proinde invitabis , ut domi tuæ in posterum (siquidem elegit) tanquam amicus & domesticus agere velit. **Quod si differre volueris** , dices te paratum quidem esse ad omne obsequium , rogat tamen ut absque offensa rem differre liceat , & matuoriore consilio digerere : siquidem hoc certissimum futurum est quod fata ordinaverunt.

Negatus. **Quod si negare voles** , præter supra dicta puncta , hæc tria maxime observa : Primo , liberalius Sponsum à virtutibus & meritis lauda. Secundo , causas da quare neges , tales tamen quæ Sponsum non offendant : Sumuntur vero hæc passim vel ex alia intentione Sponsæ , vel ex ordinazione divina. Tertio , roga ut hoc fiat sine laesa amicitia , & offer obsequia tua Sponso , proculs , & que amicis omni in alia occasione.

Pono Praxes dialectice dispositas , quas ubi placuerit oratorie vertes.

Praxis concedendi prima.

Jure hospitalitatis , apud eos qui humanitatem colunt , debet gratus esse , sacer , & acceptus omnis quidem hospes ; ille tamen qui cum non amicitia , novo domus ornamento venit , & cum gemma singulis optanda , non potest non esse gratissimus , etiam ei apud quem crudeliores mores humanitatem non nihil libaverunt. Ratio est , quia , *qui amicitiam offert , adfert ingens & neglecti parentum , & amicorum desideriis , & filium votis solatium , &c.*

Minor. Sed Vos Nob. Domini cum nova amicitia N. in domum meam venistis , & benevolentia in me servum vestrum plane prodigi , adfirmatus & vos , & eum maxime cuius nomine venistis meis meritis & virtutibus provocatos esse. Ut nam esset aliquid in me & domo mea , quod tandem virorum oculos & corda posset adverti

Conclusio.

Lati

Lætor tamen nobilissimo Domino N. aliquid quod meum eſſet placuisse, & hunc adfectum quem mihi domuique meæ offert, libenter accipio, ejusque voluntati respondere paratissimus sum: ratus domum meam tanti viri dotibus & virtutibus consecratum iri. Ceterum oro enixe, ut Dominus N. ſi videbitur, ad me & domum meam, jam non ut nobilis hospes, ſed ut singularis amicus, aut filius potius, in posterum diver-
tat.

Praxis secunda.

Secun-
da.

Et laudare adfectum Domini N. & me do-
mumque meam felicem hodie prædicare debeo.
Orbi enim notum eſt, quantæ familiæ & quan-
torum parentum homo, ſuas virtutes & fortu-
nam in domum meam inferre desiderat, prout
ex veſtris verbis N. N. intellexi; cœcus ſim, ſi
ornamentum nou videam, quod ex utriusque do-
mus coniunctiōne conſurget; barbarus, ſi tan-
tum Domini N. adfectum non admitto; invi-
dus mihi ipſi & domui meæ, ſi huic fortunæ fo-
res non aperio. Veniat Dominus N. ut ami-
cus & filius noster, ſiquidem Deo, ſiquidem illi
placuit; & noſtrā domum ſuis meritis & doti-
bus exornare pergaſ. Unicum noſtræ ſenectutis
fulcrum erit, & ſolatium ingens. Vos vero N.N.
qui tantæ felicitatis authores eſſe cœpistis, gra-
tia veſtra & adfectu singulari adeſte; vobis ego
& domus mea aeterno gratiarum vinculo obli-
gabimur.

Praxis differendi.

Praxis

Non ſoli vos limen domus meæ intratiſ, N. differen-
N. vobifcum venit laetitia omnis & ipſa fortuna, di-
mobile & aureum vinculum manu offerens, quo
corda & domus noſtræ in perennem concordiam
colligentur: Et non gaudeam, quando Domi-
nus N. tot majorum ſuorum, tot ſua merita hic

deponere, & apud me desideria sua coronare desiderat. Utinam aliquid in me aut domo mea esset, quod hunc animi impetum Domino N. succendere potuisset! Sed cum nihil dignum videam, adfectum tamen & voluntatem meam petitioni Domini N. inclino: Deum O. M. precor, ut felix principium felici exitu definias. Vobis N. N. immortales gratias refero, pro labore, adfectu, laetitia, cuius authores venisti, quoque enixe, ut mille salutes Domino N. aedicere dignemini, postulantes, ut deliberatione aliquod tempus concedere non gravetur, magis quippe, magnis sunt incipienda consiliis. Enim utique hoc certissimum quod adamantinis liris fata futurum inscripserunt; nec voluntas divinæ ulla mora temporis refuset.

Praxis negandi.

Praxis negandi.

Et hoc mortalitatis infortunium est, quod fortunæ frequenter ultrò occurrentis dominos fieri non liceat: debeamusque inviti interdum licitatem è gremio ejicere. Est altior supra potestas, quæ cogitationes & voluntates nostræ ordinat, ut nostrum sæpenumero tantum propnere sit, illius, proposita disponere. Non felicissimus ego hodie sum, ad quem Dominus N. omni ex parte, sive majores spectes, si ipsiusmet studia & merita nobilissimus dicit, ut æterno fædere domum meam tantum virtutum hæredem faciat? Sed ecce jam aliter cedit alea; aliter Deus, qui alia omnia, dispertit. Quare si Domini N. voluntati hac in respondere non possum, alia omni de occasione obsequia mea, & studia domus meæ, pro beneficiis & honore offero: enixe simul precor, pristina gratia me excidere sinat. Vobis etiam N. pro obsequiis & studiis vestris, æterno compensandi debito obligatum profiteor.

Quæstio IV.

Quomodo aliquæ aliae orationes parantur, spe-
ctantes etiam ad Sponsalia.

Multæ sunt aliae orationes quæ haberi so- Aliz a-
lquent ab hodiernis Politicis ante & post Sponsa- liquo to-
lia: sed de omnibus dicere non est necessarium; rationes rationes
eo quod vel similes sint predictis, vel ad eas per- quonio-
tineant, de quibus jam sumus dicti. Nam gra- do perfi-
tiarum actio pro promissione, utique ad gratia- ciantur.
rum actiorias pertinet; significatio de adventu
Sponsi, spectat partim ad Salutatoriam, partim
ad Petitoriam; quia in illa, nihil aliud agitur, ni-
si salus dicitur a Sponso, & ostenditur fervor
durantis desiderii; deinde facta mentione tem-
poris, petitur nomine Sponsi, ut actus ille utri-
que domui honorisicu sestinetur.

De Desponsatorijis orationibus hoc habe.

Despon-

Desponsatio est, cum jam mutua promissio satoris, fit futuri matrimonii, praesentibus amicis utrinque & testibus: certaque pacta & leges ex utraque parte intercedunt. In oratione ergo desponsatoria haec puncta exprimimus. Primo, explicamus Dei nuntium, & laetitiam amicorum Sponsi, qua hanc futuram conjunctionem prosequuntur. Secundo, exponimus adsectum quo omnes eam optent, & gratias agunt parentibus & amicis Sponsæ, pro hac in se propensione. Tertio, ominamus quod decus, quod solarium inde in utramque familiam sit venturum. Quar- to, petes ut gratiæ promissæ confirmatio in con- ventu tot illustrium virorum & amicorum per- fugatur. Eiusmodi orationes vix differunt ab iis in quibus Sponsa petitur, nisi quod ibi coram parentibus aut adfinibus Sponsæ fiat; hic vero coram amicis utriusque partis, & quod hic peta- tur.

tur promissæ gratiæ confirmatio ultima: quare praxes superius dictæ facile hic accommodari possunt.

Nota.

Est alia oratio in qua solet Sponsus petere facultatem devovendi se in famulum Sponsæ; aut se ultro devovet in obsequia illius. Hanc construendo hæc expime puncta. Primo, expones adfectum gratitudinis ob factam promissionem; & quam te lætum, quam felicem hæc promissio fecerit, explicabis. Secundo, ages gratias quod te dignum famulatu suo habuerit; & rogabis, ut imperare tibi quam plurima velit, ut animum tuum ei obsequiis tuis possis aperire.

Praxis.

Oratio
qua
Sponsæ
se devo-
vet
Spon-
sus.

Et me copia gaudii verborum facit inopem; nec possum eloqui, quanta lætitia pectus meum inundavit, ubi precibus meis locum apud te concessum video, & me nobili promissionis debito obligatum. Quanto sum gaudio affectus, quod servus tuus esse cœperim? hoc dulce nomen ante omnes titulos cordi meo vicinius est: hoc euntem, hoc sedentem oblectat. Cujus dignitatis ut me capacem ostendam, unum oro, ut audacter imperes, & certissimè imperia tua me vitæ meæ anteponere experieris.

Orato-
ria Su-
pellec.

Sententiæ variae huic materiæ servientes.

Qui invenit amicum, thesaurum invenit. Eccl. c. 6. Applica, invenisse sibi videtur Dominus N. in domo tua thesaurum morum, virtutum, stemmatum, splendorum, charitatis.

Sine Amico omnis cognatio est tedium, omnis operatio labor, omnis terra peregrinatio, omnis via tormentum; sine ejus solatio vivere est mori. Cassiodorus in Epist.

Quicquid amor iussit non est contemnere tutum. Ovidius.

Gubernatores accommodant se ventorum mi-

tationibus, & viri sapientes affectibus. Stobæus.

Amor est latens ignis, gratum vulnus, sapidum venenum, dulcis amaritudo, delectabilis morbus, juvendum supplicium, blanda mors. Petrarcha.

Quod est in navigio gubernator, quod in civitate magistratus, quod in mundo sol, hoc inter mortales est amor. Navigium sine gubernatore labascit; civitas sine magistratu periclitatur; mundus sine sole obtenebratur; & mortalium vita sine amore vitalis non est. Tolle ex hominibus amorem, solem è mundo sustulisti. Philippus Beroald.

Vi vincula ex commissura vires accipiunt, sic ex consensu viri & mulieris, familiæ status. Augustinus.

Amicitia est divitibus pro gratia; pauperibus pro censu; exilibus pro patria; imbecillis pro virute; pro medicina ægrotis; mortuis pro vita. Petrus Blesen.

Amicus est animæ dimidium. Horat.

Nulla est amico jucundior possessio. Canic. Græcus.

Querendus ægro medicus est corpori, & ægritudinem amicus. Idem.

Fama præsens absentes parit amicos. Petrarcha.

Si amicum invenisti, magnas te divitias invenisse scias. Idem.

Magnus thesaurus est amicus. Idem.

Cui amicus abest, manus ei dextera & oculus abest. Idem.

Amicus magis necessarius est quam ignis & aqua. Plutarch.

Amicitia, quæ disjuncta sunt, propinquæ efficit. Nazianzen.

Amicus anime custos. S. Gregor.

Amicus in pectore queritur, non in atrio. Boæa.

Amicus est alter Ego : ergo qui amicum non habet, se non habet. Hieron.

Anima ibi plus est ubi amat, quam ubi animatur. Cato.

Arma potentissima sunt hominibus Virtus. Arist.

Quatuor abscondi non possunt; amor, tussis, ignis, dolor. Tympius.

Unus homo nullus homo. Adagium.

Amicus est anima in duobus corporibus una. Arist. apud Dio. Laert.

Non est amicus qui semperne non amat. Arist. 4. Rh. c. 20.

Non est amicus quisquis amare desit. Eurip. in Troa.

Amicitiae immortales, mortales vero inimicitiae esse debent. Livius.

Amore conciliatur amor : magnes amoris amor. Augustinus.

Dogma naturae est ut amatus ames. Nazianzen.
Offendam tibi potissimum remedium amoris, ut amoris amas. Seneca.

Catenae, pedice, manitæque sunt symbolum vite conjugalis. Pierius. Applica ; Dominus N. non refutat hæc vincula dulcia, sed appetit.

Vxores sunt aureæ compedes rationis & affectus. Senec. in Dial.

Parthen. *Parthenica Sodalitas in collegio Romano habuit Sodal.* in symbolo suo Catenam, ex annulis non nexit fibi **Symbol.** invicem, sed secreto complexu à superstante magnete **Catena** compositis; nam magnes primo attrahit annulum ad se, annulus vi attractiva imbutus, trahit secundum secundus tertium; & sic fit catena sine nexu conexa: lemma fuit, **A R C A N I S N O D I S.** Petrarcha. Applica ; potentem magnetem amorem esse; qui corda hominum arcans nodis connectit, & ad se pertrahit.

Soda.

Sodalitas Mariana aliud symbolum habuit ; co-^{Sodal.}
lumbam odore perfusam , quam gregatim alie in se ^{Mari.}
quebantur ; cum lenitate , IN ODORE M. E-^{Symbol.}
missa enim una odorifera columba , plurimas ba-^{Colum-}
adducit. Idem. Applica ; te odore famæ , virtu-
tis Domini N. adductum esse.

Duae faces vinculo colligatae , sunt amoris mutui
indictum. Significatur etiam per lyram amor , quia
debet esse concors. Itidem. Lyræ autem ea vis est ,
ut non solum Alexander ludente Timotheo , sed
& saxa paruisse ludente Amphione dicantur.

Amor magnus Deus est , & omnipotens :
quippe cui nec Hercules resistere posuit ; & cu-
jus famulum se esse , Socrates ex Delphico oraculo
sapientissimus , publice professus est. Et quid non
vincit amor ? Plato. Applica , & te ab Amore
devictum , in domum D. N. opima spolia te &
tuos majores deferre.

Apud Athenienses amori in eodem templo cum Tem-
Pallade sacra siebant : Ravisius lib. 4. Nimirum plum A-
ut sapienter ames , non temere ; amare enim & mori ag
sapere vix Deo conceditur.

Romæ Imago Fidei sic fuit expressa : Ab una
parte stabat forma viri , cui nomen erat adscriptum , HONOR. Ab alia parte forma virginis ,
cui adscriptum erat nomen , VERITAS. Hæc
autem Honori manum porrigebat : inter has
duas statuas , media stabat alia , cui nomen ad-
scriptum erat , AMOR. Guliel. Choulius de
Imag. Deo , & nat. Gall. Applica : hæc duo esse
quibus Amor supervenit , nempe honorem nata-
lium , & veritatem adfectus : quæ duo cum Do-
minus N. habeat , & in domo D. N. esse agno-
scat ; tertium , amorem videlicet supervenire desiderat.

Mater dedit filio tria poma , ut hunc instrue-

ret quem eligere amicum deberet; hunc nimirum, qui traditum sibi pomum æqualissime divideret: Tympius. Nam qui sibi majorem sumeret partem, hunc utilitatis suæ studiosum fore putabat; qui sibi minorem accepisset partem, & filio reddidisset majorem, hunc adulatorem; qui æqualem sibi & filio sumpsisset, hunc verum amicum & sincerum. Applica per Rejectionem, arguendo temeritatis, quod amorem pomo lucrari vellet: Non sic Dominus N. cor, se, sua offert.

Sylla.
Felix.

Lucius Sylla cognomine Felix hoc primum inter forunas sibi esse dixit, quod P. Metellum haberet amicum. Plutarch. Applica; Dominus feliciorum se habebit, si apud te amicitiam poterit inire.

Virgo.

Lacænarum virgo quædam, roganti cuidam quam dotem esset allatura, respondit, pudicitiam, virtutem mihi à majoribus traditam. Plutar. in Apophtheg.

Amor.

Amor alas habere pingitur, sagittas item & arum. Pingitur etiam Amor in una manu pomum habere, in altera papaver; Pierius lib. 46. Idem lib. 54. significat jucunditatem fructuosam, securitatem, & fœcunditatem.

Narratur, olim amicos duos ad Vulcanum ivisse, postulantes, ut se in unum hominem transformaret & transcederet.

Mos
Antiq.

Mos antiquus fuit multorum, ut nuptias prestantium mulierum virtute comparandas proponeant. Nat. Comes Myth. 1.7.c.8. Sic Antæus Rex Lydiæ filiam suam Alceim victori cursus proposuit; Sic Danaus filias, Pisander Camirenſis sorores, &c.

Atalan-
ta.

Atalanta Iasii Regis filia, corporis viribus & elegantia, atque pedum velocitate excellens, nulli velebat nubere nisi à quo in cursu esset victa. Multi

attentarunt hæc sponsalia, sed vicit ab illa, sicut conventum fuit, in pœnam occisi sunt. Tandem Hippomenes tria poma aurea sumens ex Hesperidum hortis, cum illâ certamen ingreditur; & quoties antecedit Atalanta, toties Hippomenes pomum aureum projicit, cuius pulchritudine & pretio capta morabatur, & pomum sustulit. Sic iter dum fecit, vicit evasit, & Sponsam accepit. Nat. Comes in Myth. Et Ovidius in Metam. Applica, Iudicra esse hæc media quærendi Sponsam.

Pythagoras docebat, eos qui amicitiam colere Pythagoræ vellent, omnia ad commune conferre debere. Erasm. goras. in Apophtheg. Applica, hoc vult facere Dominus Normaia quæ à parentibus decora, & à virtute sua habet, ad usum amicitiae ecce confert.

Apud Grecos & Macedones, dum inibant sponsalia, Sponsus & Sponsa debebant panem gladio digestum gustare. Alex. ab Alex. lib. 2. Carolus Friericus Dux Iuliacensis, pro Symbolo habuit param sicut scutum cordibus humanis plenum, cum inscriptione: HIC MUKUS AHENEUS ESTO. Applica, omnes nosmet defendere nitimur ab hostili tempore, & oblivione subruente omnia: nullus autem murus fortior est, quam concordia familiarum & conjugium, in quo tot corda connectuntur, quot in amicitiam admittuntur.

Plinius ait reperiri arborem quandam nomine Larix, Larix, quæ igne non comburitur; quin potius si in ignem conjiciatur, ac si esset lapis, ejus flammis resistit. Lib. 16. natur. histor. Quid experimento probavit Cæsar circa civitatem Gezgobiam; ibi namque erat turris ex hoc ligno confecta, cui Turris. ignem apponi iusstis, & cum flammis undequaque circumdataretur, nullum detrimatum pati. Cœlius Rodig. lib. 6. antiqu. lect.

Amori *Lacedemonii priusquam ad bellum moverent, victimas Amori immolabant : Alex. ab Alex. l. 4. cap. 7. cur non potius Marti bellorum duci ? erat debant vittoriam in bello, subditorum potius adfelta, quam ab armorum robore dependere.*

Ulysses. *Alciatus pinxit Vlyssem consilio prudentissimum, Diome.* *& Græcorum Diomedem fortissimum, cum inscriptione, UNUS NIHIL, DUO PLURIMUM POSSUNT. In Embl.*

C A P U T I V.

De Orationibus Nuptialibus.

**Oratio-
nes ad
nuptia-
lia spe-
ctantes.** *Post firmata Sponsalia, ubi dies nuptiarum ad-
venit, iterum orationibus certatur : sed ple-
ræque Salutatoriae sunt; Gratulatoriae; Gratiarum
Actoriae; quæ proprie ad nuptias spectant ha-
sunt : Primo, est oratio qua nomine Sponsi pe-
titur Sponsa, ante vinculum maritale, à paren-
tibus vel adfinibus Sponsæ. Secundo, est oratio
quâ Sponso respondetur nomine Sponsæ. Ter-
tio, est oratio qua Sponsa, post copulationem, à
parentibus vel adfinibus traditur Sponso; &
omne jus parentum transfertur. Quarto, est o-
ratio qua gratiæ aguntur pro Sponsa, nomine
Sponsi. Quinto, sunt orationes quibus gratu-
lantr amici & hospites præsentes. De singulis
distinctæ quomodo construendæ sint, quæra-
mus.*

Q U E S T I O I.

**Ques-
tio I.
ut Spon-
sæ ante
copula-
tionem
obser-
ver.**

*Quomodo construitur oratio in qua nomine Sponsi
petitur Sponsa ante copulationem.*

*Hæc puncta servari solent : Primo, discursus
aliquis ponitur, sive de voluntate Dei dispo-
nentis.*

uentis omnia, cui ne in minimis resistendum est: Sive de lætitia qua perfunditur is, qui expectatum tempus desiderii explendi tandem advenisse videt: Sive de constantia affectus ac amoris qui temporis mora, si verus est, defervescere non solet, sed incrementum sumere.

Secundo, fit applicatio ad Sponsum qui vel voluntati divinæ, à qua duxus fuit in domum Sponsæ, repugnare non vult, vel lætatur tempus venisse quo promissio expleatur: vel affectum habere dicitur æque stabilem ut ante, erga domum Sponsæ & ipsam Sponsam. Tertio, rogatur parens vel adfinis Sponsæ, ut promissam Sponsam, nunc, quia tempus venit, tradere ei velint, & hoc æternum amicitiae vinculum inter utramque nobilem familiam inchoare. Quarto, offeruntur obsequia & gratiae. Breviter, optime hæc oratio construitur, si in illa renovetur promissio facta matrimonii; si protestatio fiat durantis animi & amoris; si rogetur traditio Sponsæ; si gratus animus offeratur.

Praxis.

Frustra secretarius naturæ *Plinius*, tantis verborum phaleris *Asbesti* lapidis constantiam famæ & admirationi proponit; qui succensus semel igne, in posterum nullo possit extingui pis. oceano. Pectus ille sincero candens amore si vidisset, amoris ingenium admiratus, majorem Praxis. fecisset commendationem.

Profecto *Adamante* scribit, qui vere amat; nullisque evertendum machinis gerit propositum, amato potiri: hoc donec fiat, omnis illi festinatio mora est; omnis exspectatio, violentia: imo pone gladios; funde maria; explica ignes, & mille discrimina rerum; per omnia perget audax amor in amplexum dilecti,

Græcis
dicitur
Asbe-
ston La-

L.

Praxis.

ci-

citiusque volet emori , quam non pervenire;
 Recens & domesticum ante oculos exemplum
 videre licet in D.N. domum ille tuam N. ama-
 re cepit, cum tua stirpe nobili amicitiam inire
 petiit: & quid ardenter voluit haec tenus quam
 conjungi; quid solicitius expectavit, quam cum
 diem qui summam omnium bonorum cumula-
 ret, coronaret fortunam, & desideria felici ex-
 itu impleret ? Hic igitur cum faustus advene-
 rit , & jucunda hospitum comitia id exigere
 in partem lætitiae videantur ; dominus N. pro-
 missam sibi dilectam , velut eximium & dulce
 debitum à te Domine N. repetit. A te ejus so-
 latia & gaudium , à te tot amicorum vota pen-
 dent & desideria, annue verbo, & diem lætitia
 implevisti: Ceterum Dominum N. æternis ti-
 bi meritis perpetuo obæratum experieris.

Praxis alia.

Supra vocem & eloquentiam est lætitia quâ
 hodie Dominus N. perfunditur , cum ex ho-
 diernæ diei diu expectata præsentia , tum ex
 tot magnificor. Dominorum, illustrique ho-
 spitum corona , qui ferias amicitiæ hodiernas,
 & negotium Domini N. inter omnia maxi-
 mum, præsentes exornare non recusarunt. A-
 mico amplexu excipit omnes, & æternum sibi
 futura cordi hæc tanti momenti beneficia , san-
 ctissime pollicetur. Sed ut cumuletur lætitia,
 & omnibus numeris suis absolvatur, tu author
 esse debes Domine N. A te Dominus N. à te
 Domini N. N. amici enixe orant, ut quam sibi
 dilectam, & præ omnibus unicam fata destina-
 verunt, virtutis & familiæ tuæ splendor sus-
 sit , nobile verbum & gratia tua promisit , ci-
 nunc in æternam fidem & amoremporrigas: ut
 hic perennis amicitiæ auspex dies insurgat au-
 tor. Hoc upanimi consensu volunt omnes
 hoc

hoc devota tibi Domini N. iterum iterumque petunt desideria.

Q U E S T I O N E I I.

Quomodo construitur oratio in qua respondetur Sponsso à parentibus Sponsæ, vel a filiis.

Primo, fieri solet vel discursus brevis de voluntate Dei disponentis omnia; vel de constantia amoris veri; vel de lætitia, qua percipitur ex adventu Sponsi, amicorumque ejus, & diei nuptialis, quo nobile amicitiae vinculum utriusque familiæ debet imponi; vel ab aestimatione affectus Sponsi, qui non satis habuit rogare semel, sed iterum iterumque precatur. Secundo, annuitur petitioni, & siquidem ita volentibus animis Deoque disponente fit, omnem sumitur futuræ faustitatis.

Praxis.

Etiam nunc noster in te calet affectus, & Praxis. magis succenditur ex tot illustrium hospitum amicorumque præsentia, & iteratis precibus tuis Domine N. Non sic levi momento fundam habeo fidem, ut facilis inconstantia everterit: non sic hoc nobile amicitiae vinculum quod subire paramus semel placuit, ut disperdere possit. Quod maturis utrinque consiliis ponderatum est, quod nobili verbo & promissis decretum, adhuc inviolabili possidetur. Ne verò tempus amplius gaudia differat, fiat felicitas! fiat bene precantibus Superis quod fit nobis volentibus! Vox populi, vox Dei est: quod autem vocante Deo fit, anne prospero successu destitui potest? Hilares præterea vestri (Hospites) & effusi in vultus animi, ad omnem faustitatis spem, non inutile mihi augurium portigunt.

Q U E S T.

Q u e s t i o III.

Quomodo construuntur oratio in qua, post vinculum
maritale, traditur Sponsa Sponso à paren-
tibus vel adfinibus.

Tradi-
toriz
quomo-
do fabri-
candz
poff co-
pul.

Primo, præmitti solet vel laus conjugii ; vel
laetitiae manifestatio de vinculo injecto ; vel
discursus aliquis de amicitia ; vel quid simile.
Secundo, laudatur sponsa à majoribus, paren-
tibus, nobilitate, adfinitate, & ab iis virtutibus,
quæ illi propriæ sunt ; ut est pietas, verecun-
dia, honestas, &c. Tertio, explicatur affectus
parentum, quo in Sponsam feruntur, & quo
eam tradunt. Quarto, exponitur adfinium fa-
titia, & votum pro felicitate, virtute, imitatio-
ne parentum. Quinto, commendatur Sponsa
Sponso, ut ejus curam habeat, amorem, & ven-
erationem.

Nota. Adverte vero non semper necesse esse,
omnia hæc prædicta puncta in oratione expri-
mere; sed quæ pro tempore & loco videbuntur,
dices, quæ itidem videbuntur, omittes.

Praxis.

1.
Praxis. Brevissima quidem est illa Episcopi Wilnenſi
Eustachii Wollonicz, sed nervosa & plurima con-
tinens ; qui ex tempore iussus à Sigismundo III.
gloriosissimæ memoriaræ, tradere Sponsam ex
Reginæ gynæceo nomine Leonoram, cuidam
magnati, sic dixit : Illustrissime D. Hæc est illæ
L E O N O R A , tu illam in conjugem accipe,
ama & honora. Dixi.

2.
Praxis. Praxis secunda.

Adhuc felicitatis plenitudinem, quam dies
hodiernus in sinum vestrum & animum infu-
dit, non satis explicero, si nobilem conjugii
copulationem inter omnia Societatis vincula

& arctissimam & jucundissimam esse dixero, &
 quoddam humanæ felicitatis corollarium. Altius est beneficium quam quod ingenio attingi
 possit: Latius & amplius quam verbis suis elo-
 quentia circumscribere. Nec late fluens solum
 Ciceronis copia hic deficiat, nec stagnans Iso-
 tratus suavitas; sed centum ora, & centum lin-
 guæ, solenne Poëtarum in caussis gravioribus
 votum, ad enarrandum non sufficerint. In ce-
 teris enim inveniendis, aut mortalium necessi-
 tas, aut industria subtilior excogitando labora-
 vit: connubium ipsius omnipotentis naturæ
 authoris inventum est, adhuc ab ipsis mundi
 incunabulis, in illo voluptatis viridario; cui
 magnam beatitudinis partem deesse credidisset,
 nisi primos inter homines hoc decumanum
 munus inseruisset, quod cum tempore deinde
 ad nos hereditaria felicitate transiret. Parentis
 & filii amorem, supremum naturæ vincium &
 jus credimus? ecce strictius! Sponsi charitatem
 & fœdus, quod & parentem à Filio deserit, &
 filium à parente manumitti posse, persuasit.
 Pythiam D'amoni accessisse, Orestem Pyladi, u-
 berimam gaudii materiem reputavimus, vir-
 tutisque & fortunæ singulare privilegium: con-
 jugio tot amicos paraveris, quot ueriusque fa-
 milia homines in unam sanguinis lineam facias
 convenire. Parum est thori sociam, curæ viæ,
 que confortem accipere, dulcissima humanæ
 conversationis & gravissima nomina, Impe-
 riū & Servitus, ea hie temperantia man-
 sescunt, ut & dulcedo gravitatem minuas, &
 gravitas augeat dulcedinem: sic alter inalte-
 riū jus concedit, ut suo non abeat; sic summa
 manet, ut totus sit alterius; adeoque utesque
 servit: & quæ duo erant ac divisa, facta mo-
 tamorphosi eadem sunt & unum. Quid; quod
 ali-

aliquam æternitatis imaginem æmuletur, & perenni nepotum successu, familiam ab obli-
vionis ruina sustineat; aureæ non absimile ar-
bore, in qua

..... ramo avulso uno non deficit alter

Aureus, & simili frondescit virga metallo.

Hunc felicitatis acervum nobis hodie cœli-
tus obvenisse, Nobil. N. cum ceterorum plau-
su amicorum gratulor. Tibi vero in primis Do-
mine N. qui hanc N. virginem in perenne vita
consortium & eligere voluisti & copulare; cu-
jus ego vitam cum inspicio, ita omnium hone-
starum actionum societate contextam invenio,
ut sub nobilibus figuris natalitia claritas velut
aurea tela lateat, emineatq; decentius, si pater-
num maternumque genus, tot utriusq; ordinis
Heroës, uno impetu in obtutum incurruunt, ut
me, quos proferam, quosve sileam, in ambiguo-
sistant. Sed quis in sole nisi noctua cœcutiat?
quis nobilissimam stirpem nisi hospes in patria
ignoret? Adhuc fama non consenuit, nec sene-
scet unquam; sed immortalis gloria Phœnicem
in memoria posteritatis faciet æternum juve-
nescere. Quis Nob. avum, &c. N. quis parentem
virginis, quis fratres nescit? &c. Adhuc subsellia
senatorum ornant, &c. ut me tempus citius de-
ficiat, quam singula virtutum magis quam viro-
rum nomina possum enumerare. Ipsa virgo
nob. quos hæc tenus vitæ annos exegit, cum
probitate egit, ut in summam de se semper pa-
rentum amicorumque animos spem exeret, &
mitiorem honesti familiam, qua se hic sexus
solet exornare, abunde collegerit. Hanc itaque
tantorum Heroum hæredem, tanti sanguinis
neptem, & tantarum virtutum Sponsam cum
hodie ad intimam cordis familiaritatem ad-
fexis, parentum & amicorum nomine, atque
ad eō

aded animis omnium illustrissimor. hospitum, iterum & rursus gratulari debeo. Nam ut fo-
veas perenni amore, ut honores sociam, nec
monere me sinit tua nobilitas, nec orare pie-
tas. Ultra spem & preces dignaberis illam,
quam tanto desiderii molimine, tanti adfectus
promulgatione quæsivisti, elegisti. Adsint mo-
do superi, & quam inchoavimus amicitiam, in
felicem faciant sobolescere posteritatem.

Quæstio IV.

*Quomodo construitur oratio, in qua respondeatur
nomine Sponsi ad traditoriam Sponsæ.*

Primo, præmiti solet vel laus conjugii vel Respon-
amicitiæ, vel solet explicari lætitia ex inito foris ad
conjugio orta, vel aliquis alius discursus fieri præced.
ex consuetudine gentium, vel ab aliqua antiquitate.
Secundo, laudatur Sponsus à familia & virtuti-
bus. Tertio, explicatur animus Sponsi de tali
socia, agunturque gratiae pro illa sibi tradita.
Quarto, promittitur adfectus, debitusque cum
amore honor Sponsæ. Quinto, vota fiunt & ap-
preciaciones.

Praxis.

Amico diu quæsito, diu desiderato potiri, Praxis.
hæc demuni lætitia est, quæ nullis eloquentiæ
cancellis possit definiri. N. Clamat hilaris ce-
leusma suum nauta, ubi procellis superior tem-
pestates transiit, & in columnis portum ingredi-
tur; canit *Paana miles*, quando hoste subacto
victoriam adipiscitur; cursor in *Olympiis* ubi
consecutus coronam est, plausus hominum &
triumphos præstolatur. Sed potiori jure ami-
cus, postquam amico frui conceditur; nec
celeusmate, nec *Paane*, nec triumpho, aut si
quid orbis amplius excogitat, lætitiam suam
poterit.

potest evolvere. Quippe amici pectoris & victoria, & triumphus, & corona alter amici est. Blandiatur sibi, ut moris habet, de sui anni gloria, antiquitas; fingat, scribat, dicat dum sibi ejusmodi prærogativæ amicos suisse, quorum uterque à se abire, & alter in alterum *Valcano* artifice recudi voluerit, atque unus homo fieri: Ferias etiam Amoris solennes instituat, quibus amicis convenire sanctum fuerit, atque in reciprocum æterni affectus debitum conjurare. Hoc sicut alia pleraque communisci antiqui poterant, & imaginaria felicitate lætari: nos sacro conjugii fœdere & videre fieri possumus, & possidere gratulamur. Nonne enim hæc pulchra metamorphosis & unio, quando non Sponsi duntaxat cor & animum, in cor & animum Sponsæ transire intuemur, sed nobiliss, præterea stirpes venusta confusione commisceri; ut amplius Reip. lumen crescat & ornamentum? Hæc ego cum dico, te non possum non laudare N. cuius arbitrio & gratia hoc nobilissimum par conjugum convenire potuit: qui omni ornatam choragio virtutum, filiam tuam Domino N. pleno jure in æternam amicitiam concessisti. Non errasti certe in amico diligendo: nam sive stirpem Domini N. spectare velis, eam utique esse nosti, quam merito jure equo Trojano conferre possis, ex quo tot heroës quot homines prodierunt, in orbis & patriæ defensionem. Fuerunt in hac illustri domo qui viætrices Aquilas in hostium castris plantaverunt; fuerunt qui consiliis, fuerunt qui manu fulserunt Rempubl. fuerunt qui sanguinem & vitam, ubi occasio volebat & necessitas, in patriæ salutem profuderunt; longe ab eorum consuetudine diversi, qui immensis poculorum certaminibus & quasi bello, nihil præter vi-

num pro Reip. salute effundunt. (Hic laudetur *fusus familia.*) Majorum suorum vestigiis insigniter intulæsit Dominus N. & cum teneriores annos in scholis ad virtutem & probitatem exegit, tum reliquos in ceteris exercitiis, in exteris nationibus, in castris, in militia, in aula seren. probavit: & post hæc cum laboribus suis portum quereret, & familiæ suæ solarium, hoc non alibi quam in domo tua N. invenisse lœtatur. Gratias habet immortales pro adfatu, & hanc nobilem filiam quam in consortem ei dedisti, non cordi sibi futuram, sed cor & animum suum, sanctissime pollicetur. Tibi interim obsequia sua æternum devoyet, hoc uno sollicitus ne ingratus moriatur.

Quæstio V.

Quomodo construuntur orationes, in quibus hospites & amici præsentes gratulantur Sponsis.

Primo, poni solet vel significatio lœtitiae Gratiæ exundantis in omnes, vel discurritur breviter latoris, de felicitate ejus, qui æternum & fidelem amicum invenit; vel laus connubii ponitur. Secundo, fit gratulatio Sponsis super præsenti felicitate. Tertio, omen sumitur de futura faustitate. Quarto, laudantur conjuges à familia & virtutibus. Quinto, vota fiunt & appreciations. Exemplum habes hujusmodi Orationis, supra, capite 2. sub sexto modo. Exemplo 1.

Caput V.

De orationibus Epithalamicis.

EPithalamicæ orationes illæ dicuntur, quæ haberis solent ad thalamum, quando Sponsa Sponsus

Sponso iterum traditur. Vix in aliquo differunt
hæ orationes à superioribus nuptialibus , n
tantum tempore. Claritatis tamen gratia cum
de illis distincte dicamus.

Duæ præcipue sunt ; Una nomine parentum
& consanguineorum , in qua traditur Sponsus
Sponso, & plenum jus transfunditur in Spon-
sum. Altera est nomine Sponsi, in qua gratia
guntur pro sponsa.

Q u e s t i o I.

Quomodo construitur oratio , in qua nomine parentum vel consanguineorum , traditur ad iubatum Sponsa Sponso pleno jure.

Epitha-
lamicæ.

Fere eadem puncta servari debent , quæ ser-
vari dixi in oratione nuptiali traditoria Spon-
sæ : nam primo , poni solet vel laus nuptia-
rum , vel discursus aliquis de amore aut amici-
tia , aut de fortuna ejus qui fidelem & in-
signem invenit amicum , vel explicatur lætitia
communis de inito matrimonio inter hos con-
juges. Secundo , laudatur Sponsa à familia &
dotibus. Tertio , commendatur Sponsa Spon-
so , & traditur ei in illam plenum jus. Quarto ,
fit cohortatio ad mutuum amorem & concor-
diam. Quinto , appreciatio felicitatis , & benedi-
ctio impertitur.

Praxis.

Praxis.

Ea est creatarum rerum ambitio , ut nulla
non societatem desideret , N. Domine. Forum
Universi aërem si adspicimus , concolores aves
pariter volare videbimus : si in sylvas & nemo-
ra descendat cogitatio , cervos gregatim cur-
rere ; & quodcumque animal cum humanitate
communicat , similium contubernia vestigare
& sequi animadvertemus. Et viventia quidem

con-

convivere non utcunque admirationem superat; illud stupore magis quam verbis dignum, quod *Ioannes Bustamantius* inter adamantes duos se vidisse historica fide confitetur: *Duos*, inquit, *Adamantes hæreditarium unius familiæ pre- Adamum vidimus, naturali connubio ita sociatos, ut manentes rem alien, alter fæminam retulerit; hos si loco com- duo. poneres uno, videbas perenni amplexu & osculo se- cum hærere; si separares spatiis & situ, radix tamen & quodam promicante fulgore se mutuo intuitu ir- rorabant, donec fecunditate mirabili terius è duobus Adamas, singulos in annos nasceretur.* Quod si muta mutuus tangit amor, quidni hominem animal ad societatem natum? ut sollicitus inveniat, cui cor amicitiae obliget vinculo, deside- riis orbem inambulet? Utcunque enim bonis animum vitamque impleverit, si amico tamen caret, nullius boni jucundam possessionem habebit. Non quiescit magnes nisi *Cynosuram Magnes.* habeat; nec homo, si non amicum. Absque igne & aqua vivere homini non est possibile; potio- rem tamen igne & aqua magisque necessarium amicum esse censuit cum ceteris *Plutarchus*: Unde venuste Latini, amicitiam à necessitate necessitudinem voluerunt nominare. Sed quid multa? Tu N. impetu naturæ & imperio per- suasus, amicum tibi & socium prudenti dili- gentia quæsivisti, quæsitum invenisti, inven- tum ecce è paterna manu accipis. Accipe & pos- side, quam per me servum & amicum tuum, ti- bi tradit N. Dominus filiam: accipe nobilem nobilium heroum sanguinem, familiæ gem- mam, parentis spem, matris solatium, & animæ dimidium. Accipe simul cum ea verecundiam virgineam, & fere dixerim angelicam; accipe humilis animi pietatem, devotionem ad tuos natus & obsequia promptam, accipe jus & po- testa-

testatem, quam pater cum amore pariter, in mem tibi cedit in filiam suam. Quod si & similes claritatem desideras, eum te sanguinem accepere cogita, qui liberalissime in amorem patris fatus, eos nutrit heroës, qui & sagittaria celebres, fama vivunt, viventque in memoria posteriorum, donec orbis recte gestatio reverit revereri. Veniat in mentem Dominus N. paterus, veniat avus, &c. Hunc igitur amicus perennem, hoc ornementum domus illustrissimæ, ut amico pectore & suscipias & foveas, parentes magnif. per me orant, & precamur amici. Nec tua sponte inclinata voluntas multe eget precibus quæ inflectatur: nulla Erynnis felix concordiam vestram temeret, aut Alecto multuum obstetrix domi vestræ resideat; sed amor, sed faciles Gratiae, sed honor, sed fortuna, omnis felicitas comitentur, assideant, nec habentur, sed habitent. Hoc bene precati vobis N. parentes; hoc nos amici & adfines unanimi desiderio precamur.

*Este pares, & ob hoc concordes vivite; nam vos
Et decor, & virius, & amor sociavit, & atra.*

Quæsatio II.

*Quomodo construitur oratio in quagratia agunt
ad thalamum, pro Sponsa sibi tradita,
ab amicis Sponsi.*

Respon- Primo, solet præmitti vel matrimonii lau-
soriz ad vel discursus de beneficio obligacione, vel de-
plicet. micitia aut amore, vel etiam lætitia explicant
quæ omnibus inest ex felici nuptialis die in-
cessu. Secundo, breviter laudatur Sponsus
majoribus & virtutibus. Tertio, acceptata
Sponsa, & pro ea gratia aguntur. Quarto, pre-
mittitur omnis amor & honor Sponsæ. Quinto

vota fiunt & appreciationes, & ad omne obsequium oblationes. Solent interdum aliqui hic subiecere gratiarum actionem ad parentes Sponsæ, pro bona educatione Sponsæ Sponsō enutritæ; & mentionem simul facere hospitum maxime præcipuorum, quibus gratiæ dantur quod adfuerint.

Praxis.

Praxis.

Odium perenne apud veritatem meruerunt, tanquam sacrilegio infames, quicunque amorem & puerum esse & cœcum ausi sunt comminisci. An enim amor immaturus semper, & semper fragilis est, cuius fortitudini nullum robur par potest orbis invenire? An semper stupidus & incogitans consilii, ut quem hodie in animum & pectus admisit, eum cras mutato suffragio, non de memoria solum, sed oculis etiam exturbet? Leviorem isti plumâ gratiam putaverunt, & in omni pectoris desiderio, nescio quid puerile decreverunt inveniri; ipsi pueris magis pueriles, quibus maturo meatis obtutu nondum licuit adultrum amorem agnoscere. Vel cum nomen improbitati dederunt, quod ipsi non sunt alios non esse arbitrantur; suis moribus metiuntur cœteros, & aspicere solent nullum, nisi suæ de se opinionis vitro oculos inumbrent. *Argum* ego potius amorem dixero, & supra heroës invictissimum, qui plenam timoris sollicitudine inspicit omnia, attenit omnia, vitamque prius destituere quam matum, obstinato conatu laborat. Et verò profanus amor si forte levi receptus somite, ubi aliquantum arsit illustrior, non difficulter extinguitur. Hic certe connubii, quem naturæ & naturæ author consecraverunt, flammæ celestis æmulus est: lucet & ardet semper, infidelia cecidit pectora, tenebrasque & fu-

Amor
Cœcus
& puer.

mum ignorat. Hoc prudenti amore succensus
 animus N. nobilis prosapiæ, & majorum ima-
 ginibus clarissimi, socium vitæ & consortem
 quæsivit; hoc, invenit; hoc, è benigna & pa-
 terna manu tua Domine N. hodie accipit; hoc
 habebit; hoc, possidebit, donec vita superave-
 rit. Lætari quidem ille potest de majorum
 suorum non vulgari luce; atque ut lucernam
 in sole non præferam, quot suæ familiæ vini,
 tot patriæ ornamenta sunt, à quorum gloria &
 dotibus ne latum unguem abivit: sed nobilissi-
 simam hanc domus suæ lucem, cum nobilissi-
 stirpis tuæ radiis commisceri; tot heroës ma-
 jorum suorum, tecum & cùn heroibus majo-
 rum tuorum in recte gestorum communionem
 concedere, hoc gaudiorum ingens diluvium
 est, cui omnium nostrum animi atque pectora
 non innatate debent sed mergi. Aderunt boni
 superi sine dubio, & quod hodie felici initio
 incipimus, hoc felix successus non sine fama
 & posteritatis commendatione perficiet. Ma-
 gnif. vero Dominus hanc nobilem filiam tuam
 Domine N. non in cordis duntaxat & animi
 sociam, sed, si dulce mariti nomen patitur, in
 dominam servus, ad honorem & cultum para-
 tissimus admittit: & hanc à te sibi haec tenus
 enutritam, optimisque & sanctissimis moribus
 imbutam fuisse, & gratulari debet, & gratias
 reponit immortales. Tunc ad voti culmen se-
 yenisse arbitrabitur, si grande quod subit debi-
 tum, sua obsequiorum gratitudine, non dico
 adæquare laborabit, sed æstimare æternum o-
 stenderit. Vobis etiam perillustres, &c. Domi-
 ni hospites, qui vestra nobili præsentia hoc
 perennis amicitiæ sacramentum condecorare
 voluistis, siquidem verba non suppetunt qui-
 bus gratiæ possint referri, animum suum Do-

minus N. cum utriusque familiæ obsequiis,
voluntati illustrium Dominorum N. N. &
nutui devotum æterna dedicat subjectione.
Dixi.

Appendix.

Observa primo, posse interdum fieri, ut so-
litaria oratio dicatur nomine Sponsæ, in qua
gratiæ aguntur parentibus pro honesta educa-
tione: quæ oratio quomodo construenda sit,
& facile patet cuivis, & siquidem gratiarum a-
ctoria est, inferius docebimus.

Observa secundo, interdum contingere ut
alter conjugum conditione inferior sit altero,
nec adeò clarus, ut cum dignitate ex familia
& majoribus laudari possit: tunc ergo prudens
orator vel communem locum de nobilitate
trahet; vel in utraque oratione tam traditoria
quam responsoria nobiliorem Conjugem lau-
det, non instituendo comparationem familia-
rum, sed potius dicat, æstimandum beneficium
esse, quod talis ac tantus eam personam ambi-
verit. Laudet ergo prolixius ejus virtutes &
dotes, cujus natales laudare non poterit.

Sententiae hanc materiæ servientes.

Domus & divitiae dantur à parentibus; à Domino
autem prudens uxor.

Orato-
ria su-
pellex.

Mulier digna corona est viro suo. Prov.

Mulieris bona & beatus vir, nam numerus duplica-
tur dierum ipsius. Eccl. 9.

Gratia super gratiam mulier sancta & pudica.
Eccl. 16.

Conjugio ornatus, speciosa vincit us es catena, unde
sola mors liberet. Petrar.

Ne maneat sine nuptiis, ne sine nomine pereat.
Pacycl.

'Amor conjugalis naturam nostram pessum cunem generando resuscitat. Plutar.

Amicus anime custos est. Gregor.

Amicus est una anima duo corpora ferens.
Idem.

Inimicii terminos cognosce, amicitiæ nullos.
Idem.

Quot amicos paraveris, tot oculos habebis, quibus que velis videas: tot aures, quibus que decet audias; tot consilia, quibus de iis que conducunt consultare possis. Chrys.

Nihil æquè ægrum reficit: sicut amicorum adfectus; non judico me mori, cum illos superstites relinquo, puto me vivitum non cum illis, sed per illos. Seneca.

Non exercitus, neque thesauri presidia regni sunt, sed amici. Sallust.

Nulla est presiosior possessio bono veroque amico, nec aliunde plus fructus ac voluptatis capitur. Seneca.

Amici non debent esse ut supputatorii calculi, qui interdum valent multa millia, interdum nummum, interdum nihil. Solon.

Tota donus duo sunt, iudicem parentemque jubemque. Ovid.

Tristia omnia vincere, aut animo, aut amico. Anonymous.

Satis magnum regnum est marito uxor & liberi. Eurip.

Optimæ sunt divitiae generosam invenisse conjugem. Menander.

Virtutis penum est generosa mulier. Alexander.

Genus humanum sociale est, ipsius autem societas principium est conjugium. Athenæus.

Conjunx aut perenne refugium, aut perenne tormentum. Fulgent.

Bonum maritum agere, quam in Republ. gnm

gnum virum esse, plures veteres amplius censuerunt.

Alexand.

conjugium genus hominum immortale reddit.

Plato.

Inter conjuges nullulent quotidie graia, amor mutuum, atque fides. Plutar.

Uxor existimet mariti mores esse legem vite sue impositam quam sequatur. Aristot.

Quod honestius levamen quam assumere conjugem prosperis dubiisque sociam 3 Tacit.

Tanio uxor est honoratior, quanto amplius virum honorat. Hieron.

concordia fulciuntur opes.

conjugum dissensio est iocundus domus perturbatio.

August.

Similes sunt senectus & nuptiae, utrumque consequi desideramus; postquam vero nacti fuerimus, tristamur. Theadat.

Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem. Ecclesiast. 36.

Qui vere amicus est, omni tempore amicus est.

Cassiodor.

Pulchra mulier est s^epe inaurata pilla, formosa advidendum, acerba ad sumendum. Aurelius Imp.

Exempla & alia.

Themistocles diceret solebat, eligendum potius esse virum sine pecunia, quam pecuniam sine viro: Sto- baeus. allusit ad Diogenis dictum, qui viso di- vite indocto, en, inquietabat, ovis aurea! ovis nes. propter stultitiam, aurea propter civitias.

Democritus dicebat, eum qui bonum generum na- Democritus esset, invenisse filium: eum autem qui malum, c^{it}ius perdidisse & filiam. Idem.

Olympius dicebat, quidam nec auribus, nec oculis, Olym- sed digitis uxorem ducunt, solam spectantes dolem. Pius. Eraf. I. 5.

Socrates consultus à quopiam adolescenti, Soerat.

an uxor ducenda esse ; dixit ; *Pisces qui nondum intra nassam sunt, volunt intrare ; qui autem jam intus sunt, volunt exire : sic tu vide ne idem tibi contingat.*

Anton. part. 2.

Epamini-
nond. *Epaminondas reprobens à Pelopida, quod cœlebs
viveret ; non curas tu, inquit, rem publicam Epami-
nonda, qui nullos post te filios relinquis, quorum manu
salus patriæ defendi possit.* Brisson.

Socrat. *Socrates dicere solebat, normam conjugis virum
esse. Anton.*

Uxor
Phocio-
nis. *Phocionis uxor interrogata, quare auro & mu-
liebri splendore non uteatur : Satis, inquit, uxo-
ris magnus ornatus est viri sui virtus.* Idem.

*Vel ut alibi dixisse fertur, meus ornatus non est
talis, sed Phocion me ornat, jam vicies Athenien-
sium Imperator.* Sabell.

Conju-
gii sym-
bolum. *Lucerna ardens apud Onocritas symbolum conju-
gii fuit. Quia amore conjugium ardere, fama lu-
cere, calamitatum tenebras pellere, & solari
mutuo convictu debet.*

Artemi-
dia. *Artemisia Cariæ Regina, Mausolum virum suum
cessum eo honore & amore prosecuta est, ut
mortuum intra se sepeliverit ; nam cineres defuncti
vino immiscens, paulatim ebit : deinde sepulchrum
ei, Mausoleum dictum, & inter orbis septem mira-
cula connumeratum, construxit ; ad funus quoque ex-
sita. Græcia principes oratorum convocavit. Valerius
Maximus 4.*

Democ-
isia. *Democia. Areopagita filia, mortuo Sponso ne-
gavit se alteri nupturam, dicens, aliis quidem
mortuum esse, sibi tamen adhuc virum vivere. Hic-
ton. ad Jovianum.*

Prothe-
silai
uxor. *Prothesilao sub Troja occiso, uxor ejus Laoda-
mia in solarium mæroris orabat, ut saltam umbram
mortui viri videre possit ; quod cum imperavit,
præ gaudio, in amplexu umbræ exspiravit. Pro-
pert.*

Philip-

Philippides dicebat, bini cum uxore sunt jucun- philip-
dissimi dies, unus quo ducitur, alter quo mortua ef- pides.
feriur. Floril. mag. sub tit. Nupt.

Antiophanes ajebat, infortunium extremum nu- Anti-
ptias esse. Ibidem. phanes.

Diogenes dicebat amorem esse otiosorum nego- Dioge-
tiam, eo quod plerumque adfectus otio deditos inva- nes.
dat. Laertius lib. 6.

Cato major aiebat amantis animum in alieno cor- Cato
pore vivere, & animam illuc potius esse ubi amat, Major.
quam ubi animat. Plutar. in ejus vita.

Quemadmodum radius à sole, calor ab igne, frigus Amoris
à glacie, candor à nive nequeunt separari: ita ab a- adjun-
more divelli non possunt benevolentia, societas, ne- cta.
cessitudo, concordia. Philip. Beroaldus.

Apud Plautum senex amorem appellat Deum Amor
munditiantem, seu omnis elegantiæ & munditia- Deus
rum patrem, eumque nitoribus nitidissimis antecel- mundi-
lere. Plautus. tix.

Qui amorum agmina depingere solent, pingunt Amor
eos plerumque malis colludere, & inter arbores po- ludi-
ma decerpere, abrodere, jactare, &c. Pierius l. 4. bundus.

Martia Catonis filia quæsta quare post mortem Martia
mariti cum alio copulari nollet, respondit; quia non Catonis
facile virum invenio qui me magis velit quam mea. filia.
Eras. l. 8. Apoph.

Portia cum diutius defunctum virum lugeret, Portia.
rogata, quem esset diem ultimum habitura luctus,
respondit, eum quem & vitæ. Idem.

Cato dicebat, si sine uxoribus mundus esse posset, Cato.
vita nostra non esset sine Diis. Idem.

Idem dicebat, cum uxoribus incommode vivitur,
sed sine illis non vivitur omnino: unde uxor quid est,
nisi necessarium malum?

Alphonsus dicere solebat, tunc matrimonium Alphon-
tranquille & citra querimonias posse exigi, si sus.
maritus surdus fiat, uxor cæca, hoc eit, si garruli-

tatem patiarur uxoris maritus, & uxor non laboret suspicionibus malis de marito. Erasm.

**Anti-
thenes.** *Antisthenes ajebat, uxorem ducere, debetur na-
ture & patriæ; nam rem proprius intuenti* (inquit Plutarchus) *non ita magnum discrimen est inter
eum qui civem occidit, & qui civem reipubl. cum
dare posset, recusat.* Diog. Laërt. l. 6. c. 1. in Laco-
nic.

Democritus. *Democritus interrogatus cur pusillam uxorem
duxisset, respondit, ego ex omnibus malis minimum
elegi.* Anton. serm. de mulier. for.

**Vxor
cuidam:
onus
g:ave.** *Periclitantibus quibusdam in mari, ac jam pro-
naufragium subeuntibus, cum nauta dixisset, ut ej-
titis oneribus levarent navim, alii merces ejici-
bant, & quæ habebant onera; unus arreptam uxo-
rem in mare proiecit, eam sibi gravissimum onus esse
dicendo.* Facetiæ Polon.

Aristippus. *Aristippus mulierem parvam sed pulchram con-
spicatus; parvum quidem pulchrum, inquit, ma-
gnum autem malum.* Anton. serm. de mulier. fort.

**Prota-
gor.** *Protagoras quæsus, cur inimico filiam suam
nuptum dedisset, quia, inquit, nihil illi dare pos-
tam deterius.* Idem. serm. de mul. imper.

**Mulier
mala.** *Philosophus quispiam interrogatus quid es-
set mulier mala? respondit, viri naufragium, do-
mus tempestas, quietis impedimentum, vite capti-
vitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna,
sumptuosum bellum, bellua conviva, leæna comple-
ctens, exornata Scylla, animal malitiosum, malum
necessarium.* Maximus serm. 9.

**Causæ
nubendi
antiq.
Mos
Carm.** *Causæ nubendi ex antiquitate.*
*Apud Carmanos nemo uxorem ducebatur, nisi qui
hostis caput prius ad regem detulisset.* Alex. ab A-
lex.

**Indo-
rum.** *Apud Indos ille in premium accipiebat conjugem,
qui in pugnis & lucta prævaluisset.* Arrianus l. 8. de
regib.

Nemo

Nemo inibat connubium nisi qui hostem confe- Amazo-
cisset apud Amazones; idem Stobæus de Sauromatis; num &
Et Mela lib. I. de populis circa Meotim adfirmat. A. alior.
lex. M. Herodotus l. 4.

Apud Persicam gentem, mulier equitandi perita Persa-
jus habebat nubendi; sic enim ait Historicus, que rum.
optime judicatur quadrigas ducere, cuicunque vult,
nubit. Strabo l. 1.

Ornatus nubentium apud antiquos.

Apud Romanos, induebat sponsa reclam tunicam natus.
& togam puram; Erat autem toga pura, vestis Apud
quam nullus purpureus limbus prætexebat, ne Roma-
que adscitus alter color candorem ejus ullo nos.
modo vitiabat: unde candidiss umbo vocatur a-
pud Persium. Tunica autem recta fuit purpurea
& picta; Inde fortè & hodierna consuetudo
apud plerosque inolevit, ut vestes albæ su-
mantur ab iis qui matrimonii foedus sunt ini-
turi.

Tanaquil omnium prima (teste Plinio) rectam tu- Tana-
nicam fecit, quam simul cum toga pura tyrones in- quil tu-
daebant, novæque nuptæ. Erat vero hæc vestis miri nictæ re-
candoris, subtilitatis, & odoris, & fortunæ etæ in-
consecrata. Unde & vestis fortunæ dicta fuit. ventrix.
Non cuiyis vero concedebatur, sed ei tantum
qui virtutibus & probitate famam meruerat,
caque uti tantum quadrante horæ licitum fuit.
Servio tamen Tullio, qui natus, rādios circa ca- Servius
put & flammam habuisse sine damno visus est, Tull.
concessum fuit, integro die ea veste uti. Dion. vestis
l. 4. Addit Varro hanc vestem ad Sejani tempo- immor-
raduravisse, & ideo dictam fuisse vestem im- talitatis.
mortalitatis.

Apud Hebreos quamdiu sponsæ statum virginis Apud
lēm profiebantur, tunicis albis uiebantur; quibus in He-
introductione solenni injiciebant floribus pictam ve- braos.
stem; Hinc apud Philonem filia cuiusdam à spe

conjugii lapsa, inducitur sic loquens ; & albam
quam nevit mater mea, tinea comedet eam.

Hiero- Divus Hieronymus in illa verba, *In simbris a-*
nym. de reis circumamitti varietatibus ; dicit vestem spon-
Hebreo- *surum apud Hebreos scutulatam fuisse* , dictamque
vestem clypeastam , *eo quod clypei acu picti in ea fu-*
reant, & in clypeis singulis, singulae majorum imagi-
nes. Hinc Sponsa majoribus suis induita ad
Sponsum ducebatur.

Corol- *Ex verbena & floribus nectebat olim sponsa corol-*
la, eamque sub amiculo ad virum deferebat ; &
ba corolla quando ex variis floribus erant nexæ , ap-
pellabantur *Pancarpiae*. *Fest. Pompejus lib. 3.*

In Boeo- *In Boetia Sponsam asparago coronant* , ut ait
zia. *Plutarchus de connubio. Fit autem ad signif-*
candam urbanam jucundamque vite societatem.
Nam asparagus , ut dicitur, *fundit suavem fru-*
ctum ex spina asperissima.

Lusita- *Apud Lusitanos ex solis rosis debebant esse seru-*
ni. *sponsalitia*. *Strabo l. 3.*

Graci
hasta ca- *Apud Græcos caput Sponsæ hasta gladiatoris come-*
put co- *batur, & crines discriminabantur: sed hasta hæc nul-*
meb. *lum debuit caput mortui tetigisse. In quæst. Rom.*
Sponsæ. *num. 87. ejus rei Plutarchus dat triplicem cau-*
sam: Prima, ut monerentur nuptæ, quod bel-
licolis viris jungerentur, ideo ipsas debere à
luxu & mollitie alienas, simplici ornatu uti. Se-
cunda, ut innueretur hoc solo ferro conjugium
discissumiri. Tertia, quia pleraque ad nuptias
pertinentia ad Iunonem referuntur: Iunoni au-
tem sacra habetur hasta, & plerumque ejus statua ha-
stis nitabantur. Quartam dat Alexander ab Alexan-
dro: Opinari, inquit, licet quasi fortes ea de causa
viros genituram se ominetur. In Genial. dier. Quin-
ta, ut hoc signo subditam se sponsi disciplina
fateretur.

Flam- *Flammeo etiam caput regebant; dependebat au-*
re. m. *tem.*

tem nra ut vultum tegeret ; erat autem lutei coloris : Ovid. l. 4. Fastor. causa à Festo l. 1. cap. 6. datur ; Flammeo, inquit, amicitur nubens boni ominis causa : quod aßidne eo uteatur Flaminis uxer, cui non licet divortium facere. Idem mos fuit apud Spartanos & alias nationes, ut prodeentes foras puellæ vel totam faciem vel dimidiam velerent.

Cingulo cingebatur Romana Sponsa ex ovis lana Romano contexto, quod Herculano nodo cinctum erat. Fest. l. 3. ni. Inde Iunoni natum nomen ut Cinctia dicetur.

Athenis in usu erat, ut Sponsi caput caricus & Athenæ, palmarum fructibus inspergeretur. Idem fiebat servis novitiis, qui primò domum dominorum ingrediebantur. Alex. ab Alex. l. 2. c. 5.

Ornabantur Sponsæ monili, & tunc exsecabantur. Monile. tur monile filiæ Martis, quod fingebaratur adeo insatum esse gestantibus, ut vel discordiam conjugum, vel aliquem interitum insolitum portenderet. Natalis Comes.

Sponsi & Sponsæ solebant coronari fere apud Coronæ gentes : Sic enim Tertullianus inquit ; corona- dantur nuptiæ Sponsos. Tert. de coron. mil. c. 13. spons. Hic mos manavit ab Adam, qui Evans gramine Adam. viridissimo dicitur coronasse, quando eam Deus primus ad se adduxit. Coronæ istæ erant prius è floribus textæ, postea etiam aureæ. Et inde natum ut vit E- Sponsæ reginæ, Sponsi reges vocarentur. Et in vam gra- facris literis vox Hebræa quæ est uxor, dicitur mine. etiam regina. Benè ergo dixit Chrysostomus, cili- bet viro regnum ejus est conjunx.

Apud Coos, sponsus Sponsalia initurus, mithiebri Apud vesti induitur. Plutar. in Lycurg. Coos & Sarcana.

Apud Spartanos verò, Sponsa capite raso in inda- menu virili ad Sponsum dedujiur.

**Anglo-
rum
mos.**

In Anglia Sponsa corona spinea redimitur, ut nun illam gerere debet. Pol. Virgil.l.1.cap.4.de re Invent.

**Nuben-
di mo-
dus.**

**Apud
Roman.**

**Ignem
& a-
quam
tange-
bant no-
ptx.**

Apud

Maced.

Apud

Galatas.

**Romu-
lus.**

Latini.

Iuno

Iugalis.

Perse &

Medi.

Galli.

Massil.

Gothi.

Modus nubendi.

*Apud Romanos, ignem & aquam in limine ap-
positam ambo tangere jubebantur, qua etiam nou-
nupta aspergebatur; quasi eo fædere, æterno neu-
essent copulati.* Varro l.4.de ling. Lat. Causam
dat Festus Pompejus, lib.1. *aqua & igni interdi-
solet, inquit, damnatis: coniuncti accipiunt nupie-
videlicet quia haec duæ res humanam vitam maxim-
continent.* Clarius Plutarchus, *ignis, inquit, la-
strat, aqua purgat: debet autem quæ nubit, purifi-
tem & castimoniam servare.*

*Apud Alexander Magnus more patrio panem divisum
gladio cum Sponsa libavit.* Curtius lib.8. Hoc enim
erat apud Macedones sanctissimi matrimonii
signum.

*Apud Galatas, inituri connubium ex eodem focu-
bibeant.* Plutar.lib.8.

*Romulus in communicatione paris & aquæ di-
tur inivisse matrimonium.* Dion. Halic.lib.2.

*Apud Latinos, Sponsus & Sponsa amicti vini-
purpurea candido colore distincta, aut ueste versio-
lore, jugum subibant: unde Iuno Iugalis dicta et
Iugalis. Virgilius:*

*Iunoni ante omnes cui vincla jugalia cura-
lib.4 Æneid.*

*Perse & Medi inibant matrimonium dextris de-
tis.* Arrian.lib.3.

*Apud Gallos, signum electi mariti erat, aqua
manibus dedisse.* Justin.l.4.

*Apud Massilienses, cui Sponsa phialam impletam
porrexisset, ei nubebat.* Athenæus l.4. cap.12.

*Apud Gothos, quando sacerdos benedictum annu-
lum porrigit, adstantes impingunt colaphos Sponsi*
Olaus cap.14.

Apud

Apud Anglos, Sponsa à sacerdote benedicta incipit in templo bibere, Sponso & reliquis idem facientibus. Pol. Virgil. l. 1. c. v. Angli.

*Megarenses Sponsum cum Sponsa copulaturi, eos- Meg-
dem à templi vestibulo usque ad altare pugnis concu- renles.
tiebant. Binetus. Indicantes neminem ad gau-
dia pervenire, nisi per tolerantiam aduerso-
rum.*

Sacrificia nuptialia.

*Apud Hetruscos, in coniunctione nupciali porcam
imolabant. Al. ab Alex.* Sacrifi-
cia.
Hetrus.

*Apud Græcos, in epithalamio Deos præsides numeri
ptiarum invocabant, videlicet, Iovem adultum;
Iunonem adultam; Diana suadelam. Plutat. in
quæst. Græca: l.1. c.2.*

*Apud Bœotios & Locros, nihil erat in Sponsali-
bus firmum, nisi Sponsus & Sponsa in ara ecclœ siæ
virgini dicata prius libarent: Plutar. in Aristide.
Dum nuberent, invocabatur Deus Iugatinus:
dum nuptra donum duceretur, Deus Domiducus:
ut domi esset, Domicitius: ut cum viro maneret,
Manterna: cum postes ungerentur, Juno
Vnxia.*

Erat Romæ templum Fortune muliebris in memoriā Veturiae & Volumniae dedicatum, id est, mulieris & uxoris Coriolani: cum dedicaretur ei bris. simulacrum, auditæ bis sunt voces hæ, Ritè matronæ vidistis, & ritè dedicastis. Valer. Max. l. i. cap. 8. num. 4. lib. 8. Addit Dion. Halicarnassus, quod monitu primæ sacerdotiis sit institutum, quod hoc simulacrum solæ novæ nuptæ coronarent.

Modus deducendi Sponsam.

*Romani non patiuntur nupiam transcendere li- Roma-
men, sed sublata transportatur à pronubis. Hujus ni-
rei tres causas dat autor: Prima, quia in raptu
non ultra intraverunt mulieres domos, sed illatae
sunt,*

sunt, ut *Livius lib. secundo*. Secunda, quia videri volunt non volentes, sed vi coactæ eo ingredi. Tertia, quia hoc signum est eas exire etiam, domumque relinquere non debere, nisi vi ejiciantur sicut vi introducuntur. *Plutarchus in quæst. Rom. num. 15*. Nam etiam in *Bœotia* in nuptiis axem plaustrum ante fores comburunt: significantes Sponsæ hic jam manendum esse, sublato avehendi instrumento. Quartam causam subjungit *Cicero de claris oratoribus*, ubi de *Scipionis* familia dicit, ex duarum familiarum coniunctione, gloriam stirpis in unam domum velut in unam arborem inseri: hoc igitur modo illiminatur Sponsa, seu in limen infertur alienæ familiæ; ut ibi nomen suum deponat, novumque Sponsi induat.

**Causa,
Caja.**

Sponsa introiens domum Sponsi, debuit dicere, ubi in Causa ego Caja: *Plutar. cuius rei duas dat causas*. Primo, quia Sponsa hac conditione intrat, ut particeps omnium rerum & gubernationis fiat. Itaque hæc verba hoc significant, ubi tu dominus eris & paterfamilias, ego domina ero & materfamilias. Secundo, quia Caja Tarquinii Prisci regis uxor optima lanifica fuit: id est institutum, ut novæ nuptæ ante mariti januam interrogatae quomodo vacarentur, cajam se esse dicarent.

**Roma-
na
Sponsa.**

Romana Sponsa domo egressa, ibat præcedente tibicine & eo qui canebat *Hymenæum*, colum secum ferens & fusum cum stamine. *Valer. Max. Cane-*
batur autem sic, Hymen, & Hymenæ Hymen:
ades & Hymenæ. Fiebat autem in gratiam Hymenæ Dei nuptiarum, qui à *Græcis* pariter & *Latinis* colebatur, & pingebatur coronatus floribus & amaraco, dextra facem tenens, sinistra flammeum, in pedibus croceos foccos habens.

**Pueri-
ducto-
res
Sponsa,**

Apud eosdem, ducebant Sponsam duo pueri qui ex eodem patre & matre sunt nati, seu (ut *Festas ait*) quorum uerque parens in vivis esset; tertius autem

entem preibat, & præferebat facem ex spina alba: fax vero hæc dicebatur prælux, & rapiebatur ab amicis, ne forte illam cito vir ferret in sepulchrum, ut ibi combureetur, quod erat omnino sum. Plutarchus dicit quodd quinque præferebantur Faces. faces, & dat causam, quia impar numerus diffindi pariter non possit; quinarius vero maxime congruit nuptiis: nam ternarius primus est de imparibus, binarius primus de paribus; ex his tanquam mare & fæmina nascitur quinarius. In quæst. Rom.

Apud Grecos, medio in curru Sponsa locabatur; Graeci. comitabatur eam Sponsus, & ad finis aliquis necessarius, qui Parochus dicebatur eo quod pedibus iret. Rodig. l. 4. c. 15.

Morem fuisse apud eosdem fertur, ut Sponsam in viri domum euntem, puer spina & glande querna obstitus præcederet; & canistrum panis præferens clamaret, effugi malum, inveni bonum.

Apud Romanos, Sponsa in domum sponsi deducta Roman. in gyrum vertebatur: causam dat; ne scilicet viam sciret ad paternas ades. Tiraquellus.

Modus disponendæ domus quam nupta ingrediebatur.

Ianua cingebatur lana apud Romanos, & lauro exornabatur. Sponsa vero ingrediens, postes vittis lanceis attingebat, & oleo vel adipe suillo vel lupino inungi jubebat, ne quid perniciose pestis irrepereret. Plinius l. 28. c. 9. Et ab hac unctione quam novæ nuptæ faciebant, dicit Servius dictas uxores quasi unxores.

Alii felle nigri canis suffitum faciebant: alii in villarum foribus ponebant rostrum lupi, ne quid lupi periret aut fascinaretur. Alii caput Draconis limini Caput subiecabant; alii Stellam marinam vulpino sanguine Draconem, ne quid periculi aut noxa foret, defigebant. Alia.

Roman.

Vxores
quasi
unxor,
Fel.

Rostr.

Caput.

Stella.

Al. ab Alex. Horat. lib. 1. Sat. 8. Plin. lib. 29. c. 4.

Focus accendebatur à Sponsa, & deposito in eo nummo, in signum cultus Larium, pluribus ornabatur corollis: aedium vero fores exornabantur floribus & frondibus. Varro.

Cibus. *Cibus nubentium.*

Succus papaveris. *Sponsis apponebatur papaveris succus lacte & melle dilutus. Ovid. lib. 4.*

Fersa malum. *Apud Fersa malum edebatur aut camelii medellala: nec licebat alieno cibo vesci eo die. Fastor. Strabo.*

Thymiana. *Babylonii & Arabes thymiana gustabant. Herod. lib. 1.*

Cydonium malum. *Ex Solonis instituto malum Cydonium epulis nuptialibus adhibebatur. Plutar.*

Reputia. *Reputia apud novum maritum postridie nuptiarum dabantur, & jam Sponsa dominam agebat: clavis adhac ei tunc porrigebatur. Apoll. lib. 2.*

Ritus. *Ritus nubendi.*

Cimbr. *Cimbri in more habebant, ut ipso nuptiarum die postquam inter propinquos de matrimonio conveniret, Sponsus unguis sibi demeret, Sponsa &que presemina mitteret, & Sponsa viciissim Sponso; que si invicem accepissent, mox pro justis conjugibus habebantur. Guevara in Horol. Princip.*

Teutones. *Teutonum ritu, Sponsus Sponsæ, & Sponsa Sponsi caput radebat; quod simul atque uterque consensu mutuo fecissent, nuptias celebrabant. Idem.*

Armenii. *Armeniis lex fuit, ut Sponsus dextram aurem Sponsæ, Sponsa vero Sponsi aurem sinistram rumporet, quo facto & illa se illius conjugem, & ille se hujus maritum testabatur. Idem.*

Elamiti. *Elamitis solenne fuit, ut Sponsæ digitum annularem Sponsus pungeret, & sanguinem inde manarem sageret; & Sponsa itidem digitum annularem Sponsi pungeret, & simul atque sanguinem alter alterius è digitis libasset, conjuges erant.*

Numide habuerunt in more, ut Sponsus in terram Numi-
ſpueret, idemque sponsa faceret, lutoque ex ambo-
rum ſputis temperato, mox sponsus ſponsæ, & ipſa
ſponsi frontem illineret, & ſic luitum alternirinque
illitum contracti conjugii ſignum erat. Idem.

Daci nuptias celebraturi, cerium in locum ſpon- Daci.
ſum ſponsamque devehebant, quod cum conveniſſent,
ſponsus novum nomen ſponsæ quod libuerat, itemque
ſponsa ſponſo viciſſim imponebant: que nominum
impoſitio, ſi ab utroque rata habebatur, ſignum erat
contracti conjugii. Idem.

Apud Pannonias, nuptiarum initio Deum fami- Panno-
liarem quem Larem vocabant, id est Deum dome- ^{nx.}
ſticum, ſponsus ſponsæ ex argento factum, itemque
ſponsa ſponſo Deum ſuum argenteum mittebat; &
poſquam alterius Deum alter acceperat, jam conju-
ges erant. Idem.

Apud Thraces, nova nupta ferramento ſubtiliſſi- Thra-
moſcandente, quendam characterem fronti novi ma- ^{ces.}
riti inurebat, ſponsus viciſſim in fronte ſpon-
ſe; quibus cauteriis notati conju- ges habebantur.
Idem.

Sicyoniorum lex nuptialis fuit, ut ſponsus ſponsæ, Sicyo-
& ſponsa ſponſo calceum mitteret; quod ſi alter al- ^{nii.}
terius calceum accepiffeſſet, ſignum erat contracti ma-
trimonii. Idem.

Tarentini in more habebant, ut nupturi mensæ Taren-
accumberent, & ſponsus ſponsæ & ſponsa viciſſim ^{tini.}
ſponsi manu ingeſta comederet; quod ſi per incuriam
aliquis eorum propria manu in os ingereret cibum,
nec ſirmum nec ratum erat conju- gium. Idem.

Scythis lex erat, ut quemadmodum noſtro aeo Scythz.
matrimonium inituri manus dant & accipiunt, ita
pedibus ſponsus ſponsæ pedes, genua genibus, mani-
bus manus, cubitos cubitis, capite caput tangeret; &
tandem poſquam inter ſe complexi erant, ſatis con-
ſirmatum habebatur matrimonium. Idem.

Sym-

Symbola nuptialia.

Cyri labiorosa coniunctio. *Cyro regi spectaculo se oblectanti in scenam per duxerunt tres fratres sororem colum nentem, equum ad aquantem, & amphoram cum aqua. Miranti nisi virginem, & quae sit quærenti, fratres responderunt sororem suam esse. Placuit regi tam laboriosa virgo, eamque in uxorem duxit. Idem. Hæc iam regina facta, in sua corona insculpi formicam & apem symbolum sui laboris, cum lemmate. HOC EX STO QUOD GESTO; in tumba vero sua excidi curavit colum, amphoram, & quum.*

Ægyptiorum torques. *Ægyptii ornabant filias suas etiam pauperrimas torquibus: & ab aliis pro torquibus filiae stipendi erogabant. In his torquibus figuræ erant sex, Prima, turtur, cum lemmate; SIC SOLA. Secunda, columba, cum lemmate; SIC CASTA. Tertia, aquila, cum lemmate; SIC PROMPTA. Quarta, ciconia, cum lemmate; SIC PIA. Quinta, noctua, cum lemmate; SIC VIGIL. Sexta, alauda, cum lemmate; SIC SANCTA.*

AUT DEVOTA.

Porphyrites. *Pausanias inquit, traxa virginem ut Fulvianam Porphyriten. Porphyrites vero lapis est, in quo quidquid vis sculpere possis. Fulvia ergo sculpsit in illo virginem super testudine statem; à partibus duos serpentes; in dexteram manu pomum stellatum, lævam corniculam pellabat; ex capite crescebat palma. Hoc symbolum virginis est. In testudine stat, ut sciat virginem convenire graviter & tardè moveri. Serpentes à lateribus significant, ut sit sapiens & circumspecta ubique. Pomum stellatum notat, ut cœlum habeat in operibus manuum, & virtutibus velut stellis vitam suam ornet. Corniculam pellit, ut non sit garrula & litigiosa. Palma crescit ex capite, quia virgo vincet debet.*

Virginis Symbol.

debet virtute sua omnes prayas cogitationes & desideria.

Iohannes quidam Dux Mediolanensis Leonoræ Dux spensæ duos annulos misit, in quorum singulis, singulariæ gemmæ erant pretiosissimæ. In gemmarum una scriptum erat A V E, in Secunda A G E, id est, Saluto te, & rogo ut facias hoc quod faciendum promisisti. Leonora hæc remisit tale hieroglyphicum; duas lances aureas, & in una verbum E X P E N D I, in altera verbum A P P E N D I posuit; id est, consideravi hoc quod petis, & ad pectus meum appendi seu admisi. Platina.

Athenienses singulis annis festum amoris celebabant; in quo mutuae caritatis symbola depicta exporebant, & specialiter amorem invicem a conciliabant aut redintegrabant. Alii ergo Geminos, alii Caslorem & PELLUCEM, alii alia caritatis symbola promebant. Tympius.

Antiqui scite admodum ac perbelle amici Amici figuram descriptsere. Fingebant insignis formæ pictura. adolescentem, capite nudatum, hirsuta ueste induum, in cuius fimbria scriptum erat, V I T A E T M O R S; in fronte, H Y E M S E T A E S T A S; abebat latus usque ad cor apertum, ubi hæc aurea ergo herba legebantur, P R O P E E T L O N G E: Petr. Lebuffus lib. de privilegiis. Hæc autem omnia insignia quædam documenta præmonstrabant. Quid ætas viridis & quod vera amicitia virescat semper, tempore senescat nullo. Quid villosa vellus adumbrat? quod fidelis amicus debeat esse paratus ad toleranda quælibet ardua proximo. Detectum caput indicat, amicum nunciam esse negandum. Latus apertum quid? in vixit amicum esse diligendum non ore tantum, sed corde & opere. In fronte hyems & æstas; vixit amicus, tam in prosperis quam in adversis leges amicitiae conservat. Circa cor erant hæc

hæc duo verba literis aureis exarata, *Prope* & *Longe*: hinc deducitur, quod veri amici etiam absentes, tanquam præsentes se mutuo diligunt; distantia enim loci non tollit amicitiam. Corpora quidem, sed non corda animosque separat. In fimbria mors & vita; quid hinc? qui vere diligit, usque ad mortem attat.

**Syn. bo-
Jum a-
lud.** Huc quadrat quoque symbolum istud: *al-
lumbæ duæ utrinque pedibus tenent annulum cum
inscriptio[n]e, COM MUNIS UTRIQUE: Sup-
ple compes seu vinculum; annulus enim com-
pes cordium est. Infra pingitur ciconia serpen-
tem lacerans, lemma, NECATNB NO-
CEAT:* significat à connubio omnem acerbi-
tatem & venenum abesse debere.

**Mar-
chionis
& uxo-
ris
Symb.
Vxor
M. An-
tæc[n].
Col.
Faces.** *Carrepta Wilhelmi Marchionis uxor, in symbolo
lunam habuit, cum lemmate, M E T U I S O R N A-
R I. Ipse vero Marchio solem habuit, cum lemmate,
SIC M U T O R A D I L L A M. Tipatius.*
*Hieronyma Arragonia M. Antonii Colummae uxor,
ad significandam perpetuam cum marito concor-
diam, duas faces vinculo quodam aureo colligata
habuit pro symbolo, cum lemmate, U N A F U I T,
& U N A E R I T, id est, una anima, una vita
cum marito. Idem.*

**Con-
stantia.
Cygn.** *Constantia Sforzia Ducissa, ut suum serenum car-
dorem inter conjugales curas testaretur, cygnum in
aquis natantem, & desuper tres vespertilio[n]es su-
volatu quasi tenebras minitantes pro symbolo ha-
buit: lemma, C A N D O R I L L E S U S. Idem.*

**Ferdi-
nand. I.
uxor.
Caro-
li V.
uxor.** *Anna Regina Hungarie & Bohemiae, Ferdinand
I. Imperatoris uxor, manus connexas cum rosiæ
symbolo amoris habuit: lemma, SIC IN PE-
PETUUM. Idem.*

Gratia. *Isabella Caroli V. Imperatoris uxor, in symbolo
suarum virium quibus sponso placeret, pingi-
ravit*

avit tres Gratias; quarum una rosam, altera myrtum, tertia glandem præferret: lemma, H A S H A B E T E T S U P E R A T.

Renata uxor Herculis secundi Duxis Ferrarie, Renata pro symbolo habuit duas manus quasi invicem se Hercul-
salutantes; & duos ramos in modum crucis positos lis uxor.
desuper coronam: lemma, U N A F U I T.

Margarita Ducissa Mantuae, Friderici uxor, in Margar-
symbolo habuit duas manus ad se porrectas & jun- rita Fri-
ctas: lemma, I N Æ T E R N U M. derici
uxor.

Elisabetha Austriaca Ferdinandi Imperatoris fi- Elisabe-
lia, arborem fructiferam habuit in symbolo, desuper tha Fer-
dinandi è nobibus manus fulmen tenebat, ac illo arbo- dinandi
rem findebat: lemma, S O L A M O R S S P O- filia.

LIAT MUNERA NOSTRA.

In nuptiis Sigismundi III. Regis Poloniæ cum Sigism.
Austriaca Archiduce, tale numisma cum sym- III.
culo cudebatur. Stabat à dextris aquila nigra
viceps Imperii Romani; à sinistris aquila alba
regnii Poloniæ: utraque vero aquila insistebat
stemmati Austriacæ domus, quod est, Alba tæ-
nia in scuto rubro: lemma, P O S T A N I M O S
S O C I A S S E J U V A B I T.

Secundum symbolum ejusdem regis erat, duæ Idem.
palmæ supra adversas partes ripæ fluminis,
invicem versum se acclinantes, cum hac in-
scriptione, A M O R D I S T A N T I A J U N-
G I T.

Franciscus II. Valesius rex Gallie, habuit pro Franc-
symbolo aureum nummum coronatum, quem ciscus
dextra ad lapidem Lydium probabat: lemma, I I. Va-
lesius.
S I C S P E C T A N D A F I D E S. Significabat
eisdem amicorum, & amorem conjugum, non
verbis sed re præstari & cognosci.

C A P U T V I.

De orationibus munerum oblatoriis.

MUNERA OFFERRI SOLENTE VARIE, ALIA INTER SPONSALIA & NUPTIAS, ALIA POSTRIDIE NUPTIARUM: & HÆC QUIDEM PARTIM A SPONSO SPONSÆ, PARTIM AB HOSPITIBUS, PARTIM AB INVITATORUM LEGAIS. SED OMNIBUS IDEM NODUS OFFERENDI CONVENIT; ITAQUE DE DUPLICI ORATIONE HIC DICERE SUFFICIAT, DE OBLATORIA SCILICET MUNERUM, & DE RESPONSORIA AD EANDEM.

Q U E S T I O I.

Quomodo construitur oratio in qua munera offeruntur.

ORATIO MUNERUM OBLATORIA. Postquam rationem aliquam inveneris, propter quam munus istud te offerre dicas, dispone eam juxta aliquem modum supra dictum: hæc tamen puncta in ipsa rationis expositione include. Primo, expone animum & affectum offerentis, & benevolentiam ejus semper consecratam alteri commenda. Secundo, extenua breviter & ingeniose munus oblatum. Tertio, roga ut munus benevole recipiatur, & constantem imposterum adscendi offer. Quarto, si munera post nuptias offeruntur, potest addi: precatio felicis & concordis viræ in connubio: meminerit supra omnia orator brevis esse in e: jusmodi oblatoriis, & in ea laudem sciat positam esse, si compendiose & erudite hoc officium transfergerit. Duos autem præcipue modos a modernis observare licuit in ejusmodi oratiunculis.

Primus est.

Incipiunt ab aliqua sententia, vel exemplo, vel

vel, aliquo discursu de testificatione amoris ; deinde exponunt benevolentiam suam quam munere oblatu testantur ; tandem extenuant munis, ut suscipiatur orant, offeruntque se ad cetera obsequia liberalissime.

Secundus est.

Ex occasione munieris quod offertur, omnia haec supra dicta puncta per *Allegoriam* exprimere: ad quod plurimum conseruent iam iam scribenda eruditio[n]es.

Praxis prima.

Uincunq[ue] verbis amorem nostrum & lætitiam explicare conati fuerimus, N. amplius tamen in pectori ferver desiderium, quod satis rix*ia* lingua exsolvi non potest: grandior urit adfescit, qui interpretem sui vultum, pro dignitate nescit ad cognitionem incendere. Optime itaque ex majorum instituto, aliam eloquentiam invenimus, & cum ore non sufficeret, manu loqui incepimus, cuius dicere dare est, cuius verba munera sunt. Et licet hic etiam amoris orator infirmus sit & infans, uberior tamen & clariori pectoris benevolentiam perorat elocutio[n]e. Hac dicitur & ego facundia instructus, cum N. tibi hoc simplex amoris argumentum porrigo, tu N. in æternam amicitiæ persuasionem admittes, sed una cum animo meo, à quo sicut humanitatis testimonia veniunt, ita pretium accipiunt: humilis fateor amoris character est, sed cogitabis omnes amare posse & lætari, à nemine amorem & lætitiam satis explicari.

Praxis II.

Si offerre velles poculum navis instar fabre-factum, quod vulgo Cymbium dicitur, & insuper anchoram adderes; hac uti posses oratione.

Cymbium.

Onerariam plenam non mercium gemmam-rumque,

Praxis altera.

rumque, sed votorum tibi vaho. N. gubernacula tua petit hæc navis: sincerius nemo navi-
gum regere potest, quam is qui sua gerit regi-
que commoda. Occupa prudentiâ tuâ malum,
ut in integro attingas. Enaviga feliciter his re-
mis omnes tempestates; navim inconcussam
turbulentis exime fluctibus. Favonii benigni-
venti placidi fidique te propellant, quo te for-
tuna, quo te quies tua vocat. Anchoram etiam
eidem navigio addo, quam jacere ad felicita-
tem tuam quietemque poteris, tunc potissum
cum tempestates te exagitârint. Hæc te
anchorâ tutæ ac firmæ benevolentia sistat in-
ter ipsas turbas ac mota discrimina: hæc por-
tum tibi inter maris procellas statuat. Uttere il-
la feliciter, nullumque naufragium peni-
mesce.

Praxis III. Oblatio torquis.

**Praxis
tertia.**

Amoris compedes, & amicæ servitutis car-
nam qui torquem esse diceret, an à veritate
calculum non mereretur? N. Ad quid enim
colla cingimus, nisi ut publico argumento nos
amicorum captivos voluntaria deditio profi-
teamur? Et sint dulcia licet semper vincula, sint
amabiles catenæ, quos amor tyrannus injicit;
non eo tamen nomine hunc torquem N. offe-
ro. In servum me & amicitiæ mancipium de-
dico, atque vincula simul quibus in omnia ob-
sequia meam obliges voluntatem, porrigo Non
Gallicus olim duntaxat *Hercules* egaudebit præ-
rogativa, ut missis ab ore catenis, omnes ad
suos nutus inflexerit: etiam tu inter amicos fe-
lix imperabis. Imperare enim invicem & servi-
re amicorum est. Cæterum cum torquem hunc
vile adfectus mei documentum benigne admi-
seris, animum meum cum tuo aurea uniono
colligatum esse interpretare.

Qus

Q U E S T I O II.

Quomodo construitur oratio in qua respondetur
ad oblatorium mun.

Responsurus hæc puncta observet. Primo, demonstret gratum sibi esse adfectum offerentis. Secundo, munus oblatum æstimet & breviter collaudet. Tertio, mutuum adfectum pollicetur.

Adverte autem, quod tota respondentis industria in eo verti debeat, ut respondendi occasionem sumat vel ex verbis offerentis, vel ex reoblata. Ad hoc autem multum juvabit, si rerum earum quæ pro munere offerri solent, qualitates & adjuncta bene considerabit. Pulchros enim & ingeniosos conceptus eruet. v.g. si de serto dicturus, dicat, amorem semper floridum esse, semper coronatum incedere, semper amoenitatibus tanquam floribus cingi, & nunquam finem scire, ut circulus serti, &c.

Praxis I. responsoria. Ad primam praxin
præced. quest.

Non amorem & lætitiam tantum persuasisti Resp. hac duplici oris manusque eloquentia. N. sed ad I. animum & gloriae commendationem meruisti Præc. non vulgarem. Nefas est inter eos te numerare oratores, qui ut facundissimi, mel & rosas locuti fuerint, non nisi tamen claniores suis auditibus dederunt. Eorum catalogo inscribimus, qui ab aurea elocutione aureum nomen acceperunt: teque novum nostri ævi (absit invidia verbo) & potiorem Chrysostomum, Chrysogumque placet appellare. Crede mihi, non in summa aure hæret hoc aureum amoris verbum; altissime in pectus à N. demittitur, ut in surcas gratias exsurgat, Cui siquidem pro ma-

jestate impræsentiarum responderi non potest, animum erga te suum æternis obsequiis N. perorabit.

*Praxis II. Responsoria ad secundam praxin
præcedentis quæstionis.*

Resp.
ad II.
præc.

Feliciter in portum benevolentiae, gratissimus amoris nauta, onerariam tuam appulisti. N. Excipit votorum merces lætissimus N. Dominus; & quia in regno amoris cor & animus monetæ sunt quibus emuntur omnia, non ailio etiam pretio hæc amicitiae mercimonia redimit solvitque. Ut cunque faverint venti, & Dominum N. super procellarum capita tempestates vehent in columem, non se felicem tam opinabitur, si non magis te quam suum Cæsar fortunam, comitem secundorum habuerit. Hoc cum voyet, cum exoptat, tum æternam lætitiae anchoram apud animum tuum suumque jecisse se arbitratur.

*Praxis III. Responsoria ad tertiam praxin
præced. quæst.*

Resp.
ad III.
præc.

Man-
lius un-
de Tor-
quatus
dictus.

Uti servitus amoris grata est, ita symbola micæ servitutis non possunt esse non gratissima N. Certe accipit lætissima fronte torquem humquem tradidisti: & quod *Manlius* olim fecisti ad famæ commendationem perhibetur, hoc amoris tui meritum faciet. Detractum ille in cie è collo *Galli* torquem suæ cervici imposuit & eam ob rem apud posteritatem *Torquatus* addire meruit: Dominus N. catenam hanc amoris, quæ non è collo sed corde tuo processu gratissimi instar muneris, imo dicam opimi in instar spolii, de tuo animo reportati habebit; *Manlius*que in corde quam collo torquem humportabit, ut & ipse amoris tui *Torquatus* possit nominari.

Sententiae huic materiae servientes.

Non Abel ex muneribus, sed munera ex Abel pla- Abel.
cerunt. Greg. l. 12.

In beneficio conferendo plus animus quam sensus
operator. Augustin.

Regium est & humanum parvula accipere, &
largiri magna. Plutar.

Nihil offertur Deo ditius bona voluntate. Gre-
gor.

Ante Dei oculos non est vacua manus à munere,
stulta cordis plena est bona voluntate. August.

Rejiciendi genus est protinus, aliud invicem mit-
tere, & munere munus expungere. Sen. l. 4. de Be-
nef.

Benefactorum recordatio jucundissima est. A-
rist.

Beneficia ed usque grata sunt, dum videntur ex-
solvi posse; ubi multum antevenere, pro gratia o-
dium redditur. Tacit. l. 4.

Liberale officium, serere beneficium ut possis
mettere fructum. Cicero.

Interdum beneficii solutio est ipsa confessio. Se-
nec.

Duo beneficentiae venena seu vulnera sunt, hinc
exprobratio largientis, hinc oblivio accipientis: u-
traque mater ingratitudinis, & beneficii noverca.
Petrar.

Nemo habet eam in beneficiis manum, ut non sāpe
fallatur. Senec.

Maximum beneficium est unus in fame panis.
Senec.

Animum in beneficiis spectemus, nec pretium iis
unquam à se faciamus, sed ab affectu. Lipsius
Cen. I. Epist. 4.

In beneficiis, non ut in pecuniae redditione, quæ-
nre opus est ut solvas, sed agnitione & grato ani-
mo. Lipsius.

*Extra fortunam est quidquid donatur amici,
Quas dederis solas semper habebis opes. Mart.*

— acceptissima semper

Munera sunt, author quæ pretiosa facit.

Multiplicat doni gravitas authoris honorem,

Et majestatem res data dantis habet. Ovid.

Ei plurimum tribuamus à quo diligimur plurimum. Cicero.

Quoniam non potest fieri id quod vis, id velis quod possis. Epictet.

Non quanta quæque sint, sed à quali & quo Daminō dentur, perspiciendum est. Seneca.

Valentior fortuna voluntas est. Idem.

Melius est benefacere quam benedicere. Cato.

Vultus & frons animi est janua, quæ abstrusam animi voluntatem significat. Cicero.

Eruditiones & alia supplex.

De Annulis.

Annu- *Plinius pessimum vite scelus patrâsse dicit enim lus.* *qui annulum digitis primus induit.*

Prome- *In fabulis, Prometheus habetur author annuli theus annuli* *Hic exsectum circulum ex catena qua ad causum ligatus erat, dicitur gestasse, cum rupis fragmēto, ut maneret pœnæ recordatio. Unde factum est, ut in gratiam Promethei parentis hominē deinde annulos gestarent. Kirchm. de Annul.*

Servis *Servis in libertatem vocatis, circulus ex catena* *dabatur cum particula lapidis de quo fuerant empti, eide annulus.* *circulo inserta dabatur, ut effent memores conditinis pristinæ. Deinde ex luxu, ferrum in aurum, lap in gemmam transiit; capitulo esse gestamen, quæ antea fuit vinculum, & ornamentum, quod fuit instrumentum. Petrasanta l.3.de-Annulis.*

Spons. *Annuli dantur Sponsis, quia servire invicem* *dantur annuli.* *conjuges debent, nec retinent sui in matrimonio libertatem.* Ap.

Apud Pythagoram etiam annulus symbolum servitutis fuit; ideo proverbio monebat, *arctum annulum ne indue*, id est, in duram servitutem te non committe.

Annus.
lus ser-
vitutis
Symbolum.

Flamini Diali interdicebatur annuli usus; nam Sacerdotibus maxime debent esse liberi: nostri tamen utuntur utcunque, quia Deo & virtuti servire debent.

dotibus
interdi-
ctus.

Numæ Pompilii & Servii Tullii statuæ cum annulis erant tempore Plinii in Capitolio, quia rex bonus est servus publicus.

Statuæ
cum
annul.

Post exactos reges annuli ferrei erant Romæ Imperatorum apud Imperatores, & manserunt tamdiu quam manserunt aurei mores.

annul.
ferr.

In funere apud Romanos, luctu & acerbis Reipublicæ casibus, aureos annulos deponebant, & ferreos induebant.

Mos
Rom.

Erant annuli æstivi pro æstate, hybni pro Annuli hyeme, verni etiam & autumnales: candida diversi. gemma hyemem, cerasina ver, flava æstatem, rubra autumnum repræsentabant.

Erant pro singulis mensibus singuli annuli; imo Heliogabalus quotidie toto anno annulos mutavit, & singulos semel tantum induit. Petrasant.lib.3.

Annulus sponsæ dabatur loco pignoris, quem Annulus Tertullianus pronubum vocat, & Iuvenalis pinguis digitus.

Annus.
lus pro-
nubus.

Seleucus in annulo anchoram sculptam habuit; convenientissimus sponsis, quia est signum fixæ firmæque benevolentiae, ut possit dici illud Poëta:

Selecu-
sus.

---- *Anchora jacta mihi est.* Propert. Anchō.

Et illud, *Iam anchoram ad felicitatem jeci.* ^{ra.} Pindar.

Nec novum est, anchoram portare in manibus, dicit enim Philostratus consuetudinem apud

Indi. *Indos fuisse, ut anchoram auream in manibus gestarent. Philost. in vita Apoll.*

Polycrates. *Polycrates in annulo habuit sculptam lyram, quæ signum est concordiæ. Clemens Alexandrin.*

Vbi nuptiæ ibi harmonia, ubi harmonia nostra, Deus jungitur. Ambros.

Annulus corona cordis. *Annulus nuptialis in quarto digito manus sistræ portabatur; ratio hujus præcipua est, quæ in eo digito vena quædam reperitur ad cor usque pertingens; & hoc modo putabatur ab Ægyptiis, cor ipsum coronari. Ideo bene non nemo dixit, annulus est corona cordis.*

Romanæ. *Romani soliti sunt omnes alios digitos coronare præter medium, qui morosus, sordidus, impudicus dicebatur. Pierius lib. 4.*

Annulus sine gemma. *Annulus qui à sponsis offerebatur ferreus fuit, & gemma. vel ad modestiam & fugam luxus: gemma autem annulo deerat, quasi ipsa sponsa gemma esset. Plin. 1.3. cap. 1.*

Persæ. *Apud Persas, annulis ac monilibus uti nulli licebat, nisi cui à rege data essent. Proinde donari annulo, magnæ benevolentiæ & amicitiæ signum erat.*

Rom. *Apud Romanos, soli honoratores, uti Centurio, Tribunus, &c. aureis utebantur annulis, alii omnes ferreis. Plin.*

Legati. *Iidem legatis ad exteris profecturis annulum aureum tanquam insigne munus dabant. Idem.*

Carthaginenses. *Carthaginenses pro munere expeditionum, militibus annulos dabant. Idem.*

Hannibal. *Hannibal annulus venenum pro necessitate servatam sub gemma habuit. Idem.*

Victimæ obsignatae. *Nefas erat olim victimas offerre, nisi eas prius sacerdotes annulo obsignavissent. Habuit vero hic annulus in gemma sculptum hominem procumbentem,*

lentem, manibus junctis, cum gladio ad jugulum.

Midæ aut potius Gygis annulus erat, cuius gemma Annus versus volam manus vertebatur, ipse à nemine cer-
nebatur, & omnes cernebat. Plin. lib. 3. cap. 1. Hoc annulo ipse usus opilio in regem Lydiæ eva-
sit.

Adamus duos dicitur habuisse annulos; unius no- Adamus
men Oblivio, alterius, Memoria fuit. Ex Tal. Ju- annuli
dæor. duo.

Princeps Venetus quolibet anno, die ascensionis Mos-
Domini, cum solenni supplicatione per mare vehi- Venet.
tur, & illi annulum injicit, ut ita mare Reipubl. Ve-
rete desponset.

Alexander Magnus ante ipsam mortem, cum jam Alex.
loqui non posset, Perdicæ magno amico suo, annulum Magn.
quo usus fuerat, in signum amicitie dedit. Curt.

Legatus quidam Polonus apud Imperatorem Polonus
quendam Germaniae, cum illi Imperator thesau- Lega-
ros ostentaret, quibus se Polonus debellaturum
gloriabatur; annulum ex digito detractum in
thesaurum injecit, dicens, Addamus aurum auro.
Cui Imperator vernacula respondens, dixit,
Habt danck. Ex hoc nomen deinceps promeruit
familia Habdanckorum. Cromer.

Annularem digitum, sacerdotes sacrificaturi, va- Sacrifi-
rissimoribus inungebant, Pierius. caturi.

In Pyrrhi annulo, Apollo cum novem Musis ex- Pyrrhi
sculptus fuit, ac ferè Parnassus integer. Alex. ab Annul.
Alex.

Plinius junior quadrigam in suo annulo habuit. Plinius
Carolus Magnus pro annulo signatorio gladii ca- jun.
pulo utebatur. Carol.
Magn.

Pharaonis annulus quem Iosepho dedit, habuit Pharaon-
signum crucis, significans quod ei sumendorum sup- nis an-
nul. pliorum potestatem daret.

Flamen Dialis casso & pervio annulo uteba- Flamen
tur. Dial.

tur. Agell. Nimirum Sacerdos ipse gemma est.

Annul.
verust.

Abrahamus Gorleus scribit se reperisse annulum aureum verustum, cui simul adnexa erat clavis: in gemma habuit duas spicas sculptas, inter quae erat gubernaculum navis, & in manubrio gubernaculi, crux.

Sponsis
annuli
dati.

Fiat zo-
fa quid-
quid
calcave-
iis; unde
hoc na-
rum.

Dabantur sponsis annuli, qui insculptam sponsorum aut sponsarum effigiem ad memoriam eorum cordi habendam gererent. Puto ego insculpta fuisse quædam amoris symbola, nam & in calceis ejusmodi symbola ferebant, ut testis est Clemens Alexandrinus 1.2. Pædag. c. 11. Multæ, inquit, fæminarum soleis quoque amatorias salutationes impri- munt, ut vel per terram numerose incedentes, mertricis Spiritus in incessu insculpant. Castæ autem sponsæ in superiori parte calcei symbola hæ gestabant, vel in parte subjecta calcei addebant soleis clavos, cum iis formis insignes quas in sigillis existare videmus. Et hinc arbitror natum loquendi modum, cum ex vestigiis alicujus dicantur flores erumpere. Sic dicitur quoque, *Quidquid calcaveris, hoc rosa fiat*: apud Pers. Quia forte clavis inscripta fuit rosa.

Caroli
V. Horo-
logium
in annu-
lo.

Carolus V. In annulo horologium habuit, quod non sonabat, sed pungendo digitum horas indicabat, monebatque Imperatorem temporis exacti. Petran-

Smara-
gdus.

Quædam Regina Vngarie annulum ex Smaragdo habuit, sed prima nocte nuptiarum fractus est: Sennit enim hæc gemma jacturam virginitatis. Idem.

Philoso-
phi Ma-
gistros
in ann.
habue-
runt.

Philosophi suos Magistros in annulis cœlatos ha- buerunt; Stoici Zenonem; Academicí Platonem; Peripatetici Aristotelem; alii Epicurum. Idem.

Alii a-
lios.

Alii parentes, avos, patriam; Africanus pa- trem; Lentulus avum; Iulius Cæsar Venerem; Galba canis caput.

Alexan-

Alexander M. in annulo uno habuit *Darii* imaginem, pro epistolis in *Asiam* à se victam ob-
ligandis; epistolas vero in *Europam* suimet imagine ob-signavit.

In *Pompeji* annulo ensifer *Leo* fuit.

Pomp.

In *Augusti*, *Sphinx*; (significabat robur cum solertia, vel secreta esse principum consilia.) Deinde cum murmurarentur quidam *Augustum* enigmata scribere, *imago Alexandri magni* in eodem annulo sculpta fuit.

August.
annulus.

In quorundam annulis *Harpocrates* Deus silentii; in quorundam, amor *Leoni* insidens, habensque regens iram, fuit.

Harpo-
crates

Deus si-
lentii.

In *Mecænatis* annulo rana fuit, ex insula quam ubi ranæ perpetuo silent. Hic *Mecænas* cum esset Secretarius *Augusti*, omnem silentii fidem ei promittebat.

Mecæ-
nas in-
annulo

ranam

Olim gravatis somno, & morientibus, detrahi debebant annuli. Plinius.

Tiberius sub pœna gravi prohibuit, ne quis annulos imagine singulari notatos in lapanaria, latrinas, aut alia loca ob-scœna inferret; & ob id accusatus est *Paulus Prætorius* quod matula indigens, manum cum annulo & imagine *Tiberii*, ob-scœno vasi admississet. Seneca lib. 3.

Tiber.

Cato in annuli sui gemma scriptum habuit; Amicus unus, inimicus nullus. Guevar.

Cato.

De Torque.

Constantinus Imperator in torque suo Solem auro tulum, cum inscriptione, ET ASTRI STANZA. SIBI. Niceph.

Con-
num

Idem Imperator alium torque habuit, in cuius medio pendebat cor aureum, circum circa vero omnia suppliciorum genera erant expressa, cum Inscriptione, NIHIL, NIHIL, NIHIL: quasi diceret; Cor verè Deum & patriam amans, pro Dei & patriæ amore hæc omnia contemnit. Idem.

Burch. Mont- morent. *Burchardus Montmorentius stetit in acie infra-ctus dum alii è prælio fugerent : pòst intravit semel aulam Philippi I. Regis Gallie, torque in collo habens connexum ex aureis capitibus cervorum, ex quibus dependebat caput canis. Aulici indignati quod venationum tropæa circumferret ; sed ille Regi quærenti de insolito torque, respondit, Notari illo torque proceres illos qui fugerunt ex prælio timidi instar cervorum, dum ipse mansisset instar fidelis molosii ad custodiam sui Regis. Petrasant.*

Bolesl. *Boleslaus Rex Poloniæ circumferebat in torque parentis sui imaginem, ne unquam aliquid turpe aut parente suo indignum ficeret. Cromer.*

Prorex Neap. *Quidam Prorex Neapolitanus cum jam in extremitatibus esset, illi allatus est torquis à Rege, collo eum imponens, dixit, O quam magna cipbra ex multis cipbris constans. Tipocius.*

Aureæ compedes. *Cum Sardinius quidam habitandi causa carthaginem migrare vellet, Claudius Imperator eum magno studio retinuit, inquiens, Ego te aureis compedibus obligabo. Dion. Intellexit per hoc Senatoriæ dignitatem.*

Darius. *Darius medicum qui se graviter infirmum sanavit, duarum compedium aurearum paribus donavit. Herodot.*

Philo. *Philo hoc sensu dari torque dicit, Damus tibi torque ornamentum in prosperitate, vinculum in adversitate.*

Catena. *Pulchra est illa catena quam efficit Magne ferreos annulos attrahens ad invicem, cum inscriptione, Arcanis nodis. De qua supra.*

Tyrii. *Tyrii obßidione pressi, Herculis Dei imaginem, ne à se discederet, aureis torquibus alligaverunt. Curtius.*

Fabii torques. *Torques Fabii Quadrati in marmore incisus, in medio speciem candelabri habuit, Pierius lib. 41..*

Qui

Qui in prælio se insigniter gesserant apud Romanos, torquibus donabantur: sed externi aureis; Romaniani ferreis. Alex. ab Alex. cap. 3.

In Gallia erat Ordo qui torquem ex liliis aureis concinnatum gestabat, vocabaturque ordo liliatus.

Ludovicus 2. Valesius instituit ordinem ex processibus Gallie, qui uterentur torque de quo pendebat bulla cum imagine S. Michaëlis Archangeli Dracuncem calcantis, cum inscriptione, Immensi terror Oceani. Supra torquem vero erat corona regalis. Cardanus.

De Poculis.

In cœna apud Græcos tria pocula apponabantur, unum Mercurio, alterum Gratiis, tertium Iovi Servatori. Alex. ab Alex.

Grammaticum poculum seu poculum literarum fuit versibus Homericis circumscriptum, & Palladii sacrum; hoc postea fuit adfixum in Dia-
ne Templo.

Erat etiam genus poculi quod dicebatur Cymbium, qui erat in formam cymbæ aut navis factum.

Verus Imperator habuit calicem crystallinum, qui nominabatur VOLUCER seu Equus, ab ejus e qui nomine quem dilexit. Capitol.

In Scypho Henrici Gallie Regis gemmeo, erat Angelus aureus lily adamantineum manu teneus.

Henri Scyph. Tursell.

In Didonis poculo erant res gestæ majorum Dido-
sculptæ, id est, Iovis, Beli, Agenoris, &c. Virgil. nis.
L. Aeneid.

Poculum Rifi ex electro fuit, habens caprum Pocu-
aureum efformatum cum aureo vellere, in quo Ium Ru-
sebat Amor aureus, alatus, inflans tibias, fi-
qualibus Epithalamia canebantur. Mart. lib. 8.

Epigr. 49.

Ex.

Onagri Ex cornibus onagri fiunt pocula, ex quibus cornua qui potaverit, eo die nec ferro, nec igni, nec venenatis contra nenenis est obnoxius. Philo lib.3.cap.41.

Ferdinandus Rex Solimanno Turce poculum aureum obtulit, torum gemmis distinctum, habens argenteam machinam horariam, quae non horas tantum, sed motus etiam errantium signorum, & lunares mutationes exprimebat: Erat autem tanta magnitudinis ut duodecim viri portarent. Jovius & Sad.

Ludovicus XII. Gallie Rex utebatur pro symbolo, cratero cœlesti, cum inscriptione; Inter eclipses orior. Tipoc.

Nestor. Styphus quo Nestor olim utebatur, dicebatur Nestorida, fuit aureis clavis confixus; ansæ ipsius quatuor erant, & circa quamlibet duæ columbae aureæ sub pedibus scyphi erant: hunc scyphum vocat Alciatus cœlum.

*Est cœlum scyphus ipse, colorque argenteus illi,
Aurea sunt cœlo sydera claviculi.*

*Plejadas esse putant quas dixerat ille columbae;
Umbilici gemini magna minorque fera est.*

Apollo & **Neptunus** & **Apollo** in præmium ædificatae & **Nept.** in ædificatae Trojæ poculum aureum acceperunt: cecinit auctem Apollo lyræ, qua sonante muri steterunt. Mart.1.8.

Trojæ **præ-** **mium** **pocul.** Figurabantur etiam pocula, exsculpto intus speculo ad multos angulos, ut uno intuente turba apparerent.

Quem quisque gratum habebat, ejus speciem insculpebat in poculo: quod de *Epicureis* testatur *Cicero*. Ult. de Fin. *Trebell. Pollio*.

Cornelij **Matc.** **Marcus** utebatur poculo ex electro, in cuius medio *Alexandri M.* vultus erat expressus: in circuitu autem omnis historia & bellum illius exprimebatur.

Baucal. Erat & poculum *Baucalium*, ita dictum quod red de-

redderet quendam sonum cum infunderetur.

Alex. Aphro. in Probl. I.

Pater *Clitophontis* habuit poculum, cuius o-
nam vites in ipso natæ coronabant; è vitibus ra-
cemi pendebant cum botris, qui sicca poculo
omnes acerbi, immissi autem vino rubentes &
maturi siebant. poterat hoc poculum dici *vinea*.

Achill. lib. 2.

Joseph Patriarcha ex poculo divinabat, teste Joseph.
Scriptura. Gen. 44. v. 5. pocul.

Priusquam in convivio pocula gustabantur, Mos
Diis libabant Antiqui, & convivis apprecatio Antiq.
instituebatur. Primus autem calix *Iovi Olympio*
miscebatur; secundus *Heroibus*; tertius *Iovi*.
Servatori. Alex. ab Alex. lib. 5.

Remotis mensis, mos fuit Antiquis, maxi- *Scyphus*
mum *scyphum* afferri, qui dicebatur *Scyphus* boni
boni *omnis*, quia boni *omnis* causa circumfere-
batur, & de illo omnes gustabant. Idem.

De coronis, seris, & floribus.

Caius *Caligula* coronas invenit instar Solis & *Caligu-*
Luna. Idem lib. 4. la.]

Donabantur antiquitus corona viri fortes & Coro-
nenui in bello. Alia autem erat *civica*, quam na-
perpetuo gestare licebat, & fiebat ex fronde; *civica*.
hanc qui meruisset in Iudis, à populo universo
& Senatu ei assignabatur. Corona *obfidionalis* e-
rat ex gramine in eo loco collecto, in quo ci-
ves obfidiione liberati erant. Corona *muralis* de-
linebat in similitudinem pinnarum. *Navalis* au-
tem instar navis rostrata erat. Alex. ab Alex.
lib. I.

Apud *Perſas*, non modo Sacrificuli, sed om- *Perſa*.
nes qui Sacro intererant coronabantur. Idem.

Apud Barbaras gentes, florentes corollas Barbaræ
imposuisse, pacis & amicitiae signum fuit. Po-
gente. *lybius*.

Rom.

Romani in conviviis etiam ministros convivorum, & pocula, & postes coronabant. Al. ab Alex.

Tem-
plum
Floræ
& Sal.
Coronæ
Musarum.
Sepul-
chra co-
ronata
apud
Rom.
Trium-
phat.

Rosa
absque
spinis.

Ægypt.

Nuntii victoriæ, literæ, & naves, & fasces victorum lauro coronabantur. Idem l.6.

Deæ Flora & Deæ Salutis in eodem loco apud Romanos templum erat. Idem.

Coronæ Musarum ex pennis nocturnis quas ex Sirenum alis evulsere, quo significatur eorum famam orbem peragrande. Pierius.

Etiam mortuorum sepulchra solita fuisse coronari, refert Pierius; & quidem Valerianus filio, Rome, ternæ coronæ roseæ in Julio, myrtleæ hymene, ex testamento superimponi debebant. Idem lib.55.

Triumphatori seruum laureum fuit, sed prius myrtleum: dum autem curru in triumpho veheretur, flores per plateas spargebantur. Sertum autem triumphatoris Iovi consecrabatur. Al. ab Alex.

Rosam olim spinis carnisse docet Basilius, sed post peccatum Adæ spinas assumpisse: Unde Rosa sine spinis apud authorem est Amoris Hieroglyphicum. Pierius lib.55.

Ægyptii si quem vixisse ad extremum inofensa valetudine & dignitate observassent, Amarandi corollam capiti ejus imponebant. Est autem Amarantus spica purpurea potius quam flos; & postquam flores defecerunt, aquis madefactus reviviscit, & hybernas coronas facit. Idem.

Æstas & Pax in Spicio seruo dicuntur à Poëtis ambulare.

C A P U T VII.

De orationibus funebris.

Orationum funebrum duplex genus est in usu. Nam aliae dicuntur ab hospitibus ad amicos defuncti ; aliae ab amicis defuncti ad hospites. De utrisque agendum separatis quæstionibus , & deinde epitaphiis, seu sepulchrorum & vexillorum inscriptionibus.

Q U A E S T I O I.

Quomodo construitur oratio funebris ab hospitibus ad amicos defuncti.

Tria præstare debet talis oratio ; exprimere Oratio-
dolorem super defuncto ; laudare defunctum ; & nes fu-
consolari amicos defuncti : hæc autem ita fiunt nebres
optime. Primo, exordiendo ab aliquo discursu ab ho-
de mortis certitudine , aut de incertitudine spitib.
temporis mortis , aut de varietate , aut de po- ad ami-
tentia : vel dicendo de brevitate vitæ , aut de
mutatione fortunæ, aut de calamitatum impen-
dentium hominibus multitudine: vel declaran-
do quis dolor ex morte secutus sit ; vel optan-
do lætiorem occasionem , in qua adfectum
tuum & obsequia defuncto ostendere velles :
vel dicendo, ferreum eum fore , qui mortuum
talem non defleat : vel describendo dignitatem
& potentiam mortui , & ex ea occasione erum-
pere in querelas & commiserationem : vel lau-
dando amicos à constantia amicitiae , &c. Se-
cundo , laudando defunctum à nobilitate ma-
jorum , à factis parentum , à meritis & bene ge-
stis erga patriam, Ecclesiam, alios. Tertio, con-
solari amicos , adferendo causas quæ dolores
mitigare possunt. Tales autem causæ commu-
nitez

niter sunt: *Voluntas Dei*; *necessitas moriendi* *com- munis*; *recte acta vita*; *bene merita in Rempubl. & Ecclesiam*; *memoria secutura*; *posteriorum felicitas*; *exempla aliorum qui mortem suorum tulerunt pa- tienter*; *dicta Sapientum*; *amicorum constantia*, &c.

Sed

Nota quod hujusmodi in oratione maxime hi dominari debeant affectus; amor, dolor, commiseratio, & alii graviores: atque ideo va- lent, Primo, exordia ex abrupto, aut alio singu- lari impetu fusa. Secundo, possunt adhiberi fre- quentes *Exclamationes*, *Epiphonemata*, *Descriptio- nes*, *Apostrophe*. Tertio, excurratur saepe in que- relas de inconstantia vitae, de fallacia spei, de afflictione amicorum, patriae, Ecclesiae, quan- do vir singularis occumbit. Quarto, *Apostrophe* fieri solet. vel ad amicos defuncti, laudando quod tales virum in suo genere habuerint; vel ad hospites, excitando eos ad mortis terrorem & considerationem: vel ad defunctum, gratu- lando illi æternam patriam, & perennam ex benefactis famam apud posteros: vel ad fami- liam, patriam, religionem, tempora, xenodochia, filios, conjugem; excitando ad fletum, quod be- nefactorem amiserint: vel valedicendo defun- cto, nomine singulorum hospitum & amico- rum; aut illius nomine hospitibus & amicis; vel introducendo ipsum defunctum valedicen- tem.

Praxis.

Fune-
bris o-
zatio.

Hæc est humanæ conditionis infelicitas, u- cum interituram se publico æternitatis decre- to noverit, interitus tamen sui destinatum tem- pus ignoret. Eset aliquod adhuc in malorum maximo solatium, si, ubi cauta declinatione evitari non posset, posset tamen prævideri; ut cum inopinato ictu vim amitteret. Sed o

rum inclem̄tiam! ô crudeles ſupra noſ ſuūm Parcas! latet ultimus dies, ut obſeruentur omnes; & quaſi parum ſit, fragile vitæ filium invida manu carpere, omne præterea quod viuimus tempus timore inundat. Sæpe nimium de tempeſtate ſecuri, negotiorum æquor adi-
muſ; hilaresque & ſalvi ſuper procellarum ca-
piat triumphamus, & neſcimus ſub malacia in-
fidias eſſe; ponenteq; vento brevia ſuperelleſſe &
ſcopulos, qui etiam in portu parant naufragium. Omnino ſicut fortuna ita vita noſtra vi-
trea eſt, cum maxime ſplendet, maxime frangi-
tur. Et hæc ego non eo animo dico, quaſi Domi-
num N. cujuſ oſſa mœſti tumulamus, exiſti-
mem non expectato mortis telo præventum
eſſe; & in eorum vixiſſe contubernio, quibus
omnia caſu metientibus, omnia accidunt non
eveniunt; illudque temerarium & imprudens
verbum ſubinde oclamant, non putavi. Semper
ille mortis memor, ubique mortem exſpecta-
bat: ſemper virtutis alumnus, nunquam non
æternitati maturus fuit; & ne ignavi militis
more, ab impedimentis oneratus, tunc vafa
colligeret primum, cum jam in acie ſtandum
eſſet, ſuam quotidie in numerato habebat con-
ſcientiam. Exire è vita voluit non excludi, cum
ſkiret, volentem à Fatis duci, nolentem trahi.
Noſtram hic ego lamentor miseriā, Reipu-
blicæ calamitatem defleo, quaſe tantum virum
nobis præter ſpem abſtulit; cujuſ ſi redimere
vitam integrum foret, nemo noſtrum eſſet qui
de ſuis illi annis non concederet. *Atlas* certe
noſter fuit & patriæ delicium; qui, ſi mœrorem
noſtrum noluifſet, nunquam naſci debuit; ſi
perenne Reipublicæ decus & commodum,
nunquam mori. Magnus quidem ille fortuna
fuit, & majorum imaginibus inſignis; quippe
cujus

cuius familiæ claritatem nec ille ignorare potest qui in patria nostra plus quam peregrinus & hospes vivit : sed in hoc vere maximus dicitur , quod avorum virtutes supergressus, mensuram suam totus in se habuerit , & fortunam quantamcunque & animo & meritis excellerit ; ut novo naturæ ingenio , non ille ex majoribus , sed majores ex illo, ad gloriam & famam nati videantur. Juventutem & lubricos ætatis annos laudent in illo , qui disciplinis regendum habuere commendatum ; nos putavimus & meminimus innocentiam cum lacte imbibisse, cum ætate corroborasse ; & saepius incertum fuit , an in eo differret à virtute natura. Iverat æmulo *Vlyssis* studio in exteris provincias, quod hac tempestate nostratibus nimium solenne est ; sed innocens exiit , innocens rediit, quod heu nimis rarum ! Excepit rediit patria, ut amantissimum filium sollicita mater ; & in Reipubl. obsequiis instructum ad off. N. honorem primum , deinde & off. N. Reipubl. exiit. Hic ille virtutis campum natus, quid non egit ut decurreret ? Summam adhuc juvenis autoritatem atque admirabilem in rebus tractandis industriam habuit ; huic suavis accedebat affabilitas , affabilitati humanitas, humanitati diligentia. Sic universi hominum ordines , eum necessitatis suæ asylum habere ; in auribus ejus suarum precum domicilium collocare ; neque ullum esse audivimus vel infimæ conditionis , qui non illum quem supremum dignitate suspiceret , parem sibi facilitate experiretur. Privatorum duntaxat esse ajebat sibi & suis vivere, se publicæ luci expositum velut candelam aliis lucere debere , sibi consumi. Quid ? quod semper ille in publica territorii nostri corona , prudentiâ superiori trium-

triumpharit; nosque, velut à Sole minora sidera, consilium accipere potuimus; & qui aetate ei non cedebant, sententia tamen libenter. Et ejus tandem facundia, patriæ sibiique non morituram apud exterros famam conciliatam, satis enarrat? plus cogitationi hic relinquendum, quam sermoni concedendum est; siquidem multa de Te N. N. dicere possumus, sed nemo satis. Si tamen has lugubres nostras admittis gratias, agit tibi agetque immortales patria pro consiliis & ornamento; agunt senatorum subsellia pro prudentia; agimus nos pro fama & laude: & tibi simul illustris familia gratulamur, quod tantum viri decus protuleris, quem imitari possumus omnes, admirari debemus. Prohibe jam cadentes lachrymas, ac aeternæ Numinis voluntati defunctum concede. In hanc necessitatem nascimur ut moriamur; serius autem citius ad illum pertinet ejus arbitrio totus componitur orbis. Juvenis quidem Dominus N. vixit, at senex mortuus est, si non aetatem annis, quod hominum est, sed recte gestis & virtutibus, quod Heroum est, censemus. Quanquam, quid vixit? quid mortuum dico? adhuc vivit, vivetque non in hoc mortali corpore fortunæ & calamitatum theatro, sed in animis cordibusque omnium; mortalitatem depositus; vitam non exuit sed mutavit. Dixi.

Q U A S T I O II.

Quomodo construitur oratio in qua gratiae aguntur nomine defuncti hospitibus,

Similis in multis esse haec oratio priori debet, ita tamen texi solet; Primo, ponitur aliquis discursus de morte, aut de miseriis humana, aut de vita præsenti; aut ex abrupto describitur

Ad ho-
spites
gratia-
rum a-
ctoriæ
nomine
defun-
cti.

bitur dolor propter defunctum ; aut quocunque alio modo supra in præcedenti quæst. dicto inchoatur. Secundo, instituitur laus defuncti. Tertio, fit gratiarum actio hospitibus, qui funebri pompæ adesse voluerunt , sive per se , sive per legatos missos ; & fit re promissio obsequiorum in alia lætiori necessitate & occasione. Quarto, fit invitatio ad convivium funebre.

Nota.

Nota quod plerisque in locis inter Magnates legati mitti soleant , qui nomine eorum perorent : illis ergo cum gratiæ agendæ erunt, prioribus dignitate prius respondendum erit.

Praxis.

**Gratiarum
actoria
ad hosp.**

Et non ille latissime humanæ imbecillitatis imaginem explicuit , qui duarum vocum angustiis inclusit elogium , & vivam mortem vietam hominis appellavit N. N ? Omnino non morituri sed morientes vivimus , alternisque momentis vita & mors dies & annos sibi partituntur. Ruina & perennis fuga est tempus quod vivimus. Labitur infans in puerum, puer in juvenem, juvenis in virum, vir in senem ; & sic omnis rerum humanarum historia est interire. Atque utinam hoc ordine constanter procederet negotium , & ultimus qui omnes consumat dies nonnisi cum senectute incumberet: sed cæca mors nescit discrimina , & latronis mors quidquid obvium est diripit, juxta maturos immaturosque invadit , eo solum nomine quia mortales. Ecce recens ante oculos exemplum Dominus N. cuius si recte gesta & virtutes consideramus, non immature obiit; si annos & desideria omnium, eheu nimis immature !

Ut enim famæ satis , ut satis immortalitati vixerit ; nobis certe non satis, non satis patriæ, non

non satis bonorum votis, qui cum tot immortalia gerentem viderent, vix censere volebant mortalem. Fuit benigniore natus genio, & cœlo liberali, utpote in quo natura parens nimum permiserit sibi cum genuit, quandoquidem unum habere concessit ea quæ vix multis concessit. Cum Sidonio dicam, *Natura, virtus, fortuna, in eo sibi compendium fecerant, & nobilem nobiliss. Heroum epitomen.*

Et quis non in illo *Aristidis* justitiam suscepit? quis non *Lycurgi* prudentiam admiratus est? quis non *Alexandri* magnanimitatem? *Iulii Cæsarū* fortunam? imperterritum in adversis *Catonis* & *Pompeij* pectus vidit, coluit, adoravit? Nemo illo incorruptior; nemo in negotiis agendis aptior; in gratificando humanior; in bene de aliis merendo paratior. Non sibi sed patriæ natum sciebat; quare, quod *Themistocli* *Miltiadis* tropæum, hoc illi amor Reipubl. fuit. Vigilabat, dormiebat, & patriæ cura semper versabat animum; cuius publicam quietem privata inquietudine dicebat sanari oportere. Et audivit illius ex ore verbum aliquis, quod religionem, quod cœlos, quod famam violaret? Sane nihil virtuti ipsius arduum, nihil impervium fuit; quod autem in pietatis & religionis amore præcipuum est, nescivit velle quod velle non debuit. Sint igitur multa quæ luctum familiæ & patriæ mitigare possint, N.N. illud grande & magnum doloris solatium, Dominum N. sub onere Reipubl. fractum occubuisse. Quanquam & serenitas & tranquillitas qua supremum clausit diem, quanta & qualis? Deus immortalis! quam non perturbate, quam suaviter! In morte sibi vel maxime vivere videbatur, qui dum viveret, assidue sibi moriendum esse cogitabat; ut minime illius vita

mori

mori obliuione possit, cujus vel ipsa mors vi-
sit immortalis. Sed quæ jam vobis gratiæ refe-
rantur Domini Hospites, &c. quod supremo-
amicitias & Christianæ pietatis officio egregie
perfuncti frequenter confluxeritis, ut diem
hunc patriæ & nobis luctuosum vestro etiam
dolore levaretis: revera amici, revera vicini, &
usque ad summam fatorum urnam in amore
constantissimi. Faxint superi ut hanc obsequio-
rum industriam lætiori occasione compensare
liceat: ad hoc prompti & alacres animos & cor-
da consecramus. Interim ut mutuus dolor mu-
tuo convictu melius mulceri & profigari pos-
sit, post lugubrem laborem ad lugubre con-
vium N.N. Dominos invitamus.

Sententiae huic materie servientes.

Vno eodemque ubere vitam mortemque fugimus.
Epictetus.

*Non est res magna vivere, magnum est honeste
mori.* Seneca.

Nemo unquam mortalium erravit ad sepulchrum.
Idem.

*Alia vos ô Reges aula deducit in sepulchrum, vi-
mis, putredo, tenebrae.* Gerf. Paris.

Quem Dii diligunt adolescens moritur. Plaut.

*Optima quæque rapit mors, pessima quæque relin-
quit.* Homerus.

*Puer centum annorum moritur, & peccator cen-
tum annorum maledictus erit.* Iesaias c. 65. v. 20.

Mors ultima linea rerum. Horat.

Somnus frater mortis. Senec.

Mors medicus malorum est. Aesch.

*Mors terribilis est iis quorum cum vita omni-
exinguuntur, non quorum laus emori non potest.* Ci-
cero.

Mors nobis quasi saxum Tantalo impende-
Idem.

Impie & impudenter vivere non tantum est male vivere, sed diu mori. Democrat.

Undique eadem est via ad sepulchrum. Diog. Nos accendimur & extinguimur, medio tempore aliquid patimur. Senec.

Quoniam vita qua fruimur brevis est, memoriam nostram quam maxime longam efficere studeamus. Salustius.

Tota vita discendum est mori. Et, Nullius rei difficultor est scientia quam vivere. Seneca.

Cogites velim mortale corpus nos habere, sed gloria & laudibus fieri compotes immortalitatis. Illocrates.

Bene moritur, quisquis moritur cum lucrum facit. Euripides.

Post mortem non opuscula sed opera pensanda memorimus. Plutar.

Non vivere bonam est, sed bene vivere. Et, quid est novi hominem mori, cuius tota vita nihil est aliud quam ad mortem iter? Et,

Quisquis ad vitam editur, ad mortem destinatur. Seneca.

Illi mors gravis incubat, qui notus nimis omnibus, ignorans moritur sibi. Sen. Trag.

Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitae, & tunc cum crescimus visa decrescit: & hunc ipsum quem agimus diem, cum morte dividimus. & Vir fortis & Sapiens non debet fugere ex vita, sed exire. Et, Quidquid egeris tunc apparebit cum anima mea. Et, Omnes eadem conditio revinxit, cui nasci contingit, mori restat; intervallis distinguimur, exiit aequamur. Seneca.

Commorandi nobis diversorum natura, non manendum dedit.

Ex vita discedendum est tanquam ex hospitio, non ex domo. Cicero.

Mibi nec diu irnum videtur illud in quo aliquid

est extremum. Et, *Vestra quæ dicitur vita, mors* Seneca.

Nunquam bono quidquam mali evenire potest, nō vivo nec mortuo.

Iustus mortem cavet, non pavet. Bernhard.

Non potest male mori, qui bene vixerit. August.

Compendium est male agentibus si cito moriantur. Ambros.

Inopi quanto longior vita tanto plus supplicia. Tacit.

Tota vita hominis usus est dies. Fabius.

Non est ullum majus solarium moris, quam ipsa mortalitas. Seneca.

Mala mors putanda non est quam bona vita putescit. August.

Mors vitae est testimonium. Ambros.

Cui peregrinatio dulcis est, non amat patriam. August.

Non domus est hoc corpus sed hospitium, & quod breve hospitium, quod relinquendum est ubi gravem esse hospiti videas. Seneca.

Sicut mali nascuntur ut moriantur, sic boni nascuntur ut vivant. Guevar.

Vir bonus etiam si moritur, vivit; vir malus jam si vivit, moritur. Idem.

Mundus est taberna fortunæ, in qua omne mendacii genus suspectum est. Et, *In Fortunæ nundinis nihil nisi mendacia venduntur, nihil nisi nostri timores stipe solvitur, nihil ad pondus & mensuram datur.* Idem.

Viri Sapientes, magis duos vite hujus dies feliciter quam ducentos fortunæ adversæ formidant. Idem. I.3. cap.44. Et,

Non minus egent consilio felices in rebus secundum quam auxilio miseri in rebus adversis. Et,

Maximum ultionis genus quo inimicos nostros

afficimus, est, ut eos diu vivere sinamus. l. 3. cap. 51.

Et,

Mors est verum per fugium, perfecta sanitas, portus securus, integra Victoria, caro sine osse, pectoris sine spina, frumentum sine paleis. Et,

Vita innocens mortem reddit securam. Et, Immoderatum in vita risum largus in morte ploratus sequitur. l. 3. cap. 53.

Quod Phœnix inter aves, hoc filius inter homines qui patris mortem non exoptet. Idem.

Divitiae, adolescensia, soliudo, libertas, sunt quætor pestes quæ vivos occidunt, mortuos infamant. Idem l. 3. cap. 55. Et,

Pauper ut requiescat moritur, dives ut crucietur. cap. 56. Et,

Soli felices appellandi sunt, qui ex hac vita Deo et hominibus non invisi discedunt. Ibidem. Et,

Germanus et minime ingratus filius, quo die patrem in tumulum durum miseris, eo ipso die illum sepelire in tenero corde debet. l. 3. c. 59.

Ita vivere hominem oportet, ac si post horam et se migrandum. Difficile est tacere cum doleas. Lant. l. 7. Cicero.

Loquacissima res est homo infelix. Philos.

Non ii optime vixerunt qui diutissime, sed qui mortissime. Varro.

Quo facilius obrepat mors, sub ipso vita nomine. Seneca.

Qui est hodie, in eum qui eras erit morietur; et ubi fuit, in eum qui hodie est moriuntur est. Plutarch.

Vita Comœdia est, cuius Epilogus mors est,

Vita Græcis Comœdo-Tragedia est, nam misera habiles tristia; Porphyrius matrimonium etiam sic appellavit.

*Quomodo fabula sic vita; non quam dixi, sed quae
bene acta resert.* Seneca.

Congenita sunt sibi prorsus vita & dolor. Philo-
mon.

*Vite humana acceditur perpetuo cantilena, Eja-
Eheu!* Plutar. ex Aristoph.

Ad majora natus sum quam ut terra serviam. Phi-
losoph.

Apophthegmata.

Home *Clemens Alexandrinus hominem esse cithara-
cithara.* dixit: In Orat. contra gent. Pulchre; nam sicut
cithara è variis chordis, ita homo ex corpore &
anima, opibus, honoribus compingitur; et
quibus tamè omnibus una harmonia sit in
laudem Dei, patriæ, sui: rumpitur hæc cithara
dolore & morte.

**Braxil-
lus mo-
riturus** frequenti visitaretur & deploraretur; propter quam
riturus se laetari dicebat. Primo, propter bona conscientia &
ob qua-
stionum. Secundo, quod tantos viros suam moritu-
tuor la-
tatur. lugere videret. Tertio, quod 60 annis Reipubl. &
aliis prodeesse studuerit. Quarto, quod culum que-
debuit aëris, præstiterit semper; denique subjunctione
go mihi hodie vitam exordiri videor. Diogenes
Laertius in vit. Phil.

**Mundus
ruina.** *Isidorus Pellusflot.* vocabat Mundum perpetuam
ruinatum ruinam. Macrob. Saturnal. I. 2. c. 21. Al-
lus puto ad Ethnicorum veterum consuetudinem, qui Deum suum non in forma humani
depingebant, sed in forma baculi simplicis, ap-
pellabantque hoc idolum *Jupiter Tigillus* scilicet
Fulciens Dominus, quasi humana omnia adi-
terium ruentia fulcire Dei munus continu-
sit.

**Jupiter
Stator.** *Huc pertinet quod Romulus Iovis effigiem
Capitoli posuerit, cum titulo, Jupiter Stator.* In
manu baculum hic Jupiter habebat, ut eo ful-

ret Novam Romanam: sed Sempronius consul ibi-
dem iussit Vulcanum locare, quasi dividentem Iovis
baculum in baculos minorēs pro aliis Dīis; v. g. in
sceptrum pro Pluione; in tridentem pro Neptuno; in
clavam pro Marte; in caduceum pro Mercurio; &
lemma adscripsit, ET VOS FULCIUNTO.
Quasi diceret, vos minores Dīi, id est, vos Do-
mini, terreni Prīncipes, Magnates, simul cum
Deo fulcite ruentem mundum; nam sceptra
vestra participant à sceptro Dei.

Adde hic, quod in Italia alieubi in templo de-
pictus sit mundus rotundus, quem duodecim
baculi sustentant, lemma subscriptum est, Pra-
dicatio Evangelii, ac si duodecim Apostoli verbis
suis velut baculis teneant orbem.

Aurelius Imperator moriturus dixit, Ex om- M. Au-
ribus que habui & possedī, duo tantum habeo, nimi- relius,
rum quod Deum offendicū crucifixum, & dolorem quod
vixi tempus impendi. Guev. I. 3. c. 56.

Secundus Philosophus interrogatus quid esset Mors
mors, respondit; Est somnus eternus, dissolutio quicquid
temporum, divitium pavor, pauperum desiderium, ine-
viabilis eventus, incerta peregrinatio, latro homi-
nis, somni māser, umbra vite, discessio virorum, om-
nium resolutio, laborum finis, cupiditatum clausula,
improborum carnifex, bonorum præmium. Idem I. 3.
c. 51.

Epaminondas mortem fortium virorum otium esse Epami-
nondus, improborum vero & ignororum laborem. Ly-
costen.

Plato dicebat, vita nostra sicut flamma flupē à mi- Plato.
nino vento extinguitur.

Homo est vas quassum & fragile, est corpus in om- Homo.
nem fortuna contumeliam projectum. Seneca.

Alii dixerunt hegminem esse calamitatis omnis
hospitium.

Mors. *Mors bona est laboris corona, felicitatis porta, vita janua.* Bernhar.

Philip-
pus. *Philippos Maced. Rex. cum consuluisset oratum quomodo posset senex fieri; responsum accepit, Vita quadrigas. Quo audito primum edidit, ne ullus in regno suo quadrigis uteretur: deinde, cum montem audivisset nomine Quadrigam, cum suffudit & evertit. Sed Pausaniam in capulo gladii quo eum occidit, quadrigam habuit cœlatam.* Val. Max. l. 1. c. 8. Ext. n. 9.

Venus
quaatuor
cygnis
vehitur. *Dicerem ego si vis ad maturitatem pervenire, vita quadrigas, sed Venus. Venus quippe juxta Poëtarum opiniones, quatuor cygnis vehitur; & secundum Bernhard, luxuriæ currus quadriga volvitur vitiorum: Ingluvie ventris, in honestate sodalium, molitie vestium, otii soporisque resolutione.*

Crœsus *Crœsus dives, an Socrates sapiens, respondit; Is Socratis vita Crœsus, in morte Socrates.* Beslaus in coniontes.

Gorgias *Quæsitus olim Gorgias Leoninus orator jam senex, an mortem æquo animo ferret si è vita Leoninus vocaretur, respondit; Ex putri & defluente domus cula non invius discedo.* Lycoſt.

Severus. *Severus Imperator vivo sibi loculum paratus jussit, cui se interdum includens, sic illum alloguebatur; tu & locule virum capies quem orbis non capit.* Xiphilin.

Religio-
fi Tur-
cici. *Religiosi quidam in Turcia incedunt per plateas portantes specula, porrigitque obviis, & dicunt; inspice & vide quis sis.* Annales Turcici.

Zeno. *Zeno philosophus cum ab Apollonis Oraculo sciscitaretur, quomodo posset vitam bene agere; responsum accepit, mortuos consule, & ab illis quid sit faciendum disce.* Laertius l. 1.

Anti-
sten. *Aniſthenes à discipulis quæsitus quid esset mors, duos circulos fecit, & hoc esse mortem affir-* mayin

navit. Idem. Interpretati sunt illi, unum circulum esse corpus, quod dicitur unde incepit, nempe ad terram; alium circulum esse animam, quæ etiam suum terminum quærit.

*Nabathæi Reges non in Mausoleis sed in simo se-
peliabantur; nec aliud sibi occini præter hæc ver-
ba voluerunt, Pulvis pulveri, simus simo traditur.* Nabathæi
Reges in
fimo se-
pul.

*Iidem Reges ante pectus loco signaculi mortem
gestabant; cum inscriptione, Mater bonorum, no-
verca malorum, Reinertis.*

Apud Scythas in coronatione Regin spargitur Scythæ.
terra & cinis, & simul hæc verba elicuntur; *Hæc
tua est origo, vide ne quid superbe agas.* Idem.

*Nicolanus Medicæus Princeps cum post multas Medi-
expectationes filium accepisset, lacrimans in caus.
hæc verba prorupit, *Et tu fili ad ferendas hujus se-
culi calamitates advenisti.* Idem.*

*Justinus Imperator jubebat sibi lectum conspergi Justin.
pulvere, & lacrimans dicebat; Ecce nunc in pulve-
re dormiam, quoniam pulvis sum, & in pulverem
convertar. Cedrenus.*

*Apud Albanos si masculus nascebatur, ad fines ei Albani.
militaria munera offerebant, cum his verbis; Ar-
meris miser, quia ad bellum non ad otium venisti.
Crispinianus.*

*Marcus Antonius Senator Romanus cum Tyra-Marcus
mides Ægypti lustraret, ad suos dixit; omnia tempus Anto-
devorat, omnia consumit; sola gloria laborum no-
strorum cum tempore intercidere non potest; hec ut
eternum duret, vita est anteponenda. Comineus.*

*Epaminondas dux Thebanus, accepto lethali Epam-
vulnere, cum universa civitas ad corpus ejus af-
flueret, de præmio laborum rogatus dixit, nul-
lum aliud volo quam memoriam mei. Sollicite iti-
dem quælivit an clypeus salvus superesset; & postula-
cum superesse audivit, dixit; nunc latus morior verat.*

*hoc salvo, quo salvo lætus vixi: Epaminondas dux
vester nunc vivere incipit, quia sic moritur. Ly-
costen.*

Democritus Philosophus mæstum Darium Regem ob mortem conjugis consolaturus, vitam defunctæ se restituturum promisit, si modo tres illi homines invententur qui nunquam lugubri vestitu usi fuissent; quæsti tres in tota Persia, & non inventi; tum ille ad Regem, vides, & Rex, quam inevitabilis sit omnibus fati necessitas; nefas est descre quod nefas est denes qui vitare. Idem. & Julianus in Epist. ad Ameri.

Jugubria non sumpfissi. Ferdinandus Rex Castell. ubi ab Isidoro intellexit vicinam esse horam mortis; regio habitu induitus ad templum concepsit, ibique consiskens ad altare, purpuram, sceptrum, coronam, torqueum, annulum, & omne regium vestimentum exuens depositus, dicens; Domine, Regnum quod a te accepi, tibi restituo, colloca me in aeterna luce; sic mortuus ibidem. Plut. in conviviis Sapientum.

Ptol. *Ptolomæus Philadelphus Egypti Rex inter ma-*
Phil- *dias epulas mortui cranium semper habuit, & à mi-*
delphus. *nistris hanc sibi vocem dici voluit; inspice Rex &*
cogita te tales aliquando futurum.

Xenophonti sacrificium peragenti cum nunciatum
effet majorem natu filium occubuisse in prælio, ca-
ronam regiam primo depositus, quæsivitque quoniam
modo occubuisse; ubi ergo audivit fortissime pro pa-
tria pugnantem occubuisse, depositus capiti coronam,
et testatus est se voluprate majori perfundi quam
dolore. Lycosten.

Basilus. *Basilus Episcopus sibi vivus construxerat sepulchrum, sed imperfectum reliquit consulto: cum ergo profestis diebus Episcopali pompa cogebatur uti, puerum destinavit qui subinde occlamaret; Pater mortem cogita, & sepulchrum tuum perfici jube.* Marlia. c. 26.

Lips. *Lipsius decubitus dicebat semper, ad lectum ad lethum. Drexel.* Caro-

Carolus Magnus cum in extremo mortis articulo Caro-
constitutus, à suis rogaretur, quænam insignia se-
lus M. pulchro affigi vellet, respondit, Sola mortis insignia
sculptantur; hæc est enim regina illa potens, quæ om-
nes meas vittorias in nihilum redegit, & de meipso
victore triumphum agit, hac adscriptione, Sola mors
omnia æquat. Gregor. Turo. lib. Histor.

Diogenes Cynicus cum aliquando curiosus sepul- Dioge-
chra inspiceret, ubi defunctorum ossa cernebantur, nes ad
Alexandrum M. obviam habuit, & cum ille percun- Alex.
saretur, quid inter mortuos ageret? in hac ossium
congerie patris tui Philippi calvariam quæro, sed à
ceteris dignoscere non valeo. Laërtius.

Musonius Philosophus interrogatus quisnam aptior Muso-
modus ad diem ultimum feliciter claudendam, re- nius.
spondit; Vive ut cras moriturus. Marl. c. 25.

Hieroglyphica & Symbola.

Alphonsus Arragonum Rex in symbolo dicitur Alphon-
habuisse coronam, in cuius ambitu hæc inscri- si coro-
ptio exstigit: *Artifex cudit, Deus ludit, imponen- na.*
do, deponendo. In fronte coronæ pominum erat po-
Smaragdinum; cum lemmate, *Æstate prodor, mum.*
autumno probor, hyeme perdor. Manus tenens in Manus,
filo orbis globum; cum lemmate, *Tenui pendentia*
filo. Topotius.

Candela ardens, cum inscriptione, *Dum alii Candela-*
prosum, consumor.

Brachmani certis temporibus solent mittere Brach-
vicinis regionibus arefacta folia cum his verbis: man.
Talis est vita hominum, qualis foliorum. Drexelius Folium.
in Prod. æter.

Iohannes Dux clivie habuit in symbolo lilyum, *Lilium.*
cum inscriptione, *Hodie aliquid, cras nihil.* To-
potius. Hinc in tumbris antiquorum exprime-
bantur lilia & rosæ.

In sepulchris juvenum ac puerorum apud Ger- Germ.
manos erat olim hæc inscriptio per interrogatio- antiq.
Sepul.
nem inscrip.

nem & admirationem, *Et mortuus est?* In senum vero Epitaphiis erat eadem cum periodo seu puncto, *Et mortuus est.* Drexel. in prod. aetern.

Scipio.

In exequiis *Scipionis* celeberrimi Marsalci Galliae, ante tumbam caduceum prætulerunt, è cuius manubrio tria lilia pullulabant, utpote stemma Galliae; per medium vero caducei erat inscriptio hæc, *Non genere tantum, sed ore & n* *Scipio.* Tomachor.

Calva-

Duæ calvariæ jacent; una inter sceptræ & cor-
tix duæ. ronas, alia inter ligones & rastra; inscriptio, *Hū*
discerne regem à rustico. Sond.

Sol.

Persæ in tumbis sculpebant Solem, cum lem-
mate, *Orietur.*

Phœ-
nix.

Antiqui Ægyptii Phœnicem in sepulchro post
fata superstitem sculpebant; cum lemmate, *Evo-
labit.*

Athe-
niens.

Athenienses in monumentis scribabant ciphras
multas, cum lemmate, *Ignorans.*

Avis quæpiam reperiri dicitur, quæ uno dun-
taxat die vivit, mane nascitur, vespere moritur:
Interea vero aliarum avium nñlos pervolitat, &
singalarum voces ac cantus addiscit, canitque
jam ut turdus, jam ut philomela, &c. Hæc avis
symbolum solet esse hominis cito morientis;
cum inscriptione, *Non diu sed satis.*

Ale-
xand.
M.

Alexander M. de se dicere solebat, *vixi satis,*
quia non annos sed triumphos numero; metior me non
ætate sed perennitate.

Pausa-
niae mo-
Vita ho-
minis
vena-
tio;
Orphe-
us.

In monumento *Pausaniæ* depicti erant canes
multi insequentes feras diversi generis per cam-
numen. pos & sylvas; lemma, *Venatio.* Circa. Nempe vi-
ta hominis venatio est, & saepe dum capere volu-
mus, capimur.

In *Orphei* sepulchro inscripta erat hæc unica
vox, *Lusit. Marl.*

In monumento cuiusdam Eleemosynarii
scriptum

scriptum fuit, quod dedi habeo, perdidit quod ser-
vavi.

Egyptii inter convivia mortui caput circum- *Aegy-*
ferunt, & convivatoribus ostendendo dicunt, prius.
comeditate tales futuri. Plutar.

Habuit quispiam ampullatus homo ex super- *Elati cu-*
bia potius quam ex scientia pro symbolo, in *jasdam*
stemma hanc unicam voculam, *Omnia.* Cui ob- *symbo-*
lique tumorem castigando quispiam adscripsit *lum.*
literam *S* ante *O*, & legenda fuit vox *Somnia.* O *Angusti-*
bene! humana *Omnia* sunt *Somnia.* *la fragil-*

Egyptii notaturi eum qui rebus hujus vitæ fi- *hum.*
deret, spemque suam in fragili poneret; *hominem* *symbol.*
manu anguillam tenentem pingebant. Pierius. nam *Homi.*
mundana instar anguillæ elabuntur è manibus, *vita na-*
nec teneri possunt. *vis inst.*
Isabelle

Alii vitam hominis notaturi, navem pingebant cujus clavum Deus gubernaret. *Arrago-*
nix Re-

Isabella Arrag. Regina in symbolo habuit *gina*
duos flosculos, unus vocabatur *Selenitropos*, id *symbolum.*
est, flos lunæ; alter *Heliotropos*, id est, flos solis; *Mel*
cum lemmate, *Sequor & aeternum specto.* Brif- *moris,*
son.

Mortis symbolum olim mel fuit, vite vero fel- *symbol.*
Rhodigin. l. 28. *Nimirum, sicut apis est homo, &* *Mortis*
dum vivit, ex floribus virtutum mel aternaeatis *tem-*
colligit. *plum.*
Leoni-

Spartani templum Dææ Morti ex candido marmore dis ossa.
extruxerunt, in cuius postibus scriptum erat; Morti Clota-
matri perennis felicitatis. Pausanias. *rio Im-*

Leonidis ossa in Mausoleum sunt translata; cum imperatori
inseriptione, Speculum bene meritorum de patria. *à tribus*
Idem. *philoso-*

clotarius Imperator tres Philosophos quos à *ta hum.*
conflixi habuit interrogavit, quomodo posset *à quipa-*
vita humana optimè exprimit: respondit hotum *ra Ca-*
pimæ, pingendum esse florem curvophyli *Indici,* *ryo-*
phylio.

qui licet honore & odore cæteris præcellat, si cum tamen testudo subintraverit, statim arescit; cum inscriptione, *Tales opes momento pereunt.*

Phœnici.

Secundus suasit pingendum Phœnicem, qui cum ob plumarum pulchritudinem aves sibi sciat insidiari, noctu & interdiu volitat, nec tamen manus aucupis aufugit; cum inscriptione, *Tantorum laborum stipendium, mors.* Tertius suasit hominem pingi in mari naufragantem, suprà verò in nubibus aquilam & anconoram; cum lemmate, *Domine, ad te sunt oculi nostri.*

Et Naufraganti.

In *Caroli V. sceptro* stabat masculus manu tabellam tenens, cum lemmate, *Sic: infra vero mures ejas plantas atrodebant, cum inscriptione, Iacebis.* Idem Imperator dicitur annulum habuisse cum horologio, in quo carbunculus instar indicis horas indicabat; bicolor autem fuit hic carbunculus, & lucida parte diem, nigra noctem denotabat. lemma fuit, *Vertimur, id est, carbunculus in carbonem.*

Henrici Galliz Regis virtus adoratio.

Henricus Rex Gallie sic vitam suam ordinaverat; octo horas legebat, octo orabat, octo dabant corpori & Republica. Sedenti ad mensam tres orbes apponebantur; in primo orbe Crucifixus; cum lemmate, *Cibus cordis*: in secundo liber; cum lemmate, *Cibus mentis*: in tertio panis; cum lemmate, *cibus venoris*: supra mensam ex tholo pendebat alauda; cum inscriptione, *calum cane, terram tace.* Loco horologii utebatur cedula, quæ viginti quatuor lineis distincta, viginti quatuor horas diei ac noctis continuo ardens indicabat. *Annales Galli.*

Alauda;

Adverte hic, quod alauda cum in terra sedet, tacet; cum volat in altum, canit: unde bene ille, *Deum lauda, non sicut alauda*: Cassiodorus. *à terra tē elevasti, Deum laudare cœpisti; ad terram*

terram redire noli, ut alauda redit; justorum enim via crescit non decrescit.

Urbis Parisiensis insigne *Salamandra*, nimirum in medio flamarum; apposita hac nota, mandr. circundor sed non uror.

Struthio aspicioendo ova, sovet; cui apposite Struthio. Academicus, *Ex visu salus*. Idem cap. 6.

Italianus Imperator gerebat in stemmate regio aquilam sagitta percussam quæ confecta fuit ex ejusdem plumis; addita notula, *ex ipsa contra ipsam*, id est, ab ipsa nascitur quod illam perimit. Ita mors ex peccato, at memoria mortis occidit peccatum; unde merito dici potest, *Ex ipso contra ipsum*.

Pulchrum etiam symbolum humanæ vitæ Lapis potest esse lapis ille pretiosus, quem, authore Alex. Dorotheo, Angelus dedit *Alexandro M. paradingredi quærenti*: hic enim lapis omnes alios pretiosos in bilance superabat, etiam simul positos; conspersus vero pulvere minimo, minima pluma levior fuit. Hunc lapidem pulvere obsitum in symbolo habuit *Alfonso Aragonie Rex*, cum lemmate, *in pulvere non Rex*.

In *Alexandri M. tumulo* fuit *Asia & Africa* ligata catenis; cum lemmate, *Victoria Alexandri M. tumulus*.

Exempla, & reliqua supelleæ.

Olympiae visa est nox in figura & habitu mœbri, quæ puerum album dormientem dextra tenebat, & sinistra nigrum dormienti similem. Primus appellabatur *Somnus*, alter *Mors*; uterque *Noctis filius*. Pausanias.

Apud *Hispanos* mos fuit, tot hastas figere circa sepulchra, quot hostes quis intersecisset. Veridieus.

Apud *Scythas* qui victor fuisset in bello, & vi- Scythæ. vus debuit bibere ex aureo scypho, & super mortui

mortui sepulchrum aureus appendebatur scyphus. Idem.

Regina Amalus. *Reginam Amalusiniam sic descripsit Cassiodorus lib. 1. Si prudentem quaeris, haec fuit; si fortem, nulli cessit; consilio optima; religione nitens; prole beata; ubique chara. Epitaphium ei tale fecit, *Casta vixit, lanam fecit, domum servavit.**

Tessalia. *Tessalia funeri matris suae cum adesse non posset, misit spongiam lacrumis plenam, cum lemmate, *Corde & lacrumis prosequor. Appianus.**

Libitina. *Romani in medio foro statuam Libitine posuerant, ut transeuntes, ementesque & vendentes mortis monerentur. Rosinus.*

Sybarites. *Sybarites ut melius voluptatibus indulgerent, plectebant eum morte qui mortis mentionem fecisset. Solinus.*

Mortuos defi- terdi- cum. *In principatu Tiberii, sub poena capitali interdictum erat mortuos defiere; ipsæ matres flentes super mortuis filiis convictæ necabantur. Tacitus l. 5. annal.*

Mos in corona quendam uisitatus. *In coronationibus Imperatorum hujusmodi genus usitatum fuit, ut eo ipso die quo capitio corona, manibus sceptrum Imperiale imponebatur, egregius sepulchorum fabricator, tres diversos lapides, *Alabastrum, Iaspidem, & Porphyram* afferret, ut ex illis habito delectu, sepulchrum construeret; alia voce in clamans, *Elige ab his, ex quo, Augustissime cæsar, ipse tibi simul me fabricare velis.* Claudio Parad.*

Philip- pus Ma- cedon. *Philippos Macedo puerum habuit in aula huic tantum muneri destinatum, ut quotidie ad eum ingressus tale quid proferret; Memoratio, *Rex, te esse hominem: tunc Rex miseram conditionem considerans, tales è pectori effundebat voces; bene miserum! homo sum, & proinde mortal is, ac in uestigium redigendas.* Aelian. l. 5. c. 15.*

Egyptii dum Genio indulgerent, *Ofrim Re-* *Egypt.*
gem in aurea tumba circumferebant. Plutar. *tii.*

Domitianus Imperator invitatos ad convivium, Domi-
in palatium nigro panno obductum induxit, u-
bitantum duas ardebat candelæ, & quemlibet
*loco solii in tumba collocavit; dicendo, *Vive**
memor lethi. *Xiphilinus.*

Macrobius Æthiopæ populi, defunctorum sta- *Æthio-*
mias ex auro vel argento vel ligno erigere so- *pes.*
lebant, ut ita memoria defunctorum in animis
conservaretur: his vero statuis excavatis inclu-
debantur cineres defunctorum. Is autem qui
sanguine proximus defuncto fuit, eam statuam
domum deferebat, & vitro pellucido include-
bat; cæteri vero ad fines, primitias frugum sua-
rum, & alia plurima singulis annis offerebant.
Ctesias apud Diod. Siculum.

Galatæ superstitionem habuere, ut quam- *Galatz.*
primum exspirasset aliquis, varias ad eum literas
& scripta destinarent, que ipso sepulturæ die una
cum corpore cremabant. Alex. ab Alexandro L. 3.
Credebant literas à mortuis in alio mundo
legi.

Lacedæmonii, ut juventutem ad majorum imi- *Lacedæ-*
tationem accenderent, defunctorum Heroum monii.
imagines in ære vel marmore ad vivum expri-
mebant, in senatuque exponebant singulas cum
suis elogijs, & hoc lemmate; si fueritis sicut isti,
eritis sicut isti. *Bessæus.*

Abrahamus Craelius cosmographus scribit ossa
quandam gentem esse, quæ ossa mortuorum mortuo-
loco nummorum habet, iisque urit in eumen- *rum di-*
dis vendendisque rebus, loco auri; & ea ossa lo- *vitæ.*
co divitiarum habet. *Tyran-*
nus ex

Tyrannus quispiam sibi ex ossibus mortuo-
*rum organa sicut curavit; dicens, *Salus regum**
mors hostium est. *ossibus*
organæ
fabricæ.

Idem

Idem Tyrannus capita occisorum in arborum ramis, horto suo delicato, pomorum loco appendebat; in vestibulo autem horti scriptum erat, *Bellaria Matri.*

Vitæ brevitas. Philosophus quidam rogatus ut suam vitæ brevitatem sententiam daret, tacens, in orbem se gyavit. *Phocylides.*

Symbolum humanæ vitæ humanae. Alter philosophus parumper subsistens, deinde se abscondit, & hoc esse optimum symbolum humanæ vitæ dicebat. *Lycosten.*

Cranium Nicæphori. Ex cranio *Nicæphori* Imperatoris poculum formatum est, *Bulgarorumque* proceribus ab ipsorum Principe deinde propinatum. *Raderus in virid. Sancto.*

Romanæ. *Romani* ubi animam ægrotus exhalare cœpit, qui proximores erant, spiritum ejus egredientem ore apposito excipiebant. *Rosin. l. 5.*

Cupressus symbolum mortis. Apud eosdem cupressis signabantur mortuorum domus, quia sicut hæc arbor excisa non renascitur, ita ex mortuo nihil jam sperandum est. *Idem.*

Tubicines. Tubicines præcedebant funebrem pompam, qui canebant laudes & facta defunctorum; præferebantur etiam insignia honorum quos ges- sit, coronæque omnis generis quas meruit: præterea totius familiæ imagines in hastis & pecticis portabantur: *Servi à defuncto liberatae donati lacrantes, & pileati seu alba lana velantes capita, præcedebant ferebrum;* & hoc maxime honorificum fuit, familiam suam à defuncto honoratam fuisse. *Rosinus.*

Mus apud Romanos post exstum cadaver. Apud eosdem Romanos mos fuit, ut post exstum cadaver Præfica novissimum verbum illud altissima voce inclamaret, *I licet; id est, in licet jam domum;* quo dicto qui comitati funus erant, domum abituri extremum vale sic terocclamabant, *VALE, VALE, VALE!*

ut te ordine quo natura permisit sequentur.

Idem.

Episcopi Constantinopolitani ita olim gratula- Episcopi
bantur Imperatoribus, Imperator orientis, Impera- Con-
tori orientis: quæ verba etiam ab Imperatoribus flanti-
inter gemmas diadematis circumquaque scrip- nopol.
ta portabantur.

Severus Imperator moriens ultimo dixit, Severus.
tmnia fui, sed nihil prodest. Ælius Spart.

Ad Alexandri mortui corpus plures philoso- Philo-
phi confluxerunt, & super regio funere lamen- sophi
tati sunt. Unus dixit; En modo quatuor unarum lamen-
spatium ei satis est, cui spatioſſimus terrarum orbis tantes
non sufficit. Alter subjungit, Heri potuit Alexan- Alexander
der quos voluit à morte liberare, hodie seipsum non dri mor-
puit. Tertius aureum tumulum contemplatus, tui cor-
dixit, Heri ex auro fecit thesaurum, jam mutatis vi- pus.
cibus thesaurum ex Alexandro facit aurum: alii ali-
ter sunt lamentati. Petrus Alphonsus apud
Drexel.

Carolus rex Siciliæ cum in ultimis esset, hæc Carolus
locutus est; O vanas hominum cogitationes! ab mi- Rex
seri! honoribus delectamur, & cœlum negligimus. morri
Non dum capi vivere & jam cogor vivendi fi- vicinus.
um facere. Eadem me necessitas involvit que vi-
lisimum mendicum: vale igitur terra, vale; sed ab
aunam liceat dicere, salve cœlum! Lucius Marin.
de reb. Hisp.

Turcarum Imperatores cum quendam è Basia Turei-
suis & imperii proceribus perire volunt, literas cus Im-
ad eum sua manu scribunt, easque nigro holo- peratores,
lexico obvolyunt: harum literarum hæc sem-
per est summa; Mitte mihi tuum caput. Busbequius
de reb. Turc.

Pacuvius Syriae praefectus hoc in more habuit, Pacuvius
quotidie à cœna vino somnoque sepultus se vius.
in lectum ferri à famulis juberet, atque à flen-
tibus

tibus occlamari, *Vixit! vixit!* Applica; quod ille ex perversa consuetudine faciebat, nos pio & laudabili Christianorum more, cum Domino N. facimus: reddimus illi ultimum obsequium, extulimus in lectum subterraneum, restat ut acclamemus *Vixit*; nimirum ad decus familiae, patriae, Ecclesiæ, & gloriæ, &c. Causinus l. 4. Symbol.

Augu-
stus.

Augustus Imperator supremo vitæ die vocatos ad se amicos percunctatus est, ecquid videretur, an vitæ minimum bene transegisset? cum illi respondissent bene, subjecit ille, *Ergo plausum datur*. Suetonius in August. 99.

Moneta
Heros
dicta.

Tempore Severi Imperatoris reperta est moneta quæ *Heros* dicta est, in qua mirabilis ex-sculpta fuit figura; caput elephantis fuit, cum lemmate, *Humanitas*. Pectus delphini, cum lemmate, *Officiorum*. Manus castoris, cum lemmate, *Moderia*. Imago fuit Herois, significans virtutes quibus vitam suam ornare debet, ut laudi vivat immortali. Trebellius.

Henri-
co
Bavariæ Duci apparuit quispiam in eus dux pariete scribens hæc verba, post sex: *Henrius* *Bavariæ* moritum se existimans post dies sex, omni diligentia ad mortem se præparavit; transactis autem diebus sex cum salyus existeret, post sex hebdomadas mortem imminere verebatur, ideoque rursus sua disponebat, sed nec tum mortuus: quapropter post menses sex vitæ finem fore autumans, denuo paratus quasi moriturus; sed & tunc evasit incolumis: certissimè itaque post annos sex moritum se conclusit; sed ecce elapsi annis sex in Cæsarem eligitur, & hoc ei elongium adscribitur, *Seipsum singulis senariis superabat*, & post mortem identidem vivebat. Gracilis.

Philipus Rex Hispaniae moriens sic Philippum Philip-
III. filium instruebat ; *Fili, hoc assequutus fasti- pus Rex*
gum quod habui, hujus etiam lecti in quo me jam Hilpan.
rides memineris ; hic ut cernis subsistit omnis mundi
*gloria : sic vive, ut non amittere te regnum sed com-
mutare sentias.* Henric. Spondanus.

Georgius Dux à fratre Edwardo quarto An- *Geor-
gia rege ob suspicionem affectati regni jussus gius*
est mori, data tameu est ei mortis optio. Ille sua- Dux
*nissimam, inquit, mortem eligo ; labrumque vino Claren-
salvatico impleri præcepit, in quod se collocans, tix.*
*semel dulcissimum liquorem forbendo, se sub-
mersit.* Drexel. Prodom. cap. 3.

In Insula quapiam *Poguca* dicta, fons lauda- *Fons*
tur perennis & nobilissimus, cuius aqua epota, *mirabi-*
senes jam mortuis vicini rejuvenescunt : *Qui- lis effi-
cacia.*
*dam senex decrepitus eo se contulit amore vita,
potus & potus est ibidem aliquot dies, resum-
sitsq; robur virile, & florens domum rediit, uxori-
rem iterum duxit, & genuit filios.* Eusebius No-
vib. l. 6. c. 54. Hunc senem dicit se vidi se *Petrus*
Martyr.

Artemisia Regina *Mausolo* marito celebri- *Mauso-
num monumentum exstruxit, & à nomine viri leum.*
Mausoleum vocavit ; cineres verò viri cum vino
mixtos ebbit, ipsa vivum mariti sui sepulchrum
festa. Bessæus.

Ludovicus *Cortusius* Jurisconsultus Patavinus
adfunus suum musicos quinquaginta omnis ge- *Sepultu-
teris conduxit ; fere trum iussit ferri à duodecim ra tri-
virginibus viridi ueste ornatis, cum cantu lætro umpha-
li triumphali centum funeralibus stipantibus ;
comitante toto urbis clero & monachis omni-
bus, exceptis nigris, ne tristitia color lætitiam
funeris funestaret ; lachrymari testamento pro-
hibuit. Drexel. in prodom.*

Menan- *Menandre optimo Regi Baſtrorum in caſtris*
der Rex mortuo honorifice in civitatibus omnibus pa-
Baſtro- rentatum est : de reliquiis ipsius vehementer
rum. pugnatum est, & vix hac conditione pax stetit,
 ut singulæ civitates, parte æquali cinerum ejus
 ablata, monumentum ei statuerent. *Plutar.*

Diony- *Dionysii uxor & liberi contumelia prius affe-*
sii uxor eti, necati sunt, & cineres corum in mare diſſi-
& libe- pati. *Plutar.*

ri. *Hieronymus* scribit se vidisse duos conjuges,
Duo virum quidem, qui viginti ſepelivifſet uxores ;
conju- fœminam vero, quæ viginti duobus ſuperſteſ
 ges. fuifſet viris ; & hos matrimonium denique ſe-
 cum inivifſe. Expectabant homines avidiſſime
 quis horum prius moreretur, ſed mortua pri-
 mo fœmina eſt ; ergo maritus à populo totius
 urbis coronatus eſt, palmamque ferens manu,
 laureatus ante feretrum & omnem populum
 ibat, dum uxorem terræ commendaret. *Epift.*
 11. ad *Geront.*

Philip- *Philippus Macedo* moriens, ad proceres flentes
 pus rex & adſtantes dixit hæc ſolandi ergo; *Non morias,*
 Mace- *quia Alexandrum in quo vivam, in terra relinquo.*
 doniz. *Plutarchus.*

Edvar- *Edwardus I V. Rex Anglie* moriens, cum ei
 dus I V. Cancellarius dixifſet, an non doleret, quod
 Angl. tam ſplendida palatia & poſſeſſiones relinquere
 rex. deberet? respondit, oſtendendo filios, *Iſta pi-*
gnora erunt mihi eburnea palatia, in quibus habiabu-
quoad ſtabunt; & poſſeſſiones meæ erunt, ex quibus
fine ullo jam labore percipiam fructum. *Annales*
Angl.

Hippo- *Hippocrati aram* ſtaterunt Antiqui; cum in-
 eratis ara. *ſcriptione, Deo Vita.*

Galenus *Cum Galenus à quodam morbo lethali Anti-*
 morbo- *nuum Pium* liberatſet, (in quo depellendo Cesa-
 rum Im- *duodecim gemmas* hauiſit, quæ novem millio-
 perator. *nibus*

nibus constabant) Imperator medico suum dia-
dema dono dedit, dicens, *Antoninus Imperator
Romanorum, Galenus Morborum. Lampridius.*

Maria Vugarie Regina habuit aviculam ne- vita
mine *Vita*, quæ ejus moris est, à quo oculos a- Avis,
venit, signum est illum brevi moriturum; quem
vero hilariter intuetur, ei vitam longiorem
promittit: hujus aviculæ oculum hæc Regina
in annulo habuit, cum inscriptione, *Non gemma
sed Vita. Binetus.*

Athenienses Regibus suis sic precabantur vi- Athen.
tam; *Vince hostes armis, cives animis, corvos annis.*
Epit. variar. hist. or.

Lacedemones sic; *Dent tibi Dii largam manum*, Lacede-
longam fidem, longam vitam. Ibidem. mo.

Veneti sic; *Præcepse stfo tot annorum quo subdito-* Veneti.
ram. Ibidem.

Clementii VIII. Pontifici Romano ab initio Pa- Hotel.
patus obtulit quidam horologium, cum inscri-
pione, *SEMPER PRIMA, NUNQUAM
ULTIMA. Binetus.*

Franci recens creatis regibus offerebant for- Franci,
micam, in qua scriptum, *SEMPER SUPER-
STES. Epitom. var. hist.*

Lacones sic gratulabantur suis Ducibus, *Pelle* Laco-
norum, pelle morbum. Ibidem. nes.

In terra Saracinarum avicula nomine *Soroalles*
hæc duo propria habet; primo, quod à Domi-
nica Passionis ad Pascha, nec cantet, nec voliter,
sed veluti mortua extensis in crucem alis ad ra-
mos arborum pendeat; secundo, quod sub tem-
pus ecclipsis lunæ cor ei obrigescat, & oculi
velut nube quadam & caligine inumbrentur.
Camerarius.

Super uno Imperatore defuncto sic lamen- Lamen-
tabantur, *Viinam aut non nasceretur, aut non mo- tatio.*
niretur. Aurel. in mori. Imperat.

Augu- *Augustus Imperator capta Persia in plurimos*
stus. *sæviit: orauitibus veniam hæc unica vox occine-*
batur, Moriendum est. Sueton.

**Thra-
ces
natos
mor-
tuos
tident.** *Gens quæpiam Thracibus finitima, edito in-*
fante, cum amicis frequentibus plorant, comme-
plorant, morando sibi quantas hic calamitates p̄ferre
debeat; è contra defunctum hominem cum lati-
tia efferunt, recensentes, quam multis sit malis
subductus. Herodotus.

Idem fecerunt Cauſiani & Getæ; puerperia
luxerunt, funera plausu exceperunt. Stobæus.

**Saladi-
nus.** *Saladinus Ægyptiorum Regum maximus, cum to-*
tum Orientem subjugasset, Occidentem terruisset,
Asiam domuisset, totum denique orbem concuſſisset,
ut morti se jam vicinum vidi, mandavit ut statim
ac spiritum exhalasset, tunica interior p̄ omnes ci-
vitatis vicos in hasta circumduceretur, & à p̄æcone
alta voce inclamaretur; Saladinus Orientis flagel-
lum, Asie Dominus, omnium populorum terror, ex
omnibus suis victoriis in bello partis, tandem Regne
Morti cedens, nihil secum defert nisi unicum hoc in-
duſum quo in sepulchro operitur. Anton. p. 2. l. 17. c. 9.

Xerxes. *Xerxes innumerabiles milium copias colle-
 rat, quas cum lustrandi cauſa, in verticem mon-
 tis se contulisset, lachrymis obortis, suspirans
 dixit; centum abhinc annis nullus omnino superstes
 erit; omnes in cinerem redigentur.* Plutar. in vita
 Xerxes.

**Philip-
pus.** *Philippus Macedo cum palæstram in qua Greci
 luctabantur, ingressus esset, & inter luctandum
 ad terram prolaberetur; jacentis sui corporis
 imaginem in arena expressam videns, & quam
 parum loci occuparet considerans; jocando ince-
 pit dicere, O quam minimam terræ partem natu-
 ræ sortiti, orbem appetimus universum!* Marl.

**Brach-
mani.** *Brachmani cum ab Alexandro petiissent do-*
num

num immortalitatis, ipse vero respondisset ; rem proflui, filii, impossibilem postulatis, quia & ipse mortal is sum ; tunc protinus adjecerunt, cur ergo tam insana regnandi libidine flagras, ac si morti nunquam tributum soluturus?

Pictores ut mortis naturam exprimerent, illam proponunt nudam, lumine caesam, auribus carentem, & falce armatam ; nudam quidem, ut doceant, quod hinc nudi exire debeamus : cur lumine captam? quod in obvia quæque impingat, & sine respectu obruet : auribus caret, quia clamoribus non flectitur, lachrymis non moveatur, & ad preces humanas veluti rigida rupes sarcisit ; hinc à Pericle Atheniensium Duce Atropos (inexorabilis) nominatur. Porrò, quid per falcem quam feralis hæc Megæra manibus vibrat? quoniam mors omnia sola æquat.

Est commune mori, mors nullus parcit honori;

Debilis & fortis veniunt ad funera mortis.

Gregorius navigantibus similem facit mortaliū vitam ; videtur enim homines quiescere loco, ganti si & opinantur arbores, agros, scopulos moveri, at non milis vi sit, navis iter agit, cetera neutiquam moveantur. Greg.

Stultos Agrigentinos antiquitas nominavit, de quibus dicitur, *Agrigentini epulantur ut cras mori turi, edificant ut semper vici turi.*

Alphonsus dux Calabriæ Edvardo filio suo dedit in aureo clypeo zodiacum talem, in quo quatuor animalia picta erant : Primum erat cervus ; cum inscriptione, **D E U M T I M E.** (Cervus timet tonitrua & fulmina.) Secundum erat ciconia ; cum inscriptione, **P A R E N T E S R E V E R E R E.** (Ciconia senes parentes dorso suo portat ac nutrit.) Tertium erat testudo ; cum inscriptione, **D O M U M P R O C U R A.** (Testudo domum suam semper portat secum.) Quartum erat delphinus ; cum inscriptione,

OFFICIIS VACA. Delphinus alios pisces
fibi conciliat benefaciendo, non nocendo; nau-
tas præmonet saltu suo & lusu; cum tempestas
imminet, mergentes tergo portat: Super omnia
hoc lemma fuit, C E L E R V I R T U T I S
c u r s u s. Id est, sic cito senescere possumus, &
longam vitam vivere.

Quæstio III.

Quomodo Epitaphia construenda sint, & sepulchr-
rum inscriptiones.

Epita-
phium
quid?

Epitaphium est oratio, sive prosa, sive ligata
in defunctorum sepulchris scribi solita, vel vexil-
lis super sepulchra pendentibus: debet contine-
renomen mortui, genus mortis, gentis, familia,
& factorum præcipuorum brevem commemo-
rationem. Supra inscriptionem communiter ha-
verba ponuntur, D E O O. M. vel A E T E R N I-
T A T I: Infra vero ponuntur nomina eorum
qui defuncto Epitaphium posuerunt.

Epitaphia alia sunt jocosa, alia seria. Variis
modis scribuntur. Aliquando enim simpliciter
narratur, quis hic sepultus sit, & qualis fuerit.
Aliquando ipse mortuus inducitur de se loquens
cum viatore aut lectore. Aliquando ipsum mar-
mor aut saxum loquitur de eo quem tegit: inter-
dum instrumenta loquentia inducuntur, quæ de-
functorum tumulis aut insculpuntur aut adpin-
guntur. Solebant autem antiquitus singulis sua
instrumenta apponi; v.g. pastori baculus; nautis
remus; agricolis aratum; militibus fr. mea;
venatoribus falco aut canis; cæteris cæteræ. Mo-
dernis vero temporibus stemmata imprimuntur
aut synibola tumulis; v. g. Ducibus aquila, vel
leones; Sacerdotibus claves; Oratoribus ful-
men; poëtis cygnus; Ergo mos est ut interdum
aliquid instrumentum loquatur, v.g. framea, sic

A C U

ACUTA FUI OLIM FRAMEA,

Sed nunc ad mortis saxum hebetata sum :

Fulgebam olim splendore Martio

Ibi, &c.

At nunc rubigine lethi corrodon.

Timebat me hostis,

Sed quamdiu me brachium Domini N. agitabat.

Jam cum Domino fessa bello & victoriis

Hic quiesco, &c.

Interdum ponitur supra tumulum pictura
tantum seu symbolum aliquod cum elogio, seu
acuta sententiola v. g. Si regis cuiuspiam amo-
rem in subditos velles depingere, symbolum hoc
serviret; Pelicanus sanguine pullos suos foveans, cum
elogio, PRO LEGE ET GREGE. Vel aquila
expansis alis, cum epigraphe, SUB UMBRA
ALARUM MEAKUM. Vel Leo apertis oculis
dormiens, cum lemmate, NON DOKMI-
VIT QUI CUSTODIVIT.

Adverte autem, summe curandum esse ut epi-
taphia & inscriptiones sive tumulorum sive
vexillorum, abundant doctrinis & sententiis
moralibus. Sed omnia melius in exemplis vide-
buntur.

Exempla.

Quæris Viafor quis sub hoc marmore tectus jaceat?

Homo, ut tu mortalis,

Qui sic patriæ vixit,

Ut eum vixisse non poeniteat.

Tu

Manibus ejus bene precare

Salutis tuæ non immemor:

Vive & Vale.

Aliud.

Aliud.

Hic decumbo Viator;
 Vide quid sum,
 Fui quod es,
 Eris quod sum;
 Vale.

Aliud.

Mortales cum sumus,
 Quid futura dies nobis vehat nescimus:
 Johannes mihi nomen est,
 Cognomen N.

Annis vixi X V I.
 In palestra literaria exegi V I I I.

Virtuti litavi;
 Integritati sacrificavi;
 Parthenius Parthenie vixi;

Et ecce,
 In vernantii ætate morior.

O me vel ipsæ Musæ,
 Vel fata,
 Vel amici,
 Vel parentes
 F L E T E!

Ex deliciis Orbis hæc sint.
Francisci Pacini.

*Inveni portum, spes & Fortuna valete,
 Nil mihi vobiscum est, ludite nunc alios:
 Hospes eram mundo per mundum semper eundo;
 Nunc suprema dies fit mihi summa quies.*

Angeli Politiani.

*Politianus in hoc tumulo jacer Angelus; unum
 Qui caput, & linguas (res nova) tres habuit.*

Iocosum in Vespianum, litigiosam vetulam.

*Tres habuit furias quondam, sed Vespia manes
Vi petuit, furias quatuor Orcus habet.*

In Pium V. Pontificem Romanum.

*Papa Pius Quintus moritur : res mira, tot inter
Pontifices, tantum quinque fuisse pios.*

Silvii Palladii.

Fui,

Non sum;

Eritis,

Non eritis;

Silvius Palladius,

Qui

Ut moriens viveret,

Vixit ut moriturus.

Alind pro Juvene.

Heu ! heu !

Hic ante annos juvenis jaceo

Morti ludibrium,

Fratri funus,

Patri miceror,

Matri lacrimia,

Musis luctus,

Juvenibus exemplum,

Senibus susprium,

Mihi tabum, cinis, nihil;

Deo quid ?

Ah ! viator cur rogas ?

Bheu !

Jam audio quod embo,

Quod spero

Tu eras scies,

Curiose civis abi.

Saladini Egyptiorum Regis.

Floruit in toto qui Rex oriente potenter,
Nunc jacet; ex tantis quid tulit? ecce nihil!

Principis Poëtarum Virgilii epitaphium, quod mons
vicinus sibi erexit, ad libros respiciens suos quos con-
scupserat, De Bucoliceis, de Georgicis, & Aeneidos.

Pastor, arator, eques, pavii, colui, superavi,
Capras, rura, hostes, fronde, ligone, manu;
De capris pastis, derare, sato, hoste subacto,
Nec lac, nec segeies, spolia nulla tulii.

Ovidii, ex 1.3. Trist. Eleg. 3.

Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum,
Ingenio, perii Naso Poëta meo.

Mirandulæ in templo S. Marcii Florentiæ.

Hic situs est Picus Mirandula; cetera norunt
Et Tagus & Ganges, forsitan & Antipodes.

Similius Praefecti militiæ sub Adriano Imperatore.

Similius hic jacet,
Cujus etas multorum quidem annorum fuit;
Septem tamen quinaxas vixit
Quibus vixit sibi,
Similius septemvis versulus.

In Sardanapali tuntilo erat manus sculpta ad elide-
dum digitis crepitum disposita.

Sardanapalus Anacyndaxis filius A.

Anchialem & Tarsum

Uno discontidit. oibus mai

Ede. bibe. lude.

Reliqua ne digitorum quidem crepitum digna sunt.

In *Orphei* sepulchro lyra fuit sculpta,
cum inscriptione,
L u s i t.

In mercatorem magnum debitorem.
Mercator jacet hic, cuius mihi dicere longum
Nomina sit; moriens nomina mille habuit.

Viennæ, Maximiliani Cesaris.
Maximilianus Cesar semper Augustus,
Demissus cælo,
Redditus cælo,
Non obiit sed abiit.

Lovanii, Joannis Vamesii.
Iste vir fuit, Lector, sed fuit;
Tu quoque quod es non eris.
Alius alid, sed omnes hic imus
Cogita, & huic bene apprecare,
Ita posteri tibi.

Joannis Fossæ ex nimio Poëseos studio ad
insaniam redacti.

Hac sunt in fossa Fossæ mirabilis ossa,
Qui sibi condendo versus cere-comminuit-brum.

Philosophiæ Magistri indocti, inter disputandum in
Grammaticam peccantis.

Hic jaces Magister noster,
Qui argumentavit bis vel ter;
Semel in Celarent
Ut omnes admirarent,
Bis in Erisomorum;
Requiescat in secula seculorum.

Magistri Grammaticæ.

Grammaticam didici, multos docuique per annos,
Declinare tamen non posui tumulum.

Uxor is Lot in statuam versæ.

*Hoc est sepulchrum intus cadaver non habens,
Hoc est cadaver sepulchrum suum non habens,
Sed cadaver idem est & sepulchrum sibi.*

Epitaphium Petri Comestoris apud Sanctum Victorem Parisiis.

*Petrus eram quem petra regit, dictusque Comestor;
Nunc comedor nimis, & docui, nec cesso docere
Mortuus; ut discat qui me videt intumulatum,
Quod sumus, iste fuit, erimus quandoque quod hic est.*

*Apud Cajetam hæc inscripta
reperiuntur Scipioni Africano.*

*Devito Annibale, capta Carthagine, & aucto
Imperio, hos cineres marmore rectus habes;
Cui non Europa, non obstitit Africa quondam.
Respice res hominum quam brevis urna premit.*

*Franciscus Petrarcha, personam filii agens, eum deplo-
rat hoc Epitaphio.*

*Vix mundi novus hospes eram, vite que volantis
Attigeram tenero limina dura pede.*

*Franciscus genitor, genitrix Francisca; sequimus
Hos, de fonte sacro nomen idem tenui.*

*Infans formosus, solamen dulce parentum;
Hinc dolor, hoc uno sors mea lata minus.*

*Cetera sum felix, & vere gaudia vita
Natus, & aeternam citid; tam facile.*

*Sol bis, Luna quater flexum peragrat utrū urbem,
Obvia mors, fallor, obdita vita fuit.*

*Me Venetum terris dedit iobis, rapuque Papia;
Nec queror, hinc celo restitutum eram.*

Alia Recentiora:

S I G I S M U N D I III.
Poloniae Regis.

Æternitati.

Sigismundus III

Suecis à Natura, Polonis à libera populo^{rum} suffragatione,

Utrisque à D E O datus Rex ;
Joanne Sueco & Catharina Jagellonia,

Hoc est,

è vetustissimo hinc Gothorum, inde Polonorum,
utrinque Regio sanguine ;
Flos Europeæ Nobilitatis.

Natus

A Patre regum sapientissimo regnandi,

A Matre foeminarum piissima.

Deum colendi artes edocens,

Ita vixit ut Regnare,

Ita Regnavit,

Ut vivere eum diutissime Reipubl. intersuerit.

Regnavit à pueritia,

Vixit ad Senium,

Semper bonus, supra fuorum vota

Semper felix ; Supra sua merita &c.

Bello invictus, victoria mitis, pace justus :

Nihil unquam magis timuit quam bellorum causas :

Nihil minus quam eventa.

Bellavit sæpe, vicit semper, triumphavit nunquam,

Quod diceret

Regum rationes ita demum constare,

si illis opus & labor,

Reip. merces & fructus,

Soli Deo Gloria & honor,

sua cuique redderentur, &c.

Vixit

Annis L X V I .

Quod Regum non multi ;
Regnavit X L I V ;

Quod pauci ,

Ubique inculpatus , & propria sua laude innocens ;
quod vix alias.

Fama cane ,

Livor file ,

Fosteritas mirare ,

Ego magnos Manes veneratus , similes Orbi
terrarum Reges precor , & abeo N. N.

Lacrumans.

Constantiae Regiae Polonie .

D. O. M.

Serenissima Regina Poloniæ Constantia

Ferdinandi I. Imperatoris Optimi Neptis ,

Caroli Archiducis Austr. & Mariæ Ducis Bavariæ Filia ,

Ferdinandi Cæsaris semper Augusti soror ,

Seren. & Potent. Pol. & Suec. Regis

Sigismundi III. Conjux ,

Mortalitatis suæ exuvias ad Dei Judicis usque adven-
tum hic depositus :

Joan. Casimirum , Joan. Albertum , Carolum Ferdinandum , Alex. Carolum , Annam Catharinam ,

Lectissimos Principes ,

fœcunda boni publici mater reliquit :

Cœlo autem fœcunditatis suæ partem filium & filiam
consecravit , &c.

Inopinato mortis casu

Conjux Regem ,

Mater Principes ,

Regina Regnum ,

totam Christianitatem piissima Princeps in mœrore
reliquit.

Versaviæ X. Julii Anno salutis
reparatæ C I C I C CXXXI.

Ætatis X L I V .

Conjugii X X I V .

Alexan-

Alexandri Caroli Principis.

D. T. O. M.

Hic

Primævo in flore raptus

Flos ille Principum,

Alexander Carolus Poloniæ & Sueciæ Princeps,
Sigismundi III & Constantiæ Polon. & Suec. Re-
gum filius,

Vladislai IV. Pol. & Suec. Regis Frater,

tot Cæsarum tot Regum germaniæ,

mortales ævi flores, mortales exuvias depositus;

Ille Alexander

Sanguine, indole, exspectatione Magnus,

Et ipsa exspectatione major;

Alexandro illi Magnus, sed innocentissimus.

Ea jam indoles, is animus præcursor ætatis

In moribus, in factis, in consiliis, emicuit, eminuit,

quo jam Regnis, quo spei publicæ, non

Domini tantum, sed foris placuit.

Qui dum Christiani Orbis florentiores partes inter-

stuporem & amorem magnus hospes lustrat,

Repente ad arma & bellum contra Christiani Orbis

Hostem

Pro Religione, pro patria properavit, rediit:

Huc studia, huc vota omnia præparabat.

Intercessit pax, accessit morbus, successit heu mors!

Sed nihil laudi, nihil gloriæ decepsit.

Respxit vota cœlum, animumque coronavit,

XIIII. Kalendas Decembris,

A N N O

Æ T A T I S X X.

C H R I S T I C I O I O C X X X I V.

Regnantis Vladislai Fratris III.

Walensteinii manibus.

Hanc nec molem, nec Pyramidem, nec
Sepulchrum, sed exiguum ruderum struem
ne despicias Viator;

Quam ingentis machinæ ruinam
Ipsemet Jupiter Germanicus exhorrescit.

Gigantem tegit,

Qualem, terram Parentem irâ Deorum irritatam extre-
mum Encelado fratrem peperisse dicas;

Hunc

ex claris quidem sed modicè fastigiatis
penatibus ea fors suscepit;

Quæ ligones sceptris vel gaudet vel audet æquare,
quæ ex Pastoribus facit Heroës.

Novum Herculem dixisses genitum,
nisi ille serpentes in ipsis cunabulis nec asset, ut
monstris interficiendis adiutus assueret;

ab incunabulis males Genios sovisset,
à quibus aliquando monstris interficeretur.

Jamque ita extreverat;

ut ipsum Jovem suam protem agnoscere credidisses.

Ille

Supremus bellorum Minister,

Summus Imperii Administrator,

Olympum solus sustinere videbatur.

Cur autem in tantō culmine non valide steterit, quæris?

Ambitionis turbo eum dejecit;

Siquidem non ipse, sed fortuna fatigata,
dum magis quod sibi parabat pondus,
levis illa detrectat;

Degeneres ortus prodidit,

& ex filio Jovis

Rebellem indicavit;

Ut quem simulata fides evexerat,
aperta perfidia deprimeret:

Relligionis sacra polluere,
Imperii maiestatem evertere,

Tot

Tot Regum, tot Cæsarum ipsique pene
Cœlo cognatum sanguinem innoxium profundere,
Omnia superbo pede calcare,
Regem se facere Sacrilegus moliebatut?

Verum

Moles tanti furore ignis ante tempus disjecta,
Molitorem ipsum egit in cineres.
Sic Imperia iisdem quibus parta sunt artibus
amittuntur.

Tu antequam abeas,
Lapillum saltem congerere ne graveris,
Ut in Gigantis olim excrescat tumulum,
qui Gigantis nunc operit ausus.

C A P U T V I I I .

De Oratione Natalitia.

Duplex oratio natalis esse solet; una est qua gratulamur parentibus felicem filii aut filiæ natalem. Altera est qua natalem alicujus in recurso anni recolimus, eidemque ipsi gratulamur. De utraque breviter.

Q U E S T I O I .

Quomodo construitur oratio in qua prolem natam parentibus gratulamur.

Primo, præmitti solet aliquis discursus, aut **Oratio de parentum felicitate**, qui familiæ suæ fulcrum natalium decora in liberis accipiunt; aut de felici successu amicorum; aut de consuetudine gentium parentium, aut alia historia ad rem accommodata. **Præsertim** tamen hi discursus formari solent ex occasione aliqua interveniente temporis, loci, personæ, vel aliarum circumstantiarum. Secundo, explicentur causæ lætitiae propter quas parentes & amici gaudere debent; ut quod hoc modo familiæ fulciantur, majorum gloria propagetur, & optata nobis per posteros nominis eternitas occupetur. &c. Tertio, omnia & au-

guria fiunt de Infantis felicitate, de valetudine bona, de genere vita: & hic laudes tractari maxime possunt, quos scilicet infans imitabitur, & a quorum virtutibus nunc lucem & nobilitatem accipit. Quarto, fiunt appreciations, ut haec omnia impleantur quae spe sunt concepta. Quinto, si patrimus orationem dicit, gratias agit parentibus quod singulare ratione ad hujus laetitiae sensum se admiserint; seque illis & infanti ad obsequia offert.

Praxis.

Gratu-
latoria
natalit.

Semper ego risu dignam existimavi lacrimandi eorum consuetudinem, quibus suorum natales indictis plorationibus excipere, in frequenti amicorum collegio nimiopere religiosum fuit, N N. Stolidi certe mortales, aut ne mortales quidem, si rationis in hoc opere & naturae injuriam rite contempleremus: Vel enim senatos deflere debebant, vel plenissimo invidia ausu velle soli vivere, & secum universam humani generis oeconomiam extinguere. Nam, ut ut verum sit, etiam quotidiano experientiae calculo, hominem fortunae adversarium & calamitatum nasci; numquid ita fuerunt in rerum natura hospites, aut plumbei sensus, ut ad virtutem homines creari nesciverint? Virtus vero cum fortuna litigare debet, si vera est, ut triumphet, & inter adversa debet clarescere. Non strangunt hominem sinistra, sed firmant; sicut nebulae solem non foedant sed commendant. Ignaviæ igitur militare voluerunt illi, & voluptatem in stipendium mereri, non vitam velut arenam ingredi, in qua fortia agere & pati generosorum est hereditas. Sed utut sit, sanioribus saltem voluisse oculis haec nationes hominis vitam insperissent, didicissent utique filium personam

sonam patris, vocem patris, animum patris, si-
 mulachrum patris nasci, in familiæ ornamenti.
 decus amicorum, senectutis fulcrum, ærumnati-
 rum lenimen, reipubl. præsidium, ecclesiæ tu-
 telam, cœli incrementum. Quid vero istorum
 tantam lacrimis materiam suggestit? Melioris
 nos disciplina imbuti, hodierna die & animis
 exultamus, & nobis nostrisque parentibus gra-
 tulamur; cum singulare authoris naturæ bene-
 ficio, nos votorum vestrorum terminum, in se-
 nectute & ærumnis anchoram, nos amici com-
 mune solatium, illustris familia incrementum,
 respub. civem & præsidium, gloria & immorta-
 litas clientem, in hoc recens nato filio attige-
 rimus. Præfigit augur animus omnia summa
 de parvulo; nec infirma spes dicere jubet, for-
 tunatissimam prolem à majorum suorum, vestra-
 que in primis, qua dignitate, qua morum candore,
 qua virtutum frequentia, qua nominis &
 honorum sublimitate, neutiquam discessuram.
 Urent eum arcanae quæ in majorum cineribus
 latent faces, quæ etiam tunc cum cogitantur,
 quasi manu admoverentur, inflammant. Vo-
 cabit in sui honoris vestigiam Dominus N. vo-
 cabit &c. (*Hic laudentur majores*) vocabunt aliis
 & quem generis nacti sunt, virtutis etiam avitæ
 hæredem volent nancisci. Quemadmodum enim
 non omnis arbor cydoniis malis rubet, nec qui-
 libet fons *Nilum* fundit: ita non exiguum est
 fortunæ ad virtutes præsidium, illustri venisse
 origine.

Est præterea quædam ad honestæ vitæ pro-
 cectionem in venis nobilibus lex, quæ magnos
 spiritus suppedirat, semperque velut igniculis
 urit, & tanquam admotis calcaribus excitat, nec
 degenerem esse sinit. Sic hunc parvulum olim
 Themistoclem non unus *Miltiades* in æmulos au-
 ficit.

fus animabit. Interim cresce beate infans, Deo regente & ducente; tenero solidare corpusculo, & cresce in virum fortem fortium sanguis; hauri ex institutione te digna nobiles spiritus, æmulos in due majoribus mores; avorum parentumque imago virtutes representet, meritis in Deum, in patriam, in tuos auctus & dives, ad sublimes concende dignitates. Denique, non nisi fessus annis & meritis commune mortalitatis tributum persolve. Dixi.

Quod si aliquis brevius dicere volet, omissa discursu longiori, dicat tantum, gaudendum esse quod proles spei bonæ & sanguinis nata sit; enumeretque ornamentiæ quæ a parentibus & majoribus recens natus accipit. Denique, appetetur infanti fausta omnia & longam salutem.

Quæstiō II.

Quomodo construitur oratio in qua responderetur a parentibus gratulationi natalicie.

Respon- *Primo*, solet etiam adhiberi aliquis discursus foris ad per modum accessus. *Secundo*, gratiæ aguntur plac. pro affectu & appreciationibus, optaturque ut ea eveniant. *Tertio*, merita & laudes modice extenuantur. *Quarto*, petitur continuatio benevolentiarum inchoatae. *Quinto*, gratiæ aguntur illi qui patrem pueri egit in baptismo; optaturque ut puer maturescat ad ejus & reliquorum hospitum obsequia.

Praxis.

Resp. ad *Si quemadmodum in magnis domibus vestibula ulteriorem ornatum promittunt, ita natalis dies cæterorum dierum velut janua, reliquæ ætatis certissimum foret augurium; fortunatissimam prolem ex D^E I^M munere recens natam arbitri-*

arbitrater, ultroq; parens virtutis ac cœli filium
venerarer. Sed ab occasu diem contineidare ju-
bemur, cæterum ab ortu inter meridiem & ve-
speram, spe metuque fluctuare, ne tempestas ex-
pectationem eripiat; dedecorant enim (ut Lyri-
cus canit) *bene nata culpa*; & usitato Græco-
num circumfertur proverbio, etiam *Heroum filios*
plerumque noxas nasci. Utinam votis N.N. vestris
subscribant fata & desideriis, ducatque & ani-
met in majorum vestigia nobilis Genius; fiat
que non quidquid calcaverit rosa, sed quid ege-
rit reipubl. gloria, parentum lætitia, amicorum
solarium, familie ornamentum. Sed vestrum
cum primis N. N. in obsequium adolescat, no-
bilemque hujus diei benevolentiam, quem se-
cundo natalem lætitiae fecisti, multis maturis
que officiis compenset. *Quam quidem felicitatem*
quia infans non agnoscit, ego vicaria gra-
titudine immortales gratias habeo, meque simu-
meosque æterno favori vestro N. N. consecratos
esse unice exopto. Dixi.

De alia natali quam in recursu anni recoli-
mus, non est quod dicamis; eo quod hæc ora-
tio proprie ad gratulatoriam spectet, in eaque
nihil fiat, nisi quod gaudii causæ concerventur,
ex laude ejus cuius natalis dies est. Denique diu-
turnæ incolumentis & prosperitatis apprecatio
additur. Sed de his paulò post.

Sententiae huic materia servientes.

Corona senum filii eorum. Prov. 17. v. 6.

*Matrimonii flores liberi sunt, quos quidem car-
narium pratorum divinus colligit agricola.* Clem.
Alexandrinus.

Latitia patris filius sapiens. Menander.

*Nihil est tam honorificum pueris, quam bono &
honesto parente esse natum.* Eurip.

Rapitur ad similitudinem suorum excellens que-
que natura. Nazar.

Fortes creantur fortibus & bonis;

Est in iuvenis, est in equis patrum.

Virus, nec imbellem furoes

Progenerant aquile columbam. Horat.

Aurei patres saepe filios reliquerunt plumbeos.
Aratus.

Acetum vini fit us. Cäsarobonus.

Ex ovo albo saepe nigri pulli prodeunt. Garnerus.

E spinis rosea prodeunt. Ammianus.

Filii sunt dulcedo amariſſima, & fet melle cir-
cumlitum. Petracha.

Habes filios & habes & unde vivus doleas, &
mortuus agnoscari; habes in quibus vivas, & in
quibus saepe moriaris. Idem.

Magnum & dulce solatum patri filius, sed soli-
citum & grave. Idem.

Magnum depositum habent parentes filios suos.
Chrysostom.

Boni vini & boni viri origo non est inquirenda.

Et verbo & facto parvis sit regula natis,

Optima sitque omni tempore norma, pater.

Vérinus.

Qui non recte instituunt atque educant liberos,
non solum liberis sed & reipubl. faciunt injuriam.
Cicero.

Nemo glorietur quod magnae urbis sit, sed quod sit
dignus magna & illūſtri patria. Arist.

Liberis nihil est: charius humano generi. Livius.

Iam non admiror si omnia nos à prima pueritia
mala sequuntur, inter execrationes parentum cre-
vimus. Senec. Epist.

quoniam tibi opium opto, quorum tibi pa-
reutes copiam optaverunt. Idem.

Exempla, & alia supellex.

In Sacris literis vocatur filius *Ben*, id est, ut ait *Pineda*, domus seu palatium parentum. *Ben*: *Solomon* à matre vocabatur filius votorum. *Solomon*: *Prov.*

In jure filius vocabatur persona patris, vox patris, corpus patris. Alii vocabant filium animum diversum. *nuncup.*

Nazarius vocat imaginem seu simulachrum patris. *In Paneg. Const. Mareell.*

Votum erat *Carthaginensium*, quo precabantur, ut Romani aut improbi aut malesani nascerentur. *Carthagin.*

Helias cum esset nasciturus, pater ejus vidit illum ab angelis niveis salutari, & igne tanquam fasciis involvi, & flamma ignis tanquam ciba nutriti: Hierosolymam ergo profectus, nunciavit sacerdotibus visum, & dictum ei fuit nometeret, nasciturum filium qui in luce habitabit, igneque & gladio vindicabit Israël. *Doroth. Ep. Tyr. in Synopli.*

Cum *Esther* nata esset, Philomela in cubiculum involavit, in cunisque sedens suavissime aliquandiu cecinit. *Salianus*.

Apud *Jones* statuae erant quæ prætereuntes statu salutabant, dicendo, *Salve, responde*. Cum nascimur, nos majores nostri salutant, sed ut respondeamus volunt virtuti eorum, non ore sed more. *Appianus lib. 8.*

Locus sepulturæ *Orphei* producit lusciniæ excellentes canu super omnes alias. Sic ubi nasci sepultus interest. *Causin.*

In *Emigildis Reginæ Scotie* cunis apparuit annulus miræ pulchritudinis & magnitudinis, cum inscriptione, *Mater regum, filia regum, regina regum*. *Annal. Angl.*

Zoroa. *Zoroastres* ridens natus est, in præsagium magna indolis. *Iustini.*

Venus. *Venerem* etiam ridentem natam fabulantur Poëtæ.

Curius Dentat. *Curius Dentatus* natus est cum dentibus, & inde nomen traxit. *Livius.*

Fabius. *Fabius Ambustus* dictus erat, quod ipsi adhuc adolescenti fulmen nares ambusisset. Dictus est etiam *nullus Iovis*, quasi dilectus ab eodem. *Volateranus lib. 14.*

Hercul. *Hercules* tener adhuc & lactens angues manus elicit: sic jam infantulus indolem futuri roboris dedit.

Plato. *Plato* cum positus esset in myrteto, examen apum ori ejus insedit.

Stesich. In ore *Stesichori* Poëtæ infantis dicitur luscinia confessisse. *Alianus.*

Pindar. Eadem in *Pindari* dormientis ore mellificarunt: præsagium fuit melliflui sermonis. *Ilin. l. 10.*

Semiramis. *Semiramis* infans exposita diu educata est ab avibus: alii dicunt nutritam esse à columba, cuius etiam nomen habet ex Syriaca. *Diod. Sic. l. 8.*

Cajus Marius. In *Cajii Marii* pueri sinu repertæ sunt septem aquilæ; quod erat signum septies eum Consulē futurum. *Sabellicus lib. 9.*

Aurel. *Aurelianum* infantem ortum humili genere aquila ex cunis rapuit, & in propinquam aulam depositum. *Idem.*

Hieron. *Hi vonem Syracusanum* expositum apes in sylvis aluerunt: fuit is postea Rex Siciliæ. *Iustinus lib. 9.*

Servius. *Servius Tullius* visus est dormiens habere caput ardens, flamma circa tempora serpente. *Haticar. Dionys.*

de Platone. *Socrates* institutus *Platonem* puerum, visus est

est sibi cygnum videre è gremio suo egredientem, qui cantu orbem terrarum impleret. *Fulgos.*
lib. 1. & Laertius.

Philippos Macedo visus est sibi per somnum Philip-
imprimere sigillum in quo erat forma leonis. *Pus.*
Natus est ei deinde *Alexander* leoni par magna-
nimitate. *Fulgos.*

Olympias mater *Alexandri* putabat se fulmen Olympi-
gerere in utero. *Sabell. lib. 9.*

Cum *Alexander* nasceretur, duæ aquilæ super Aquilæ.
palatium sedebant, & una ad Orientem, altera
ad Occidentem avolavit. *Plutar.*

Ottavio Cesari Augusti mater somniavit sua Mater
viscera in sublime ferri, & in totum orbem dif. *Ottavio*
fundit: Item se sole in peperisse; unde cum na-
tus esset *Ottavius*, summum illi Imperium præ-
dixit. *ad Alex. lib. 1.*

Cicero somniavit quod *Jupiter* aurea catena *Cicero*
Ottavium coelo dimitteret ad portam *Capitolii*, de *Ottavio*
& postea flagellum illi daret; & revera trium-
viratus illius fuit flagellum in solentis nobili-
tatis.

Rustica quædam in *Britannia* somniavit ex Russica,
utero suo egressam lunam, quæ totam illustra-
vit *Britanniam*; genuit deinde puellam; quæ pe-
perit *Alestygum* Regem *Britannorum*. *Fulgos.*
lib. 1.

Hecuba visa est sibi per quietem facem eniti; *Hecuba*.
natus est ergo *Paris*, qui *Troje* exitialis fax fuit.
Sabell.

Astyages somniavit ex se vitam enatam quæ *Asty-
magnam* terrarum partem inumbraret: Nata ei ges-
postea filia, quæ mater fuit *Cyri* potentissimi *Per-
avus*
Medorumque Regis. *Idem.*

Agarista Xantippi uxor visa est in somniis leo-
nem parere, & peperit *Periclem*. *Plutar.*

Iustus Patricius Romanus somniavit ex se egres-
sam

Agarista
Periclis

Iustina

sam purpuram genuit ergo filiam *Instinam*, quæ in uxorem à *Valentiniano Imperatore* est accepta. *Fulgos.*

Mos antiquorum circa natalitia.

Infans in terram depositos. Mos fuit antiquis ut infantes statim in terram deponerent; Terram enim Deam Opem esse: ejus igitur implorabant auxilium ut piæ alimenta subministraret infanti. Sedentes autem parentes vota concipiebant, & terram de industria tangebant. *Macrobius.*

Super clypeum. Solebant etiam puerum natum super clypeum locare: unde *Claudianus de Honorio*, *Reptasti perscuta puer.*

Lacedæmonii. etiam in clypeos exponebant infantes; forte ut eundem locum nascens puer haberet quem moriturus; nam iidem & super clypeos sepeliebant: Ideo matres *Lacena* filiis suis matres, ituris ad bellum clypeos porrigebant, dicendo, *Aut cum hoc, aut in hoc. Supple, redi.* *Herodotus.*

Infantibus Polypus officiatur, & curritulo. Infans ortus die quinto circa ædem ferebatur curriculo, & tunc ei mittebantur munera: præsertim autem *Polypi* dat rationem *Lysias*; quia infans veluti *Polypus* est, talis enim evadit, quales ii sunt cum quibus est assiduo: est autem *Polypus* piscis, qui ejus rei cui se applicat, colorum induit. *Theatr. vit. human.*

Thraces. *Thraces* infantem circumsedebant cum propinquis, & lacrumbabant, narrabantque ei omnia quæ erat passurus: mortuum vero cum lætitia sepeliebant, narrantes sibi, quæ mala evallisset. *Herodotus.*

Apud Romanos Festa dicta Genethlia. *Romani* singulis annis recolebant diem natalem, unde festa dicta *Genethlia*; & carmen quod tunc decantabatur, dictum est *Genethliacum*. Hunc diem felicissimum habebant, dona sibi invicem mittebant; sanguine eodem die abstinebant,

bant, ne eum diem quem ipsi accepissent, aliis demerent. Munus etiam anniversario *Genio* sollebant. *Rosinus lib. 2. Antiq.*

Vulcano non arriserunt parentes (solebant *Vulca-*
enium pueris arridere) ideo nec *Jupiter* illum est ^{nus.}
mensa dignatus nec cubili. *Varro.*

Ad *Genitam Manam* suscipiebatur votum, ne *Genita* quis domi nasceretur probus; & credebantur *Manas* eum nequissimum fore, cui haec nascenti adstitisset. *Rosin. sed enucle: in Quest. Plut. Rom.*

Parce colebantur inter natales, ne statim *Parce*,
vitæ cito abrumperent, & ut candidi & aurei
velleris horas, hoc est, felices nerent: dictæ sunt
à parcendo, quia nemini parcunt. *Boxhornius.*

Brachmanes edito infante faciebant consilium, *Brach-*
& ex membris judicabant cuius esset indolis, ^{manes.}
& si ea placebat, dabatur disciplinis informan-
dus, sin minus, occidebatur. *Alex. ab Alexan-*
dro l. 2.

Pueri, quamprimum cum lacte transfereban- *Edua-*
tur, consecrabantur *Deabus*, *Eduæ*, *Potine*, & *Potina*,
Cube; scilicet edendi, bibendi, dormiendi. *Cuba,*
Varro. *Dez.*

C A P U T I X.

De Orationibus salutatoriis & valedictoriis.

IN salutatoriis orationibus significare solemus ^{Saluta-}
lætum nobis & gratum accidisse adventum ^{toriz}
alicujus, precamurque simul eidem omnia fau- ^{oratio-}
sta, & obsequia nostra dedicamus. ^{nes.}

Q U E S T I O I.

Quomodo constituitur oratio salutatoria.

Primo, gratulando adventum vel incolumi-
tatem alicui, redditur causa lætitiæ & saluta-
tionis; quæ optima erit si desumetur ex re &
occasione præsenti, sive ex circumstantia loci,
tem-

temporis, personæ, tam ejus quæ salutatur quam illius quæ salutat. Secundo, laudatur qui salutatur, à familia, virtutibus, meritis, affectu &c. Tertio, omnia fuita eidem impostorum appræcamur, dedicamus officia nostra, animos, studia, obsequia. Quarto, petimus vel mutuam benevolentiam, vel gratiam, vel protectionem, quisque pro conditione suæ personæ.

Praxis.

Saluta-
toria.

Et in columnem te illustr. Domine, & præsenter intueri, ingens mihi gaudiorum materia est: nam & votis meis cœlum subscripsi video, & benevolentiam in me tuam supra vota adscendisse adverto. Vehementius mirarer certe, in tanta animi tui profusione, nisi scirem eam vobis (magni viri) à virtute impositam necessitatem, ut prodesse debeatis. Et sicut sydera lucem habent ut illustrent, ita vos amorem & gratiam ut communicetis. Sed & inopem se hic eloquentia mea in tuō Mecœnatis mei favore explicando fateri debet: & quia animorum negotium est, adfectibus cedit, ut illi scilicet perennem gratitudinem æterna obsequiorum periphrasi æternum perorent.

Alia praxis.

Saluta-
toria
qua ll-
lust.
quæpiā
persona,
pro
stemma-
te Lu-
nam ha-
bens,
Colle-

Lætitia est, & prior in te adfectus, perillustris Domine, qui nos ad te expedivit, & stolidæ juventutis universæ animorum de tuo adventu jussit esse interpres. Circumspice frontes omnium, & colliges neminem esse, cuius plenum gaudiis pectus in vultum non exundet; neminem qui non quam optime cupiat; neminem qui ad jucundos *Maji* dies amœnam sibi de avita tua *LUNA* affulisse lucem non affirmet. *Diogenis*, quod meminimus olim, querela fuit,

cum

cum illum publicum orbis hospitem & re & nomine *Magnum* incola dolii susciperet, ex Principe ad ventu tenebras sibi suboriri, & clarioris diei interire amoenitatē. Contrarium experimur hodie; tantam scilicet lucem nobis cum lætitia infundi, ut dejecto vultu, ipsa prope debeat connivere eloquentia. *Enim* vero si vel generis tui inspicimus claritatem, bonam fidem, quis fulgor! quot homines video, tot heroës numero; quot viros, tot pene senatores; ut recte domus vestra *Equo* conferri possit *Trojano*, de qua semper amplissimi duces, non in orbis excidium, sed in patriæ salutem & ornamentum prodierunt. Fatiger enumerando si incipiam, & citius deficiam quam finiam: *Vestra* hæc laus à multis viget annis, vos domi habere exempla quæ sequamini, non aliena tueri; & nobilem honorum textum semel cœpisse, nunquam interrupisse. Itaque cum fortunam nonnemo gloriabundus in domo sua dixit consedisse, in vestra ego annon verius virtutem dixerim habitare? alibi hospitem esse, apud vos iuicolam? nisi forte & ideo insigne gentis lunam geritis, quod sicut hæc deficere quidem debet, sed commoda vivissitudine aliam sui vice semper substituit; ita in vestræ prosapiæ cursu cedere quidem debetis aliis, quod naturæ decretum urgeat, alii tamen in locum succedunt; perinde quasi alter alteri lampada traditis, & desinendo semper incipitis. Sat clarum in te documentum videmus, per ilustris Domine, qui religionis arbore, & sapientie studio, & belli gloria, majores tuos producis, & velut vivum ac celebre tropæum orbi loqueris. Gradere tantum hæres eorum, virtute & honore, in Ecclesiæ, patriæ, familiæ ornamentum diutissime; hoc vovemus, optamus. *Dixi.*

giūm
 lustra-
 tur ex-
 cipieba-
 tur
 quonam.
 dam.

Q u e s t i o I I .

*Quomodo construitur oratio responsoria
ad salutatoriam.*

Respon- Responsurus, Primo, gratum sibi esse adse-
foriorum ad etum salutantis, & se vicisim laetari tum ob va-
riacem. letudinem ejus, tum ob animi in se propensi-
onem dicet. Secundo, extenuet modeste laudes
suas, & salutantem laudet. Tertio, appretetur
ei omnia fausta, & sua studia cum obsequiis of-
ferat, oretque ut perseveret in affectu erga se.

Praxis.

¶.

Praxis.
Ad plurimos salutantes responsoria.

Placet Nobilissimi Domini igneus in pecto-
ribus affectus. Optime in meam initiati bene-
volentiam non verba dedistis, sed tela; tela quæ
animum inflammant, cor adurant, totum inva-
dunt, & nihil nisi vos, nisi vestri amorem in-
jicient. Perennet hic ignis in animorum vestro-
rum templis, & vestri pectoris in me benevo-
lentia, melior quam *Clelia Vestalis*, hancflammam
æternis excubiis custodiat. Meliore nos quam
Achillem mater incendio perfundimus, ut im-
mortalitate imbuamur: Ille inviolabili *Stye*
lotus, plantarum tamen improvidus fuit; &
quam toto corpore nactus æternitatem habuit,
gressu corruptus, ne totus fortassis hominem, ad-
huc inter homines, excederet; & nostræ felici-
tati majus reservaretur beneficium, qui amoris
mutui flammâ irrigamur & involvimur. Amor
autem, non vili fomite succensus, æstatem ha-
bet semper, hyemem nescit; semper incipit me-
ridiem, nunquam declinat in vesperum; semper
ortus dedidicit occasum. *Asbesti* erimus sic cre-
do, & quæ lapidis gloria est, cordium nostrorum
siet, semel accendi, semper ardere.

Praxis

Traxis Altera.

Concordem singulorum adfectum, quem veluti omnium lingua Orator liberalissime explicavit, gratissime suscipio; & quia animus non nisi animo dignè aestimatur, meum rependo. Quot verba audivi, tot amoris monumenta accepit; quem in ea ingeniorum ac nationum diversitate reperire, ega me immeritum, & volentem adhuc mereri, vehementissime gaudeo. Præcox gratitudinis vestræ natura est, gratos fieri ante munera, & ut gratissimi sitis, gratiis beneficia præcurrere: nisi forte quod in magnis solet esse satis, apud vos magnæ mentis possesse voluisse facere, fecisti sit. Si tamen in tam casto amore peccari potest, nimium ego in laudes meas vos exundavisse accuso: quas in me haud reperiri ut ego dissimulem, rubor ingenuus cordis interpres confitebitur. Sed qualis esse deberem non quis sim edocuistis; & amor vester, ut me venustiorem haberet, fecit. Nihil tamen non placet in amore, sapiunt errores, & peccata prope virtutes sunt. Agite, mutuos colligemus amores, non *Gordio* nodo, quem *Macedo* quispiam diffindat; sed *Adamante* æterno, quem nec morti nec temporis violandum relinquamus. Dixi.

Quæstio III.

Quomodo construitur oratio valedictoria.

In tribus præsertim occasionibus utimur valedictoria oratione. Primo, quando amici amicis per se vel per alios valedicunt. Secundo, quando filii parentibus valedicunt, discessuri vel in exteris nationes, vel ad bellum, vel ad aulam. Tertio, quando famuli à dominis abeunt.

In

In ejusmodi itaque oratiuncula fabricanda, hæc puncta expimi debent: Primo, dolor de abitu suo explicetur, & reddatur causa quare invitatus disjungatur. Secundo, exponatur necessitas discedendi, & causæ dentur quæ eandem urgeant. Tertio, gratiæ habeantur pro beneficiis, & eorum laus instituatur. Quarto, veniam abeundi postuletur, & sui memoria; (filius autem petat paternam benedictionem.) Quinto, offerat se cum obsequiis suis, quod membror velit manere beneficiorum, gratisque vivere pro iisdem. Denique precetur ut salutem & incolumentem rursus redire liceat.

Praxis
valedictor.

Praxis,
Valedictoria ad Amicum.

Ignoscet amicorum optime, si crudelior in ultiusque nostrum amicitiam esse debeo. Non meæ potestatis negotium est, sed eorum, quibus in me fortuna & nondum matura ætas arbitrium concessit, imperium; ut relictæ paulisper patria, alienas per terras *Ulyssis* colligam vestigia. Durum fateor est, à patria abire; durius ab eo avelli amicis, cujus conspectu frui & colloquisi, nihil sètè in vita dulcitus fuit. Sed parentum majoribus est, qui fatorum nobis tabulas prælegunt: eris mihi amicus etiam in absentia præsens, & cum oculis te non potero, animo circumferam; in quo altius te mihi tua beneficiorum argumenta impresserunt, quam ut tempore possis aut reminiscentis animi infidiliis obliterari. *Alia in terra vivam, alio sub sole, sed non aliis; semper idem, semper tuus ero; hoc in votis latus perpetuo, ut sicut nunc salvos & tristes separari contingit, ita postliminio incolumes & hilares convenisse eveniat.*

Quæstio IV.

*Quomodo construitur oratio responsoria
ad valedictoriam.*

Respondeo, Primo, explicet causas doloris *Respons.* concepti propter abitum; si tamen id valedi- ad centis persona & dignitas patiatur. Secundo, *præced.* apparetur felix iter & felicia omnia; & si de aliquo monendum erit discessurus, *moneat.* Tertio, polliceatur se ejus memorem fore, petatque vel imperet mutuam sui memoriam, præsertim autem ut *communicatione* literarum subinde sibi loquatur.

Praxis.

Responsoria ad præced.

Amicum in oculis ferre non posse, grande *Praxis* pectoris amici vulnus est; & dimidio animæ *respons.* suæ privari, quidni doloris ingens materies? Abis à me inter amicos optime, & quomodo animum tristitia non vulneres? I tamen felix, siquidem hæc majorum tuorum voluntas, cui retragari velle, læsi Numinis foret piaculum. Eat tecum fortuna & virtus tua individuo pas- su; eat amor noster, & jam orbem in benevolen- tia campum nactus, quo fuerit remotior, hoc siat auctior.

Ostendes non dubito, amice, cœlum non animum ab iis mutari qui trans mare currunt; & levem illorum damnabis amicitiam, qui si- mul ex oculis ubi evaserunt, etiam ex animis obli- volant. Hærebis, mihi crede, infixus pectori, impressus animo, & vitam prius quam tui me- moriam amisero. Illud unicum te meminisse cupio, *Amyclas silentio periisse*: quapropter ne simili ruina noster amor pessum eat, dulcibus verbis & absente colloquio eum nutrire cave obliviscaris.

Sententiae his materiis servientes.

Lætitia lequax res est & ostentatrix sui. Symmachus.

Bona valetudo maxime divinum longeque blandissimum est condimentum. Plutarch.

Nihil tam difficile est quam differre gaudia, Item, Spem gaudia parant. Quintil.

Amicos incolumes cogitare & intueri, melle frui est. Seneca.

Sequenti gaudio consert dulcedinem premissa tristitia. Cassiodorus.

Hospites à Iove sunt omnes. Homerus.

Iupiter est honorator supplicium & hospitum: est hospitalis qui hospites venerabiles simul comitatur. Idem.

Qui favoris gloriam veri petit, animo laudari magis quam voce volet. Seneca.

Diusthura, hominibus probis laudes debenint. Socrat.

Exempla, & alia supellex.

*Roman. Mos fuit apud Romanos, ut matutina salutatio absolveretur verbo, *Ave*; vespertina autem verbo, *Salve*. Al. ab Alex.*

Nomen-clato-res. Ad affabilem salutationem multum pertinebat suo quemque nomine salutare: unde Romanis secum habebant nomenclatores qui omnium nomina suggerebant. Idem l. 2. c. 19.

Græci. Apud Græcos verò mos tenuit, non proprius sed officii nomine salutare: eos tamen quæ præcipua dignitate imminebant, proprio nomine salutabant. Ibidem.

*Modus salutan-di Deos. Dii salutari debebant capite tecto, præ Saturnum: Et Imperatores aliqui, ut *Caligula* & *Diocletianus*, qui divinos honores affectabant, aperto capite salutari volebant. Salutem*

bantur etiam Dii dextre osculo, & corporis circumactione: Suetonius. Quod & imperatoribus aliquibus factum fuisse ab adulatoribus testatur historicus.

Fiebant etiam salutationes apprehensione manus, manuum; genua etiam osculabantur, & frontem tangebant: eo quod genua sacra sint clementiae, frons autem sinceritati & Majestati. *Alex. ab Alexan.*

Romani milites ex more patrio vires manus osculabantur. *Idem l. 2.*

Non solum cives Romani ingredientes Imperatores post bellum acclamationibus salutabant, sed & aves edocebant, ut haec duo verba, *Salve Imperator*, distincte possent pronuntiare. *Pontanus.*

Apud Hebreos & alias gentes viguit mos, ut Hebrei. viris magnis urbem intrantibus cives obviam prodirent cum lampadibus ardentibus. *Suetonius.*

Duci Holoferni omnes Lybie & Mesopotamie populi cum ramis olivarum & lampadibus obviam processerunt. *Judith. c. 3.*

Magnum Pompejum cum triumpho Neapolim ingredientem cives ornati ferris cum lampadibus exceperunt. *Plutar.*

Idem Pompejus ex morbo recreatus, cum Romanum Neapolim venisset, tota fere urbs cum palmis ei obviam processit, floresque sparsit. *Justin.*

Mos fuit, ut in adventu principum virorum, Odores, variis semper odores accenderentur. *Athenaeus.*

Antonius Triumvir cum arcem Athenarum ingredetur, salutatus est lampadibus ac unitatis rectis fulgentibus. *Idem.*

Cum Plato ad Olympia semel descendisset, omnes

nes *Græci* ad eum concurrerunt, relictis ludis; siliumque velut *Numen* diuinum venerati sunt. *Laert. l.3.*

Zeno. Hanc habuit autoritatem *Zeno* Philosopher, ob probitatem morum apud *Athenenses*, ut dum *Athenis* moraretur hospes, cives apud eum claves urbium deponerent. *Idem.*

Plato. *Platoni* *Syracusas* venienti *Dionysius* tyrannus navim laureatam obviam misit: è navi autem exscendentem quadrigis excepit, & ipsem eum aurigam egit. *Summam* *Platonis* sapientiam hoc cultu aestimans. *Idem.*

Cæsar. *Julius Cæsar* cum ab aliquo salutaretur, scindillas ex oculis projiciebat, gaudens se salutari. *Justinus.*

Alex.M. *Alexander Magnus* à nemine volebat salutari, sed ab omnibus adorari. *Idem.*

Scipio. *Scipio Africanus* id sibi nomen comparaverat, ut prædones etiam ad eum salutandum venirent, felicesque se judicabant quod eum videre licuerit; manus ejus vietrices deosculabantur, & dona diis offerri solita in vestibulo ejus deponebant. *V. Max. lib. 2.*

Livius. A *Gadibus* usque *Romam* aliqui venerunt, ut *Livium Romane Historiæ Scriptorem* videbant & salutarent: Putabant enim ex *Livii* aspectu melius se veterem *Romanorum* frugalitatem, fidem, sinceritatemque comprehensuros, quam ex statuis & ædificiorum magnitudine. *Fulgos. l.2.*

Hine-nias. *Ismenias* legatus *Thebanus* ad *Persas*, ne regem salutans adoraret, annulum suum volens dejecit, & eum suscepturnus se inflexit. *Plut.* *Applica*, dicendo te non coacte nec feste facere, &c.

Sforzia. *Franciscus Sforzia* Dux *Mediolanensis*, cum inter hostes aperto capite esset productus, tanta majestate

majestate eos perculit, ut confestim ex ejus conspectu humi procumberent, cumque genu flexi adorarent. *Fulgos. l. 2.*

Ammon statuam in *Ægypto* fabricavit super *Ammontis* culmine, quæ intus instrumenta musi-^{nis} sta-
ca habuit eo artificio composita, ut quotidie sol ^{tua} me-
tiens, cum per ejus statuæ os radios immit-^{lodiam} reddens
teret, instrumentaque attingeret, statim ele-^{ad or-}
gans melodia audiretur exire de statua, qua & tum so-
lo oriens salutabatur semper, & prope habi-^{litis.}
tantes de præsentia solis exhilarabantur. *Strabo.*

C A P U T X.

De orationibus gratulatoriis.

Gratulari est gaudium testificari quod con-
cipitur ex felicitate amici aut cujuscunque
personæ. *Gratulamur* verò felices eventus, de-
pulsa pericula, honores obtentos ac dignitates,
comparatam victoriam, &c.

Q U A E S T I O I.

Quomodo construitur oratio gratulatoria.

Primo, mentio fit felicitatis quæ illi conti-
git; & quis hominum inde sensus, quæ lætitia latoria.
fit, explicatur. Secundo, laudatur is cui gratu-
latio fit, à majoribus, & meritis, ac factis & di-
ctis, & à modo quo ad eum rerum successus
pervenit. Quod si victoriam v. g. gratularis,
exaggeras ejus magnitudinem, celebritatem,
justitiam, fortitudinem, item clementiam, util-
itatem, perennitatem facti, expectationem
aliorum, & præsertim adjuncta illa, *Quis, quid,*
&c. per comparationes & consequentia. Quod
si verò honorem gratularis, exaggeras ejusdem
honoris amplitudinem etiam ab adjunctis &
consequentibus. Tertio, excitamus eum cui

gratulamur, ad gaudium super hoc suo eventu. Quarto, optamus ut imposterum feliciter illi eveniant omnia ad publicum bonum, & patriæ gloriam.

Praxis.

Gratulatoria festorum Pentecostes ad multos.

Gratu-
latoria
festo-
rum.

Beatissimus ignis, quo melior Christiani orbi portio, hoc triduo succensa incaluit, eccujus glaciale etiam pectus feliciter non resolvit? Et siquidem amoris est colliquescere, eccujus in vota animum scintillare non fecit? cor enatare in desideria? Nimirum pudor est in eloquentia sterilem esse, post tam uberem cœlestium linguarum pluviam: quando ab eloquente cœlo *Verbum* prius *quod Caro factum est*, & modo pronobili *Verbo* ut simus diserti, linguas accipimus. Et potuerit olim felix *Cadmus* ex projecta temere dentium semente, armatam videre gigantum messem in sui ipsius perniciem mutuo certamine ruentium? non poterit nobilissimus divini cordis *Tullius* de proseminalis ex consilio linguis enatos oratores intueri, qui pulcherrimo conflictu mitissime crudelēs, in mutuæ salutis commoda depugnant? Certe, si vera promenti apud ingenuos fides est, meliore supra *Catullum* voto, potiore supra *Nasonem* metamorphosi, totus lingua fieri exopto, ut integrum vobis valetudinem totus gratuler; vel ut nobilius voyageam, totus verbum esse amaverim, ut animi in vos mei propensionem, perpetua factorum elocutione enuntiem; aut denique, quod ego & vos multis, totus cor fieri, totus cor vivere desidero, ut nihil nisi non amare nesciam. Eritis & vos, sic credo, linguæ, eritis verba pectoris mei, eritis corda, & in reciproco amoris duello invicti, vincit vos æternum non patiemini.

Praxis

*Praxis altera
gratulatoria dignitatis.*

Inter oborta dignitatis tuæ gaudia tibine Gratuhonorem, an te honori gratulemur, adhuc apud latiños in ambiguis est N. Scimus honorem diuturna ambitione talem desideravisse, qualem te indoles tua & virtus pridem fecit; virum sua fortuna dignum, & huic muneri natum. Sed & hoc ignorare non possumus, te ad illud dignitatis subsellium adscendere, quod avitæ majorum tuorum virtuti veluti hæreditarium præmium est; in quo sustinendo à multis prope ætatibus ex vestra stirpe alterna fatigatione Atlanti Hercules succedit. Redit, crede, nobis, hodierna die in animum N. Divus avus tuus, cuius in eodem munere prudentia, hæc recte factorum apud nos vestigia impressit, quæ nulla temporum oblivione possunt eradi. Redit & divus Parens, ejusque simul & eloquens lingua, & strenua manus, & beneficiorum in nos omnes, ac in primis in patriam amplitudo. Redit N. & Frater tuus, qui paulo ante hoc solium bene gestis implevit, quod nunc inscedisti; & si ideo cessit ut tu succederes, fas est ut dolorem lætitia commutemus. Sed quid multa? melius tu moribus omnes referes, quam nos oratione; siquidem nobile majorum compendium, & viva tuorum historia nobis relictus es, ut quod sparsim fecerunt omnes, tu unus feceris. Facies, non dubitamus, & ituro in posteritatem exemplo ostendes, non ab honore magnates, sed à magnatibus honorem exornari: Hoc læto animorum plausu hodie vovere non possumus, sed à tua virtute jussi, sperare & audemus & debemus.

Praxis *tertia*. Gratulatoria professoris
ad discipulos.

Gratulatio
profes-
sor. ad
discip.

Nunc demum & ipse clarissime intelligo, quam difficile sit amori & lœtitiae verba reperi-re. N. Invictus enim uterque *Hercules*, ubi cor & animum possederunt, columnas eloquentiæ figunt, & solenne roboris sui epita-phium, *Non plus ultra*, audacter objiciunt. Om-nem excedunt loquendi potestatem magnitu-dine, & arbitrantur exiguum omne quidquid sermone potest terminari. Benignius tamen nobiscum egit parens natura, quando vultum pectoris oratorem esse voluit, & in verborum deliquio ipsum eloquens fieri silentium. Un-de videre vestrum hic audire sit, & mei magni-tudinem gaudii de vestra valetudine, si cognoscere desideratis, per geminas animi fenestras, oculos & frontem, feliciores *Momi* cor inspi-cite. Quid enimvero amicus in salvo amici ad-ventu omnem prompserit lœtitiam? Vos dul-cissimum amicitiæ nomen amore in me vestro supergetissi, prope ad ætatis meæ injuriam, ve-lut filii parentem diligitis. Ut vel inde colli-gere liceat, velociorem amoris cursum esse quam ætatis; & alios vitæ, alios virtutis aënos computari. Utinam vero quod vestrum ple-tisque in votis est, hoc in felici eventu videa-mus! Utinam (parcite ambitiosius dicenti) æmula *Iovis* felicitate, de meo cerebro velut totidem armatæ *Pallades*, in orbis decus prodeatis & ornamentum! Sed labore hic opus & ob-stetricie iudustria, ut mihi laudis vestigia non pereat, vobis desiderium.

Aderunt boni Speri sine dubio, aderit is qui triumphat omnia *J E S U S*, ut abjecto tristitia & incertiæ sepulchro, in omnis diligentia vitam conatus

conatus erexerimus ; & pia modo non defuerit voluntas, ab hac sudoris nocte, à prudentiæ aurora, in perennem lætitiaæ & solarii proficiemus meridiem.

Quæstio II.

*Quomodo construitur oratio responsoria
ad gratulatoriam.*

Primo, explicet lætitiam responsurus; quam Respon-
ex gratulantis affectu percepit, collaudetque sor. ad
eius in se studium. Secundo, extenuet mode- p̄ced.
ste suas laudes : & si dignitatem consequutus
sit, dicat se alteri potius aptiori & digniori
cam optasse, cui ipse tum ob amplitudinem
tum ob oneris magnitudinem non sufficiat.
Tertio, gratias agat pro affectu, & sua studia
gratulantibus offeat.

Praxis.

Responsoria ad gratulationes multorum.

Et non ingens mihi lætitiae cumulus ad or- Praxis
bis commune gaudium accesserit, quando tem- respon-
poris & scenæ studiosos in pulcherrimum a- soria.
moris certamen descendisse video N? Ecce a-
moris feriæ sunt, & mutuæ gratulationis so-
lennia : & in occasionem, & humanitatis le-
gem peccatum putavissetis, nisi tot torrenti-
bus favoris in me vestri, adfectus studia non
ornate minus, quam alter altero copiosius ef-
fundere contenderetis. O placidam litem, quia
concordiæ ! ô dulce bellum, quia pacis ! Et
quidni singuli victores amicū animū
meū, tot jam beneficiis victum, tot jam no-
minibus vestrum, rursus & iterum universi in
prædam & triumphum accipitis ? accipite, pos-
sidete, triumphate, sed vestri ipsius victorem,

possessorem, triumphatorem. Certe fortunam meam venerari debeo, certe virtutem vestram agnoscere, qua jam effectum video, ut magis in singulorum animis & cordibus, quam in hoc doctrinæ pulpito me consedisse intelligam; magis affectibus provehiri vestris quam meis passibus. Sicut animorum principi spectra porrexisti, & in tanta cordium classe ad clavum sedeo. Agnosco, generosa pubes, agnosco nobiles animos, & beneficiorum, licet adhuc tenuium, non steriles sinus; de quibus nobilem fructum & regiam messem, amorem & gratitudinem, ecce mature colligo.

Pendebis revera ante pectoris horreum pretiosus laboris mei manipulus, pendebis æternum memorie monile; & siquidem te mihi gemmam imprimis, æterno tui testimonio coronum consignabis. Dixi.

Praxis altera.

Responsoria ad gratulatoriam dignitatis.

*Praxis
altera
responsi.*

Ab amici honore in æmulationem non aecendi, haec demum verissima amicitiae tessera est; & ambitione magnarum mentium furia securos vivere, non homines ostendit, sed He-roës N. Optassem ego hoc honore mactatus, ita me veritas, ut Serenissimi nostri &c. & omnium vestrum favor, in alterius potius humeros hanc dignitatem devolvisset; qui & consilio & manu melius omnium expectationi respondisset & votis. Sed quia fatorum voluntas me hac felicitate damnavit, mei exit laboris negotium accurare, ut Serenissimum & vos beneficii non pœnitent. Illud tamen animum erigit, & non exiguum lætitiae materiem sufficit, quod, de vobis bene merendi campum natus, obsequia & studia in vestri commodum

convertere possim, & in honore publico, publicus omnium vivere servus. Quod ubi pro virili enitar, gratia & amor vester, sic credo, mihi nunquam defuerit. Dux.

Sententiae.

Pro gratulatione dignitatis.

Honor fugientes sequitur, sequentes fugit. P. Syrus.

Virtutis umbra honor etiam invitatos comitatur.

Senec.

Gloria mater annorum. Bion.

Ipse honor laborem leviorum facit. Africau.

Magistratus virum ostendit. Bias.

Virtutis uberrimum est alimento honor. Valer.

Max.

Virtuti laus debetur. Arist.

Gloria virtutis pedissequa est. Tacitus.

Ab hominibus ipsis honor debetur quos honore Deus dignatus est. Cædrenus.

Solis bonis honor debetur. Arist.

Honor malis exhibitus, in eorum commutatur rham. Gregor.

Honorem non debet sequi virius, sed ipse virius. August.

Dejicitur cum elevatur, qui honoribus proficit, & moribus cadit. Gregor.

Qua in civitate non magnus honor virtuti tribuitur, in ea optimus civitatis status: stabilis & firmus esse non potest. Arist.

Nulla volupia humana ad divinam accedit proprium, quam ea delectatio quae ex honoribus percepitur. Xenophon.

Melius est civitatem regi à viro optimo quam à lige optima. Arist.

Magistratus est lex loquens. Cicero.

Magit.

Magistratus est medicus civitatis. Thucydid.

Præfatum rebus publicisstantem mori aperire.
Dion.

Velut ihu non hominibus sed Diis competit, i.e.
laus non indignis sed bonis tribuenda. Stobæus.

Magna virtutis est cum felicitate luctari. August.

Vita brevis est, glorie cursus sempiternus est.
Cicero.

Fax mentis honestæ gloria. Silius.

Eximiam virtutem sponie sequitur suum decus.
Plutar.

Gloriosis magis placent præconia quam tribua.
Cassiodor.

Quid est dignitas in indigno & ornamen tum in luto.
Saresb.

Quidam honores fugiunt, ut honoribus obvient;
sepe enim gloria ut acquiratur contemniatur, & mu-
nus ut obtineatur, relinquitur. Hugo.

Magni animi sunt magnis honoribus. Livius.

Pecunia ex quo in honore esse cœpit, verus rerum
honor cœcidit. Senec.

Nullus in fortium regum pectoribus aevum lau-
dis & gloriæ cupiditate acrior est. Guicciard.

Homicidii genus est famam hominis impetere.
Idem.

Fama unicus sapientum thesaurus est, purissima vite
gemma. Lipsius.

Nec flamma sine sumo, nec sine calumnia fama
solet surgere. Idem.

Sola dulcedo gloriæ non senescit. Thucydid.

Sat ero dives si bonam famam mihi servasso.
Plaut.

Præclusus honoris oneris, fructus honoris onus.

Aliæ pro gratulatione victoriæ.

Omnis victoriæ fructus in eo consistit, si ea bene &
recte utari. Beisnerus.

Recte victoria mihi clarius est quam vincere. Plutar.

Victoria semper est insolens. Cicero.

Non ita armis quam pietate paratur victoria. Agath.

Victoriam semel partam prudens conservabit princeps, si securitatem, frequentissimum calamitatis iniunum, vitaverit. Reisnerus.

Vera est victoria quæ salva fide & integra dignitas paratur. Florus.

Si vis vincere, clementer age. Fl. Vopiscus.

Vincere seipsum omnium victiarum prima est & optima. Plato.

Liberales & humanos esse erga inferiores, præclaram est discibus viaticum ad victorias, ad triumphos. Gorgias.

Ratio & consilium sunt propriæ ducis artes. Tacit.

Quemadmodum egregium est hostem dejicere, ita non minus laudabile infelicum misereri. Idem.

Solet Deus his qui justa & necessaria arma induunt, & belli causa præstant, certam vincendi occasionem proponere. Paul. Joy.

Exempla.

Et alias supellex pro gratulatione dignitatis.

Apud Romanos templum Honoris penes Templum Virtutis erat, nec potuit templum plumbum honoris intrari, quin prius Virtutis penetra- Hono- retur. Al. ab Alex.

In civitate Peloponei fuit templum Honoris, Statua in quo statua ejusdem præferebat manu sini- Hono- stra orbem ex sapphiro, plenum coronis regiis, ris. sceptris, clavis, & aliis dignitatum insignibus: dextra vero statuam Virtutis Chrystallinam gestabat, aureo torque colligatam; à quo hæ literæ auro fusæ dependebant, T R B I

U N I E T S O L I : (*supple, militat honor.*)

Prin-
ceps &
subditi.

Timon Philosophus interrogatus, quid interesseret inter principem & populum; respondit, Quod inter unum & omnia; omnes enim subditi principem unum spectant, unus autem princeps omnibus mores & leges prescribit. Frison.

Arcadii.

Arcadii in regum thronis posuere fortunam auream, quæ dextra diadema regium cum sole, sinistra sphæram orbis cum lilio tenebat. Cardanus. Significare volebant, eum qui in dignitate esset, debere ut solem lucere, ut aurum Rempubl. ditare, ut lilyum bonis moribus bonos odores spargere.

Pyrrhus
aquila.

Cum Pyrrhum ob præclara gesta milites Aquilam vocarent: per vos, inquit, aquila sum, qui vestris armis velut pennis sublevor. Plutar.

Arist. de
dignit.

Aristoteles præcipuam dicebat esse dignitatem, non fungi honoribus, sed ab aliis honore dignum judicari. Stobæus.

Alphon-
sus.

Alphonsus Arragonum Rex dicebat, hos qui aliis præfunt, tanto privatis hominibus meliores esse debere, quanto honoribus alios præcellerent. Panormitanus.

Idem Rex dicere solebat; Bonus est princeps qui subditos suos habet in capite; melior, qui in corde; pessimus, qui in ventre. Idem.

Episco-
pis obla-
rum
quid.

Episcopis suis quædam nationes ingressum gratulantes, ex aureis literis componebant & offerebant illas duas voces, Bonus Pastor. Aliis flores aureos: Ambrofio suo Mediolanenses apiculam & stellam auream. Epitom.

Cives
gratu-
lantes
regi.

Cum regi cuidam recens coronato Anglia cives gratularentur, offerebant ei, Primo, aureum lilyum & gladium, cum lemmate; Et pace & cæde Tui. Secundo, offerebant lances aureas, cum lemmate; Tu unus plus omnibus yales,

valles. Tertio, claves aureas, cum lemmate; Tecum & intrare & exire & manere parati. Quartu, offerebant ei filios suos & pueros, acclamando; Et patrum & filiorum & nepotum rex esset. Quinto, faciebant sertum ex tot flosculis quot urbes erant in Anglia, & coronantes regem, clamabant; Regno coronaris, Vive. Genebr.

Carolus V. cum ad aliquam veniret civitatem, de triplici P quærebat quale esset, hoc Ius V. est, qualis esset Parochus, Praeceptor, Prætor. Putabat enim omnia salva esse, si hi qui eminenterent sancti & boni essent. Nam mobile semper mutatur cum principe vulgus. *Annales Franc.*

Ægyptii inter gratulandum porrigeabant principi sceptrum, quod in imo habuit caput Hippopotami, quod animal ferum est & immitis; in summo autem, Ciconiæ caput, avis benignissimæ; ut innuerent Principem debere esse serum malis, benignum bonis. *Pierius.*

Apud Ægyptios eosdem hic mos fuit antiquitus Principem eligendi, eique honorem gratulandi. In aperto campo, ubi coronandus principiat Princeps, quærebat ex eo, essetne pius? Mos eligendi. Et ille tunc manus in cœlum tendebat. Secundo, quærebat, Estne justus? & tunc ille Iustus. frameam eductam cervici propriæ applicabat. Tertio, quærebat, Estne liberalis? Et tunc Libera, ille aurum argentumque in vulgus spargebat. Quarto, Estne laboriosus? Et tunc stivam à Laborioso oblatam ad aulam instar a rantis deferebat. Ad aulam vero appropinquanti occurrerant juvenes cum ornamenti & insignibus regiis. Post ingressum autem illius in aulam, prodibant centum juvenes cum cultris argenteis, & prospectante Rege è palatio, in cultris juvenes. *irrue;*

irribuebant, dicendo, MORIMUR ut
VIVAS.

Agathocles. De Agathocle, qui ex figulo Rex erat factus, refertur, quod singulis annis suis senatoribus gratulantibus sibi, ollulas à se factas distribuerit, in quibus hæc inscriptio fuit; *Vitis labor honor Regum.*

Indi. Apud Indos veteres, pridie coronationis juvenus in campum effusa, expeditis jaculis nummum in sublime projectum ita configebat ut tota die non decidesset: Postridie vero totum nummismata confossum gratulabunda offerebat Regi, dicendo, *Forma Rempubl. sicut pecuniam.* Porro, Regum Indiæ munus erat, monetam cedere, in qua hæc inscriptio fuit; *Regis opus, Regis munus.* Ericius.

Mos Græcorum. Apud Græcos olim mos fuit, ut princeps electus, adhuc ante coronationem, per provincias & urbes imaginem suam mitteret; quam cum summa reverentia suscipientes ubique exponebant, & dulci cantu atq; acclamationibus ad gratulabantur, dicendo; *Vivat Rex!* Sydonius.

Macedones. Macedones ultimo regi suo Perseo gratulantes, auream fortunæ statuam obtulerunt, dicendo; *Dent superi vitam, nos fortunam.* Politianus in *Miscellan.*

Bætria-Bis. Bætriani anniversarium Regi suo gratulantes natalem, cyprellum mortalitatis signum succendebant; cedros vero & myrtos immortalitatis symbola radiis solaribus exponebant, clamando; *Pluant vitales Regibus ignes.* Epit.

Alphon-
fus. Alfonso Regi Castelle cum gratulabundus populus acclamaret juxta morem, *Vivat Rex;* ipse ad vices singulas respondebat, *Vivat Lex, vivat Grex.* Vivit lex per attentam sedulitatem; vivit grex per providentiam regis. Baden. is Symb.

Vladislaus Vngarie & Bohemiae Rex in symbolo Regis habuit obeliscum, in cuius fastigio corona aurea *Boh.* erat posita, ad quam homo alatus enitebatur: *symbo- lemma, Vel sic enitar.* *Tipotius.* *lum.*

Edvardus Marchio habuit in symbolo laurum *Edvardi* juxta amnem profluentem; desuper vero in nu- *symbo-* *bibus solei, à cuius radiis laurus urebatur; cum lum.* leminate, *Non aliter.* Significatur neminem posse laurum mereri, nisi virtute solis illustris sit, & extum fatigationis sustineat.

Egyptii hominem in magistratu collocatum *Ægyptii* sic exprimebant; *Seneca*, in cuius dextra sol, in *senaco-* *sinistra horologium. Hinc Cælius Rodig*: inquit, *ris figu-* *Esto horologium, ad quod se tota vita dirigat; esto* ^{12*} *sol, exemplo & moribus prælucens.* *Rodigin. lib. 5.*

Romani ante magistratum faces ardentes præ- *Roma-* ferebant, ut innuerent, magistratum virtute de- *ni.* bere prælucere. *Rosinus.*

Iohannes Rex primus Anglie ut virtutem ex- *Iohan-* primeret qua omnibus præluxit, montem *Æt-* *nes rex* *nam* pinxit eructantem flammas, cum lemmate; *Angl.* *P. & E. L U C E M U S. Tipoc.*

Alphonsus Rex Arragonum in symbolo habuit *Alphon-* um ardens, cum lemmate; *Aliis servio, mihi sus.* *tonsumor.* *Binet.*

Ludovicus XI. Rex Gallie habuit in symbolo *Rex* *Pelicanum revocantem ad vitam sanguine pro-* *Ludo-* *rio pullos emortuos: lemma, Sanguis mens estis,* *vicus* *XI.* *vitae.* *Annales Franc.*

Ambrosius Pigapheta in coronatione *Urbani V.* *Urb-* *anem instruxit qui occurreret Pontifici, & se* ^{nus} *V.* *redibus ejus supponens, ululatum ederet per syl-* *labam V vel ur: Tunc dixit Pigapheta, Vive* *Pont.* *Pontifex, te Pontifice canes in oves convertentur;* *numque nomen, si non exprimendo, certe inchoando* *elebrare conabuntur, Platina.*

Ad *Honorii Cæsaris inaugurationem*, in coelis *Hono-* *melotius.*

melodia audita est, visæque stellæ motu quodam
veluti saltu commoveri. *claudianus.*

*Exempla, & alia supplex pro
gratulatione victoriae.*

Epami-
nondas. *Epaminondas*, conspecto ingenti exercitu qui
duce carebat bono, *O quam magna, inquit, bellus,*
sed sine capite! *Stobæus.*

Pausa-
nias. *Pausanias*, quærenti cuidam quomodo de
Thracibus victoria comparari posset; *Si, in-*
quit, qui vir optimus est in belli ducem eligatur.
Plutar.

Agesi-
laus. *Agesilaus* quæsitus quid dueem belli præci-
pue exornaret; respondit, *Adversus hostes auda-*
cia, & in oblata opportunitate ratio & consilium.
Stob.

Numan-
tini. *Numantini* à *Scipione* in fugam versi, cum ca-
stigarentur à suis quod toties victos fugissent;
respondit quidam, *Pecus euidem nunc etiam*
idem est, sed mutatus est pastor. Innuens æque
forteris nunc esse exercitum, sed ducem debilem.
Brissorius.

Alphon-
sus. *Alphonsus Arragonie Rex* non tam quod ho-
stes vinceret gloriari solebat, quam quod didicis-
set victis consulere. *Illud enim fortunæ munus*
esse, hoc verò semper suum. *Panormit.* lib. 2.

Julius
Cæsar. *Julius Cæsar* à *Pompejo* acie quadam victus,
cum victor hostes non prosequeretur; *Hodie, in-*
quit, penes hostes erat victoria, sed non habent du-
cem qui victoria sciat uti. *Plutar.*

Frideri-
cus. *Fridericus Imperator* debellatis in *Hungaria*
hostibus, dixit ad suos; *Magnum opus actum est,*
milites; nunc autem majus restat, ut scilicet vinci-
mus nosmetipso, atque avaritiae & ulciscendi cu-
piditati frenos imponamus. *Aeneas Sylvius.*

Alexander suadenti *Parmenioni* ut noctu *Da-*
rium invaderet; respondit, *Malo me fortunæ pemi-*
teat, quam victoria pudeat. *Et nolo victoriam fu-*
vari. *Curt.*

I. Cæsar

I. Cæsar, devictis hostibus hoc sibi scripsit encomium; VENI, VIDI, VICI. Et Caro-
lus Imperator dixit, VENI, VIDI, VICTI Cæsar
AUTEM CHRISTUS. Phil. Camer. Carolus.

Timolion Corinthius cum in templo Delphico Timol.
Apollinem de victoria consuleret, corona quæ in-
ter donaria pendebat, in caput illius tam apte
incidit, ac si manu imponeretur; quod omen
victoriae fuit. Fulgos. lib. I.

I. Cæsar cum in Africam exscendens corruis- Cæsar.
set, omen in melius vertens; exclamavit, Teneo
ie Africa. Sabell. lib. 9.

Alexander Magnus cum obsidcret Tyrum, vi- Alex.
debatur sibi videre Herculem à Tyriis maxime Magn.
cultum, qui sibi è muro manum porrigebat. Un-
de omen victoriae cepit, & vicit. Idem.

Primo bello adversus Marium Sylla vidi à Sylla.
Pallade sibi fulgur dari, monerique ut eo telo
hostes peteret; Marium igitur igne & ferro pa-
tria expulit. Idem deinde contra Marii filium
pugnatrus, vidi Marium patrem monere filium,
ne postridie cum Sylla configeret, eo quod illa
dies sibi infausta fuisset. Fulgos.

Iudas Macabæus antequam configeret cum Judas
Nicanore Regis Syriæ duce, vidi in somniis Maca-
biam pro se orare, & quod Ieremias Propheta bæus.
gladium sibi aureum contra hostes porrigeret.
Fulgos.

Apud Celtiberos aquæ scyphus ante ducem Culti-
belli portabatur; & vocabatur poculum fortuna. Si beri.
ergo aliquid aquæ casu effunderetur, pro malo
omnino id fuit interpretatum; quod si ex inad-
vertentia scyphus è manu decidisset, despera-
bant omnino, & se hostibus ultro subjiciebant.
Theophrastus.

Mithridates Rex Ponti devictus à Pompejo, sic Mithri-
se solabatur; Omnis mihi etiam adversa fortuna dat.
cujus

cujus author Pompejus est, tolerabilis est; nec enim turpe est ab eo vinci, quem vincere esset nefas; neque in honestum ei se submittere quem fortuna supra omnes extulit. Paterculus.

Carolus V. Rex. *Carolus V. Rex Hispaniae* occupavit castra Ducis Brunsvicensis, & miles ejus statim etiam castra diripuit: cecidit Dux ad pedes Regis, simplex ut satis haberet accepisse castra & vicesse; vitam relinqueret militibus & aliam supellectilem: respondit *Carolus*, *cujus castra*, *ejus rastra*; hoc est, qui castra accepit, omnia potest radere & accipere. *Camerar. l. 5.*

Alphonsus Rex. *Alphonsus Rex Castelle* dicebat, *Probos milites gemina manus armat, fortis & justa: fædifraga* *terna exarmat, perfida, pia, strenua.* *Aventinus lib. 5. Ann.*

Cabrias. *Cabrias Dux Atheniensium* dicere solebat, *Se malle exercitum cervorum duce leone, quam exercitum leonum duce cervo.* *Marli.*

Ludovicus Rex. *Ludovicus Burund. Rex contra Cæsarem bellam movit; sed captus ab eodem, juravit, ne amplius illi bellum non illaturum. At liberatus denuo cum majori exercitu venit, sed iterum victus omnia perdidit; insuper, oculi illi eruti sunt, & in fronte ab aure ad aurem hæ litera ferro impressæ, *Hunc servavit clementia, perdidit perfidia.**

Cimbri. *Apud Cimbros, contra perfidos quatuor cohortes educebantur; prima erat puerorum, secunda juvenum, tertia virorum, quarta senum. Sed primæ tres tantum spectabant prælium, quarta autem cohors pugnabat; putabant enim debiles vires sufficere ad hoc ut perfidi vincerentur: nam perfidia deseritur à Deo, & ideo ener-
Philippi vis est. *Polilia. lib. 5.**

**Magne-
tia dæ-
tra.** *Normantici Galliae urbem* obsederant, & jam occupaverant armamentarium. Inaudivit hoc Rex

Rex *Philippus*, & ad turbatos cives scripsit, ne
timueritis, *mox aderit vobis dextra magnetica*:
Venit, & castrametatus, supra casta magnetem
in monte posuit, & ecce gladius cujusdam Nor-
mantici per aëra ad magnetem volat: quod vi-
dentes adversarii conturbati, se suaque omnia
philippo subdiderunt. Retulit tunc *Philippus* tale
elogium; *Philippus Rex utitur in bello dextra ma-
gnetica, in pace aurea*; (erat quippe liberalis.)
Patricius in Ethic.

cheronenses habuerunt aureum sceptrum in- **Sce-
star hastæ**, à *Iove* donatum *Pelopi*, quod hanc **Ptrum.**
prærogativam habuit, ut quoties exercitus tu-
multuaretur, Rex solo sceptri attactu tumultum
sedaret; si victa pars fureret & discordaret, ele-
vatione sceptri concordiam faciebat; cum defe-
cit pecunia, dona sibi oblata cujuscunque mate-
riæ, tactu sceptri in aurum mutabat. *Pausanias in
Bæoticiis.*

C A P U T XI.

De oratione gratiarum auctoriarum.

Gratias agimus pro beneficiis, vel publicis, ut
Regi & Reipubl; vel privatis, ut patronis, ami-
cis, benefactoribus, &c. Utrobique idem artifi-
cium servandum.

Q U E S T I O I.

Quomodo construitur oratio gratia- rum auctoriarum.

Primo, mentio fit accepti beneficii. Sectundo,
exaggeretur hoc beneficium à circumstantiis
personæ dantis & accipientis, loci, temporis,
modi, & aliis: ita ut extenuetur dignitas acci-
pientis, amplificetur autem gratia dantis, di-
cendo, sufficientes gratias agi non posse; optan-
do

do vocem & eloquentiam multiplicem. Tertio
fiat gratiarum actio humilis & sincera, item pro-
missio gratitudinis & curæ ut illud munus ad
honorem dantis, vel publicum bonum ceda.
Quarto, subjungatur petitio, ut in gratia ser-
tur.

Praxis.

**Gratia-
tum a-
ctoria.**

Gratiarum actoria pro dignitate collata.

Si mihi centum linguas, ex veteri Poëtarum
voto, hodie natura donavisset; aut si jucundio-
ri metamorphosi totus mens, totus lingua fi-
rem, nondum ego beneficii magnitudinem quo-
me amplissime cumulavisti, Regum Serenissime,
vel eloqui possem vel complecti: Nam & me
unum è tam nobili illustrium virorum collegio
electum esse, in quem regium animum tuum
beneficentia gravem deposites; & supra vota
mea, imo & ultra merita, hoc insigniri honore
quantum amoris & regiae gratiae argumentum.
A teneris quidem ad hoc paternis præceptis im-
butus vixi, ut tibi servire & ad tuos nutus obse-
quiis promptissime currere, supremam judicave-
rim fortunam; nec vivere jucundum soie, nisi
tibi viverem: sed quanti apud eum studia tua
ponderis esse convenit, cui vitam debeas, & om-
nia quæ cum vita mortales acceperunt? Quan-
quam & hæc si tuleris, & forte tua minus & ma-
jestate tua inferius obsequium obtulisti. Habe-
tis hoc, habetis, Serenissimi terræ soles, jam ex-
perientia disco, cum illo planetarum rege com-
mune, ut quidquid à nobis, velut inferiortibus
regni elementis, studiorum accipitis, uberiori
fœnore refundatis; nos umbras adspicitis, ut
illustretis; nostra obsequia exigitis, ut benefi-
ciendi campum naæti, eam quam Majestas im-
posuit necessitatem decurratis, singulis prodesse.

Quid

Quid verò huic animi regii in me propensiō possū, nisi humilibus verbis humiles gratias reddere; nisi forte mea meorumque studia, sicut in dignitatis meritū, ita in meriti stipendium suscipis? Certus si dati beneficii qualisunque solutio est accepti perennis confessio, non ingratos nos morituros sanctissime pollicemur. Permittet enim benignitatis tuæ facilitas, nos vel nubium mutuam gratitudinem æmulari, quæ eodem quod à sole acceperunt lumine, plures in se solis imagines depingunt, ut à quo splendeant orbi demonstrent: & nos amorem regium, quo nunc insigniti vivimus, late per orbem & orbis famam portabimus; dicemusque natis, narrabimus posteris, ut consequentium seculorum memoria sciat cuius stellæ simus, cui soli lucem debeamus. Dixi.

Sententiae.

Hic **I**cumprimis *Seneca* de beneficiis legendus; nam in hac materia unus *Seneca* promulgit valet.

Sine gratitudine nec thus nec myrrha Deo placet.
Trismeg.

Beneficia sunt voluntatis compedes, & aureæ catene quibus animus ligatur & trahitur. Prov. Com. Latin.

Qui in gravi periculo succurrit, vel magno aliquo beneficio alium afficit, Dei vice fungitur; & si cui prodest, Deus est. Cicero.

*Iusta causa est lætitiae latum amicum videre, jux-
tior fecisse.* Senec.

*Referre non potest gratiam nisi qui meminit, &
qui meminit jam refert.*

*Statim gratus est, qui se onerat, id est, qui pro-
mituit gratitudinem.*

*Eodem momento quo obligatus es, si vis, cum
quoli-*

quolibet paria fecisti; quoniam libenter qui beneficium accepit, reddidit.

Nos necessitatibus tantum nostris provisum est, sed usque in delicias amamus (neimpe à Deo.)

Mundus est domicilium hominis, cælum autem natum, aliter die, aliter nocte splendens.

Beneficium aspere datum lapidosus panis est.

Ingentia beneficia sæpe tarditas corrumpit.

Bis dat qui cito dat.

Illud beneficium jucundum, victurumque in animo scias, quod obviam venit.

Tempore quædam magna fiunt, non summa.

Ingens beneficium est unus in fame panis.

Gratia sine pænitentia esse debet. Theophrast.

Mus in pera, serpens in gremio, ignis in sinu, male rependunt gratiam hospitibus. Innocent. Pontif.

Gratia tarda ingrata est gratia. Vulg. Sent.

Si quid beneficias, levior pluma est gratia. Plaut.

Post munera cito consenescit gratia. Festus.

Immortales sunt gratiarum horti. Arist.

Beneficium da cœsus, accipe videns. Prover.

Lat.

Demus beneficia, non fæneremur.

Dignus est decipi, qui de reddendo cogitabat cum daret.

Magnanimi & boni proprium est non fructum beneficii sequi, sed ipsa beneficia.

Multò gratius venit quod facili quam quod plena manu datur.

Quod voles gratum esse, rarum effice.

Nemo libenter debet quod non accepit, sed expedit.

Nulla res carius empta est quam quæ preeibus empta est.

Molestum verbum & onerosum, & demissu vultu dicendum, Rogo.

Exorat

Exorari in perniciem seva bonis est.

Rogantibus pestifera largiri, blandum & affabile odium est.

*Ne committe ut possit aliquis quandoque dicere,
Hic me amando occidit.*

Ante des oportet arbitrium mihi, deinde beneficium.

Non est beneficium debere cui nolis.

Exempla, & alia supellex.

Poëtæ & antiqui tres *Gratias* finxerunt, cum *Gratiae* ob multas causas, tum ob hanc, ut meminerint tres. mus gratiam memoria tenere, ore laudare, obsequiis demereri. Pinguntur etiam junctis manibus, quia beneficia mutuo reddunt; ridentes, Mani quia beneficientium vultus hilares esse debent; bus juniores, quia sincera & sancta; tres, quia tria ^{etis} ridentes genera beneficiorum sunt, *promerentium*, *dan-um*, *accipientium* & *reddentium* simul. ^{virgines}

In manu *Delphici Apollinis* tres *Gratiae* insidabant, quarum una lyram, altera tibias, tertia *vocales*. *Gratiae* fuitulas habebat: innuebant scilicet, *gratias*, si veræ sunt, *vocales* esse, & *beneficium* acceptum ubique canere: aut *beneficium* si *alio non posset*, debere saltem compensari celebratione. *Pie-* *nus.*

Gratiae symbolum olim rosa fuit. Forte quia *Rosa* ut hæc scarabæum necat, ita illa ingratitudinem. *symbo-* *plena* *Idem.* *lum*

Pythagoras quæsitus quomodo homines, pos- *Grat.* *Pytha-* *sunt* *Diis* *similes* *vivere*; respondit, *si veritatem* *goras.* *complectantur*, & *omnibus* *benefaciant*. *Ælianu-*

Alexander Magnus cuidam dono dedit urbem, *Alexan-* *qui* *invidiam* *fugiens*, dicebat id non convenire *dri mu-* *fortunæ* *suæ*: *cui Alexander*; *non quero quid te nifi-* *scipere* *deceat*, *sed quid me dare*. *Sen. de Benef.* *cent.*

Anaxilaus. *Anaxilaus quæsusitus quid in regno esset beatissimum, respondit, Non vinci beneficiis. Phavor.*

Simonides. *Simonides, roganti cuidam ut sibi encomium scriberet, se gratias pro eo relaturum; respondit, duas arcas domi habeo, unam gratiarum, alteram argenti; & cum me premit necessitas, gratiarum quidem arcam aperio, sed inanem reperio: alteram solam mihi commodam experior.* Stobæus.

Varro dicebat, qui *aquam hauris, fontem corona.* Allusit ad consuetudinem Romanorum, qui in festo *Fontinalium* solebant fontes coronis redimire.

Atheniensium gratitudo. Non erga homines tantum sed erga bellus grati fuerunt *Athenienses*. Nam decreto sanxerunt, ut muli qui egregie diu laborarunt, vinculis soluti libere paſcerentur ad mortem. *Rodig.*

Rusſorum proverbium est vulgare, Etiam sat carum non bono animo datum in absinthium vertitur. Prov.

Pomponius. *Pomponius Dux Romanus, dum vicit rediret, Pyramidem illi triplicem exstruere volebant filii; cumque ille rogasset ne facerent, illi, cum tres posuissent, pugnatori, vitori, triumphatori, etiam quartam contemptori Pomponio exstruxerunt. Epitom.*

Agelias. *Agelias Rex cum Apellem ægrotantem vistasset, pulvinar surrigere fingens, decumbentis cervici caute aurum supposuit: non multo post Regis discessum adveniens puer, amoto pulvinari, dum lectulum sternere vellet, aurum reperiens, exclamavit, Vide Domine quid in lectulo repererim; At Apelles silentium ei imponens dixit, hoc est furtum Regis; mox intulit Puer, Quid? benignitate motus voluit tuae inopie subnire, & furtum dicas? tunc Apelles, Optime dissi quid*

quia Rex hoc munere cor meum furatus est, & per-
petuo me sibi addixit. Sciebat enim Agesilaus mul-
to præclarious esse alios ditare, quam ditari; &
nil glorioius quam beneficium apud bonos vi-
ros depositum.

C A P U T XII.

*De Orationibus petitoriis, commendatoriis, &
exhortatoriis.*

Q U E S T I O I.

Quomodo construitur oratio petitoria.

Primo, solet fieri communiter accessus vel à commendatione liberalitatis ejus à quo petis; vel ab extenuatione potentis; vel ab exaggeratione meritorum, præsertim cum pro aliis intercedimus; vel à refutatione eorum quæ in petitione suspecta esse possunt; vel à depreciatione audaciæ, seu professione verecundiaæ, quod sine meritis ad petendum accedat, &c. Secundo, ex primitur postulatum. Tertio, subjiciuntur rationes, quæ quod petitur persuadent: Hæ autem rationes accipiuntur communiter vel ex persona dantis, vel potentis, enumerando scilicet merita ejus & majorum: vel etiam sumuntur à necessario, à facili, à glorio, & reliquis rei petitæ adjunctis. Quarto, promittitur perpetua beneficij memoria, exprimitur spes de obtinendo petito concepta, & obsequia offeruntur.

Praxis.

Petitoria dignitatis à Rege.

Et ego ad pedes munificentiae tuæ cum pre-
cibus supplex advolvo, ut beatior surgam; & Petitoria
dignita-
tis.
in hac felici ruina ac Majestatis tuæ umbra, for-
tuna meæ lucem & fastigium inveniam. Scio

petentium desideria regiis animis theatrum
 gloriæ sternere ; & injuriam eos infligere Prin-
 cipibus, qui necessitate pressi, ad has publicæ fa-
 lutis aras, vel ut verius dicam, ad hos tutelares
 Deos accedere erubescunt : siquidem regiæ ma-
 nus divini fontes sunt, quibus latissime bene-
 ficia in nos & Rempubl. dimanant. Certe ut
 Pharos in æquore laborantibus inter pericula
 nautis viam ostendit qua securitatem inveniant;
 ita liberalitas principis, simum principis, in
 quem vota nostra velut portum confluant, ut di-
 tiora redeant. Audivimus lamenta Regum, dies
 sibi periisse conquerentium, quos cum nulla be-
 neficii linea signavissent, neque se vixisse arbit-
 rabantur ; quia ut soli lucere, ita regibus be-
 nefacere natura est. Et tua in nos Seren. R. sub-
 ditos humanitas & Majestatis tuae insignis facili-
 tas, ideo in virtutum regiarum exercitu altius
 eminent, ne à conspectu tuo, à magnis aliorum
 corporibus, minorum necessitates præpediantur.
 Quid mirum igitur si hac Majestatis tuae
 beneficentia provocatus, cum N. Dominum fa-
 tis concessisse accepi, ejus honoris hæres fieri ex-
 nutu & benevolentia Seren. Majest. supplicem?
 In manu tua Seren. Rex fortunam meam volvis;
 velis tantum & levasti : respice & serenior abeo.
 Forte mea & majorum merita aliquis hic ex-
 gerit ; sed petere beneficium veni non licitari,
 impetrare non exigere ; omniaque quæ aut mei
 aut ego pro Republ. pro sereniss. Majestate tua
 fecimus, oblivisci malimus quam producere, pa-
 rati & vitam ponere, si patriæ necessitas, si vo-
 luntas S. M. & amor jusserit. Gratiam & fa-
 vorem regium peto, non debitum ; cuius vel uno
 radio si me nunc beaveris, perennes servitutis
 compedes animo meo injecisti. Dixi.

Sententia.

Pulcher thesaurus collatum beneficium. Menah.
Benefacere homini est magnum beneficium apud
Deum deponere. Sidonius.

Liberale officium, ferere beneficium ut possis me-
tere fructum. Cicer.

Principum dona sunt auctoramenta servitutis.
 Demost.

Ficu non florent, & fructus habent dulcissimos;
& quidam benefaciunt, non promittunt. Plutarch.

Extra fortunam est quidquid donatur amicis;
Quis dederis, solas semper habebis opes. Martia.

Princeps liberalis amicos ex hostibus, ex alienis
suos, ex infidis fidos faciet. Jovianus.

Melius beneficiis custoditur Respublica quam ar-
mis. Idem.

Beneficium dignis ubi das, omnes obligas. P. Mi-
muis.

Plures honorare est multos ad bene merendum pro-
vocare. Demost.

Beneficium & gratia sunt vincula concordiae.
 Cicero.

Thesaurus pulcher pulchre collata gratia. Eurip.

Tunc solum pretiosa est pecunia, quando usu lar-
giendi definit possideri. Boëtius.

Beatisima dos in Principe liberalitas & clemen-
tia. Pomp. Læt.

Corpus alimento nutritur, animus nobilis lau-
de, honore, premio. Xenoph.

Multo preclarius est beneficiorum quam tropaeo-
rum relinquere memoriam. Idem.

Præmia bonorum malorumque bonos malosque
faciunt. Plinius.

Liberalitatis aureum semen producit auram fa-
voris, ex qua prodit missis honoris. Sophocl.

Nutriunt, præmiorum exempla virtutes. Plinius.

Pauperibus una educandi ratio, bonus Princeps.
Idem.

Avaritiae fuga & liberalitatis gratia regum gloria est, & regnum firmamentum. Arist. ad Alexan.

Exempla, Et aliæ eruditiones.

Craësus. *Craësus* cum divitias jactaret coram legatis exterorum; Legatus Ægyptiorum quæsivit, quis thesaurus omnium utilissimus esset? cui *Rex Liberalitatis*, respondit, *thesaurus præcedit auri gemmarumque thesaurum*. Plutar.

**Iacobus II. Ar-
beg.
Jux.** *Iacobus II. Arragoniae* Rex cervam alatam pinxit cum cornibus aureis; Inscriptio, & auro & celeritate. Typocius. Innuebat Principes debere esse liberales in dando, & celeres in agendo.

**Aurelia-
nus.** *Aurelianuſ Imperator* cum à suis quæreret, quo pacto Imperium bene regi possit; respondit quidam, *auro & ferro*; id est, liberalitate, seu manu liberali & forti. *Zonaras*.

**Ptole-
meus.** *Ptolemeus* Rex incredibiliter delectabatur, si à se ditatos videret; & dicere solebat, *Magis esse regium ditare quam ditescere*. Coker.

**Alexan-
der M.** disputans inter Philosophos, de felicitate rogatus sententiam, dixit, *Nihil beatus esse quam donis multos & oneribus sibi obstringere*. Idem. Gloriabatur itidem sibi à natura datum esse, quod nulli cederet in beneficiis.

**Rex In-
dia.** *Indorum Rex* quispiam occurrens *Alexander M.* dixit: *Provoco te non ad pugnam nec ad bellum, sed ad aliud certaminis genus; Si inferior es, à nobis beneficia accipe; si superior, nobis benefacito*. Ita ab *Alexandro M.* regnum obtinuit. Plutar.

**Augu-
stus.** *Augustus Imperator* adeptus Imperium, *nihil se magis gratulari* dixit, *quām quod illum gradum*

conscendisset, ex quo omnibus beneficiandi facultatibus daretur. Dion.

Dionysius Siculorum Rex ad filium ingressus, Dionysius cum magnam vim cælati argenti in mensa vidisset; *Fili*, ait, *non est in te regius animus, qui his omnibus neminem tibi amicum fecisti*. Plutar.

Cimon Atheniensium Princeps adeò ad dan- Cimon. dum promptus fuit, ut & prædia, quæ pluribus in locis habebat, sine custode habuerit, ne quis ita impediretur qui vellet suis bonis frui. Illum etiam euntem semper famuli cum nummis sequabantur, ut si quis ejus ope indigeret, statim haberet quod daret. *Ilutar.*

Epictetus monet, sicut sol preces & blandi- sol. menta non expectat ut oriatur, sed sponte surgit, & ab omnibus salutatur; sic tu nec plausus expecta nec laudes ut benefacias, sed sponte benefac, & pariter ut sol omnibus eris gratus. *Stobæus.*

Theodosii Imperatoris tam certa fuerunt be- Theodo- neficia, ut tum accepta viderentur cum sponde- dosius. ret. *Pacat. in Paneg.*

Maximilianus I. moris habebat dicere; *cha-* Maximili- *ritas non expectat preces egentis, sed ubi neceſſita-* *nus.* *tem videt, ante preces prævolat.* Reisner.

Thomas Briccetus Doctor Parisiensis, ut *Fran-* Francis- *cum I. Galliæ Regem liberalem nimis admo-* *cus* *neret, in solenni ejus inauguratione laudans primus.* *cæteras virtutes, manus eum similes habere dixit* *D. Francisci manibus, hoc est, stigmata habere* *eum in manibus, seu terebratas manus, per quas* *omnia effluant; & ideo timendum, ne regnum* *ad paupertatem Franciscanam dederet.* *Cokerus.*

De *Alexandro Severo Cæsare* hoc scriptum ex- *Alexan-* stat elogium; *Dies nunquam transit, quin aliquid der Se-* *mansuetum, civile, pium faceret; sed ita ut æra- verus.* *rium non everteret.* Apud Lampridium.

Rober- *Robertus Capetis* filius mille pauperes huma-
tus. nissime semper sovir, eisque jumenta præbuit,
 ut se quocunque iret sequerentur, ac pro se vo-
 ta facerent. *Bodinus & Cokerus.* Ed nemo aut fe-
 licius aut tranquillius imperavit.

Ludovi- *D. Ludovicus* centum & viginti pauperes habuit,
cas. qui eum ubique sequebantur, & eodem quo ipse
 vietu sustentabantur: diebus verò Quadragesti-
 max numerum duplicabat. *Idem.*

Ludovi- *Ludovicus V.* Rex ob liberalitatem præcipue
cas. V. in egenos cognomentum accepit, ut *Pater pauperum* vocaretur; & hunc titulum præ aliis cha-
 rissimum habuit. *Idem.*

Arche- *Archelaus Macedonum Rex*, cum ab eo pocu-
laus. lüm aureum quidam peteret, ipse jussit ut mi-
 nister illud *Euripi* daret, petentemque intuitus;
Tu quidem, inquit, *dignus eras qui peteres & non*
acciperes; *hic verò dignus est qui accipiat & non*
petat. *Plutar.*

Alexan- *Alexander M.* quæsitus ubinam suos thesau-
der M. ros haberet; amicos ostendens, *hi*, inquit, libe-
 ralitatis meæ scrinia sunt.

Severus. *Alexander Severus Imperator*, singulorum no-
 mina quibus aliquid præstisset, descripta ha-
 buit: qui nihil aut parum petiissent, eos appellabat, inquiens, *quid est cur nihil petis? num me*
*tibi vis fieri debitorem? pete ne privatus de me que-
 raris.*

Agape- *Agapetus Iustiniano Imperatori* sic scripsit;
tus. *Vestimentum non veterascens est beneficentiae ami-
 citus & incorrupta stola erga pauperes.* Eum igitur
*qui pie regnare vult, talium indumentorum pulchri-
 tudine animum oportet exornare; amoris enim in
 egenos qui indutus est purpuram, cœlestis quoque
 candidatus est regni.* *Coker.*

Carolus *carolus V.* Imperator ut Peruanam provin-
V. ciam sibi reconciliaret, misit eo nobilem, eique
 plures

plures chartas puras & à scriptura vacuas dedit, solo nomine suo imperatorio notatas; eo consilio, ut quisquis privilegium aut munus aliquod peteret, jam impetrasset illud, si in hac charta virgine hoc scripisset. *Drexel.*

Menecrates ea conditione sanabat gratis plurimos, ut veste ab eo accepta, ejus se clientes, & *Mene-
crates* ab eo sanitatem acceptam faterentur ubique. *Plutar.*

Quæstio II.

Quomodo construitur oratio commendatoria.

In hac oratione petimus aliquid, alicui commemorando ea propter quæ videtur dignus ut mendas accipiat. Hæc puncta servantur; Primo, vel liberalitatem ejus aut amorem extollimus apud quem commendamus; vel necessitudinem nostram cum eo exponimus; vel etiam ejus amicitiam quem commendamus, cum illo vel nobiscum, explicamus. Secundo, laudatur is qui commendatur, à meritis, à studiis obsequendi, à dotibus naturæ, à virtutibus, &c. Tertio, ponuntur rationes suadentes ut commendatum habere velit. Sumuntur verò hæ rationes vel à necessario, vel ab utili, vel ab honesto, vel aliis adjunctis. Quarto, petitio adhibetur, & promissio tam suorum obsequiorum quam commendiatur.

Hæc oratio ferè in omnibus cum petitiora convenit, nisi quod hic alteri petamus, ibi nobis: ideo & praxis speciale difficultatem non habens, frustra nobis remoram hic objecerit.

Quæstio III.

Quomodo construitur oratio exhortatoria.

Ignea hæc oratio tota esse deberet & ardere, quia *Exhortatio* illa auditores stimulamus, ut omni periculo rati-

contempto, omni abjecta ignavia, animum assu-
mere velint, & hoc quod opportunum est non
negligere. Maximè utilis est exercituum duci-
bus, qui ante prælium suorum militum ani-
mos debent incendere. Hæc puncta habet. Pri-
mo, laudantur eorum virtutes quos exhortari
debemus, spes egregias de illis præferendo, quod
scilicet stimulis ad honesta non indigeant: vel
necessitas præsentis periculi graphice describi-
tur: vel ex abrupto hostium ferocia aut ignavia
exaggeratur. Secundo, rei ad quam exhorta-
musr, facilitas, utilitas, honestas, gloria ostendit-
ur; & quod damnum, quæ infamia sit secu-
tura nisi faciamus. Tertio, adhortatio ardens
fiat ad id quod volumus, commemorando ma-
jores nostros & eorum exempla in simili nego-
tio, Dei honorem, expectationem omnium,
omnia etiam bona de eventu futuro.

Praxes hujusmodi orationum nobilissimas
habes apud *Livium*, *Salustium*, *Curtium*, & alios:
Excellunt præ aliis quas *Catilina* ad suos com-
militones habuit; & *Darius* ad suos, pugnaturus
in *Alexandrum M.*

C A P U T XIII.

De Electione officialium ac magistratum.

Est apud plerosque consuetudo officiales cer-
tos, ut *Consules*, *Judices*, *Secretarios*, &c.
eligendi liberis & votis & suffragiis; quod etiam
sine orationibus perfici non solet. Sit ergo

Q U E S T I O I.

Quomodo ejusmodi oratio consensu soleat.

De Elec-
tione. Primo, communiter ipsius officii dignitas;
potestas, & ea quæ officium comitantur, expo-
nuntur & exhortantur. Secundo, laudatur is cui

tua sententia suffragaris, tum à meritis, tum à moribus, tum à virtutibus, tum ab illis maxime quæ ad hoc officium rite obeundum conferunt. Tertio, concluditur vel per iteratam commendationem aut petitionem, ut huic officio suam operam subtrahere nolit; vel per interpretationem ejusdem sententiæ in aliis de illo; vel per augurationem publici boni quod ex illius electione proveniet; vel per expositionem expectationis omnium de illius virtute.

Praxis.

Si de singulis hominum factis absque errore ^{Praxis} judicare difficile est, multo sane difficilior est de ^{pro elec-} eo decernere aliquid, cui judicia & tabulæ fato-^{ctione} rum humanorum committendæ sunt. Quæ judicis- enim ibi singula in periculum veniunt, in hoc consilio omnia velut agmine facto in unum pe- riculum conjurant. Dicenda est aliquando sen- tentia de unius hominis aut facultatibus aut vi- ta: at hic simul de omnia opibus & inco- lumitate dicendum est, & in unius officii æqua & iniqua collatione omnium bonorum iræ im- proborumque rationes aut summo malo aut pa- ri bono dijudicandi veniunt; Judicem nimirum eligimus, id est, justitiae antistitem, qui æquum & iniquum discriminet; qui innocentiam à violentia tueatur; qui injurias arceat; qui vi- vum velut Oraculum omnibus nobis fatum prælegat; qui de fortunis & vita decernat. Om- nes igitur quorum causæ ad hujus tribunal de- volventur, de quorum dignitate, honore, nomi- ne deinceps certabitur, supplices in hoc con- fessu se mentibus nostris præsentant, atque à no- bis exorant, ne eorum vestrasque fortunas ali- cui ex iis committatis, cui judicialis sedes mes- sis aureæ campus, cum *Græculo* quodam audiat;

& qui

& qui defalcatis calamitosorum fortunis, avaritiae suae & cupiditatis horreae explere laboret. Eligendus ille est cui aperta causa est & aequitas, cui clausa pro tribunali arca sit. Nam ut Poëta ait :

Non bene selecti Iudicis arca patet.

Eligendus ille qui Iudiciale officium agnoscat esse miserorum asylum; maximeque illud evitet quod vulgari verbo circumfertur, *Iudicium nihil est nisi publica merces*. Iorò, hunc esse Dominum N. non ego assero, sed virtus, sed doctrina & animi candor indicant; Vos Domini N. N. verborum non expectata assertione, ex factorum meritis, de dignitate merito huic conferenda cogitate. Meminit hic moniti Philosophici, *in magistratu non ditiorem hominem sed clariorem fieri debere*. Meminit & illius proborum cautelæ, *ita leges tractandas esse, ne judges, cum alios absolvunt, se condemnent*. Spero itaque fore, ut si meæ suffragati opinioni successeritis, patria universa atque omnes boni cupitis bonis perfuamur.

Sententiae de Iudicio.

Tam diu judex dicitur, quamdiu justus putatur.
Cassiodor.

Ignorantia & malitia judicis plerumque est calamitas innocentis. Augustini.

Non bene selecti judicis arca patet. Ovid.

Si judicas cognosce, si regnas jube. Seneca.

Sublata justitia quid sunt imperia nisi magna litiæ? Augustini.

Ergo judicium nihil est nisi publica merces. Petronius.

Semper

Semper iniquus est judex qui aut invidet aut faciet. Cicero.

In judicando criminosa est celeritas. P. Syrus.

Summum jus summa injuria. Cicero.

Grave judicium est quod præjudicium non habet, id est, quod novo exemplo fit, aut ad novam normam. P. Cyrus.

Grave præjudicium est quod judicium non habet, id est, quod nullus judex sequitur vel propter crudelitatem vel propter timorem. P. Mimus.

Malo judice nullum est venenosus animal. Petrar.

Iudicis vox legum vox est, & ipsius justitiae. Idem.

cunctator esse debet qui judicat de salute. Celsiod.

Gladius conditur ubi aurum suscipitur. Idem.

Malum judicium omnis mali causa est. Stobæus.

Pænam, si tuto potes, donabis; sin minus, temperabis. Senec.

Non est princeps supra leges, sed leges sunt supra principem. Plinius in Trajano.

Tantum valent leges quantum volunt reges. Pessima vox est.

Tantum valent reges quantum volunt leges. Optima vox est.

Si in aurem judicis susurret pecunia, & Orphei lira, & carmen Amphionis, & Musa Virgili, vox pecuniae suffocantur. Quid plura? ubi nummus loquitur, Tulliani eloquii tuba raucescit; ubi nummus militat, Hætoreæ militie fulgura compescuntur; ubi pugnat pecunia, virtus expugnatur Herculis: Vincit nummus, regnat nummus, imperat universis nummus. Philo.

Plus valet favor in judice quam lex in codice.

Gunstius est pluris quam tota scientia juris.

Iustitia non novit patrem, non novit matrem, veritatem novit, personam non accipit, Deum imitatur. Cassiod.

De Magistratu.

Magistratus est medicus civitatis. Thucydid.
Melius est civitatem regi à viro optimo quam à lege optima. Aristot.

Vbi præses fuerit philosophus, ibi civitas erit felix. Idem.

Insanienti gladium & improbo magistratum committere perinde periculoseum est. Pythagoras apud Stob.

Ars gubernandi civitates principatum teneat omnibus artibus. Arist.

Magistratus est lex loquens. Cic.

Qui Reipubl. præsunt nulla re facilius benvolentiam multitudinis sibi conciliant, quam abstinentia & continentia. Idem.

Magistratus intelligat se civitatis personam gerere, ejusque dignitatem & decus sustinere. Idem.

Qui præsunt similes legibus sint, quæ ad punendum non iracundia sed equitate ducuntur. Idem.

Præfectum Reipubl. stantem mori oportet. Dion in Adria.

Eruditiones de his materiis.

Iudex & Ara. *Archytas dicebat, Iudicem & aram idem esse utrumque miserorum asylum.*

Alex. M. *Alexander M. cum audiret accusatorem, alteram aurem manu occludebat; quæ situs cur id faceret, Alteram, inquit, aurem defensori integrarrelinquo.* Plutar.

Ægypti. *Apud Ægyptios iidem erant judices qui sacerdotes erant.* Ælian.

Lacedæmon. *Apud Lacedæmonios judicabant judices occulsi, ut neminem viderent.* Ab Alex.

Byth

Fythinii judicaturi, in conspectu solis tribu- Bythi-
nal ponebant. *Idem.* nii.

Allobroges antequam ad judicium irent, vini Allo-
craterem bibeant, vocantes craterem judicij & broges,
veritatis. Forte ut è fundo veritatem haurirent;
vel ut eloquentiores & audaciiores essent; vel
quod sicut vinum est dulce & severum, ita
judex esse debeat severus per justitiam, dul-
cis per clementiam: & sicut vinum æque regem
inebriat atque gregem, sic judicium debeat esse
sine respectu.

Trajanus Imperator judicibus hoc symbolum Traja-
dabat; *Fulmen super pulvillum*, cum lemmate; *nus.*
Lenis severitas. Epitom. var. hist.

Apud *Egyptios* judices gestabant in collo Verita-
imaginem *Veritatis* ex Saphiro, quæ habebat tis ima-
oculos clausos, & plurimos ante se libros. *Diod.* go.

Præclare de veritatis imagine dicit *Ælianu*s;
ego *judicem non ex lapide exsculptam veritatem*
circumferre, sed in ipso corde defixam habere volo.

Celeberrimus ille in Germania furum domi- Amicus
tor, sub quo catenæ aureæ in publicis viis in- & Iudex.
taetæ jacebant; suppicio afficiendis in convivio
annulos donabat, dicere solitus, *Amicus tuus*
& *judex sum.* Coker.

Ad *Ladovicum XII Gallæ* Regem accessit *Ludovi-*
qui patrati homicidii veniam peteret: Rex facti *cus XII.*
enormitatem perpendens, & quod jam tertio id
sceleris admisisset; *Tene, inquit, veniam flagita-*
re, homicidii jam tertii? & ecce joculator qui
forte aderat; *quid Domine, tertii?* *imo primi*
duntaxat, nam secundum & tertium tua sunt;
quia si tu primum non condonasses, hæc reliqua
non perpetrasset. Pontan.

Canutus Vandalorum Princeps justissimus fuit, *Canu-*
& nulli vel amico vel sanguine juncto parcebat. *cus.*
Dum ergo de reis femel sumeretur supplicium,
qui-

Iustitia non novit patrem, non novit matrem, veritatem novit, personam non accipit, Deum imitatur. Cassiod.

De Magistratu.

Magistratus est medicus civitatis. Thucydid.

Melius est civitatem regi à viro optimo quam à lege optima. Aristot.

Vbi præses fuerit philosophus, ibi civitas erit felix. Idem.

Insanienti gladium & improbo magistratum committere perinde periculoseum est. Pythagoras apud Stob.

Ars gubernandi civitates principatum tenet in omnibus artibus. Arist.

Magistratus est lex loquens. Cic.

Qui Reipubl. præsunt nulla re facilius benevolentiam multitudinis sibi conciliant, quam abstinentia & continentia. Idem.

Magistratus intelligat se civitatis personam gerere, ejusque dignitatem & decus sustinere. Idem.

Qui præsunt similes legibus sint, quæ ad puniendum non iracundia sed æquitate ducuntur. Idem.

Præfectum Reipubl. stantem mori oportet. Dion. in Adria.

Eruditio[n]es de his materiis.

Iudex & Ara. *Archytas dicebat, Iudicem & aram idem esse utrumque misericordum asylum.*

Alex. M. *Alexander M. cum audiret accusatorem, alteram aurem manu occludebat; quæsitus cur id faceret, Alteram, inquit, aurem defensori integrum relinquo.* Plutar.

Egyptiis. *Apud Ægyptios iidem erant judices qui sacerdotes erant.* Ælian.

Lacedæmoniis. *Apud Lacedæmonios judicabant judices occlusi ut neminem viderent.* Ab. ab Alex.

Bythini

Bythiniis judicaturi, in conspectu solis tribu- Bythi-
nal ponebant. *Idem.* nii.

Allobroges antequam ad judicium irent, vini Allo-
eraterem bibeant, vocantes craterem judicij & broges,
veritatis. Forte ut è fundo veritatem haurirent;
vel ut eloquentiores & audaciiores essent; vel
quod sicut vinum est dulce & severum, ita
judex esse debeat severus per justitiam, dul-
cis per clementiam: & sicut vinum æque regem
inebriat atque gregem, sic judicium debeat esse
sine respectu.

Trajanus Imperator judicibus hoc symbolum Traja-
dabat; *Fulmen super pulvillum*, cum lemmate; *nus.*
Lenis severitas. Epitom. var. hist.

Apud *Egyptios* judices gestabant in collo Verita-
imaginem *Veritatis* ex Saphiro, quæ habebat tis ima-
oculos clausos, & plurimos ante se libros. *Diod.* 50.

Præclare de veritatis imagine dicit *Ælianu*s;
ego *judicem non ex lapide exsculptam veritatem*
circumferre, sed in ipso corde defixam habere volo.

Celeberrimus ille in Germania furum domi- *Amicus*
tor, sub quo catenæ aureæ in publicis viis in- & ludea-
tæ jacebant; suppicio afficiendis in convivio
annulos donabat, dicere solitus, *Amicus tuus*
& *judex sum.* Coker.

Ad *Ludovicum XII Gallæ* Regem accessit *Ludovi-*
qui patrati homicidii veniam peteret: Rex facti *cus XII.*
enormitatem perpendens, & quod jam tertio id
sceleris admisisset; *Tene, inquit, veniam flagita-*
re, homicidii jam tertii? & ecce joculator qui
forte aderat; *quid Domine, tertii?* *imo primi*
duntaxat, nam secundum & tertium tua sunt;
quia si tu primum non condonasses, hæc reliqua
non perpetraffet. Pontan.

Canutus Vandalorum Princeps justissimus fuit, *Canu-*
& nulli vel amico vel sanguine juncto parcebat. *tus.*
Dum ergo de reis fæmel sumeretur supplicium,
qui-

quidam damnatorum proclamavit se principis cognatum esse, parceret sibi; tum rex, cognato, inquit, nostro, ut honoratior ei sit locus, sublimior rem parate crucem. Cranzius l.3. Vand. Histor.

Fetdi-
nandi. Ferdinandus Cæsar clemens & justissimus il-
lud crebro in ore habebat; *Fiat justitia aut pe-
reat mundus.* Cokerus.

Lacedæ-
monio-
rum sel-
lez Sena-
toriz. Lacedæmonii centum & quadraginta sellas in
senatu habebant, totidemque judices: hæ sellæ
verò ex ebore erant factæ, & leonibus incunibe-
bant; leones autem uno pede sellam fulciebant,
& altero simiam projiciebant. Lemma subser-
ptum fuit, *Cede, Leo hic sedebit.* Epit.

De Magistratu.

Cleo. Cleo Reipublicæ destinatus, convocatis amicis
dixit, *Solvere se velle amicitie vincula, ne forte
cæco erga eos affectu ductus, à justitiae semita de-
flectat.* Plutar.

Rex fa-
tuus si-
mius in
tecto. Bernhardus ad Eugenium recens electum Pon-
tificem scribens, sic ait; *Simius in tecto & Rex
fatuus in folio æque monstrosa res est; gradus sum-
mus & animus insimus; sedes prima & vita ima;
lingua magnil. quax & manus otiosa; sermo mul-
tus & fructus nullus; vultus gravis & actio levius;
ingens authoritas & nutans stabilitas.*

Ambro-
sii di-
ctum. Ambrosius de iis qui titulum cum dignitate
accipiunt, sic dicit; *Actio congruat nomini, ne sit
nomen inane & crimen immane, honor sublimis
& vita declivis.*

Zeno. Zeno dicere est solitus, *Solia & urbes decoran-
das esse non preiosis ornamenti sed viris.* Sto-
bæus.

Iacobus Almanzo Africæ & Hispaniæ Rex
throno suo inscribi jussit hæc: primo, *Iustitia
zenet primum à rege locum.* Secundo, *Charitas di-
visibus maxime convenit.* Tertio, *Patientia paup-
eribus.*

rum propria. Quarto, *Castitas est præcipuum iuventutis ornementum.* Ex alia parte erant hæc scripta: *Rex sine justitia est nubes sine pluvia. Diues sine charitate est cibus sine sale. Pauper sine patientia est alveus sine aqua. Iuvenis sine castitate est lucerna sine lumine.* Tympius.

Mexicani quoties Regem novum inaugurant, toties postulant ab eo jusjurandum, quod justitiam sit administraturus; non oppressurus subditos; futurus in bello fortis ac strenuus; curaturus denique ut sol cursum suum ac splendorem retineat; nubes pluviam largiantur; fluvii manent aquis, & terra ubertim fructus suos præferat. Putabant enim quod si Rex probus esset, ei obediret sol, & tellus fæcundior esset, atque totus orbis gratus fieret pro administrata recte populis justitia. *Sanedra.*

Sic Homeris:

*Sicut per celebris regis qui numina curat,
In multis que probisque viris jura aqua mini-*

(strat.

Ipfa illi tellus nigricans prompta atque benigna

(est,

Fert fruges segetesque, & pomis arbor onusta est;

Proveniunt pecudes, & suppeditat mare pisces:

Ob rectum imperium populi sors tota beata est.

Inde & Boëtius. *Annus bonus non tam de bonis fructibus quam de justè regnantibus existimandus est.*

Signum est boni regiminis & Regentis, quando penis est in foro, justitia in judiciis, securitas in unni loco. Proverb. Italic.

Chrysippus rogatus, cur nollet Rempubl. regere, dixit; Si male rexero, displicebo Diis; si bene, hominibus: juxta Poëta sententiam,

Chrysippus.

Sen

*Seu sequeris verum seu damnas, pessime vives;
Odia Divorum contrahis aut hominum.*

**Epamini-
nondas.** Cum *Epaminondæ* per invidiam & contumeliam vilissimus quidam magistratus datus esset, suscepit ipsum, dicendo, *non solum magistratus ostendit ornatque virum, sed & vir magistratum.* Itaque se gessit, & magistratum illum honorabilem fecit, ut à multis deinde ambiretur. *Eras.*

**Age-
silaus.** *Age-silaus* quæsitus, cur *Spartanorum* Respubl. præ aliis floreret? *quia*, respondit, *Spartani & imperare sciunt & parere.* *Plutar.*

**Aga-
thon.** *Agathon* dicebat, *magistratum trium debere meminisse; primum, quod hominibus imperet; deinde, quod secundum leges; tertio, quod non semper imperabit.* *Stobæus.*

**Alphon-
sus.** *Alphonsus* magistratum cotem appellare solebat, qua hominum ingenia probantur. *Panor-
mitanus.*

**Saturni-
nus.** *Saturninus* cum milites illi peplum imperiale imposuissent, advodata concione, de se ipso dixit; *Commitones, bonum ducem perdidistis, & malum principem fecistis.* *Trebell. Pollio.* Erat hic militum dux optimus, sed Imperator factus cum severus nimium esset, ab iisdem militibus interemptus est.

**Themis-
tocles.** *Themistocles* audiens quosdam ambire magistratum; *Si mihi, inquit, duas ostenderitis vias, quarum una ad sepulchrum, altera ad tribunal ducet;* multo libentius ingrederer eam, *qua recta ad sepulchrum ducit.* *Ælian.*

**Demo-
sthenes.** *Demosthenes* dicebat, *si ex duobus alterum sit eligendum, citius se in exilium iturum quam ad suggestum aut tribunal:* *Scire enim se quantum invidiae, calumniarum, ac periculorum ei expectandum sit qui ad gubernacula accedit.* *Erasm. in Apoph.*

**Seleu-
cus.** *Seleucus* frequenter dicebat, *paucis notis esse magi-*

magistratum magnas curas, alioquin neminem reperum iri qui regum diadema humi projectum tolleret. Idem.

Antigonus cum regium diadema & purpuram Antigonecepisset, dixisse fertur; *O nobilem magis quam nus.* felicem pannum! quem si cognoscas quam multis caris, periculis & miseriis refertus sit, ne humili quidem jacentem elevares. *Stobæus.*

Bion dixit, oportere bonum virum à magistratu *Bion.* discedere non ditionem sed clariorem. Idem.

Pythagoras dicebat, primo luxuriam civitates Pythagoræ ingredi, deinde saturatatem, postea contumeliam, goras. postrem exitium. Idem.

Trajanus Imperator dum Præfectum Prætorii Trajanense accingeret, dixit; *Cape hunc ensim, & si nus. iuste imperavero, pro me; si injuste, contra me usere.* Dion.

Caligula vox fuit, cum in Imperatorem esset *Caligula* electus, nunc omnia sibi, & in omnes licere. ^{la.} *Tranquillus.* Reges vero *Lacedemonii* minorem sibi delinquendi potestatem censebant esse relitam, quam privatis hominibus.

Clotarius Rex Gallie hoc monile habuit: Cor Clotarii punicei coloris in campo candido; ex corde dux monile. spicæ promicabant, una à dextris aurea, & loco cristarum radios solares habens, cum lemmate; Et luce & ardore. Altera verò spica à finistris adamantina, habens aristas æneas, cum lemmate; *Nec luce, nec ardore.* Prima spica pietatem notat, fervore & luce boni exempli splendidam. Secunda magnanimitatem significat, quam nec ardor adveritatis, nec lux prosperitatis potest evertere; tale eorū habere debet quisquis in dignitatem adoptatus est.

Ludovicus Sforzia ad *Genuenses* misit *F. Marche* Ludosum ut ab iis grande tributum exigeret. *Genuenses* Legatum humaniter acceptum in horum de- *Sforzia.* ducunt,

Basilica ducunt, herbamque illi *Basilicam* noimne offerunt, dicentes; *accipe, & debilem hanc* (afflictæ Republicæ symbolum) *herbam odorare*: accepit ille, & odoratus dulcem odorem percepit. Jusserunt deinde, ut herbam premeret ac contereret, denuoque odoraretur; fecit, & fætorem sensit: Tunc *Genuenses*; *Sic*, inquiunt, *Si clementer princeps egerit, gratiam habebit apud omnes si prefferit nos & triverit, amaritudinem & molestiam sentiet*. Guicciardinus.

Pericles.

Pericles in ducem *Atheniensium* electus, frequenter sibi occlamabat, potissimum mane dum indueretur; *Attende, o Pericles, attende, cives sunt, liberi sunt, Græci sunt, Athenienses sunt quos regis*. Plutar.

Monarcha Indorum.

Apud *Indos*, supremus monarcha, quem sua lingua *Vohon*, hoc est, jubar honoris appellant, is limites palatii nunquam egreditur, nec in oculos hominum venit; per palatium vel vehitur super cunas, vel à terra sublatus in altissimis sandaliis ambulat, ut nunquam terram attingat: cum in throno sedet, ex una parte pender pugio seu gladius, ex altera arcus & sagittæ. Richter.

Symbolum senatoris.

Quidam Senator stellam habuit cum sex radiis ejusmodi: primus radius fuit instar spicæ, cum inscriptione; *Vilitate*. Secundus, instar clavis, cum lemmate; *Æquitate*. Tertius, instar digi- ti, cum lemmate; *Actione*. Quartus, instar capitis coronati, cum lemmate; *Dignatione*. Quintus, instar candelæ accensæ, cum lemmate; *Pietate*. Sextus, instar floris pulcherrimi, cum lemmate; *Odore bona famæ*. Plane symbolum hominis ad magistratum promoti. *Epitom. vari- hist.*

Cim- bii.

Cimbri duplex elogium dederunt Reginæ *Amphilicæ*: in moneta sculpta fuit ab una parte

Am-

Amphilia cum cithara ; lemma , *cimbriæ bilari-*
tas : ab altera parte , eadem *Amphilia* cum lam-
pade ardenti ; lemma , *cimbriæ serenitas*. In-
nuebant exhiilarari regnum amore reginæ erga
suos , & præstantia familiæ illustrari. *Ludov.*
Legionen.

Alexander Severus Imperator, eos quibus col- *Seve-*
laturus erat magistratum, ex albo recensebat , ut *rus*,
si quis vitia alicui objiceret & probaret, *reus ma-*
gistratu privaretur ; quod si objecta non proba-
set, *accusator rei poenam subibat*. *Fulgos.*

Alphonsus Arragonie Rex in palatio hoc sym- *Alphon-*
bolum habuit ; *Fuci circa alveare* ; cum lemma-*si sym-*
te , *Malum regnum ubi apes laborant* , *fuci devo-*
bolum. *Panor.*

Carolo Magno placebant illi principes qui es- *Caro-*
sent Augusti Imperio , *Pericles* judicio, *Alexan-*
tri bello. *Epitom.*

Idem dicere solebat ; *Optimus ille princeps cui Idem.*
nomen Adamus , *cognomen Abrahamus* ; *id est* ,
qui laboriosus ut Adam , *pius ut Abraham*. *Ibi-*
dem.

Numidae Principem suum vocabant *Cauriach* , *Numi-*
hoc est , rivulus. *Hoc autem inde fuis* ; *Habe-*
bant Numidae fontem Jovis nomine insignitum, *Numidae prin-*
cipes *Cau-*
cui sacrificabant tempore interregni , *ut ipsis iach*
Principem ostenderet. *Certis ergo temporibus* vocant,
summus sacerdos fontem inspiciebat , & *cujus & unde*.
personæ vultum sibi ibidem ostendi à *Iove* ad-
vertit, *eum mox populo Principem promulgavit*.
Hujus ceremoniæ memoræ , *Principes* quoti-
die aqua istius fontis lavabantur, quam porrigen-
do cubicularius dicebat , *Domine Cauriach* , *hoc*
est, memento te rivum esse. *Ibidem.*

Tempore Tiberii Cæsaris , *cum Imperium su-*
cepisset, *vix dicuntur immutasse situm, laeva in regnum.*
dexteram, dextera in laevam commutata. *Plinius.*

Rudol-

**Rudolphus Secundus ex consensu sex Elector-
rum factus Imperator**, curavit sibi in symbolo
pingi super eburineam mensam, sex calculos seu
fortes; septimum vero desuper quasi de cœlis
venientem, cum lemmate; *consentientibus*. In-
nuebat omni electioni legitimæ etiam Deum
adjicere suum calculum. *Tipoc.*

Mes *Tartari Principem electuri in locum campe-
strem conveniunt*, eum qui successione vel votis
rum in eligitur, in thronum collocant, omnesque accla-
miant; *Rogamus, volumus, præcipimus, ut domi-
neris nobis.* Respondet ille; *Si hoc à me vultis,*
necessæ est ut parati sitis quidquid præcepere facere.

Respondent illi, *Sumus.* Tunc princeps; *Er-
go oris mei sermo de cætero gladius meus erit.* Fit
interea applausus à populo: postea ipsum è
throno acceptum supra stragulum in terra stra-
tum deponunt, & sedentem sic alloquuntur;
Vide sursum & agnosce Deum; respice deorsum &
*vide stragulum in quo sedes: si bene administraver-
is, ad votum habebis omnia; si male, à Deo hu-
miliaberis, ut nec hoc tibi stragulum relinquatur.*
In sigillo dicti principis solebat esse hæc super-
scriptio, *Deus in cœlo, & Cham in terra;*
Dei fortitudo, & omnium hominum Imperator.
Epitom.

**Bajaze-
tes.** *Bajazetes Turcarum Imperator exprobrabat*
Tamerlani natale pastoritum; sed hoc responsi-
tulit; *Nescis & ex lana ovium purpuræ Regum-
fieri.* Hic Tamerlanus loco monilis fulmen de-
torque gestabat, cui inscriptum fuit, *In terra
vapor, in nube terror.* Paulus Jovius.

**Ioannes
Ponti-
fex.** Simile resert *Platina de Joanne Pontifice*, qui
in gemma annuli scriptum habuit, *Tunc gutta
nunc gemma.*

**Pausa-
nias.** *Pausanias Lacedamioniorum Rex cum Simoni-
dem philosophum rogasset, ubi aliquum ali-
quod*

quod documentum traderet, ad potestatem Imperii recte administrandam; respondit vir sapiens, *Hominem te esse memento.*

Amasis Egyptiorum Rex obscuro loco natus, *Amasis*, cum ad regalem dignitatem pervenisset, nobiles & primarii obsequium praestare detrectabant; nunc Rex accito ad se aurifice, mandavit ut è pelvi quadam pedibus suis lavandis antea destinata, insignem *Iovis* statuam fabricaret; quam, dum quodam die ipse totusque populus in templo versarentur, jussit in medium afferri; mox eam flexis genibus omnes adorarunt: quibus *Amasis*, quid adoratis? adoratis vas quod hesterno die pedibus abluendis meis deserviebat. Cui omnes uno ore respondebant; non adspicimus quod fuit, sed quod nunc est. Tunc Rex hæc eadem verba in eos retorquens, continuo dixit; Ergo non aspiciendum quod fui, sed quod sum: humili quidem loco sum natus, tamen Deo ita disponente, ad regalem thronum adscendi. Herodot. lib. 2.

Rudolphus Imperator audiens purpuratos ab *Rudolphus* congressu tenuiores arcere, dixit: Sinite homines ad me venire, neque ideo Imperator sum ut arcula includar. Marl.

Trajanus Imperator profecturus ad bellum, *Trajanus* cum equum jam condescendisset, vidua quædam nups. occurrit alta voce inclamans, *Filius mens*, & Rex, n regnante interfactus est: mox apprehenso pede illius, dixit, *Obsecro Domine*, ut, cum eum mibi reddere non vales, sanguinem saltem ojus vindicare digneris. Ego, ait ille, satisfaciam tibi cum redieris: quod si non redieris, ait illa, quis mibi praestabit? Successor meus, ait Imperator: at illa, quomodo hoc sciam? quod et si facturus est, quid tibi proderit si alius beneficerit? Successor tuus injuriam patientibus vel passuris pro se tenebitur; te non

non liberabit justitia aliena : nonne melius tibi est, ut tu justitiam mihi facias, & pro hoc mercedem recipias, quam alteri banc transmittas ? Movit Imperatorem pietas, & equo descendens, causam viduæ diligenter examinavit, & condigna satisfactione viduam consolatus est. *Vinc. Beluae. Spec. Histor. lib. 10. cap. 46.*

Idem.

De eodem fertur, quod culpantibus amicis, quia nimis circa omnes communis esset & facilis ; benigne respondit, *Talem se velle Imperatorem esse priuatis, qualem privatus optaret.* Hinc merito acclamatum est ; *Bonitas Trajani.* *Eutrop. 1.8.*

Julianus.

Cephidus accusator quidam acerrimus, apud *Julianum* accusabat *Numerium* furti : Cum autem objecta diluerentur, tunc accusator ira percitus exclamavit, *Ecquis nocens poterit esse unquam si negare sufficiet ?* Tunc *Julianus* ; & *quis innocens esse poterit si accusare sufficiet ?* *Ammian. Marcellinus lib. 18.*

Pelopidas.

Pelopidas Imperator in expeditionem profici- centi cum uxor ingemiscens saepius exclama- ret, ut propriam vitam tueretur, sibique con- suleret ; *Aliorum est*, respondit, *vitam propriam tueri* ; *at Imperatoris, ex suis incommodis omnia Reipublicæ parare commoda.* *Marc.*

Alex. Magn. *Alexander*, urgenti matri ut occideret quen- dam insontem, & dictiranti, se per novem men- ses portasse prægnantem : ita respondit pruden- ter & pie ; *Aliam, parens optima, posce mercedem; hominis enim salus nullo beneficio compensatur.* *Ammian. Marcellin. lib. 14.*

Themistocles.

Themistocles, Simonidi petenti ut injustam cau- sam diceret, respondit ; *Neque tu bonus Poëta fueris, si preter musicæ modulos caneres, neque ego bonus princeps, si contra leges pronuntiem.* *Fulgol. lib. 6. cap. 4.*

Antiochus.

Antiochus Rex Asia regni sui civitatibus scripsit,

scripsit, si quid in literis, que ejus nomine scriberentur esset, quod legibus adversum videretur, crederent se in scio ejusmodi epistolas esse scriptas, ideoque in non obtemperarent.

De regibus *Ægyptiorum* legitur, quod magi- Reges
stratibus præceperint, illos juramento devin- *Ægypti-*
cientes, ne quid gererent contra leges, etiamsi *Ptii.*
ab ipsis met regibus mandaretur. *Plut. in Apoph.*
Rom.

C A P U T XIV.

De modo ferendi votum seu consultationem.

VOti propositio est oratio in qua nostram sententiam in publico confessu cum gravitate explicamus, ad Reipubl. aut districtius ad alterius cuiuscunque loci vel personæ utilitatem. Triplex votum esse potest: Assertativum, quod propriam sententiam à nobis inventam exposit. Confutativum, quod alienam sententiam allatis rationibus refellit. Mixtum quod partim alienam sententiam refellit, partim propriam dicit & stabilit: de singulis singulatim.

Q U E S T I O I.

Quomodo construitur oratio voti propositiva.

R E S P O N D E O I.

Votum assertativum ita proponi solet.

Primo, fit brevis ingressus ex occasione vel tiva.
rei præsentis, vel periculi imminentis, vel personarum deliberantium, vel ipsius dicentis. Secundo, prononcitur sententia, quæ si partes habuerit, dividenda erit; & quid primo, quid deinde dici debeat, explicandum. Tertio, ratnes pro sententia afferuntur, non tantum ex locis

non liberabit justitia aliena : nonne melius tibi est
ut tu justitiam mihi facias , & pro hoc mercede
recipias , quam alteri hanc transmittas ? Mori
Imperatorem pietas , & equo descendens , cau-
sam viduæ diligenter examinavit , & condigna
satisfactione viduam consolatus est. Vinc. Belua
Spec. Histor. lib. 10. cap. 46.

Idem.

De eodem fertur, quod culpantibus amicis
quia nimis circa omnes communis esset & faci-
lis ; benigne respondit , Talem se velle Imperato-
rem esse privatis , qualem privatus optaret. Hinc me-
rito acclamatum est; Bonitas Trajani. Eutrop. 1.8

Julia-
nus.

Cephalus accusator quidam acerrimus , apud
Julianum accusabat Numerium furti : Cum au-
tem objecta diluerentur , tunc accusator ira pe-
citus exclamavit , Ecquis nocens poterit esse us
quam si negare sufficiet ? Tunc Julianus ; & qui
innocens esse poterit si accusare sufficiet ? Ammian.
Marcellinus lib. 18.

Pelopida-
das.

Pelopidas Imperator in expeditionem profici-
centi cum uxor ingemiscens saepius exclama-
ret, ut propriam vitam tueretur , sibiique consu-
leret ; Aliorum est , respondit , vitam propriam
tueri ; at Imperatoris , ex suis incommodis omnia
Reipublicæ parare commoda. Marc.

Alex.

Alexander , urgenti matri ut occideret quen-
dam insontem , & dictiranti , se per novem me-
ses portasse prægnantem : ita respondit pruden-
ter & pie ; Aliam , parens optima , posce mercedem ;
hominis enim salus nullo beneficio compensatur.
Ammian. Marcellin. lib. 14.

Themistocles.

Themistocles , Simonidi petenti ut injustam ca-
noctes. sam diceret , respondit ; Neque tu bonus Poëta
fueris , si preter musicæ modulos caneres , neque ego
bonus princeps , si contra leges pronuntiem. Fulgos.
lib. 6. cap. 4.

Antio-
chus.

Antiochus Rex Asia regni sui civitatibus
scripsit.

scripsit, si quid in literis, que ejus nomine scriberentur esset, quod legibus adversum videretur, crederent se in scio ejusmodi epistolam esse scriptas, ideoque iis non obtemperarent.

De regibus *Egyptiorum* legitur, quod magistratibus præceperint, illos juramento devincentes, ne quid gererent contra leges, etiamsi *Ptii.* ab ipsis in regibus mandaretur. *Plut. in Apoph. Rom.*

C A P U T XIV.

De modo ferendi votum seu consultationem.

VI Oti propositio est oratio in qua nostram sententiam in publico confessu cum gravitate explicamus, ad Reipubl. aut districtius ad alterius cuiuscunque loci vel personæ utilitatem. Triplex votum esse potest: Assertivum, quod propriam sententiam à nobis inventam exposuit. Confutativum, quod alienam sententiam allatis rationibus refellit. Mixtum quod partim alienam sententiam refellit, partim propriam dicit & stabilit: de singulis singulatim.

Q U E S T I O I.

Quomodo constituitur oratio voti propositiva.

R E S P O N D E O I.

Votum assertorium ita proponi solet.

Primo, fit brevis ingressus ex occasione vel tiva. Oratio
voti pro-
positi-
va.
rei præsentis, vel periculi imminentis, vel personarum deliberantium, vel ipsius dicentis. Secundo, proponitur sententia, quæ si partes habuerit, divideret. & quid primo, quid deinde dici debeat, explicandum. Tertio, ratnes pro sententia afferuntur, non tantum ex locis

cis Dialecticis, sed etiam ex Ethicis; ostendendo id quod suadetur esse bonum, honestum, gloriosum, jucundum, utile, necessarium, facile, opportunum, &c. Item à Simili, ab Exemplis, à Testimonio. Quarto concluditur per repetitionem brevem cum amplificatione. Solet etiam subjungi, id sibi quidem videri, sed tamen libenter rationes meliores & commoda publica secuturum; nec habiturum sententiam suam optimam, sed optimam alterius.

RESPONDEO II.

Votum confutativum ita peragitur.

Oratio
confu-
tativa,

Primo, mentio fit authoris prioris voti, sive cum laude, sive sine laude; & dicitur eum non nihil ab eo quod salubrius est Reipubl. discessisse. Secundo, refutantur rationes dictæ priore voto, modeste tamen & sine offensa: vel omnes in cumulo simul, vel singulæ scorsim. Tertio, concluditur per repetitionem & amplificationem brevem.

RESPONDEO III.

Mixta.

Votum mixtum sic pertractatur.

Nempe occupatur illud circa puncta utriusque voti assertativi & confutativi; sive velic prius tuam sententiam asserere & stabilire, & postea refutare alienam; sive è converso utrum libet, licet.

Adverte autem. Primo, quod is qui primus dicet sententiam, exponere soleat causam consultationis institutæ, eamque exaggerare, invitareque & adhortari alios ad societatem & conjunctionem votorum.

Adverte Secundo, quod is qui alterius sequitur sententiam, tractare possit prius aliquem locum per modum accessus: v. g. Pro

den

dentis esse (dicendo) bona consilia sequi: vel illud dictum Herodoti præferendum, *Apud me tandem valet bene sentire per se, & alteri bonam sententiam dicentis accedere.* Secundo, sententiam alterius collaudabit, cique assentietur, additis si quæ occurunt, novis rationibus, aut egregia amplificatione. Potest etiam is, qui alterius sententiam sequitur, ita eam tractare, tanquam à nullo fuisset dicta, nisi forte in medio, vel in conclusione, vel quando mentio fit datæ rationis, injiciendum sit, id ab alio esse dictum. Qui vero contrarium sentit, testabitur non se ideo facere, quod vero aduersetur, sed quod aliud sibi videatur: ideoque protestationem benevolentiae aliaque amica verba & officiosa interseret sive initio, sive in conclusione.

Adverte tertio, quod in decretis ferendis, ubi non prævalet pluralitas votorum, sic procedendum sit, Primo, repetuntur & explicantur sententiæ consultorum, collaudaturque eorum studium & consilium. Secundo, rationes eorum vel approbantur vel reprobantur, datis causis cur utrumque fiat. Tertio, fertur sententia decretoria, ostenditurque ejus æquitas modeste & prudenter.

Praxes frustra subjecerim, cum & supra sub generalibus præceptis in dispositione posuem, & passim apud Historicos probatos habeantur. Part. I. c. 2. q. 3. modu 1. & 2.

Sententie

Pro hac materia.

Res est profecto sacra consultatio. Plato.

Omnia prius consilio experiri sapientem decet.
Terent.

*Consilio milium quam viribus arma gerenter. Ve-
nus,*

Vis consilii expers mole ruit sua. Horat.

Parvi sunt arma fortis, nisi consilium sit domi.
Cicero.

Diu delibera, cito fac: nihil curare, hoc est i-
sanum esse; nihil posse, hoc est mortuum vivere.
Seneca.

Consilium qui de Republica tollit, ex animo ra-
tioneum tollit. Farnes.

In consilio sis testudo, in factis aquila. Vulg.
diēt.

Veritatis oratio solnia esse debet & libera. Am-
mian.

Veritas suavissima narratio est. Democrit.

Pietas palam declaranda, veritas audacter dicen-
da. Idem.

Non est turpe cum re mutare consilium. Seneca.

Non est consilii juxta metum locus. Dio.

Amor privati commodi, venenum est boni consiliū.
Livius.

Senex vinum sanum vinum. Proverb.

Senex vir, sanum consilium. German.

Eruditiones & alia supellex.

Fridericus Imperator tunc demum salvam for-
cus. *Rempubl. dicebat, si Senatores de rebus consulatu-*
turi, in vestibulo curiae simulationem ac dissimula-
tionem deponerent. Æne. Sylvius.

Alphon- *Alphonsus Arragonie Rex dixit: Romæ esse de-*
sus. *buisse domum Concordiae ante Capitolium & domum*
consilii: in qua priusquam ingrederentur Capitolium
Senatores, amorem privati commodi, odia, similitudines
& alios adfectus malos exuerent. Panor.

Cæsarius. *Cæsarius Pætus tuendæ Armeniæ causa à Ne-*
Pætus. *ne contra Parthos missus, fortium & militarium*
virorum consilia optima contemnebat, & op-
posita licet deteriora faciebat, ideo tantum, e-
stare indigere aliena seminaria videtur. Tacit.

Lacon quidam omnis consilii quantumvis ^{Lacon}
egregii quod ipse non attulisset, inimicus fuit.
Coker.

Aristides una cum Themistocle admodum sibi ^{Aristi-}
inimico in Reipubl. negotio ad legationem ^{des &}
missus; *visne & Themistocles, dixit, ut in his monti-* ^{Themis-}
bus paulisper inimicitiam deponamus, recepturi eam, ^{stocles.}
cum redierimus? Innuebat deponenda esse odia
nis qui Reipubl. negotia curant. Plutar.

Terentius dicit, *Consiliariorum primum dogma Occasio-*
est, occasionem observare properantem: Est enim
occasio anima actionum & rerum bene geren-
darum mater.

In subitis arduisque periculis rapienda sunt consilia ^{!u subi-}
non querenda. Coker. ^{tis con-}
^{fil. ra-}
^{pien.}

Idem dicit, *meminerit consiliarius, dum navis est*
silva, consulere; & providere ne evertatur; Moni-
postquam enim fluctus exsuperat, inane est stu-
tum.

Maturum est consilium cui ad fuderint timor & ^{Consi-}
mentatio. Herod. ^{lium.}

Alexander Severus rem primo die consiliariis ^{Severus.}
suis tantum proponere solebat, & spatium dare
ut disquirerent, cogitarentque dicturi postea
sententias, ne incogitantes consilia funderent.
Lampridius.

Puteolis Respubl. in Campania, post multa fe- ^{Puteoli}
liciter gesta bella & triumphos exstruxit Servio ^{pala-}
Duci suo palatium ingenti sumptu: in quo di- ^{tium}
versa conclave ea arte fornicata, ut ex uno in ^{exstru-}
aliud transitus esset, & quod in uno dicebatur,
eoc in singulis & omnibus echo distinctissime
eddebat & audiebatur. Cum ergo Dux cum
suis centurionibus consilium habebat in certo
conclavi, milites alii per alia sparsim conclave
edebant: & cum finire deliberationem vellet,
clariori voce haec solum verba pronunciabat;

ita decernimus; & confessim echo undique resonabat, *immo*; statimque miles ad obsequia Ducis exsiliit.

Balea-
res In-
sulae.

In *Balearibus* Insulis hæc consuetudo fuit, ut quoties de arcano aliquo vellent deliberare senatores, in campos exitent, ibique foveam effoderent, versus quam inclinabant ora, & vota invicem & consilia loquebantur; & ubi finiebatur deliberatio, foveam illam terra implebant, atque reliquo campo complanabant. Se-

Midas.

pelienda esse consilia sub silentio innuebant. Timebant nimirum ne venti voces raperent, deferrentque consilia late per campos; quod circa *Midam* Regem *Phrygiae* contigisse fabulæ memorant: *Habuit hic Rex asininas aures, & dum semel à Chirugo tonderetur, habere animadversus est; rogavit igitur, & apud hominem pecunia silentium emit Rex; sed hic dum diu secreatum tenuisset, semel in campis vagus, impatienter arcani, inclinato ad arundinem ore, arundo, inquit, audi, Midas habet aures asininas.* Res mira, statim hæc verba ab arundine ad arundinem meare, & cum vel minimus spiraret ventus, clarissime omnes campi resonare, *Midas habet asininas aures.*

Frigora.

*Et Gobrias in Apologo suo ait, in quadam parte Indie tanta esse frigora, ut verba loquentium priusquam ad aures audientium perveniant, congelentur, in terramque ruant, aut in aere suspensa hærent; verno autem tempore cum resolutio incipit flantibus *Zephyris*, resolvuntur etiam verba, & tunc prius tonare per aera & audiri incipiunt.*

Consus.

Apud antiquos Consus, Deus Consiliorum colebatur, ejus ara subterranea suit, ad insu-

Joannes

nuaddam consiliorum occultationem. Rosinus.

Castel-

Ioannes primus castellæ Rex ferali & lugubri

Rex.

bri ueste toties induebatur, quoties tributo-
rum conferendorum consilio regnum onera-
debut.

C A P U T X V.

De Legationibus.

ET domi & extra legationes obimus. Extra
ad fœdera struenda, indicenda bella, con-
trahendam amicitiam cum Principibus, pe-
tenda auxilia, &c. Domi vero mittimur ad co-
mitia generalia à Nobilibus: & à Rege ad co-
mitia Nobilium, quando magna instant comi-
tia.

Q U E S T I O I.

Quomodo oratio ejusmodi construi soleat.

Lega-
tio.

Primo, accessus solet fieri ab aliquo discut-
su, sive à laude ejus ad quem dirigitur legatio;
sive ejus à quo fit; sive à studio utriusque re-
gni erga se mutuo; sive ab alia quacunque cir-
cumstantia aut re, à qua commode ad rem in-
stitutam descendit possit. Secundo, puncta le-
gationis exprimuntur. Tertio, singulæ legatio-
nis partes suis argumentis suadentur & confir-
mantur. Quarto, concluditur vel adhortan-
do ad hoc quod intenditur; vel petendo ut
admittatur; vel commendando, vel exi-
gendo, vel quid simile fieri debet, secun-
dum exigentiam materiæ ac prout res postu-
lat.

Quando laus Principis à quo legamur, po-
nenda sit, facile prudens orator adverterit;
nempe tunc, cum rei in qua legatos agimus,
authoritas, veritas, aut necessitas, tali modo so-
lidatur.

Nota vero, quod in florentissimo Polonia

N. 4

Regno

Regno hic mos invaluerit, ut legati à Rege ad comitiola nobilium; Primo, nomine Regis præsentes salutent, gratiamque & favorem regium offerant. Deinde, literas fidei, *Credentes* illi vocant, ostendant. Postremo autem, puncta legationis præmisso accessu & discursu, sive de bono regimine Reipubl. sive de studio Regis in Rempubl. oratorie explicent.

Exempla legationum pulcherrima exstant apud *Wassenbergium* in libro de rebus gestis *Vladislai* IV. Regis Polonie. Sed & apud historicos passim praxes legeris. Excellit illa legationum *Scytharum* ad *Alexandrum M.* quam videre licet apud *Curtium*. lib. 7.

Quodoquidem tam varia & multiplex materia legationis esse soleat, non est possibile singulas occasiones suis eruditionibus instruere. Studium igitur cujuscunque hic supplementum faciet.

Appendix.

Genus *In Genere Judiciali*, in quo accusamus vel **Iudicia** defendimus, ut vel malitia puniatur, vel innocentia absolvatur, nihil dicere attinet: sive quod ex generalibus præceptis satis constare possit; sive quod in eo excellere ambiens, satis lucida apud Authores passim, præcepta &c maxime apud *Aristotelem* habeat. *Præxes*. verò in tot *Ciceronis* orationibus. Hoc tanten pro competo sit, à modernis oratoribus forensibus, quos *Pragmaticos* aut *Causidicos* nuncupamus, non aliunde sumi probationes, quæ non ex Jure scripto communi & speciali: & quo quis ingeniosior, & in legendis Jure diligentior, eo facilius potest & leges & consuetudines accommodare causæ quam defendit aut arguit. *Supervacuum* igitur hic hæcere, quapropter litori potius

tius vicinus antennas solvo, & anchoram figo.

Ignosci tamen mihi postulo, quod longior fuerim, quam esse proposui, & prope in tituli nomen deliqui. Utilitas me studiosæ Iuventutis protraxit, cui unice complacere studui. Nisi forte & Poëtæ versu mihi adblandiar, cuius judicio sunt,

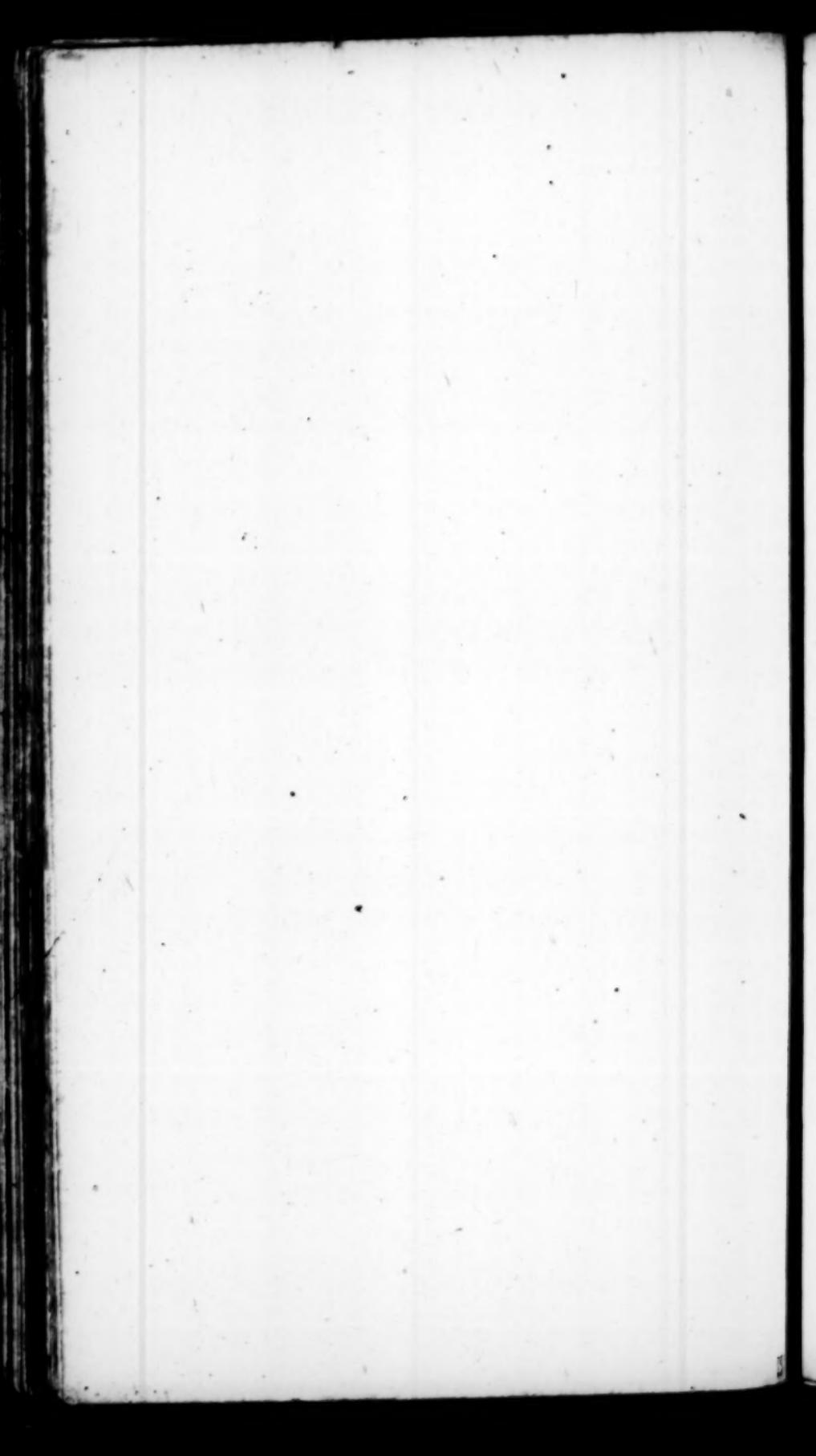
Quæ bona multa parum, quæ mala pauca nimis.

Sed scio & sapientum comitiis definitum circumferri, quod in longitudine brevitas, in brevitate longitudo possit inveniri. Nam & ille quondam in paucissimis versibus habitus est longissimus ab eruditorum censura, quoniam ineptus Poëta ster: & *Homerus* in *Iliade* & *Odyssæis* illo brevior, quia utilis & non è triuio Poëta. Sed manum de tabula, ne hoc ipso nomine malus esse incipiam, dum me peccasse excuso.

SOLI DEO GLORIA!

N. 5.

VERA.

VERBORVM ET RERVM ELENCHVS
COPIOSIS SIMVS.

A.

A Beston lapis 133
Acumen quid 22. an O-
ratori usurpandum *ibid.*
materiale quid *ibid.* meta-
phoricum quale 32. quo-
tuplex *ibid.*
Acumina quæ perfectissima
24. Orator adhibeat *ibid.*
Politicus non item. *ibid.*
Fac facienda modi diversi
24. 29. Ubi invenienda 25.
inveniendi praxes varia 26.
ex locis Oratoriis 30.
Acuminibus non morose ni-
mium inhæreundum 33.
Acuminis ponendi in Oratio-
ne præcepta varia 34.
Adamantes duo connubio na-
turali sociati 143.
Adam coronavit Ewan gra-
mme 155. duos habuit an-
nulos 175
Adjuncta quid 19. personæ
duodecim 19. rei sex *ibid.*
Adulator 11.
Ægyptii filias ornabant tor-
quibus 162. quos corona-
bant 182. Phœnicem in
sepulchro sculpebant 200
Ægyptiorum convivia 201
Ægyptii Osirim in aurea tum-
ba circumferebant 205.
gratulantes sceptrum da-
bant Regi 419. apud eos-
dem mos eligendi Princi-
pem. *ibid.* Senatoris figu-
ram quomodo expresserint
257. Eosdem habebant Ju-
dices quos sacerdotes 278.
Ægyptiorum Reges Magistra-

tibus quid præceperint
289.
Ædificium Dædali manu ex-
structum 6.
Ætas & pax in spicæ seruo
incedere dicuntur 182.
Agathocles iuratus ad Iudicem
32. gratulantibus sibi quid
dixerit 255.
Agapeti ad Iustinianum scri-
ptrum. 272.
Agathonis monitum ad Ma-
gistratum 292.
Agesilans dei Spartanorum
Republ. *ibid.* de Duci belli
ornamento 414. Apellem
agrotantem visitat. 282.
ibid.
Agrigentini stulti 213.
Alauda 162. 202.
Albanorum mos circa pænali-
tia matis 197.
Alexander M. ira succubuit
34. panem gladio diyisum
cum Sponsa bibavit 156.
annulum moriens cui de-
derit 175. cum natus esset
duæ Aquilæ visæ sunt; al-
tera in Occidentem altera
in Orientem avolare 233.
adotari voluit 244. Parsme-
nioni suadent; quid re-
spondit 258; cum Tyrum ob-
sideret quid in somniis vi-
derit 259.
Alexander M. nulli cedebat
beneficiis 270. provocatur
ab Indorum Regem *ibid.* ami-
cos optimum thesaurum
appell. 272. Accusatori al-
teram aurem manu occlu-
debat 273. Maxiurgæti,

E L E N C H U S.

insontem occideret quale dederit responsum	288.	Amicitia pomo lucrata	129.
non annos sed triumphos se numerare dixit	200.		131.
Alexandri M. annulus signatorius	177.	Amicus	6
Munificentia illius	265.	Amici duo Vulcanum adeunt & cur	165.
ejus tumulus	283.	Anicorum bona communia	ibid.
Alexander Severus nomina eorum in catalogo habebat, quibus aliquid praestitisset	272.	Amicus & Iudex	416.
ex albo recente sebat eos quibus Magistratum erat collaturus	285.	Amici pictura	264.
ejus Elogium	271.	Ammonis statua artificiosa	245.
Alexandri Caroli Principis Poloniæ Epitaphium	223.	Amoris descriptio.	11.41.
Mlobroges ituri ad Iudicium vini Craterem bibeant	279.	Amoris magnus Deus	129.
Alphonsus de matrimonio	151.	Amori sacra faciebant Athenienses. Deus munditrix	ibid.
ejus Symbolum coronam habuit	199.	Amoris adjuncta seu pedissequa	ibid.
de Princeps sermo	254.	ejus agmina	151.
Symbolum	203. 257. 285.	Symbolum	163.
dictum illius aureum	258.	ejus festa apud Athenienses	ibid.
Magistratum cotem appellabat.	182.	Amplificatio quid	72.
Alphonsus Dux Calabriæ filio Clypeum dedit	213.	quotuplex	ibid.
Alphonsus Rex Castellæ de militibus	260.	Rerum quomodo fiat	ibid.
Amalasinthæ Reginæ Epitaphium & eulogium	204.	& verborum	ibid.
Amantris animus in alieno corpore est	151.	per figuras	76.
Amaranthi corolla, ejus usus	182.	Amphilia Cymbrorum Regina	284.
Anagis obscuro Ieco natus quomodo suos ad obsequium compuleris	287.	Anaxilaus	266.
Amazonum causa nubendi	153.	Anchoram Seleucus in anno	ibid.
Ambrosii dictum	280..	lo habuit	173.
		Anguilla fragilitatis humanae	261.
		Symbolum	ibid.
		Anna Reginæ Ungariæ Symbolum	164.
		Annuli origo	172. &c.
		Annuli cur sponsis dentur	177.
		Annulus vetustus	ibid.
		qualis fuerit datus Sponsis	ibid.
		Annulus Mariae Ungariæ Reginae	211.
		in cunis Emigilis Reginæ apparuit	ibid.
		Antecedentia que & eorum argumentatio	20.
		Aus	ibid.

E L E N C H U S.

Antiphanes de nuptiis	151.	Argumentandi Oratorie modi varii	40.
Antigonus de diademate Regio	283.	Argumenta in Demonstrativo genere	145.
Antiochi Regis Asiz ad Civitatem Literæ	288.	Argumenta quærenda in Deliberativo genere.	94.
Antisthenes de uxore ducenda 152. quid mortem esse dixerit	196.	Argus	145.
Antonius salutatus est dem padibus	243.	Aristippus de muliere parva sed pulchra	152.
Apis	36.	Aristides & Themistocles legationem subeuntes privata deponunt odia	193.
Apophthegmata	194.	Armenii sibi aures rumpebant ante huptiarum celebrationem	160.
Apollo	180.	Artemisia cineres viri cum vino mixtos ebbit 150.	209.
Apostrophe	76.	Asparagine coronatur sponsa in Boeotia & cur	154.
Aquam & Ignem cur tangabant novæ nuptiæ apud Romanos	156.	Aspasia gravida botrum colligit acerbum.	245.
Aquila	162.	Astyagz somnium	233.
Ara Hippocratis	210.	Athalanta cursu superata ab Hypomene	130.
Arbores laudaturus	93.	Athenarum mos circa sponsalia	155.
Arcadii fortunam auream in thronis Regum posuerunt	254.	Athenienses festum Amoris celebrabant in monumentis ciphras scribebant	200.
Arces laudaturus	94.	Atheniensium apprecatio Regibus 211. corundem gratitudo	266.
Archelaus Macedoniz Rex	272.	Atreus	28.
Argumenta invenire.	3.	Attentio quomodo excitetur	55.
Argumentum quid.	ibid.	Attilius Regulus	27.
Argumenta quotuplicia	4	Augustus moriturus quid quisiverit	208.
Argumenta in Definitione 4. in partium enumeratione invenienda quo nodo 12. ex conjugatis 14. in Simili, Dissimili, Contrariis, Repugnantiis, Comparatione 15. ex notatione 12. ex Causis, Effectis, Adjunctis, Anteced. & Conseq.	39.	Augustus Imperator quid maxime sibi gratulatus sit	270.
Argumentatio triplex à partibus ad Totum 12. Dialectica quid & quomodo facienda	39.	Ayicu-	

E L E N C H U S.

A vicula unius diei, Syrabo- lum hominis cito morien- tis	200.
A viculæ cujusdam proprieta- tes mirandæ	211.
A ves salutantes	243.
A urelius moriturus quid di- xerit	195.
A urelianus 270, ab Aqnila raptus	232.
A xis plaustris ante fores Spon- sæ combusæ	158.

B.

B actianorum modus gra- tulandi	256.
Bajazetes Tamerlani expro- brat natale pastoritum	286.
Baleares Insulæ	294.
Basilica herba, afflictæ Rei- publ. Symbolum	284.
Basilius sibi vivus construxe- rat sepulcrum sed im- fectum reliquerat consulto	198.
Baucalium poculi genus quale	180.
Bellaria Martis	206.
Ben quid	231.
Beneficii pars cito negare	31.
Benevolentia captatio quo- modo fiat	54.
Bion de bono viro 283, in Bœotia coronandi spon- sam mos	154.
Bœotiorum in sponsalibus mos	157.
Boleflai torques	178.
Brachmani vicinis regionibus mittunt folia arefacta	199.
immortalitatis donum pe- tunt ab Alexandro M.	312.

ex membris nati judica-
bant qualis esset futurus

Braxillus moriturus	194.
Burchardus Montmorentius	178.
Butyrum	10.
Bythiniæ in Solis conspectu judicabant.	279.

C.

C abrix Ducis diœlum	260.
Cæsonius Pætus aliorum consilia contemnebat ne indigere aliena sententia videretur	292.
Cajii Martii in sinu septem aquilæ repertæ sunt	232.
Cajus & Caja cur dicere de- buit Sponsam introducens	158.
Calamus	11.
Calceis insculpta fuerunt a- moris Symbola	176.
Caligula votum 35, vox ejus- dem	283.
Calvaria dux	200.
Candela ardens	159.
Canutus Vandalorum Frin- ceps ad cognatum	279.
Capita occisorum in horto arborum ramis appensa	206.
Carmadi cui Uxorem dabant	152.
Caroli V. annulus 176, ejus- dem sceptrum	202.
Carolus V. urbem ingrediens de triplici P quærebatur	255.
Carolus V. castra occupavit Ducis Brunsvicensis	260.
Carolus Magnus quæ insi- gnia sepulcro affigi volue- rit 199, quos Principes adama-	

E L E N C H U S.

adamaverit	285.	ejusdem	Christierni Regis Danie
de Principe dictum	ibid.	stema	10.
ejusdem annulus signo-		Cibus nubentium	160.
rius	175.	Cicero de Fratre	30.
Carolus Siciliæ Rex moritu-		de Dolab-	
rus quid ultimo dixerit	207.	bella	ibid.
Carthaginensium votum	231.	ejusdem de Octa-	
Carthaginensis militibus an-		vio somnium	233.
nulos dabant	171.	Ciconia	162.
Castellum laudaturus	93.	Cimbri unguis sibi deme-	
Catachresis	24.	bant nupiarum die & præ-	
Catenæ symbolum vitæ con-		segmina mittebant sibi in-	
jugalis	128.	vicem	160.
Catena arcanis nodis con-		Cimbrorum quatuor cehor-	
nexo &c	178.	tes	260.
Cato de Amantibus	151.	corundem elo-	
de Uxoribus	ibid.	gium quod Amphiliæ de-	
annulus	177	derunt Reginæ	284.
Cauriach quid &c unde di-		Cimonis munificentia	271.
ctum	285.	Cingulo Romana sponsa cur-	
Caussa quid, quotuplex	18.	cincta fuerit	155.
Efficiens quæ & argumen-		Cives gratulantes Regi	254.
tatio ab hac	ibid.	Claudius Imperator	178.
Materialis quæ ejusdem ar-		Clavis quando sponsa datur	
gumentat. ibid. Formalis		160.	
ibid. argumentatio ab hac		Cleo ad amicos	280.
ibid. Finalis quæ & argu-		Clotario Imperatori à tribus	
mentatio ejusdem	ibid.	philosophis vita humana	
Caussæ acutæ	32.	variis æquiparata	201.
Caussæ nnbendi apud veteres		ejusdem monile	283.
Causidici qui	152.	Clypeata veste cur sponsa ute-	
Celtiberi aquæ scyphum an-		batur apud Hebreos	154.
te Ducem belli portabant	259.	Colaphos impingebant ad-	
Cervus fauciæ dictatum		stantes sponsis	156.
querit	118.	Columba odore perfusa	129.
Chélidonia lapis	ibid.	Columba in Symbolo	164.
Cheronensis sceptrum ha-		Comma	84.
buerunt à Iove Pelopi		Comparatio quotuplex &c	
donatum cuius mirabilis		quid	23-29.
efficacia describitur	261.	Compedes aureæ	178.
		Complexio	76.
		Concordia domus quo loco	
		fuerit Romæ sita	292.
		Confirmatio quid	63.
		quid	
		curandum in illa Oratori	
		ibid.	
		Con-	

E L E N C H U S.

Confutatio quid 77. quomo- do fiat	<i>ibid.</i>	281.
Conjugata quid	14.	255.
Conjugii Symbolum	150.	206.
Conjuges duo longevi	210.	
Consequentia & eorum ar- gumentatio	20.	
Consilium	293.	
Consonantes	84.	
Constantia sfortia Symbo- lum	164.	
Constantia Reginæ Poloniæ Epitaphium	222.	
Constantini M. torques	177.	
Consultationem seu votum ferendi modus	289.	
Contraria quid 16. quomodo dividantur <i>ibid.</i> acumina ex iisdem.	31.	
Conversio	76.	
Corona spinea coronatur Sponsa in Anglia	156.	
Corona qui donabantur	181.	
Corona civica quæ 181. ob- sidionalis, muralis, nava- lis	<i>ibid.</i>	
Coronandi mos unde mana- verit	155.	
Corollam deferebat ad spon- sum Sponsa	154.	
Coronas quales invenerit Ca- ligula	181.	
Corollæ florentes pacis erant Symbolum	181.	
Coronæ Musarum quales	182.	
Coldioz machina crystallina	64.	
Cranium Nicæphori	206.	
Crinomenon quid 69. obser- vandum in legendis ora- tionib.	70.	
Crœsus dives	196. 270.	
Cryippus cur Rempubl. re-		
gere nollet		281.
Cuba Dea		255.
Cypressus mortis Symbolum		
Curius Dentatus unde sic di- ctus		232.
Cydonium malum epulis nu- ptialib. adhibitum		160.
Cygnus		164.
Cymbium à forma navæ ac- cepit nomen		179.
Cyri Regis laboriosa con- junx, ejusdemque Symbo- lum		162.
D.		
D acorum mos circa nu- ptialia.		161.
Dædali structura		6.
Darius medico compedes do- navit		178.
Definitio quid 4. apud diale- cticos quibus constet <i>ibid.</i>		
Definitiones acutæ quomodo fiant		30.
Definitionis locus Oratori utilissimus		7.
Deliberativum genus quid 94. ejusdem dispositio va- ria 95. quot partibus con- stet		94.
Democritus de genero bono 149. solaturus Darium tres postulat homines qui lu- gubria non sumpsit 198. sciscitanti cur pusillam ux- orem duxisset quid respon- derit		152.
Democritis Areopag' te filia sponso demortuo quid dix- erit		150.
Demonstrativum genus quid 91. ejusdemque dispositio varia.		

E L E N C H U S.

varix	91.
Demosthenes de magistratu	282.
Describere rem per partes	5.
Descriptio per effecta	5.
per similitudinem	5.
per Synonymiam	6.
per causas <i>ibid.</i>	
per negationem	6.
per adjuncta <i>ibid.</i>	
per contentio-	
nen Ironicam	7.
Deus	10.
Deos salutandi modus	242.
Dextris datis inibant marri-	
monium Persæ	156.
Diana Suadela nuptiarum	
præses.	157.
Distannum herba	118.
Didonis poculum	179.
Dies bini cum uxore jucun-	
dissimi	151.
Difficile	91.
Digitus annularis à Sacerdo-	
tibus sacrificaturis inunge-	
batur	174.
Dignitas præcipua quæ	253.
Digressio quid	71.
Oratori	
quomodo usurpanda	12.
Dilemnia quid	53.
Diogenes	149.
de amore	151.
Diogenis Cynici sepulcra in-	
trōspicientis obvio & per-	
cūstanti Alexandro M.	
quid inter mortuos ageret,	
responsio	199.
Diomedes	132.
Dionysii Tyranni Uxor &	
Liberi necati	210.
Dionysii Siculorum Regis ad	
filium dictum.	271.
Dispositio quid & quotuplex	
	38.
Disponere quid & quo ordi-	
ne Orator debeat	<i>ibid.</i>

Dissimilitudo quid	15.
argumentatio ab hac	79.
Docilitas quomodo fiat	55.
Docti	36.
Domiducus quando invoca-	
batur	157.
Domitianus Imperatoris con-	
vivium	205.
Domitius cur invocatus	157.
Draconis caput ejusque u-	
fus	159.

E.

E Brietatis descriptio	5.
Edua Dea	235.
Eduardus I V. Rex Angliae	
	210.
Eduardi Marchionis Symbo-	
lum	257.
Effecta quid, ab his argumen-	
tatio	19.
quomodo acumen	
faciant	33.
Elamiz sanguinem ex annu-	
lari digito libabant ante	
vinculum maritale	160.
Eleemosynarii cuiusdam Epi-	
taphium	200.
Elegandi Magistratus Gratio-	
nes quomodo fiant	274.
Elisabethæ Austriacæ symbo-	
lum	165.
Elocutio quid	78.
Latina in	
quo consistat	79.
Latina	
quis artificiose ser-	
vat <i>ibid.</i>	
Plana in quo	
consistat	82.
quid notandum	
in illa	83.
Ornata	
quæ <i>ibid.</i>	
Ornatus in verbis	
singulis quomodo spe-	
ctandus <i>ibid.</i>	
Ornatus in	
alienis verbis	8.
Ornatus	
in conjunctione verbor.	
	<i>ibid.</i>
Eloquentia unde dicta	78.
Elo-	

E L E N C H U S.

Eloquentiæ studioso tria dif-	
ficia	1.
Epaminondas reprehensus à	
Pelopida quod cœlebs vi-	
veret 150. eidem vilissimus	
Magistratus datur 282.	
mortem quomodo nomi-	
naverit 195. mortivicus	
quale labornm concupive-	
rit præmium 197. Eiusdem	
de exercitu sine Duce fer-	
mo 258.	
Epicteti monitum 271.	
Episcopi Constantinopolita-	
ni quomodo suis Impera-	
toribus gratulati fuerint	
207.	
Episcopis gratulantes quid	
obtulerint 254.	
Epitaphia quomodo con-	
struenda 214.	
Epitaphium quid, & quo-ut-	
plex 214.	
Etuditio quid 2.	
Etuditiores qui videri volunt	
in declamando quid obser-	
vent 97.	
Ester 231.	
Etopœja 76.	
Etymologia 13.	
Exclamatio 76.	
Exordium quid 54. quale de-	
beat esse ibid. ejusdem vitia	
qua 55. bonum quodnam	
ibid.	
Exordia quomodo formen-	
tur ibid.	
Exordiorum fontes præci-	
pui 60.	
Exordii exemplum 56. Ex-	
emplum aliud orationis	
funebris 57.	

F.

F Abii Quadrati torques	
	178.
Fabius Pauli Ursini filius 66.	
Fabius Ambustus cur sic di-	
ctus 232.	
Faces duæ 129. pueri præfe-	
rebant Sponsis apud Ro-	
manos 159. ardentes cur	
apud eosdem Magistrati	
præferebantur 297.	
Fax prælux dicta 150.	
Facile quid 95.	
Fel nigri canis; ejus usus 159.	
Ferdinandi Cæsaris dictum	
	280.
Ferdinandus Castelli Rex	
moriturus regio induitus	
habitu templum frequen-	
tavit 198.	
Festa amoris 163.	
Fidei imago 129.	
Fili diversia in jure nomina	
	231.
Flammeum quid, ejus usus	
& cur in Sponsalitiis ad-	
hibitum 154.	
Flumina laudaturus 154.	
Focus accendebatur à Spon-	
sa 160.	
Fons mirabilis efficaciz 209.	
Fontes laudaturus 94.	
Fontinalia festa qualia 266.	
Formæ descriptio 5	
Fortunæ Muliebris templum	
	117.
Franci formicam Regibus re-	
cens natis offerebant 21.	
Francisci I Regis Galliz li-	
beralitas 271.	
Francisci II Valesii Galliz	
Regis Symbolum 165.	
Fran-	

E L E N C H U S.

Francisci Sfortiæ apud popu- lum authoritas	244.
Francisci Pacini Epitaphium	216.
Fridericus Imperator de Re- publ. 258. ejusdem clemen- tia	258.
Friderici Ducis Iuliacensis Symbolum	131.
Frigus incredibile	469.
Fulvius Symbolum	161.
Funebris Pompa apud Ro- manos	206.

G.

Alatarum mos circa con- nubium	156.
Galatæ mortuo literas da- bant	205.
Galenus morborum Impera- tor	210.
Galli quale signum electi ma- riti habuerint	156.
Genethlia festa	214.
Genita Mana quæ	235.
Genus quid	14.
Georgius Dux à fratre Eduar- do jussus mori data mortis optione vino malvatico sorbendo se submersit 209.	
Germanorum quondam se- pulchrorum inscriptio- nes	199.
Gladius	51.
Gobrias de frigore	29.
Gorgias Leontinus quærenti an mortem aquo animo ferret quid respond. 196.	
Gotorum mos circa sponsa- lia	156.
Græcorum mos circa spon- salia	154.
Graci nupiarum præfides	

Deos invocabant	157.
Græcorum in salutando mos	
241. in coronando Princi- pe mos	256.
Gratiaæ tres 265. manibus junctis, ridentes, virgines, vocales	ibid.
H.	
Annibal venenum gere- bat in annulo	174.
Harpocrates Deus silentis	
177.	
Hasta cælibati gladiatoriæ sponsæ caput comebatur, qualis fuerit & qua ratio- ne hoc	154.
Hasta Iunonis aera	ibid.
Hebræorum mos in adventu viri magni	243.
Hecubæ viso	233.
Helias nasciturus qualem ha- buerit visionem parens e- jus	231.
Heliotropos	201.
Hellenismus quid?	79.
quotupliciter fiat	ibid.
Henricus Bavarus Dux post mortem identidem vive- bat	208.
Henrici Regis Galliæ vita ordinatio 202. ad men- sam tres apponebantur orbes ibid. ejus poculum	
Gladius	179.
Hebas laudaturus	91.
Hercules adhuc infans an- gues necavit	232.
Herculis Dei imaginem Ty- rii in obsidione torquibus alligarunt	178.
Heros monetæ genus	208.
Hetrusci porcam immola- bant in nupiis	157.
Hieron-	

E L E N C H U S.

Hieronem Syracusanum apes aluerunt	22.	Inductio quid	51.
Hieronymæ Arragoniæ Symbolum	164.	Infans in terram expositus 234. super clypeum locabatur	ibid.
Hipolitæ Carreptæ Symbolum	ibid.	Infantibus Polypus cur oblatus	ibid.
Hirundo chelidoniam quærit	118.	Inhonestum quid	94.
Hispanorum mos circa sepulturam	203.	Injucundum quid	95.
Historia quid	74.	Insulas laudaturus	93.
Holofernes quomodo suscep- tus à Lybiæ populis	243.	Interrogatio	76.
Homerus non è trivio Poeta	297.	Invenire quid debeat Orator	2.
Homo quid 7. 195. Cithara	194.	Inventio ibid. pulchra unde proveniat	ibid.
Hominis descriptio. 7. de- finitio à Scientiis	8.	Inutile quid	85.
Honestum quid	94.	Ioannes Dux Mediolanensis	
Horologium in annulo 176.		Sponsæ mittit annulos	
Clement. VII. oblatum 211.		duos	163.
Horti descriptio	12.	Iohannes Dux Cliviæ pro Symbolo habuit Lilium	199.
Hymenæum Græci pariter & Latini in nuptiis in clama- bant	158.	Iohannes Rex Angliæ Æ- tnam pinxit	257.
Hypocratis Ara	210.	Iohannis Pontificis Symbo- lum	286.
I. Acobi II. Regis Angliæ emblema	270.	Iosephi Patriarchæ peculum	181.
Ianua quam Sponsa ingredie- batur lana cingebatur	159.	Iovis pullus quis	232.
Ignem & Aquam tangebant Sponsus & Sponsa apud Romanos	156.	Isabellæ Carili V. Uxorius	
Indi anchoram manibus ge- rebant	173.	symbolum	164.
India Rex Alexandrum M. provocat	270.	Isabellæ Arragoniæ Reginæ	
India Populi cui nubere per- mittebant	152.	Symbol.	201.
Indorum mos in coronatio- ne Regis	259.	Ismenias quomodo salutave- rit Regem Persarum	244.
		Iucundum quid	95.
		Iudas Macabæus	259.
		Iudex & ara miserorum Afy- lum	278.
		Iudices occulti judicabant apud Lacedemones	278.
		Iugatinus Deus quando in- vocatus	157.
		Iulianus ad accusatorem Ce- phidum 288.	
		Iuliani	

E L E N C H U S.

Juliani stemma regium 203.
 Julius Cæsar 52. salutatus
 scintillas projiciebat ex
 oculis 244. à Pompejo vi-
 cus quid dixerit 258. hujus
 encomium 259. in Africa
 corruiit *ibid.*
 Juno unde Cinctia dicta 155.
 Ejus statuæ hastis niteban-
 tur 154. Iugalis unde dici-
 tur? 156. Adulta nuptia-
 rum præses 157. Unxia un-
 de dicta *ibid.*
 Jupiter Adulcus nuptiarum
 præses 157. Tigillus cur sic
 dictu: 19. Stator *ibid.*
 Iustinus Imperator pulvere
 lectulum jacebat consper-
 gere 197.
 Iuvenis Epitaphium 217.
 L.
LAcænæ Matres filiis cly-
 peos porrigebant 234.
 Lacedæmonii Amori sacrifici-
 cabant ante pugnam 12.
 In Clypeos exponebant In-
 fantes 234.
 Lacedæmoniorum apprecatio
 Regibus 211. Sellæ Senatoriæ
 280.
 Laconum gratulatio ad Re-
 ges *ibid.*
 Laodemia umbram viri opta-
 bat videre 150.
 Lapidis cuiusdam admiranda
 natura 201.
 Larix igne non comburitur
 131.
 Legationes obeundi 295.
 Legatus Polonus 175.
 Leonidis ossa 201.
 Leonora Sponso remittit
 lances duas 163.

Libitinæ statua apud Roma-
 nos quo loco fuerit sita 204.
 Lilium 6.
 Limen non tangere debebat
 Sponsa 157.
 Lingua descriptio 11.
 Lepidus decubitus quid di-
 xerit 198.
 Littere ad Bassus Turciei Im-
 peratoris nigro holoserico
 obsignatae quid portende-
 rent 207.
 Livii fama apud exterios 244.
 Loci quotupl. 4.
 Lucerna ardens Conjugii
 Symbolum 150.
 Lucretia 29.
 Ludovici XI. Regis Gallæ
 Symbolum 257.
 Ludovici XI. Regis Gall.
 Symbolum 180. ad homi-
 cidani sermo 257.
 Ludovicus V. Rex Scotorum.
 Pater pauperum dictus 272.
 Ludovicus pauperes aluit
 272.
 Ludovico Burgund Regi ocu-
 li eruti 260.
 Ludovicus Cortusius mortu-
 rus testamento prohibuit
 lacrimationes 209.
 Luna 10.
 Lupi rostrum ejus usus 159.
 Lusitanæ ex rosis sponsalitia
 Serta faciebant 154.
 M.
Macedones Perseo auream
 fortunæ statuam obtu-
 lerunt 296.
 Macrobii statuas defunctorum
 ex auro, argento vel
 ligno esigebant 205.
 Magi-

E L E N C H U S.

Magistratus	281.	Menecrates qua conditione
Magnes	143.	agrotos curaverit 173.
Malum Cydonium nuptiali- bus epulis adhibitum	160.	Midas aures asininas habuit 468. annulus ejusdem qua- lis 175.
Malum aut medulla camelii dabatur sponsis	<i>ibid.</i>	Milites 11.
Manlius unde Torquatus di- ctus	170.	Modus nubendi 156. dedu- cendi Sponsam 157. dispo- nenda domus quam nupta ingrediebatur 159.
Manus oculatae	29.	Moleustum quid 95.
Marciz Catonis filiz causa cur secundo nubere detre- staret	151.	Momus 108.
Marcus Antonius Senator Romanus lustraturus Py- ramides Egypti quid dixe- rit	197.	Moneta Heros dicta 203.
Margaritz Ducissz Mantuz Symbolum	165.	Monile infaustum quale fue- rit 155.
Massiliensium mos circa sponsalia	156.	Montanus 28.
Materia qualis eligenda 2. in Exornativo genere <i>ibid.</i> in Deliberativo genere 3. in Iudiciali genere <i>ibid.</i>		Montes laudaturus 94.
Matrimonii sanctissimum si- gnum apud Macedoneis quodnam fuerit	156.	Morbi 12.
Matris ad filium informatio in eligendo amico	129.	Mors quid ex philosophi cu- jusdam opinione 195.
Mansoleum	150. 209.	Mors bona 196.
Maximilianus ejusdem di- ctum	271.	Morris Symbolum mel 201. Templū apud Spartanos <i>ibid.</i>
Mecoenatis annulus qualis	177.	Mors Noctis filia 203.
Megarenses pugnis percu- tiunt Sponsum & Sponsam a templi foribus usque ad altare	157.	Mortuos defiere interdictum 204.
Memoria quid & quótuplex	86.	Mors Atropos dicta 213. Imago ejusdem <i>ibid.</i>
Memoriz quidpiam man- daturus notat.	<i>ibid.</i>	Mos Gr̄corum in deductio- ne Sponsar 159.
Menandri Bactrorum Regis a subditu parentatio	219.	Mos in coronatione Imper- atorum quondam usita- tus 204.
		Mos antiquorum circa nata- litia 234.
		Mulier mala 152. equitan- di perita jus habebat nu- bendi apud Persas 153.
		Mulier 10.
		Mundus 9. perpetua ruina- rum ruina 194. rotundus duodecim baculis sufful- tus 195.
		Mu-

E L E N C H U S.

Muretus in nasum cuiusdem	29.
Musarum Coronæ	182.
Musonius philosophus de ultimo feliciter claudendo die	199.
Mythridates vixtus à Pompejo quomodo se solatus sit	259.

N.

N Abathæi Reges in fimo sepeliebantur	197.
ante pectus loco sigilli mortem gerebant	ibid.
Narratio quid & quotuplex 63. quomodo facienda	ibid.
ut bona sit quæ notanda	
64. ejus vitia	65.
Narrationis exempla	ibid.
Navis	51.
Necessarium quid	95.
Negantia quid & argumētatio ab his	16.
Neptunus	180.
Nestoris Scyphus	ibid.
Nicephori cranium	206.
Nicolaus Medicæus ad filium recens natum	197
Nobili convenit sapientia	59.
Noctis filii qui	203.
Noctua	162.
Nomenclatores à Romanis cur adhibiti	242.
Notatio quid	13.
Nubendi Causæ apud veteres 152. modus	156.
ritus varii	160.
Nubentium ornatus cibus	153. 160.
Numantini	258.
Numidarum contracti conjugii signum	161.

Nuntii victorix coronabuntur	182.
Nuptiales Orationes, vide O-ratio.	
Nuptialia sacrificia	157.
Symbola	162.
Nuptiæ sunt extremum in-fortunium	158.

O.

O Blatio Cymbii	167.
Torquis	168.
Occasio quid	467.
Odo res accendebantur in ad-ventu Principis	243.
Olympias purabat se fulmen gerere	233.
Olympius de ducentibus Ux-orem	149.
Opis Dea quæ	234.
Oratio gratiarum actoria pro collata dignitate ad Regem	
44. gratulatoria in adven-tu alicujus 45. consolato-ria in morte amici 46. sua-foria, quod juvenes sub ri-gida disciplina coercendi non sint	47.
Oratio alia in qua quod brevis malitia juventuti non noceat disseritur 48. gratulatoria festorum Na-talit. 96. responsoria ad hanc 97. salutatoria 98. 99. sua-foria non esse flendum ob juvenis obitum 30. gra-tulatoria conjugii 103. funebris in morte juvenis 105. gratiarum actoria qua captivus aliquis vita dona-tus gratias posset agere Im-peratori 107. Responsoria Professoris ad discipulos gratu-	

E L E N R H U S.

gratulantes sibi valerudinem 108. gratiarum auctorita ad Regem Reipubl. nomine pro debellato hoste 109.

Oratio in qua proponitur Christus patiens sub allegoria apis mellificantis 113. alia in qua sub allegoria horri vepribus confiti proponitur 114.

Oratio gratulatoria novi anni ubi allegoria maris 115.

Orationes sponsalitiae quæ 117.

Oratio qua Sponsus petit Sponsam per amicos quomodo fabricanda 117. hujus conficiendæ praxes variæ ibid.

Oratio qua Sponsus ipse Sponsam petit 120. Responsoria ad Sponsi petitiam 121. Praxes Concedendi 122. Praxis Differendi 123. Praxis Negandi 124.

Orationes alia spectantes ad Sponsalia quomodo combinentur 125. Nuptiales quæ dicantur 126.

Oratio Sponsi petitoria ante vinculum coniugale ibid. responsoria ad hanc 135. traditoria qua Sponso traditur Sponsa post copulationem 136.

Oratio responsoria Sponsi ad traditoriam 139.

Orationes quibus gratulantur hospites Sponsis 141. Epithalamicæ quæ sunt ibid.

Oratio traditoria Sponsæ ad thalamum Sponsi 142. responsoria ad eandem 144. munerum oblatoria 166. responsoria ad hanc 169.

Orationes funebres quæ 183.

Oratio ab hospitibus ad amicos defuncti ibid. responsoria ad hanc 187.

Orationes Natalitiae 225. responsoria ad has 228. salutatoriae 235. responsoria ad easdem 238.

Oratio valedictoria 239. responsoria ad hanc 241. gratulatoria quomodo fabrica 245. responsoria ad eandem 249.

Orationes gratiarum auctoriz 261. Petitoriae 267. Commendatoriae 278. Exhortatoriae ibid.

Oratio pro Electione Iudicis 274. Voti proposiua 289.

Orationis partes quot sint & quomodo disponendæ 54. in Officio quid adverendum 98.

Oratiuncula voti assertativi contra Regem 42. Voti confutativi pro Rege ibid.

Orator quid scire debeat 1. qualia argumenta inveniret 1. debeat 4. quid exercere debeat 3.

Oratorem gravitas decet 3.

Oratores moderni in quoniam præcipue laborent 3. quibus modis rem explicent 4.

Organa fabricata ex ossibus mortuorum 205.

Origo boni viri non est inquirenda 36.

Orphei tumulus 200. sepul. 111.

E L E N C H U S.

turz locus producit lusci- nias	231.
Osiris ab Ægyptiis coleba- tur	205.
Olla mortuorum pecunia lo- co habita	ibid.

P.

Pacuvii Syriae Præfecti mos	207.
Pancarpix corollæ, sic d. & ex	154.
Panis definitio	10.
Panem gladio divisum gusta- bant Sponsi	131. & 156.
Pannoz nuptiarum initio Deum familiarem ad invi- cem mittebant	161.
Papaveris succus Sponsi ap- ponebatur	160.
Papilionis descriptio	5.
Paradoxum	25.
Paræ colebantur inter nata- les	235.
Partium enumeratio 12. quo- modo acuta fiat	30.
Paulus Apostolus	35.
Pausaniz monitum 162. ejus- dem monumentum	200.
Peccator	37.
Pecuniaæ definitio.	11.
Pegasus Solis equus	58.
Pelopidas ad uxorem	283.
Periclis vox aurea	288.
Peroratio quid 77. quas par- tes habeat <i>ibid.</i> cur diligen- tius facienda	<i>ibid.</i>
Perse coronabant omnes qui sacris intere. ant	181.
Personas laudaturus	93.
Petrarcha filium deplorat Epi- taphio	220.

Feti Comestoris Epitaphium	
ibid.	
Pharaonis annulus qualis fuerit quem Iosepho tradi- dit	175.
Phialam aqua impletam da- bat Sponsa ei cui nubebat	
156.	

Thilippides de Uxore	151.
Philippi Regis Gallæ ma- gnetica dextera	260.
Philippi II. morientis ad fi- lium instructio	209.
Philippus Macedo Oraclum sciscitatur qui senex fieri posset 196. hominem se elle à puero admoneri pa- tiebatur 204. moriturus quomodo adstantes sola- tus fuerit 210. in palæstra prolapsus locum contem- plans quid dixerit 212. ejusdem somnium	233.
Philo de torque	378.
Philosophi magistros suos in annulis sculptos gerebant	
176. lamentantes supra Alexandri M. cadaver	207.
Phocionis uxor quem orna- tum adamaverit	150.
Pigapheta quomodo Urbano V. gratulatus fuerit	257.
Pindari in ore apes mellifica- runt	232.
Plantas laudaturus	93.
Plato à Græcis qualiter sus- ceptus 244. à item Dionysio <i>ibid.</i> ori ejus apes insederunt	
232.	
Plinii annulus	175.
Plutarchus de ecclipe	152.
Poculum 179. grammaticum quale & cui sacrum	<i>ibid.</i>

O Focu-

E L E N C H U S.

Pocula tria apposita apud Graecos	ibid.	tatio ab iisdem <i>ibid.</i> acuta quæ	30.
Poculum Henrici Galliæ Re- gis <i>ibid.</i> Didonis. <i>ibid.</i>		Probrosum quid	95.
Rufi <i>ibid.</i> ex Onagri cor- nibus <i>ibid.</i> quod Soliman- no oblatum ab Imperatore quale fuerit 180. accepe- runt Neptunus & Apollo		Prometheus annuli author	172.
	<i>ibid.</i>	Propositio acuta quæ 3. qui- bus constet 20. quid sit & ubi ponenda 63. quotupli- citer poni possit <i>ibid.</i> qua- lis esse debeat	64.
Pocula cum speculis exscul- pta	<i>ibid.</i>	Prorex Neapolitanus moritu- rus quid dixerit	178.
Poculis quid in sculptam <i>ibid.</i>		Prosopopœia	76.
Poculum Corn. Marci <i>ibid.</i>		Prothagoras cur filium ini- mico dederit	152.
Parentis Clitophontis <i>ibid.</i>		Prothesilai uxor umbram vi- ri oportabat videre	150.
trina in conviviis Diis mix- ta	<i>ibid.</i>	Proloemæ dictum regium 270	
Politiani tumulus	216.	Proloemæ Philadelphus cra- nium inter epulas semper habuit	198.
Polonia descriptio	9.	Fueri duo ducebant Sponsam	158.
Polycrates lyram habuit in annulo	174.	Pulchritudo corporis	11.
Polypus piscis	234.	Pumilio	36.
Pompeji annulus	177.	Puteoli palatum exstruxe- runt Servio Duci	293.
Pompejus triumphans	243.	Pyrrhi annulus	175.
Pomponio victori quatuor pyramides erigunt filii 266.		Pyrrhus aquila vocatur à mi- litibus	254.
Porca immolata in conjun- ctione nuptiali	157.	Pythagoras 265. idem de ci- vitatibus	283.
Porcia responsum sciscitan- ti quem esset habitura de viro mortuo diem ulti- mum	151.	R.	
Porphyrites lapis	162.	R Ana silentii Symbolum	
Possibile quid	95.	Regis descriptio	177.
Potina Dea	235.	Regiones laudaturus	91.
Pragmatici qui	296.	Regula	16.
Præfice officium post exu- sum cadaver.	206.	Relata quid 16. argumentatio ab his <i>ibid.</i> acuta quæ 31.	
Principis descriptio	9.	Renata uxoris Herculis Da- cis Ferraria Symbolum 165.	
Principis & populi differen- tia	254.	Reps	
Princeps malus	31.		
Privativa quid 16. argumen-			

E L E N R H U S.

Reperito	76.	Sacrificia Nuptialia	157.
Repotia quando & ubi data	160.	Saladini Regis <i>Ægyptiorum</i>	
Repugnantia quid, & eorum argumentatio	16. acuta	tumulus 218. tunica interior post mortem illius circumducta	212.
quæ	31.	Salamandra urbis Parisiensis symbolum	203.
Res laudatus	93.	Salomon describitur 7. filius	
Rex fatuus simius in testo	280.	votorum	231.
Ritus nubendi	160.	Salutandi Deos mos	242.
Robertus mille pauperes fovevit	272.	Salutando tangebant Manus, Genua, Frontem	243.
Romani omnes digitos coronabant excepto medio	174.	Salutatio 11. matutina & vespertina	242.
torquibus donabant qui in prælio insigniter se gesserant	179. in conviviis quid coronaverint.	Sapor Rex	8.
spiritum morientis egradientem ore excipiebant	206.	Saturninus de se ipso ad milites	282.
Romanorum mos post exstum cadaver	ibid.	Scævola	27, 30.
Romulus qui matrimonium iniverit	156.	Scelenitropos	201.
Rosa fiat quicquid calcaveris unde dictum hoc	176. spinis olim caruit, cur amoris	Scientia quid	11.
Symbolum 182. item Symbolum gratia	265.	Sciulus quispiam se laudat 6.	
Rostrum lupi ponebatur in foribus	159.	Scipionis Marschalci Galliz exequiz	200.
Rudolphi I I. Imperatoris Symbolum.	286.	Scipionis Africani sepulchri inscriptio	220.
Rufi poculum	179.	Scyphus boni omnialis	181.
Russorum proverbium	266.	Scyliharum lex matrimonialis 116. in coronatione mos	197.
Rustica in Scotia somniavit Lunam ex utero suo egressam Britanniam totam illuminari	233.	Scytha vitori vivo ex aureo propinabant poculo & mortui sepulcro auseum appendebatur	203.
S.		Seleucus de Diademate Regum 282. ejusdem annulus	173.
Acerdotes victimas annulo obsignabant	174.	Semiramis ab avibus educata	232.
Sententia spectantes ad Sponsalia.		Senatorialis Symbolum	284.
		Sententia quid & quotuplex 71. quomodo adhibenda	
		ibid.	

E L E N C H U S.

salia 126. pro Orationibus
 Nuptialibus 147 pro Ora-
 tionibus munierum ob'a-
 toriis 171. pro Orationi-
 bus funebris 190. pro
 Oratione natalicia 229. pro
 Salutarioriis & Valedicto-
 riis Orationibus 242. pro
 Gratulatoriis Orationibus
 257. pro Orationibus Peri-
 toriis 269. de Iudicio 276.
 de Magistratu 278. pro O-
 rationibus votipropositivis
 291.
 Sepultura triumphalis 209.
 Serra ex solis rosis erant in
 Lusitania. 154.
 Sertum 182. laureum trium-
 phatori dabatur *ibid.*
 Sertis coronata sepulchra
 mortuorum *ibid.*
 Servius Tullius visus est ha-
 bere caput ardens 232.
 severus Imperator sibi vivo
 loculum parari jussit 196.
 ejus morientis vox ultima
 334. tempus deliberandi
 Consiliariis dabant 293.
 Sicyoniorum lex nuptialis
 161.
 Sigismundi III. Regis Polo-
 niae Symbolum 165. ejus-
 demque Epitaphium 221.
 Silvii Palladii tumulus 217.
 Similitudo quid 15. unde pos-
 sit deduci & adquid valeat
ibid.
 Simonides encomium scribe-
 re petenti quid responde-
 rit 266. ejusdem ad Pausa-
 niam monitum 287.
 Smaragdi admiranda virtus
 176.
 Socrates quo vultis incar-
 ratus 344 ejusdem respon-
 sio ad consultantes an uxor
 esset ducenda 150. visus
 est sibi Cygnum videre è
 gremio suo egredientem
 232. Sapiens 196.
 Sol 1035. in rumbis Perse-
 rum exsculptus 200.
 Soldanus 9.
 Solomon 7.
 Solonis institutum 160.
 Somnium Marris Orlavii 233.
 Somnus filius Noctis 201.
 Species quid 14.
 Sphinx in annulo Augusti
 177.
 Sponsa apud Hebreos tuni-
 cam albam gestabat 153.
 asparagine coronata in
 Boeotia 154. monili orna-
 batur 155. corona spinea
 coronatur in Anglia 156.
 babit in templo ceteris
 idem facientibus in An-
 glia 157.
 Sponsam deducendi modus
ibid. introducens cur dice-
 re debuit ubi tu Caius Caja
 ego 158. apud Graecos puer
 præcedebat clamitans, qui
 canistrum gerebat *ibid.*
 Sponsa ducedatur à duobus
 pueris *ibid.* vehebatur in
 curru apud Graecos comi-
 tantibus Sponso & Agna-
 tis *ibid.* cur in gyrum versa-
ibid.
 Sponsalia inibant pane gladio
 diviso Graeci 131.
 Sponsalitiae Orationes vide
 Oratio.
 Sponsi caput caricis & pal-
 ma-

marum fructibus inspergebatur 155. cur Reges & Sponsa Reginz nominatæ *ibid.*

Sponsus apud Coos nauliebri veste inducebatur *ibid.*

Sponsus & sponsa vitta purpurea amicti apud Latinos jugum subibant 159.

Statua Ammonis artificiosa 245. Honoris Dei 253.

Statua Numæ Pompilii & S. Tullii cum annulis 173.

Statuæ loquentes 231.

Stella marina ejus usus 159.

Stesichori poëtz ori luscinia dicitur confeditse 232.

Struthio ova aspicioendo fover. 203.

Subjectio 168.

Sustentatio *ibid.*

Sybaritz morte plectebant eum qui mortis mentionem injecisset 204.

Sylla 130. 250.

Symbola nuptialia 162.

Symbolum Caroli Friderici Ducus Cliv. 131, cujusdam elati hominis 203.

T.

Tamerlanes ad Bajazetem 286. ejus Symbolum *ibid.*

Tanaquil inventrix tunicæ rectæ 153.

Tarentinorum more nupturi cibus ad invicem sibi præbabant 161.

Tartarorum mos in eligendo Principe 286.

Templum Floræ & Dex Salutis 182. Honoris & Vici-
tutis apud Romam. 253.

Tempus 10.

Terentius de Consiliario 293.

Tessalia spongiam lacrymis plenam misit ad funus Matri 204.

Teutones ante nuptias caput ad invicem radebant 160.

Themistocles de quibusdam Magistratum ambitientibus 282.

Themistocles Simonidi injustum causam petenti 288.

Thraeces caracterem quendam sponsis in fronte inurebant 161. natos plorant, mortuos rident 245. 212.

Thrasibulus 3.

Thyestes 28.

Thymiana gustabant nupturi 160.

Tiberius sub poena gravi prohibuit annulos imagine singulari notatos in loco obsecra in ferre 177. hujus tempore mortuos defiere capitale erat 204. eo regnante viæ dicuntur sicut immurasse 285.

Timolion Oraculum corsulaturus quale omen retulerit 259.

Toga pura & illius usus 153. aecta *ibid.* cur vestis Fortunæ dicta *ibid.* cur itidem immortalis dicta *ibid.* cui induere hanc licebat *ibid.*

Torques 177. cur detur 290.

Torquibus qui donabantur apud Romanos *ibid.*

Trajanus ad præfectum 283. quale iudicibus Symbolum dederit 279.

E L E N C H U . S.

Trajanus ad Viduam	282.	eius	130.
vox aurea	288.		VX
Tranquillitas	36.		V
Transtio quid	70.	quomodo	
usurpanda	<i>ibid.</i>	quortuplex	
<i>ibid.</i> sit elegans	<i>ibid.</i>		
Triumphatoris	sertum	cui	
consecratum	182.		
Tubicines	præcedebant	fune-	
brem pompa	206.		
Tunica alba	tegebatur	Spon-	
sa apud Hebræos	153.		
Turcici	relligiosi	specula ob	
viis porrigunt	156.		
Turris			213.
Turtur			211.
Tyrones	affluescant	simplices	
invenire propositiones	3.		36.

V.

V	Aletudinis	mater mensa			
	tenuis.	35.			
Vale,	ter	acclamabant	mor-		
	tuis	206.			
Oarronis	dictum	266.			
Veneti	annulo	in	mare		
	pro-	jecto	id	sibi	
	175.	despondent			
	eorundem	salutis	ap-		
		precatio	Principi	211.	
Venus	quatuor	cygnis	vehi-		
	tur	196.	turn	nata	232.
Veritatis	imago	279.			
Vespiz	tumulus	217.			
Vestis	clypeate	qualis	154.		
Vestis	immortalitatis	153.			
Victimas	annulo	obsignabat			
Sacerdos	174.				
Vir	qualis	eligendus	149.	di-	
				ves	
				indoctus,	
				ovis	
				est	
				aurea	
				<i>ibid.</i>	
Viro	regnum	est	conjux	155.	
Virginis	Symbolum	162.			
					Vxorem
					151.

E L E N C H U S.

Vxorem abjicit quispiam in
marinaufragus 152.
Vxores quasi unxores unde
sic dicta 158.

W.

VV Allensteinii tumu-
lus 224.

X.

X Enophon sacrificans de
filii morte certior fa-
ctus quomodo se gesserit
198.

Xerxes lustraturus milites de
montis vertice lacrumis
obortis quid dixerit 212.

Z.

Z Eno Philosophus scisci-
tarurus Oraculum qui
vitam bene agere posset,
quid responsi tulerit 196.
Zenonis authoritas apud A-
theniensis hujus dictum
244.
Zoroastes ridens natura est
280.

F I N I S.

